ISBN 978-966-184-331-7

POLTAVA UNIVERSITY OF
ECONOMICS AND TRADE

НАУКА І МОЛОДЬ В ХХІ СТОРІЧЧІ

ЗБІРНИК ТЕЗ ДОПОВІДЕЙ
IV Міжнародної молодіжної науково-практичної
інтернет-конференції

(м. Полтава, 30 листопада 2018 року)

Полтава
2018

Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ»
(ПУЕТ)

НАУКА І МОЛОДЬ В ХХІ СТОРІЧЧІ

ЗБІРНИК ТЕЗ ДОПОВІДЕЙ

IV Міжнародної молодіжної науково-практичної інтернет-конференції

(м. Полтава, 30 листопада 2018 року)

Полтава
ПУЕТ
2018

УДК 001:378-053.6
Н34

Друкується відповідно до Наказу по університету № 201-Н від 11 вересня 2018 р.

Організаційний комітет конференції

С. В. Гаркуша, д. т. н., професор, проректор з наукової роботи ПУЕТ, голова організаційного комітету;
К. Ю. Вергал, к. е. н., доцент, директор Інституту економіки, управління та інформаційних технологій ПУЕТ;
А. С. Ткаченко, к. т. н., декан факультету товарознавства, торгівлі та маркетингу ПУЕТ;
В. О. Скрипник, д. т. н., доцент, декан факультету харчових технологій, готельно-ресторанного та туристичного бізнесу ПУЕТ;
Н. І. Коливушка, завідувач науково-організаційного відділу ПУЕТ;
В. М. Бондаренко, к. е. н., доцент, інспектор науково-організаційного відділу ПУЕТ;
Л. М. Діденко, начальник редакційно-видавничого відділу ПУЕТ.

Редакційна колегія

Головний редактор – ***О. О. Нестуля,*** д. і. н., професор, ректор ПУЕТ.
Заступник головного редактора – ***С. В. Гаркуша,*** д. т. н., професор, проректор з наукової роботи ПУЕТ.
Відповідальний секретар – ***Н. М. Бобух,*** д. філол. н., професор, завідувач кафедри української, іноземних мов та перекладу ПУЕТ.
Відповідальні редактори:
К. Ю. Вергал, к. е. н., доцент, директор Інституту економіки, управління та інформаційних технологій ПУЕТ;
А. С. Ткаченко, к. т. н., декан факультету товарознавства, торгівлі та маркетингу ПУЕТ;
В. О. Скрипник, д. т. н., доцент, декан факультету харчових технологій, готельно-ресторанного та туристичного бізнесу ПУЕТ.

Н34 **Наука** і молодь в XXI сторіччі : збірник тез доповідей IV Міжнародної молодіжної науково-практичної інтернет-конференції (м. Полтава, 30 листопада 2018 року). – Полтава: ПУЕТ, 2018. – 454 с. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM). – Текст укр., рос., англ. мовами.

ISBN 978-966-184-331-7

У збірнику представлено тези учасників IV Міжнародної молодіжної науково-практичної інтернет-конференції «Наука і молодь в XXI сторіччі» за тематичними напрямами: «Біотехнологія та біоінженерія», «Готельно-ресторанна та курортна справа», «Документознавство, інформаційна, бібліотечна та архівна справа», «Економіка», «Експертиза та митна справа», «Інформатика та комп'ютерні науки», «Керівництво та лідерство», «Маркетинг», «Менеджмент і адміністрування», «Міжнародні економічні відносини», «Місцеве самоврядування», «Облік і аудит», «Педагогіка вищої школи», «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність», «Право», «Товарознавство», «Туризм», «Фізична культура та спорт», «Філологія», «Фінанси, банківська справа та страхування», «Харчові технології та інженерія», «Хімія».

УДК 001:378-053.6

Матеріали друкуються в авторській редакції мовами оригіналів.
За виклад, зміст і достовірність матеріалів відповідальні автори.
Розповсюдження та тиражування без офіційного дозволу ПУЕТ заборонено.

© Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», 2018

ISBN 978-966-184-331-7

СПІВОРГАНІЗАТОРИ КОНФЕРЕНЦІЇ

Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»
(Україна)

Білоруський торгово-економічний
університет споживчої кооперації
(Республіка Білорусь)

Євразійський національний університет
імені Л. Н. Гумільова (Республіка Казахстан)

Кооперативно-торговий університет Молдови
(Республіка Молдова)

Таджицький державний університет комерції
(Республіка Таджикистан)

Університет національного та світового господарства
(Республіка Болгарія)

ЗМІСТ

БІОТЕХНОЛОГІЯ ТА БІОІНЖЕНЕРІЯ

Саплін А. В., Смолянчук Н. В.
Біотехнологія – шлях до процвітання людства..... 16

ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННА ТА КУРОРТНА СПРАВА

Бондар В. С., Мотунова Н. В. Основні проблеми готельного бізнесу в Україні..... 19

Борисенко В. О., Столярчук В. М. Перспективи проектування готельно-офісного центру у м. Полтава..... 21

Гришина В. О., Мотунова Н. В.
Готельно-ресторанний бізнес і його історія..... 24

Замора Є. Ю., Данилюк І. П. Кавове борошно як новітня нетрадиційна сировина для кондитерських виробів..... 27

Замора Є. Ю., Паламарек К. В. Ефективне управління персоналом закладу ресторанного господарства як один з основних чинників успіху підприємства..... 30

Ковтуник І. І. Розвиток дитячої рекреації в Хмельницькій області..... 32

Косяк А. Е., Мотунова Н. В. Розвиток франчайзингу ресторанного господарства в Україні..... 35

Кучеров А. В., Капліна Т. В. Перспективи створення новітніх форматів підприємств індустрії гостинності в Україні..... 38

Ухач У. А., Данилюк І. П. Використання процесу сушіння для отримання харчових концентратів..... 40

Чепіга В. О., Мотунова Н. В. Туризм в Україні..... 43

Яценко А. О., Володько О. В. Перспективи розвитку санаторно-курортної галузі Одеської області..... 45

ДОКУМЕНТОЗНАВСТВО, ІНФОРМАЦІЙНА, БІБЛІОТЕЧНА ТА АРХІВНА СПРАВА

Василевська В. О., Яценко О. М. Особливості бібліографічного інформування споживачів 49

Сенько В. В., Козинець І. І. Словник як джерело юридичної інформації 52

Сукманюк І. П., Олійник М. П. Сімейна фототека як джерело вивчення історії 56

ЕКОНОМІКА

Бабіч В. В., Писаренко С. В. Конкурентоспроможність агарного підприємства та чинники, що на неї впливають 59

Бендюгіна С. С., Литвинець Ю. І. Економічна суть поняття «Сільськогосподарська продукція» 61

Ваганова Е. О., Пономаренко Е. П. Импортозамещение в республике Беларусь 64

Гребенькова В. С., Жевнова А. О., Пономаренко Е. П. Направление совершенствования управления реализацией продукции промышленных предприятий 67

Кавчук В. С., Сушко О. С. Інвестиційний аспект взаємодії України та іноземних інвесторів 70

Карасьова А. Д., Хаджинова Л. В. Комерційна таємниця підприємства та шляхи її захисту 73

Кенжин Ж. Б. Анализ проблем в ЗКО по использованию человеческих ресурсов как конкурентного фактора 76

Макаренко Ю. С., Пономаренко Е. П. Производительность труда в республике Беларусь 79

Муртазоев О. К. Инновационной системы Республики Таджикистан: зарубежного опыта инновационного развития региональных промышленных систем 81

Негода М. О., Манжура О. В. Оцінка стану розвитку торговельної галузі споживчої кооперації України 84

Панина В. Ю., Пономаренко Е. П. Экономическая интеграция в рамках ЕС: проблемы и перспективы 87

Перлова С. Е, Пономаренко Е. П. Развития предпринимательства в республике Беларусь 90

Писаренко Н. О., Даниленко В. І. Поняття дохідності підприємства та чинники, що на неї впливають..... 93

Федорович Н. В., Пономаренко Е. П. Социальная политика Республики Беларусь..... 95

Чумакова Н. Л., Дергун Л. В. Современные тенденции развития автотранспортной отрасли и ее роль в экономике Республики Беларусь..... 98

ЕКСПЕРТИЗА ТА МИТНА СПРАВА

Кириченко О. В., Рачинська З. П. Аналіз маркування мийних засобів..... 102

ІНФОРМАТИКА ТА КОМП'ЮТЕРНІ НАУКИ

Задорожний О. В., Пятисоцька С. С. Штучні нейронні мережі..... 105

Иванчиков П. Г., Дерюжкова О. М. Модернизация лабораторных работ по физике в школах при помощи программы «FALSTAD»..... 108

Куцолап Д. В., Дерюжкова О. М. Моделирование сечения компотоновского рассеяния γ-квантов в атомах 110

Kurdyukov V. V., Kaziev G. Z. Big Data Clustering and Information Resources 114

Олійник Ю. С., Хоменко Г. В. Входження криптовалюти у фінансовий обіг України 118

Парахевич А. С., Дерюжкова О. М. Использование реляционных баз ЦДФЭ при изучении энергетических условий β-распада 120

Супрунюк О. О. Використання GOOGLE-додатків в професійній діяльності викладача 124

Яценко С. В., Білоус С. О. Алгоритмічне та програмне забезпечення для вибору умовних пунктів споживання вантажів..... 128

КЕРІВНИЦТВО ТА ЛІДЕРСТВО

Колчин Є. В, Хоменко Г. В. Староста групи
як лідер студентського колективу 132

МАРКЕТИНГ

Вакис А. Э., Липская А. О. Программа развития внутренней
торговли республики Беларусь: промежуточные итоги
по достижению прогнозных значений 134

Камыш В. А., Бурцева О. А. Особенности
Паблик рилейшнз 137

Ким Д. А., Бурцева О. А. Концепции глобального
и многонационального маркетинга 140

Козлова М. О., Бурцева О. А. Гендерные
стереотипы в маркетинговых коммуникациях 145

Лузько Н. Н., Бурцева О. А. Маркетинговый
подход к ценообразованию 148

МЕНЕДЖМЕНТ І АДМІНІСТРУВАННЯ

Браніш В. О., Остряніна С. В. Презентація – спосіб
підвищення ефективності розвитку інформаційно-
комунікаційних технологій в управлінській діяльності 152

Власенко Д. С., Остряніна С. В. Тайм-менеджмент
або 21 принцип ефективного управління
часом по Брайану рейсі 154

Завора Л. І., Власенко В. А. Проблеми міграційної
політики України та шляхи їх вирішення 157

Кухманський Д. О., Гусаковська Т. О. Особливості
використання групових методів прийняття рішень 159

Nasir M. W., Shymanovska-Dianych L. M.
Development of Business Ethics in Pakistan 161

Rongali Y. N., Chayka I. P. Business Ethics in India 163

МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

Бандякін А. В., Клименко В. І. Розвиток контрактної логістики в Україні 167

Кононенко К. П., Струс Л. А. Роль міжнародної торгівлі в системі міжнародних економічних відносин 170

МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ

Акулов Ж. М., Богдашкина И. В. Управление изменениями в ВУЗЕ: практический аспект реализации стратегии развития ВУЗА..... 173

ОБЛІК І АУДИТ

Бута А. В., Литвинець Ю. І. Фінансова звітність підприємства за МСФЗ..... 176

Литвинець Ю. І. Управлінський облік як складовий елемент системи для ефективного управління земельними ресурсами 179

Пузикова Е. И., Протасова Н. Я. Экономический аспект понятия «капитал» и «собственный капитал» на современном этапе инновационного развития 181

Савицкая А. В., Новикова И. Н. Проблемы перехода Республики Беларусь на МСФО..... 184

Талько Т. В. Справедлива вартість при оцінці активів та зобов'язань:переваги та недоліки 186

ПЕДАГОГІКА ВИЩОЇ ШКОЛИ

Бадьор І. В. Методика планування виховної роботи куратора в навчальній групі 192

Буй А. В., Щекудова С. С. Изучение мотивов просоциального поведения у юношей и девушек 194

Горбатюк О. В. Використання проектної методики на заняттях англійської мови як один із шляхів формування комунікативної компетентності студента 197

Гузовец А. А., Василец М. С., Лукашевич С. А. Разработка университетской модели системы менеджмента качества 201

Гузовец А. А., Гуд Ю. П., Желонкина Т. П. Психолого-педагогические методы организации воспитательной работы 205

Діль К. В., Чернушенко Т. О. Застосування електронних та мультимедійних технологій для підвищення ефективності навчального процесу у ЗВО 208

Зыблева О. А., Шатюк Т. Г. Проблема доверия в ранней взрослости: теоретический аспект 211

Колісник-Гуменюк Ю. Роль феноменологічного підходу у підготовці викладачів професійно-художніх дисциплін 214

Кутас А. В., Щекудова С. С. Психолого-педагогическая адаптация студентов 216

Куцепалова А. С., Шатюк Т. Г. Теоретические аспекты проблемы автофобии у начинающих водителей 218

Прокопенко М. М., Шевцова Ю. А. Агресивное поведение женщин отбывающих наказание в местах лишения свободы 221

Харламова Л. Д. Використання змішаного навчання у процесі вивчення математичних дисциплін в технікумі 223

ПІДПРИЄМНИЦТВО, ТОРГІВЛЯ ТА БІРЖОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

Скачеляс Н. О., Пономаренко Е. П. Проблемы бизнеса у современного поколения 227

ПРАВО

Дайнеко Н. Н., Тимошенко М. В. Особенности государственного управления в республике Беларусь 230

Dzenisenka N. V., Ivanova Y. I. The Concept and Regulation of Human Somatic Rights 232

Ибрагимова К. В., Тимошенко М. В. Европейская система защиты прав человека: перспективы применения в республике Беларусь 235

Іващенко М. Д., Турута О. В. Актуальні проблеми захисту авторських прав на програмні продукти 237

Ковалёв С. С., Ранько Е. Л. Анализ судебного прецендента как перспективного источника гражданского права Республики Беларусь 240

Коношко А. В., Козинець І. І. Роль та значення професійної культури юриста в умовах формування правової держави 242

Макаренко Н. С., Козинець І. І. Роль невербальних засобів спілкування під час комунікації 245

Мельникова К. С., Тимошенко М. В. Перспективы применения медиации в уголовном праве 247

Положай К. І., Козинець І. І. Культура фахового мовлення як складник професійної культури правника 249

Tenyuta E. S., Ivanova Yu. I. Gender Policy of the Republic of Belarus and Mechanisms for its Implementation 252

ТОВАРОЗНАВСТВО

Дяківнич Т. В., Калашник О. В., Мороз С. Е. Якість олії соняшникової вітчизняного виробництва 256

Мусаліев М., Басова Ю. О. Класифікація асортименту сучасних побутових пилососів 258

Панасенко Ю. Р., Калашник О. В., Юдічева О. П. Аналіз показників якості борошна пшеничного 261

ТУРИЗМ

Гаврилець А. В., Тараненко О. О. Теоретичні основи реалізації реакраційно-туристичного потенціалу 264

Дехтяр Ю. Л., Побігун О. В. Організація фото турів в Івано-Франківській області 266

Захарченко Н. Д., Шуканов П. В. Теоретичні особливості розвитку етнічного туризму в Україні 269

Коробейникова Я. С. Алгоритм формування проектних пропозицій туристичного спрямування в територіальних громадах 273

Короткий А. В., Пантелеймоненко А. О.
Місце і роль рекреації в туризмі 276

Мороз А. А., Тараненко О. О. Теоретичні основи
формування іміджу туристичних дистинацій 278

Сабадирь В. Г., Пантелеймоненко А. О. До питання про
сутність поняття «культурно-пізнавальний туризм» 281

Школик В. Р., Смолянчук Н. В. Потенціал
розвитку туризму в Україні 284

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА ТА СПОРТ

Bezega E., Lapko S. Control of the Functional
State of Students-athletes 287

Zub K., ***Kutsiy D***. Use of Functional Tests to Assess
the State of the Cardiovascular System in Athletes 288

Касьянюк А. С., Касьянюк А. С., Филинков В. И.
Обоснование психофизической подготовленности
студентов специального медицинского отделения к
профессиональной деятельности 290

Misyura A., Vrublevsky E. P. Organisation of Sports
and Improving Work with Pupils in Day-care
Centers and Need of its Improvement 293

Тулуп Д. Л., Данилова Е. С., Новик Г. В. Особенности
видов травм при занятиях различными видами борьбы 295

Tymbota M., Lenskaya O. Martine's Function Test in
Determining the Physical Capabilities of Students-Athletes 298

Ходосок Ю. С., Дворак В. Н. Гендерные особенности
социально-психологической адаптации спортсменов 300

ФІЛОЛОГІЯ

Гаврілова І., Боднарчук Т. В. Особливості
функціонування німецьких та українських
фразеологізмів з компонентом «GOTT»/«БОГ» 303

Гусейнова А. Ш., Джахангиров Ф. Ф. Влияние
когнитивизма на современную теорию языка 306

Меренюк А. О., Боднарчук Т. В. Особливості виникнення і функціонування англійських запозичень у німецькій мові 309

Олійник К., Боднарчук Т. В. Функціонування німецьких запозичень в українській мові 312

Сукманюк Т. П., Ємець О. В. Семантичні та структурні типи епітетів у перекладі британських та американських письменників 314

Тоболь В. В., Молодча Н. С. До питання дослідження академічних номенів (на матеріалі найменувань навчальних курсів лінгвістичного напряму Гарвардського університету) 317

Шведова Т. Г. Выбор «слова года» в английской языковой культуре 320

ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

Андрухович М. В., Федосенко Л. В. Расширение участия коммерческих банков Республики Беларусь в лизинговых операциях 323

Баранова А. А., Порошина О. О. Регулирование аудиторской деятельности в Республике Беларусь 325

Вакульчик А. Ю., Ковалева Н. В. Управление расходами организаций среды обращения 328

Гаврилина И. А., Ковалева Н. В. Направления совершенствования финансовой отчетности 333

Глазко О. И., Порошина О. О. Платежеспособность организаций Республики Беларусь 337

Давыдова О. С., Новикова И. Н. Меры восстановления платежоспособности должника, применяемые в Республике Беларусь 340

Дмітрієв В. М, Пономаренко А. Р., Яріш О. В. Управління фінансовими результатами машинобудівного підприємства як напрям підвищення його конкурентоспроможності 342

Игошина Ю. О., Ковалева Н. В. Роль маркетингового анализа в управлении организацией 345

Ковалёва Е. А., Шердакова Т. А. Сравнительная характеристика розничных продуктов белорусских банков 348

Ковальчук К. К., Дергун Л. В. Проблемы финансирования инновационной деятельности в Республике Беларусь 351

Козлова М. В., Иванова Т. И. Ресурсная база банковского сектора Республики Беларусь и основные направления ее увеличения 354

Косицына Е. П., Федосенко Л. В. Взаимосвязь депозитной базы и требований белорусских банков в экономике 356

Куркова Е. М., Ковалева Н. В. Совершенствование системы социальной защиты населения в современных условиях 359

Лакизо М. В., Сидоренко Ю. Ю. Управление прибылью организации 362

Моложавская О. С., Иванова Т. И. Финансовая устойчивость организации и методический инструментарий ее оценки 366

Назарова М. Д., Шердакова Т. А. Состояние и тенденция развития банковского маркетинга в Республике Беларусь 368

Пасечнюк В. А., Иванова Т. И. Проблемы кредитования физических лиц в Республике Беларусь 371

Пискун А. В., Шердакова Т. А. Расчет страхового тарифа по новому страховому продукту – добровольное страхование от несчастных случаев и диагностика несчастных заболеваний 374

Сидоренко В. А., Ковалева Н. В. Проблемы применения информационных технологий в финансовом анализе и пути их решения 376

Сидорова А. А., Каморников С. Ф. Моделирование зависимости прибыли банка от объемов кредитирования и инвестирования в ценные бумаги 379

Титова И. С., Порошина О. О. Формирование доходной части государственного бюджета Республики Беларусь 383

Черненька Л. Б. Проблеми розвитку ринку страхування житла в Україні 386

Чугай В. А., Каморников С. Ф. Экспериментальное моделирование зависимости прибыли банков от доли безналичных операций 389

Шастак Е. И., Новикова И. Н. Оценка финансового состояния организации 393

Яріш О. В., Мироненко В. М. Сучасний стан біржового сегменту фондового ринку України 396

ХАРЧОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ІНЖЕНЕРІЯ

Грінчук Д. О., Бородай А. Б. Удосконалення десертів спрямованої функціональної дії 399

Іваник Д. В., Бойко А. І., Горобець О. М., Хомич Г. П. Використання желюючого соку в технології солодких страв та оздоблюваних напівфабрикатів 402

Клименко В. В., Положишникова Л. О. Використання плодової сировини у технології пісочного печива 404

Лісогор Г. В., Хомич Г. П., Ткач Н. І. Удосконалення технології пісочного тіста за рахунок використання рослинної сировини 407

Макарук В. В., Бондаренко Т. Г., Наконечна Ю. Г. Перспективи використання мигдального горіха як сировини для виробництва рослинного замінника молока 410

Мацук Ю. А., Фарісєєв А. Г., Вієнко О. Ю. Перспективи розширення асортименту мясних консервів для дитячого харчування 412

Медведев М. Ю., Рогова А. Л. Удосконалення технології бісквітних виробів за рахунок дикорослої сировини 416

Петтер Н. М., Левченко Ю. В., Чоні І. В. Використання пюре з обліпихи в технології мармеладі 419

Руденко А. В., Строкань К. І., Положишникова Л. О. Нові види бісквітів з використанням нехлібопекарських видів борошна 422

Тарнавська О. О., Бородай А. Б. Використання нетрадиційної сировини для підвищення харчової цінності борошняних кондитерських виробів 424

Шмерега Ю. В., Шиманська Д. Р., Перетятько Л. В., Наконечна Ю. Г. Удосконалення технології виготовлення мякого морозива 427

Шумельчик З. Ю., Кострич М. І., Горобець О. М., Хомич Г. П. Використання порошку з гранатових вичавок в технології борошняних кондитерських виробів 429

ХІМІЯ

Ляшенко Д. О., Воробьева Е. В. Анализ содержания суммарного и аммонийного азота в удобрениях 433

Мамед Гасан-заде Д. С., Мустафаева Р. Э. Исследование влияния сополимеров СКН-40 и СКЭПТ-60 на свойства битумных композиций 435

Mikayilova M. R. Synthesis and Study of an Immobilized Nanocomposite Catalyst Based on a Ruthenium Complex 437

Мустафаева Р. Э. Получение и исследование литьевых резин на основе модифицированных эластомерных смесей 439

Мустафаева Р. Э. Получение и исследование свойств эластомерсодержащих композиций на основе соолигомеров 443

Назар Е. С., Пантелеева С. М. Экологический состав природных вод на примере поверхностных вод Гомельского района 445

Назюта А. О., Воробьева Е. В. Изменение массы минерала шунгита при его термической обработке 448

Савченко А., Чернушенко О. О., Саєвич О. В. Трис-цистеїнат хрому (III) та його гіпоклікемічні властивості 449

Суденко А. Н., Воробьева Е. В. Эффективность применения индивидуальной формы организации учебной деятельности по предмету химия в малокомплектной школе 452

БІОТЕХНОЛОГІЯ – ШЛЯХ ДО ПРОЦВІТАННЯ ЛЮДСТВА

А. В. Саплін, *спеціальність Комп'ютерна інженерія, студент групи 207-К*
Н. В. Смолянчук, *викладач біології, екології, вища кваліфікаційна категорія, звання «Старший викладач» – науковий керівник*
Вищий навчальний заклад відокремлений підрозділ Національного університету біоресурсів і природокористування України «Ірпінський економічний коледж», м. Ірпінь, Україна

З найдавніших часів людина використовувала біотехнологічні процеси при хлібопеченні, приготуванні кисломолочних продуктів, у виноробстві тощо, але лише завдяки роботам Луї Пастера у середині 19 століття, що довели зв'язок процесів бродіння з діяльністю мікроорганізмів, тоді традиційна біотехнологія одержала наукову основу.

Біотехнологія – це комплекс фундаментальних і прикладних наук, технічних засобів, спрямованих на одержання і використання клітин мікроорганізмів, тварин і рослин, а також продуктів їхньої життєдіяльності: ферментів, амінокислот, вітамінів, антибіотиків та ін. Біотехнологія, яка включає промислову мікробіологію, базується на використанні знань і методів біохімії, мікробіології, генетики і хімічної технології, що дає змогу діставати користь у технологічних процесах із властивостей мікроорганізмів та клітинних культур. Основні напрямки досліджень:

- ✓ Розроблення наукових основ створення нових біотехнологій за допомогою методів молекулярної біології, генетичної та клітинної інженерії.
- ✓ Одержання й використання біомаси мікроорганізмів і продуктів мікробіологічного синтезу.
- ✓ Вивчення фізико-хімічних та біохімічних основ біотехнологічних процесів.
- ✓ Використання вірусів для створення нових біотехнологій.

Біотехнологія застосовується навколо нас у багатьох предметах щоденного вжитку – від одягу, який ми носимо, до сиру, який ми споживаємо. Протягом століть фермери, пекарі та пивовари використовували традиційні технології для зміни та модифікації рослин та продуктів харчування – пшениця може слугу-

вати найдавнішим прикладом, а нектарин – одним з останніх. Сьогодні біотехнологія використовує сучасні наукові методи, які дозволяють покращити чи модифікувати рослини, тварини, мікроорганізми з більшою точністю та передбачуваністю.

Споживачі повинні мати вибір з якомога ширшого переліку безпечних продуктів. Біотехнологія може надати споживачам можливість такого вибору – не лише у сільському господарстві, а й у медицині та паливних ресурсах.

Біотехнологія може принести значні переваги у сферу охорони здоров'я. Біотехнологічним методом одержують інтерлейкіни – порівняно короткі поліпептиди, що беруть участь в організації імунної відповіді та продукуються в організмі певною групою лейкоцитів (макрофагів) у відповідь на уведення антигену. В останні роки успішно синтезуються пептидні гормони, які раніше одержували з органів і тканин тварин і людини.

Значним внеском біотехнології є виробництво непептидних гормонів, насамперед стероїдів. Методи мікробіологічної трансформації дозволили різко скоротити кількість етапів хімічного синтезу кортизону – гормону надниркових залоз, що застосовується для лікування ревматоїдного артриту.

Збільшуючи поживну цінність їжі, біотехнологія може використовуватись для покращення якості харчування. Наприклад, зараз створюються сорти рису та кукурудзи з підвищеним вмістом білків. Крім того, генетична інженерія може використовуватись для виробництва продуктів харчування з підвищеним рівнем вітаміну А, що допоможе розв'язати проблему сліпоти у країнах, що розвиваються.

Біотехнологія у сільському господарстві полегшує традиційні методи селекції рослин і тварин і розробляє нові технології, що дозволяють підвищити ефективність сільського господарства. Розробляються нові регулятори росту рослин, мікробіологічні засоби захисту рослин від хвороб і шкідників, бактеріальні добрива. Генно-інженерні вакцини, сироватки, моноклональні антитіла використовують для профілактики, діагностики і терапії основних хвороб у тваринництві.

Я вважаю, що біотехнологія пропонує величезні потенційні переваги. Розвинуті країни та країни, що розвиваються, мають бути прямо зацікавлені у підтримці подальших досліджень, спрямованих на те, щоб біотехнологія могла повністю реалізувати свій потенціал.

Список використаних джерел

1. http://referat.repetitor.ua.
2. Сільськогосподарська біотехнологія та біоінженерія // Кочнева О. З., Воронін Е. С., Тіхонов І. В. ; під ред. академіка РАН Шевелухи В. С. 2015 р.
3. https://uk.wikipedia.org/wiki/
4. https://studopedia.org/12-80005.html.

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ГОТЕЛЬНОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

В. С. Бондар, *спеціальність Готельно-ресторанна справа, студентка групи ГРС-3(9)*
Н. В. Мотунова, *викладач – науковий керівник*
Коледж Луганського національного університету імені Тараса Шевченка, м. Старобільськ, Україна

Готельне господарство є найважливішим сектором у структурі туризму, який представляє собою матеріально-технічну базу галузі і визначальним вид, особливості та якість туристського продукту. Процеси, що відбуваються в туристській сфері в цілому, відображаються на основних показниках функціонування готелів, а останні визначають показники туристської активності на даному напрямку.

Готельний бізнес в Україні має певні особливості, пов'язані з характером праці в готельній індустрії, видом послуг, с співвідношенням попиту і пропозиції, і т. д. Сьогодні індустрія гостинності як сукупність підприємств сфери обслуговування та інших організацій працює в умовах жорсткої конкуренції. Ринкові перетворення в Україні, що супроводилися роздержавленням власності і появою нових структурних одиниць, повинні були привести до підвищення рівня конкуренції між суб'єктами національної економіки. На ринку готельних послуг України з'явилися приватні підприємства, і всі вони в процесі розвитку конкуренції стали боротися за споживача [4, с. 101].

Аналіз готельної індустрії на сьогоднішній день дозволяє своєчасно виявити набуті проблеми в її розвитку, саме це обумовило доцільність цього дослідження.

Над даною проблемою працюють такі науковці: Михайлова О. П., Брінь П. В., Роглєв Х. Й., Скопень М. М., Гуляєв В. Г., Плотникова Н. І., Кифяк В. Ф. Пуцентейло П. Р.

Метою дослідження є встановити та проаналізувати проблеми розвитку готельного господарства в Україні, запропонувати можливі шляхи їх вирішення.

До головних перешкод розвитку вітчизняного готельного господарства, які потребують усунення відносяться.

Низький рівень конкуренції на готельному ринку внаслідок відсутності корпоративних стандартів управління якістю готельних послуг. На сьогодні в Україні існує лише один національний мережевий готельний оператор – Premier-Hotels, до складу якого входять сім готелів [7].

Обмеженість практики використання електронних та автоматизованих систем бронювання готельних номерів та новітніх технологій у процесі здійснення обслуговування в готелях та інших закладах розміщення [3].

Невідповідність цін рівню якості готельних послуг. Вартість проживання в українських готелях в 2–3 рази перевищує вартість проживання в готелях аналогічного рівня країн Європи [6].

За останні роки Україна стала в основному «виїздною» країною. А ті гості, які приїздять до нас з-за кордону, бажають жити в Україні так, як вони звикли у себе вдома [2, с. 32].

Розглянувши дану проблематику, ми погоджуємося з тим, що ці проблеми є дійсно вагомими, для їх вирішення доцільно передбачити такі заходи.

З метою виведення з «тіні» необлікованих закладів розміщення (малих та мікро-готелів, апартаментів) створити сприятливі умови для легалізації їх діяльності [5].

Створення належного конкурентного середовища на готельному ринку України органам державної влади доцільно виважено підійти до питання залучення іноземних інвестицій (особливо зі сторони відомих готельних операторів [1].

Врахувати у документах стратегічного планування підготовки, організації розміщення, зокрема щодо: прогнозування очікуваної кількості туристів; диверсифікації закладів розміщення туристів (мотелі, хостели, садиби зеленого туризму та туристичні бази в рекреаційних зонах прилеглих до міста); розробки спеціальних економічних режимів для залучення вітчизняних інвесторів у розвиток мережі хостелів; впровадження електронних інформаційних та автоматизованих систем бронювання місць в готелях, сучасних технічних засобів обслуговування в готелях [6].

Розвиток туризму, промисловості, торгівлі, економіки, а також культури і спорту обумовлює підвищення мобільності людей з метою встановлення контактів, обміну досвідом, оздоровлення і відпочинку. Нестача і погана матеріальна база готелів ускладнює всі ці процеси, зате розвиток готельного господарства веде і до розвитку суміжних видів підприємницької діяльності і сприяє пожвавленню усіх суспільно-економічних контактів, підсилює економічний потенціал держави [8].

Отже, сучасний стан готельної сфери в Україні залежить від підвищення інвестування туристичної інфраструктури в державі. Для ефективної діяльності готельного бізнесу, на нашу думку необхідна система державного стимулювання. Збіль-

шення кількості місць розміщення різних класів. Максимально підтримувати формування національних готельних ланцюгів на рівні держави. Заручитись підтримкою співпраці зацікавлених інвесторів, місцевого самоврядування та державних органів, для того щоб інвестувати в реконструкцію сучасних та збудувати нові готелі.

Наші подальші дослідження будуть присвячені потоку туристів в нашу країну.

Список використаних джерел

1. Гуляєв В. Г. Нові інформаційні технології в туризмі / В. Г. Гуляєв. – Москва : Видання ПРІОР, 1999. – 144 с.
2. Кухар О. В. Сучасні проблеми готельного господарства Києва. Туристично-краєзнавчі дослідження / О. В. Кухар. – Київ, 1998. – Ч. 2. – Вип. 1. – 565 с.
3. Кифяк В. Ф. Організація туристичної діяльності в Україні / В. Ф. Кифяк. – Ч. : Книги-ХХІ, 2003. – 300 с.
4. Михайлова О. П. Актуальні проблеми управління та фінансово-господарської діяльності підприємства / О. П. Михайлова, П. В. Брінь // Вісник НТУ «ХПІ». – 2012. – № 5 – С. 101–106.
5. Плотникова Н. И. Комплексная автоматизация туристического бизнеса / Н. И. Плотникова // Советский спорт, 2001. – 65 с.
6. Пуцентейло П. Р. Економіка і організація готельного підприємництва : навч. посіб. / П. Р. Пуцентейло. – Київ : Центр учб. л-ри, 2007. – 344 с
7. Скопень М. М. Комп`ютерні інформаційні технології в туризмі : навч. посіб. / М. М. Скопень. – Київ : КОНДОР, 2005. – 302 с.
8. Розвиток готельного господарства України та туризму, проблеми і перспективи розвитку готельного господарства та туризму [Електронний ресурс]. – Режим доступу: ottherreferats.allbest.ru/sport/00099361_1.thml. – Назва з екрана.

ПЕРСПЕКТИВИ ПРОЕКТУВАННЯ ГОТЕЛЬНО-ОФІСНОГО ЦЕНТРУ У м. ПОЛТАВА

В. О. Борисенко, *спеціальність Готельно-ресторанна справа освітня програма «Готельно-ресторанна справа», студент групи ГРС м-61*

В. М. Столярчук, *к. т. н., доцент – науковий керівник*

Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Останнім часом спостерігається суттєве пожвавлення розвитку туризму та готельного господарства в Полтаві та Полтавській області.

Однією з найвизначальніших ознак підприємств готельно-ресторанної сфери є їх зв'язок із зовнішнім середовищем. Підприємство є відкритою системою, воно перебуває в безперервній взаємодії із зовнішнім середовищем і має з ним зворотній зв'язок. Тому його ефективне функціонування передбачає вивчення змін в оточуючому середовищі, аналіз та адекватну на них реакцію. Для підприємств, що відносяться до сфери готельно-ресторанного бізнесу і діють в межах внутрішнього ринку, група факторів зовнішнього середовища включає: технологічний, економічний, політичний, правовий, соціальний, демографічний.

Економічні фактори.

– темпи інфляції – 14,1 % в середньому за рік протягом 2017–2018 років [4];

– величина валового національного продукту зростала незначними темпами. Зростання ВВП в 2018 році склало 3,6 %. Борг України в березні 2018 року склав 93,5 % від ВВП [4];

– рівень безробіття по Полтавській області – 13 %. Середньорічна чисельність економічно активного населення області у віці 15–70 років у 2018 р., порівняно з 2017 р. зменшилась на 1,8 % і становила 578,1 тис. осіб, з яких 526,3 тис. осіб, або 91 % були зайняті економічною діяльністю, а решта 51,8 тис. осіб – безробітні [4];

– доходи населення Полтави з кожним роком зростають. Проте, ріст доходів далеко не означає збільшення платоспроможності мешканців міста. У більшості випадків збільшення кількості доходів пов'язане з рівнем інфляції;

– інвестиційні процеси в місті мало розвинені через недосконаліть законодавчої бази, відсутність будь-яких гарантій повернення інвестицій з боку України.

За рівнем економічного розвитку Полтава посідає сьоме місце. Поряд із негативними факторами слід відзначити, що місто привертає увагу європейців – як бізнесменів, так і туристів, що сприяє подальшому розвитку готельного бізнесу.

Правові фактори.

– існує безліч правових актів і законів, які регулюють діяльність як підприємства загалом, так і підприємства готельного бізнесу безпосередньо. Наприклад, Закон України «Про підприємства», Закон України «Про оподаткування прибутку підпри-

ємств» тощо. Безліч документів суперечать одні одним, багато з них відміняють дію інших. Ситуація невизначена, легко можна заплутатись у законодавчій базі, що призводить до накладання штрафу на підприємства з боку податкових органів;

– у випадку порушення правових норм, санкції, які застосовуються до підприємства, є неминучими.

У становленні сучасного ринку готельних послуг певну роль відіграють Закони України «Про обмеження монополізму та недопущення недобросовісної конкуренції у підприємницькій діяльності», «Про захист прав споживачів» і «Про туризм». Оскільки сутність цих Законів полягає в наданні споживачам права вимагати відповідної якості обслуговування, це спонукатиме готельні підприємства підвищувати рівень послуг і сприятиме постійному зростанню стандартів [1, с. 27].

Політичні фактори.

– громадська незадоволеність діяльністю уряду надзвичайно висока;

– державна політика приватизації нераціональна – кошти від приватизації у видатковій частині бюджету спрямовуються на закупівлю енергоносіїв, виплати пенсій, заробітної плати, а не на розвиток галузі;

– за рівнем корумпованості Україна посідає одне з перших місць, що гальмує розвиток всіх галузей народного господарства, у тому числі і готельної індустрії.

Соціальні фактори.

– прослідковується тенденція відтоку з країни населення через низькі зарплати, відсутність перспектив та покращення умов праці. Відсутність кваліфікованих кадрів в індустрії гостинності гальмує її розвиток і ускладнить пошук персоналу, зокрема, для проектованого готелю;

– населення України загалом старіє і з кожним роком зменшується його кількість [4];

– профспілкова активність занепала, профспілки зараз нічого не вирішують.

Технологічні фактори. Вимоги до якості обслуговування зростають практично щодня, що вимагає постійної інноваційної діяльності від діючих закладів і передбачає використання новітньої техніки та технологій у проектованому готелі.

Забезпечення рентабельної діяльності підприємства готельного господарства вимагає всебічного вивчення ринку послуг даної галузі в районі будівництва, аналізу діяльності конкурентів, виявлення їх слабких та сильних сторін.

Дослідження мережі підприємств готельного господарства міста Полтави доводять, що нині відсутні прямі конкуренти для готельно-офісного центру. Єдиний у місті чотиризірковий готель «Premier Hotel Palazzo» не має відповідної інфраструктури для проведення великих ділових заходів і орієнтований на надання широкого перелік послуг дозвіллєвого характеру.

Отже, сьогодні готелями надається стандартний перелік додаткових послуг, підприємства більш високого класу пропонують послуги розважального та дозвіллєвого характеру. Поряд із тим готелі, які пропонують послуги з оренди офісних приміщень відсутні. Що доводить актуальність проектування в Полтаві готельно-офісного центру.

Список використаних джерел

1. Скибінський С. В. Маркетинг готельних послуг : підручник / С. В. Скибінський, Л. О. Іванова, О. Ф. Моргун. – Львів : Вид-во Львівської комерційної академії, 2000. – 246 с.
2. Український тиждень: періодичне видання. – № 6. – 27.01.2018 р. – С. 17.
3. Головне управління статистики в Полтавській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://stat.pl.ukrtel.net.
4. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua. – Назва з екрана.

ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННИЙ БІЗНЕС І ЙОГО ІСТОРІЯ

В. О. Гришина, *спеціальність Готельно-ресторанна справа, студентка групи ГРС-3(9)*

Н. В. Мотунова, *викладач – науковий керівник*

Коледж Луганського національного університету імені Тараса Шевченка, м. Старобільськ, Україна

Добробут суспільства в останні роки різними темпами, але все-таки росте, і населення вже може дозволити собі трохи більше ніж товари і послуги першої необхідності. Відбулися значні зміни у сфері обслуговування населення, у тому числі у готельно-ресторанному господарстві: збільшилась кількість ресторанів, барів, кафе, поліпшився їхній зовнішній вигляд, цілком

іншими стали торговельні зали для обслуговування гостей, докорінно змінився підхід до складання асортименту меню і карт ресторанів. Колишні їдальні, особливо у великих містах, змінилися елітарними ресторанами, сучасними підприємствами швидкого обслуговування з високою культурою і якістю ресторанної продукції [1].

Знання історії є розширенням і поглибленням знань у людей історії готельної індустрії. Головною метою вивчення історії є формування історичної свідомості молоді, в якій поєднуються знання, погляди, уявлення про суспільний розвиток, усвідомлення нею нерозривного зв'язку між минулим і сучасністю, традиціями і досвідом.

Вивченню даного питання велику увагу приділяли наступні вітчизняні науковці, фахівці, а саме: О. Борисова, О. Головко, Г. Круль, М. Мальська, І. Мініч, Л. Нечаюк, Н. П'ятницька, О. Шаповалова.

Метою даної роботи є вивчення історії розвитку готельно-ресторанного бізнесу в Україні.

Якщо заглибитися в історію готельно–ресторанного бізнесу, то готелі в сучасному розумінні були відомі ще в часи Древньої Греції. Споруджувалися вони поблизу місць, де відбувалися громадські свята, поблизу численних храмів й інших культових і курортних визначних пам'яток. Результати розкопок у південній частині Іраку підтверджують, що вже у п'ятому тисячоріччі до нашої ери, тобто за 7 000 років до наших днів, існували хани – місця тимчасового притулку людей.

У Римській імперії в зв'язку з розвинутою мережею транспортних шляхів виникали повсюдно приватні постоялі двори і заїзди. Ці дороги призначалися в першу чергу для військових загонів, а також для збирачів податків, купців, окремих верств інтелігенції. Істотною приналежністю цих доріг була мережа «поштових станцій», де ті, хто подорожує з державною місією, могли змінювати коней або мулів, а також одержували їжу та нічліг. У Римі таверни можна було пізнати по колонах, оперезаних ланцюгом фляг, і по червоних ковбасах, що висіли уздовж стін. Підлоги були прикрашені яскравою мозаїкою, а стіни оживляли розвішені картини.

В основу організації готельної справи в Римській імперії була покладена розроблена державною владою певна класифікація готелів. Існувало два типи готелів: лише для патриціїв (мансіонес), та для плебеїв (стабулярії).

У другій половині XVII ст., коли «козацька християнська республіка» знаходилась на острові Чортомлик, на її території, поблизу порту, височів «Грецький дім» – приміщення для іноземних посланців і купців.

У XVI – першій половині XVII ст. одним із торговельних центрів Східної Європи був Київ. Через нього проходили купецькі каравани з Польщі, Кримського ханства, Туреччини, Молдови, Греції, Угорщини, інших країн Західної Європи, що прямували до Московської держави. Українські купці мали право безмитної торгівлі в прикордонних містах Московії. Для них створювалися спеціальні гостинні двори. На чумацьких і торговельних шляхах України здавались в оренду корчми, що не тільки провадили торгівлю алкогольними напоями, а й слугували місцем ночівлі для подорожніх.

У XV ст. постоялі двори створювались при «ямах» – поштових станціях, які знаходились одна від одної на відстані кінного переходу. Послуги розміщення та харчування доповнювали послуги перевезення, якими займалася «ямська служба».

У XII–XIII ст. постоялі, або гостинні, двори з'являються на території Київської Русі. Вони були призначені для всіх категорій населення і початково мали вигляд прямокутного майдану, обнесеного кам'яними чи дерев'яними приміщеннями, об'єднаними критими галереями. Тут можна було розмістити коней і транспортні засоби відвідувачів, тобто пропонувалися послуги «постою». У містах та інших поселеннях віддавна відкривалися корчми, куди приходили не тільки поїсти і випити чогось міцного, там засідали земські суди, оголошувалися людям найважливіші новини. В деяких регіонах корчми називали шинками, що фактично були аналогами сучасних ресторанів. У плануванні корчма найчастіше складалась з двох чітко розділених частин: приміщень для харчування і для ночівлі. Для харчування призначались дві кімнати: в одній був шинок з прилавками, в іншій – один або декілька масивних столів, тут відвідувачі могли відпочивати і розважатись.

Постоялі двори вздовж доріг проіснували до середини XIX ст. і припинили своє існування з виникненням і поширенням залізниць [2].

Роль готельно-ресторанного господарства на сучасному етапі визначається характером і масштабами потреб людей у послугах з організації споживання матеріальних і духовних благ у

недомашніх умовах. Ресторатори в конкурентній боротьбі за споживачів використовують різні інструменти: авторську, креативну та кухню ф'южн спрямування, в останні роки – молекулярну; високоякісне спеціалізоване та поліфункціональне устаткування; висококласні посуд та аксесуари сервірування; сучасний дизайн; музичне обслуговування, впроваджують різні дисконтні програми та інші атрактивні елементи тощо. [3]

Підводячи підсумок сказаному вище, можна зробити висновок, що – вивчаючи минуле, ми будуємо своє майбутнє. Керуючись багатим досвідом поколінням, які жили за багато століть до нас, ми стараємося зробити краще, яскравіше, вишуканіше.

Список використаних джерел

1. Домінська О. Я. Сучасний стан та інноваційні процеси розвитку готельно-ресторанного бізнесу в Україні / О. Я. Домінська // Вісник Львівського торговельно-економічного університету. – 2017. – Вип. 52. – С. 39–41.
2. Ресторанна справа [Електроний ресурс] / Мальська М. П. // Історія розвитку закладів ресторанного господарства. – Режим доступу: https://westudents.com.ua/glavy/93162-1-storya-rozvitku-zakladv-restorannogo-gospodarstva.html. – Назва з екрана.
3. Алексєєв Д. Ресторан за інтересами / Д. Алексєєв // Ресторанні відомості. – 2006. – № 101. – С. 12–14.

КАВОВЕ БОРОШНО ЯК НОВІТНЯ НЕТРАДИЦІЙНА СИРОВИНА ДЛЯ КОНДИТЕРСЬКИХ ВИРОБІВ

Є. Ю. Замора, *спеціальність Готельно-ресторанна справа, студентка групи 138*

І. П. Данилюк, *ст. викладач кафедри технології і організації ресторанного господарства – науковий керівник*

Чернівецький торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету, м. Чернівці, Україна

На сьогоднішній день, людський організм щоденно стикається з цілою низкою несприятливих факторів – забруднене середовище, відсутність у більшості продуктів харчування важливих речовин тощо. Тому у світі все більше уваги приділяють розробці нових продуктів харчування, які змогли б, якщо не розв'язати цю проблему, то хоча б зменшити негативні наслідки.

На масштабному агрофорумі, що проходив у Мілані в травні 2017 року був представлений Coffee Flour (з англ. – кавове борошно) – стартап зі Сполучених Штатів Америки, який отримав нагороду за те, що придумав «супер – інгредієнт» з кавової гущі, який має безліч застосувань в області кулінарії. Мільярди кавових зерен, що використовуються для приготування різноманітних кавових напоїв, за допомогою багатьох методів вибираються з кавових ягід. Однак самі кавові ягоди ніде не використовуються і скидаються або в річку, або їх залишають перегнивати у канавах. І постало питання як можна використовувати кавові зерна, щоб запобігти втраті сировини і як результат виник Coffee Flour [1].

Сьогодні кавове борошно виготовляється безпосередньо на трьох континентах, зокрема в таких країнах: Нікарагуа, Гватемала, Папуа Нова Гвінея та В'єтнам. Для фермерів та сімей, що проживають в країнах де вирощують кавові дерева це можливість створення нових робочих місць та збільшення кількості зайнятого населення, а також отримати нові джерела прибутку для найбідніших районів світу. Для навколишнього середовища, це можливість скоротити кількість природних відходів, зменшити забруднення метаном, виділення якого відбувається під час очищення кавових зерен від м'якоті ягід, мінімізувати забруднення річок та ґрунту.

Кавове борошно унікальне у своєму роді, воно стає все більш популярним не тільки серед любителів кулінарії, а й серед людей які надають перевагу раціональному харчуванню. Перш за все, кавове борошно – це здорова альтернатива для людей, які не можуть вживати продукти з глютеном, через алергію на нього [2].

Кавове борошно містить у 5 разів більше клітковини, ніж популярне зараз цільнозернове борошно, також є джерелом заліза (у 3 рази більше, ніж у шпинаті), слід зазначити, що у ньому міститься менше жирів ніж у кокосовому борошні та більше протеїнів ніж у свіжій капусті та більше калію ніж у бананах. В 100 г борошна, міститься: 0,56 г – жирів, 0 г – холестерину, 18 мг – натрію, 15 г – протеїну, вуглеводів – 65 г, калій – 3,1 г [4].

Кавове борошно (патент WO 2014/158267 Al) характеризується кращими показниками харчової цінності, на відміну від

чорної кави, оскільки кавові ягоди збирають ще зеленими и смажать при низькій температурі що дозволяє зберегти вміст нутрієнтів в ньому, зокрема антиоксидантну хлорогенову кислоту, яка знижує ризик серцево-судинних захворювань та діабету. Однак, слід зауважити, що у 100 грамах борошна міститься 2,5 грам кофеїну, тоді як в 100 грамах кави міститься всього 0,65 грам кофеїну [3].

Кавове борошно можна застосовувати у технологіях кулінарної продукції. Існують технології використання його у десертах, а саме тістечко Крунат (мус з білого шоколаду та кардамону, карамель з подрібненими горіхами, вафельних крихт та кавового борошна), яке користується великою популярністю серед споживачів. Також компанія Coffee Flour розпочала свою комерційну діяльність в Японії в кооперації з Bagel & Bagel, яка є найбільшою мережею хлібних магазинів країни, що спеціалізуються на бейглах. У даному закладі виготовляють бейгл з молочним шоколадом та меленою кавою на основі кавового борошна. Після Bagel & Bagel кавове борошно почали використовувати у закладі № 4 Café, у їхньому меню з'явилося 4 страви з використанням кавовго борошна: піца маргарита, піца з грибами, кукурудзяний мафін та булочки з цемінумо (корицею) [4].

Отже, кавове борошно – це інноваційний продукт у ресторанних технологіях, який характеризується високою харчовою цінність та містить всі необхідні для людського організму мікро- та макроелементи.

Список використаних джерел

1. Звєрєва К. Інновації у агро: ТОП food-стартапів Seeds&Chips [Електронний ресурс] / К. Звєрєва // AgroNews. – 2017. – Режим доступу: http://agronews.ua/node/78449. – Назва з екрана.
2. Зубар Н. М. Основи фізіології та гігієни харчування / Н. М. Зубар. – Київ : Центр учб. л-ри, 2010. – 336 с.
3. Scott Allen James. Coffee cherry flour compositions and methods for their preparation [Електронний ресурс] / Scott Allen James, Daniel Alderic // Google Patents. – 2014. – Режим доступу: https://patents.google.com/patent/WO2014158267A1. – Назва з екрана.
4. Coffee Flour [Електронний ресурс] // CoffeeFlour. – 2017. – Режим доступу: http://www.coffeeflour.com/. – Назва з екрана.

ЕФЕКТИВНЕ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ЗАКЛАДУ РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА ЯК ОДИН З ОСНОВНИХ ЧИННИКІВ УСПІХУ ПІДПРИЄМСТВА

Є. Ю. Замора, *спеціальність Готельно-ресторанна справа, студентка групи 138*
К. В. Паламарек, *к. т. н., доцент, доцент кафедри технології і організації ресторанного господарства – науковий керівник*
Чернівецький торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету, м. Чернівці, Україна

Для будь-якого закладу ресторанного господарства завжди залишається актуальною проблема підбору персоналу. Адже для того, щоб заклад був успішним, недостатньо лише розробленої концепції, інтер'єру чи сучасного технічного обладнання. Центральним та визначним є людський фактор – людина з її фаховими вміннями й професійними навичками, креативністю та емоціями – обслуговуючий персонал.

Обслуговуючий персонал – команда спеціалістів обізнаних у сфері гостинності, які виконують різноманітні функції, спрямовані на задоволення потреб гостя шляхом обслуговування, відповідно до встановлених стандартів, норм, правил [1].

Окрім цього важливо також пам'ятати що: 1) персонал підприємства – це імідж закладу; 2) персонал підприємства – це конкурентна перевага. Для того, щоб обслужити тільки одного гостя закладу, потрібно близько 5–6 людей з обслуговуючого персоналу, і будь-хто з них офіціант, кухар чи метрдотель може звести до нуля роботу цілого колективу, загальне враження від роботи закладу створюється усіма без винятку залученими людьми. Зважаючи на це, потрібно звернути увагу на деякі аспекти, що стосуються саме працівників підприємства.

По-перше – це навчання. Існує певний внутрішній закон будь-якого закладу ресторанного господарства: все повинно працювати як годинник, навіть якщо керівника немає на робочому місці. Для цього слід регулярно проводити різноманітні тренінги – самостійні чи з залученням компетентних викладачів, семінари, навчання для підвищення кваліфікації персоналу, а також чітко розподілити обов'язки між працівниками заради уникнення будь-яких непорозумінь.

По-друге, слід пам'ятати, що персонал – це ще й інструмент продажу. Обсяг продажу залежить від того, яка робоча атмосфера панує в ресторані та чи задоволені співробітники своєю працею [2]. Різноманітні мотиваційні програми, а також постійний моніторинг продуктивності роботи в команді дають змогу підтримувати ту саму сприятливу атмосферу в закладі.

Що стосується саме мотивації, однієї відрядно-преміальної системи оплати праці, яка на сьогодні є найбільш популярним способом заохочення, не достатньо. Є декілька методів, які здатні дійсно підвищити мотивацію і якість роботи працівників.

1. Зазвичай динамічні працівники, які прагнуть до кар'єрного росту, як правило, у вільний від роботи час приділяють увагу іншим захопленням, які зазвичай не мають нічого спільного з їхнім основним видом діяльності. І ці зовнішні інтереси ніяк не повинні вступати у протиріччя з нею. Потрібно навчитися використовувати прагнення працівників добиватися високих результатів у іншій області, для того щоб стимулювати їх ріст і мотивацію на робочому місці.

2. Потрібно навчити своїх підлеглих оцінювати успішність зробленої ними роботи. Працівники, які постійно слідкують за своє працею, стають небайдужими до росту власного професіоналізму.

3. Необхідно регулярно проводити різні опитування, співбесіди, тренінги для того, щоб відслідковувати рівень мотивації кожного з працівників закладу. Тому що володіння цим показником допоможе контролювати його.

4. Повинен бути налагоджений інтенсивний обмін інформацією між керівником і працівником. Цікавитися до чого прагнуть підлеглі, чого вони очікують від роботи. Це потрібно для того щоб мати змогу давати персоналу нові можливості для професійного зростання. І саме такий зв'язок з керівництвом сприятливо впливає на роботу колективу з психологічного аспекту. Також слід пам'ятати, що важко змотивувати, різних людей з різними бажаннями та мотивами, загальними програмами. Щоб підвищити мотивацію необхідно знайти індивідуальний підхід для кожного члена команди.

5. Також для підвищення мотивації, слід мати чітко вибудовану систему заохочень та винагород. Тому що існує думка, якщо працівник не буде бачити підґрунтя для певної програми заохочення, він буде відчувати, що керівник не поважає його і довільність в заохоченнях та винагородах призводить швидше до цинізму, а не до росту мотивації [2].

Один з відомих рестораторів Мтврашвілі Г. І. виділив декілька пунктів, які допоможуть сприяти саме тому, щоб робота в команді буле продуктивною.

1. Персоналу повинна бути відома мета закладу, і засоби її досягнення. Без розуміння цього люди не розуміють, куди вони рухаються і для чого.

2. У команді повинен бути чіткий розподіл обов'язків. Кожен повинен знати своє місце на підприємстві.

3. Потрібно підтримувати відкритість стосунків, щоб люди не боялися підходити до керівництва і ставити запитання.

4. Слід налагоджувати стосунки людей з різних відділів ресторану. Люди повинні знати один одного і вміти допомагати іншим [4].

Отже, зважаючи на усе вище сказане, можна дійти висновку, що багато чого залежить саме від правильно вибудуваної стратегії управління персоналом. Керівник закладу повинен враховувати багато аспектів, основні з яких викладені вище, в організації роботи своїх підлеглих, для того щоб заклад ресторанного господарства був успішним.

Список використаних джерел

1. Митник С. І. Кваліфікація обслуговуючого персоналу як чинник успішної діяльності ресторану / С. І. Митник. // Вісник Львівської комерційної академії. – 2016. – № 50. – С. 205–208.
2. Гостеприимный маркетинг [Електронний ресурс]. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: http://guest-marketing.com. – Назва з екрана.
3. Милл Р. К. Управление рестораном / Р. К. Мілл, 2015. – 535 с.
4. Мтвралашвили Г. И. Прибыльный ресторан. Советы владельцам и управляющим / Г. И. Мтвралашвили. – Санкт-Петербург : Питер, 2010. – 290 с.

РОЗВИТОК ДИТЯЧОЇ РЕКРЕАЦІЇ В ХМЕЛЬНИЦЬКІЙ ОБЛАСТІ

І. І. Ковтуник, *к. геогр. н., ст. викладач кафедри туризму та готельно-ресторанної справи, економічний факультет Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, м. Кам'янець-Подільський, Україна*

Основою для розвитку курортного господарства Хмельницької обл. виступають бальнеологічні рекреаційні ресурси регіону.

Бальнеологічні рекреаційні ресурси – це природні лікувальні речовини, які використовуються для немедикаментозного лікування; основа формування курортного господарства. До бальнеологічних ресурсів відносяться мінеральні води, лікувальні грязі, а також – озокерит (гірський віск).

Одним із найважливіших факторів лікувальної рекреації в Україні є наявність природних *мінеральних вод* (загальна мінералізація становить понад 1 г/л), унікальними є їх специфічний склад і терапевтична дія. Хмельниччина – одна з найбагатших в Україні областей за різноманітністю видів та запасами мінеральних вод. Сукупність багатокомпонентних органічних та хімічних речовин, газового складу та мікрофлори визначають їх оригінальність та надзвичайно високу бальнеологічну активність під час лікування різноманітних хвороб та виведення з організму радіонуклідів [2, с. 132].

Все це визначається унікальними тектонічними умовами і геологічною структурою Хмельниччини. Схили Українського кристалічного щита, Подільського плато, розломи Товтрового кряжу рифогенного походження природно сформували унікальний мінералогічний і тектонічний потенціал на водорозділі Подільської височини. Це й визначило появу великої кількості родовищ різноманітних мінеральних вод, схожих за своїми лікувальними властивостями до «Нафтусі», «Миргородської», Кавказьких мінеральних вод, а також позитивний бальнеологічний потенціал геомагнітних аномалій, який спостерігається в межах Товтр і активно діє як лікувальний фактор на курортах Макова, Сатанова та інших лікувально-оздоровчих центрах регіону.

Важливе значення для дитячої рекреації має відомий ще з радянських часів (як піонерський табір) кожному мешканцю краю дитячий санаторій «Лісова пісня».

ТОВ санаторій «Лісова пісня» і створений на його основі дитячий заклад оздоровлення та відпочинку «ЕКО ЛЕНД» знаходиться в с. Привороття Друге Кам'янець-Подільського району Хмельницької обл. Розташований санаторій «Лісова пісня» в надзвичайно мальовничому місці на одній із височин Подільських Товтр. Оточена Лісова пісня хвойно-листяним лісом, а біля підніжжя височини тече річка Мукша, там же знаходиться і каскад штучних озер. Наявність живописних краєвидів – гір (височин) та водойм, чисте повітря, щедро насичене озоном та ефірними маслами, створює цілющий мікроклімат, який приваб-

лює не лише юних відпочивальників, але й цілі родини. Тому, в перспективі, можна розглядати заклад оздоровлення та відпочинку «ЕКО ЛЕНД» як базу для сімейного відпочинку.

Санаторно-діагностична база закладу оздоровлення «ЕКО ЛЕНД» дозволяє, в повній мірі, проводити традиційні санаторні процедури, серед яких варто виділити сірководневі, ропні і хвойні ванни, лікувальний душ, басейн, лікувальне плавання, грязьові й озокеритові аплікації, лікувальний масаж, фізіотерапія, фітотерапія та багато іншого. Крім того, на території оздоровниці є власне джерело мінеральної води типу «Нафтуся» і невелике родовище лікувальної грязі, що характеризуються цінними цілющими властивостями.

Основним профілем закладу «ЕКО ЛЕНД» є лікування органів травлення, захворювань крові, органів дихання, сечостатевої системи, опорно-рухового апарату, нервової системи, первинна діагностика та загальне оздоровлення організму.

ЕКО ЛЕНД приймає на лікування, оздоровлення та відпочинок дітей до сімнадцяти років, їх батьків, родини з дітьми. Для організації їхньої рекреації та дозвілля в закладі є все необхідне – відкритий басейн, спортивний і тренажерний зали, теніс і більярд, дитячий майданчик, бібліотека з читальним залом, дискотека, кінозал, їдальня і кафе, Інтернет із Wi-Fi. Окрім того, діє спеціально обладнаний для проведення цікавих зустрічей і заходів.

В 2017 р. ТОВ санаторій «Лісова пісня» і створений на його основі дитячий заклад оздоровлення та відпочинку «ЕКО ЛЕНД» отримав І місце в регіональному етапі огляду-конкурсу серед дитячих закладів оздоровлення та відпочинку в Хмельницькій обл.

Незважаючи на значні гідромінеральні ресурси, використання мінеральних вод області – незначне, тому актуальним є питання збільшення геологорозвідувальних робіт та їх дослідження для санаторно-курортного лікування та промислового розливу.

Список використаних джерел

1. Заставецький Б. І. Географія Хмельницької області / Заставецький Б. І., Заставецька О. В., Дітчук І. Л. – Тернопіль : Орендне п-во «Тернопільська обласна друкарня», 1995. – 96 с.

2. Ковтуник І. І. Орографічні (ресурси рельєфу) рекреаційні ресурси Хмельниччини / Історико-культурні, географічні та економічні аспекти розвитку туризму на Хмельниччині : колективна монографія [кол. авторів; за ред. : С. А. Копилов (гол. ред.), С. Е. Баженова (наук. ред.)]. – Кам'янець-Подільський : Вид-во Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, 2017. – 168 с.
3. Ковтуник І. І. Рекреаційні ресурси Хмельниччини / Хмельниччина туристична: історико-культурні, природно-географічні та економічні аспекти розвитку : колективна монографія [кол. авторів ; за ред. : С. А. Копилов (гол. ред.), С. Е. Баженова (наук. ред.)]. – Кам'янець-Подільський : Кам.-Под. нац. ун. ім. Івана Огієнка, 2015. – 192 с

РОЗВИТОК ФРАНЧАЙЗИНГУ РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА В УКРАЇНІ

А. Е. Косяк, *спеціальність Готельно-ресторанна справа, студентка групи ГРС-3(9)*
Н. В. Мотунова, *викладач – науковий керівник*
Коледж Луганського національного університету імені Тараса Шевченка, м. Старобільськ, Україна

Ринкові перетворення в економіці України створили умови для розвитку конкуренції у сфері ресторанного господарства, зміни структури послуг, пропонованих населенню, підвищили роль та рівень готельно-ресторанних підприємств в економіці країни. Підвищили рівень життя громадян, і нарешті його добробуту.

Ефективність швидкого розвитку ресторанного господарства, а саме франчайзингу залежить від певних умов, факторів. Ресторанне господарство на сьогодні знаходить нові тенденції в економіці розвинутих країн. Проблема розвитку ресторанного господарства дуже актуальна, потребує уваги, виходячи з її економічного та соціального значення.

Питання аналізу останніх досліджень та питань і оцінки підприємств ресторанного господарства знайшли своє відображення в працях Л. Г. Агафонової, В. В. Бородиної, О. М. Домбик, В. О. Ткач, В. В. Кривошей, А. В. Котельникової.

Але недостатньо, на нашу думку досліджено і розглянуто тему франчайзингу в Україні. Тому з цього випливає мета нашого дослідження а саме, проведення аналізу сучасного розвитку франчайзингу в Україні, а також виявлення та оцінка перспективи розвитку.

Ресторанна справа в світі є однією з най прибуткових. За статистикою, середній обіг коштів, вкладених у ресторан, відбувається в 5–6 разів швидше, ніж інвестиції, вкладені, наприклад, у магазин одягу. У країнах Західної Європи, США і Японії, зафіксовано збільшення дозвілля саме в ресторанах.

Крім того особливість сьогоднішньої ситуації полягає у тому, що розвиток ресторанної справи відбувається в комплексі із розвитком транспортного вузла – з/д вокзалу чи автовокзалу, аеропорту. Разом з тим навколо них розбудовується інфраструктура, що включає в себе готелі, магазини, численні кафе та ресторани, франчайзингові ресторанні мережі.

Тому ми б хотіли зупинитися та розглянути саме тему франчайзингу, яка набуває нової тенденції, у нашій країні в цілому.

Франчайзинг (franchising, пільгове підприємництво, комерційна концесія) – форма тривалого ділового співробітництва, в процесі якого велика компанія – франчайзер (правовласник) надає маловідомій компанії – франчайзі (користувачеві) ліцензію (франшизу) на виробництво продукції, торгівлю товарами або надання послуг під торгівельною маркою правовласника на обмеженій території на термін і умовах, визначених франчайзинговим договором.

Починаючи з 2010 року кількість франчайзерів підвищується з кожним роком на 5–10 %. Але у 2014 їх кількість скоротилася через неспроможність пережити економічну кризу в Україні. Однак франчайзинг активно розвивається і вже у 2016 налічується 670 франчайзерів, а це, в свою чергу, перевищило показники минулого року на 18 % [1, с. 1].

На розвиток франчайзингу впливають такі чинники: загострення проблем на ринку праці, внаслідок яких знижується купівельна спроможність населення та зменшується попит внутрішнього ринку України; високий рівень тінізації економіки є відображенням наявності корупції, застійних явищ в національній економіці, які перешкоджають веденню бізнесу.; агресія на сході України та анексований Крим – безпосередньо не впливають на франчайзингову діяльність, але створюють додаткові перепони на шляху розвитку підприємництва; недосконала нормативно-правова база регулювання франчайзингової діяльності проявляється у відсутності спеціального законодавства [2, с. 201–204].

Сьогодні, на нашу думку, франчайзинг в Україні не набув широкого поширення, хоча потенційні можливості його впровадження досить широкі. Основні проблеми стримування розвитку франчайзингу в нашій країні можна класифікувати з причин їх виникнення.

Економічні проблеми: нестабільність розвитку економіки України. Франчайзингові схеми вимагають стабільності та передбачуваності економіки; відсутність у більшості підприємців – потенційних франчайзі – необхідного стартового капіталу для входження до франчайзингової системи; складність отримання кредитів для створення стартового капіталу.

Організаційно-правові проблеми: створення умов для реальної конкуренції франчайзингових систем, що традиційно склались, механізмами реалізації товарів; забезпечення зручності застосування законодавчих актів для учасників франчайзингової системи; створення прозорості франчайзингової системи та її елементів для контролюючих органів [3, с. 5].

Розглянувши причини стримування розвитку франчайзингу, ми хотіли б зупинитися на заходах щодо врегулювання ситуації: унормування поняття «франчайзингу» і пов'язаної з ним термінології; прийняття Кодексу етики франчайзингу на законодавчому рівні; забезпечення сприятливих фінансово-кредитних умов франчайзингової діяльності; створення надійної системи гарантування захисту прав інвесторів; врегулювати політичну ситуацію; подальша реалізація антикорупційної реформи, а також активізація боротьби з тінізацією економіки [4, с. 384].

Таким чином, результати досліджень дозволили виявити позитивні тенденції розвитку фрайчазингу у сфері ресторанного господарства як в Україні в цілому, так і регіонах зокрема. Саме це дає підстави для майбутніх позитивних тенденцій розвитку сфери ресторанного господарства України. Подальшими напрямками нашого дослідження буде вивчення нових тенденцій розвитку ресторанного господарства у світі.

Список використаних джерел

1. Сучасний стан та тенденції розвитку ресторанного господарства України [Електронний ресурс]. – 2011. – Вип. 38. – С. 137–141. Режим доступу: tourlib.net/statti_ukr/shtal.htm. – Назва з екарана.

2. Лозоренко Т. Розвиток франчайзингу у світі та в Україні / Т. Лозоренко, А. Фролова // Соціально-економічні проблеми і держава. – 2017. – № 2 (17). – С. 199–207.
3. Проблеми та перспективи розвитку франчайзингу в Україні [Електронний ресурс] / О. С. Мальованчук. – Режим доступу: http://intkonf.org/malovanchuk-os-problemi-ta-perspektivi-rozvitku-franchayzingu/ – Назва з екрана.
4. Чорій М. В. Франчайзинг у ресторанному бізнесі: переваги та стримуючі чинники / М. В. Чорій // Проблеми формування та інноваційної інфраструктури, – 2016. – С. 384.

ПЕРСПЕКТИВИ СТВОРЕННЯ НОВІТНІХ ФОРМАТІВ ПІДПРИЄМСТВ ІНДУСТРІЇ ГОСТИННОСТІ В УКРАЇНІ

А. В. Кучеров, *магістр спеціальності Готельно-ресторанна справа, освітньої програми «Готельно-ресторанна справа»*
Т. В. Капліна, *д. т. н., професор – науковий керівник*
Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Готельне господарство вже давно стало окремою галуззю економіки, залучаючи значні валютні надходження за рахунок внутрішнього та міжнародного туризму.

Через велику кількість конкурентів на ринку кожному готелю слід мати своє власне обличчя, іміджеву особливість, що відрізняє його від інших і робить його унікальним. Саме намагання впроваджувати нововведення призводить до створення нових брендів, які доповнюють специфічними художніми композиціями, ефектним штучним освітленням, декоративними прийомами оздоблення, інноваційними додатковими послугами, завдяки чому поширюють ідею концептуального проекту.

Основна причина появи концептуальних готелів на туристичному ринку полягає в орієнтації на максимальне задоволення потреб потенційного споживача готельного продукту.

Концептуальний готель – це засіб розміщення з інноваційною складовою цілісного оформлення за певною тематикою, що відрізняє його від «класичного» готелю і надає готельні послуги з тимчасового проживання з обов'язковим обслуговуванням [1].

У кожному готелі, що має свою концепцію, до дрібниць продумано як архітектурно-планувальне рішення будівлі, так і дизайн холів, коридорів, ліфтів і кожного номера. Тут колір, освітлення, фактура оздоблювальних матеріалів, предмети меблів і

звукове оформлення детально підібрані, гармонійно поєднуючись або, навпаки, контрастуючи один з одним.

Технологія проектування і облаштування концептуальних дизайнерських готелів вже досить повно визначена і базується на дотриманні десяти основних принципів, таки як: тематичність, раціональність або мінімалізм, меблі і аксесуари на замовлення; переважно змішання стилів; наявність оригінальних, екзотичних або унікальних предметів оформлення; функціональність,максимальна креативність, виконана професійно, стильна уніформа персоналу, інвестиції в творчий потенціал персоналу, відмінний сервіс [2].

Найбільш поширеним вважається тип «концептуальні готелі підвищеної комфортності». Серед них досить популярними сьогодні є такі формати, як: клуб-готель, готель-резиденція, арт-, бутік- та дизайн-готель.

Готелі-резиденції зводяться у курортних зонах, на узбережжях та займають значні території. Відвідувачами таких закладів, як правило, є бізнес-еліта, публічні діячі та державні посадові особи, що віддають перевагу ексклюзивним товарам і послугам. Основна ключова риса цього засобу розміщення – «елітність», тому відпочинок в ньому є дорогим, престижним та недоступним для більшості звичайних туристів. Подібними місцями відпочинку для елітних гостей є готелі «Stella Residence» в Одесі та «Family Residence Boutique Hotel» у Львові [3].

Бутік-готель – готель з незвичайним, яскравим, незабутнім, оригінальним дизайном. Головна особливість інтер'єру бутік-готелю – підкреслена індивідуальність, креатив, часом легкість. Бутік-готель найчастіше відрізняється розкішшю і орієнтований на цілком певну категорію споживачів, яка цінує свій комфорт і готова навіть від проживання в певному місці отримувати задоволення [4]. Особлива атмосфера, добре продуманий інтер'єр, тільки сміливі та креативні ідеї – все це сучасні бутік-готелі.

В історичній частині Львова пропонує свої послуги розкішний бутік-готель «Кавалер», а відвідувачі бутік-готелю «VIA REGIA», що розташовується у м. Радомисль ще надовго залишаються під враженням великої кількості історико-культурних пам'яток, що були зібрані під одним дахом.

Арт-готелі були створені, щоб задовольнити потреби тих мандрівників, які втомилися від однотипності мережевих готелів, надаючи персоналізований вид житла, послуг і зручностей.

Арт-готелі все частіше стають пунктом призначення самі по собі. Вони вважаються сучасними і дуже стильними з невеликим номерним фондом [5].

Отже, в Україні простежується тенденція до формування певних концептуальних готелів. Але все ж таки їх спрямованість не завжди відповідає обраній концепції, що обумовлює необхідність дотримування вимог як на стадії проектування, так і будівництва таких готелів.

Список використаних джерел

1. Степанов І. Концептуальні готелі: науково-практичні основи функціонування / І. Степанов // Сучасні проблеми сервісу та туризму. – 2017. – № 5. – С. 38–39.
2. Мартышенко Н. Нестандартные средства размещения и их роль в формировании туристских потоков дестинаций / Н. Мартышенко // Концепт. – 2017. – № 11 (ноябрь). – С. 56–60.
3. Мартышенко Н. Анализ концепций нестандартных средств размещения в мировой туристской практике / Н. Мартышенко, А. Локша // Вестник национальной академии туризма. – 2013. – № 1. – С. 22–25.
4. Герасименко В. Тенденции развития мирового туристического рынка / В. Герасименко, С. Галасюк // Науковий вісник Одеського державного економічного університету. Всеукраїнська асоціація молодих науковців. – 2007. – Вип. 12(46). – С. 3–14.
5. Гусєва О. Міжнародний досвід створення готельних підприємств малої місткості / О. Гусєва // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка. – 2011. – Спец. вип. 33. – Ч. 3. – С. 69–74.

ВИКОРИСТАННЯ ПРОЦЕСУ СУШІННЯ ДЛЯ ОТРИМАННЯ ХАРЧОВИХ КОНЦЕРВАНТІВ

У. А. Ухач, *спеціальність Готельно-ресторанна справа, студентка 138 групи*

І. П. Данилюк, *ст. викладач кафедри технології і організації ресторанного господарства – науковий керівник*

Чернівецький торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету, м. Чернівці, Україна

У шаленому темпі сучасного світу, більшість населення планети настільки заклопотана, що навіть не знаходять часу на приготування їжі. Зважаючи на цей факт, на допомогу людству

з'являються харчові концентрати, які компенсують затрати часу та зусилля на процес приготування їжі.

Харчові концентрати – це продукти, які пройшли у виробничих умовах первинну і кулінарну обробку з наступним висушуванням. Харчові концентрати є в основному багатокомпонентними сумішами, які мають ряд переваг порівняно з іншими продуктами харчування [1]. Одним із шляхів отримання харчових концентратів є сушіння.

Сушіння представляє собою процес видалення вологи з харчових продуктів. На сьогоднішній день в харчовій промисловості існують такі методи сушіння: конвективне, контактне, терморадіаційне, при нагріванні струмами високої частоти, акустичне, сублімаційне, сушіння виморожуванням [2].

Сушіння є оптимальним способом одержання харчових концентратів тривалого зберігання при максимальному збереженні якості вихідної сировини та без використання консервантів і харчових добавок. Харчові концентрати отримані шляхом сушіння харчових продуктів є перспективною сировиною для закладів ресторанного та готельно-ресторанного господарства, особливо закладів швидкого харчування.

Найпопулярнішими видами сировини яку використовують для виготовлення харчових концентратів є: різноманітні крупи, зернобобові, агар, сушений виноград, желатин, сушені гриби, яловичий жир, лимонна і виннокам'яна кислоти, суха зелень, картопля, крохмаль, синтетичні харчові барвники, макаронні вироби, сухі молоко і вершки, горіх, плодові і ягідні екстракти, какао-порошок, цукор, сіль, томатна паста, яблучне пюре і порошки, копчені напівфабрикати із свинини.

Для виготовлення харчових концентратів із круп та бобових, зварену до готовності сировину підсушують до вологості 22–26 %, а потім після пресування досушують до вмісту вологи 8–9 %. Під час сушіння варених круп використовують сушильні установки різних конструкцій: конвеєрні сушарки; стрічкові сушарки; вертикальні сушарки; безперервно-діючі сушарки; шахтні сушарки [3].

Сушену картоплю та овочі інспектують, пропускають через магнітні уловлювачі, підсушують до вологості 9–10 % і подрібнюють на шматочки розміром 3–5 мм. Сушені овочі, що мають форму кубиків зі стороною розміром 8 мм не підсушують і не подрібнюють.

Білі гриби замочують у холодній воді протягом 30–45 хв, а потім ретельно промивають щітками в теплій проточній воді і сушать до вологості 8–9 %. Висушені гриби подрібнюють, просівають і пропускають через магнітні уловлювачі.

Сушені виноград (без кісточок), яблука, курагу інспектують, миють теплою водою, сушать при 55–60 °С до вологості: виноград (ізюм) – 15 %; курагу – 10 %; яблука – 8 %; чорнослив – 10 % [4].

Сушіння, як метод консервування харчових продуктів має ряд переваг: прилади та технології, які використовуються є достатньо простими; маса і об'єм сировини в процесі сушки зменшуються в декілька разів, чим саме і досягається велика економія тари, площі для зберігання і транспортних засобів; сушені продукти не дуже примхливі до умов зберігання, не потребують особливих сховищ. Проте основним недоліком є неповне відновлення природних якостей продукту при вторинному обводненні перед використанням в їжу. Та навіть не зважаючи на це харчові концентрати користуються широкою популярністю завдяки своїй практичності та економічності.

Отже, перспективним способам отримання харчових концентратів є сушіння, яке характеризується збереженням харчової цінності, забезпечення відповідних відновлювальних властивостей сушених овочів та фруктів.

Список використаних джерел

1. Кретов І. Т. Технологічне обладнання підприємств харчоконцентратної промисловості / І. Т. Кретов, А. Н. Остриков, В. М. Кравченко. – Воронеж : Вид-во Воронезького університету, 1996. – 447 с.
2. Наукові основи фільтраційного сушіння дисперсних матеріалів : монографія / В. М. Атаманюк, Я. М. Гумницький ; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Нац. ун-т «Львів. Політехніка». – Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2013. – 256 с.
3. Класифікація харчоконцетратних виробів [Електронний ресурс]. – 2017. – Режим доступу: http://foodtecnology.info/cat/tehnologiya-hliba-makaronnih-kondite/tehnologiya-harchovih-kontsentrativ. – Назва з екрана.
4. Сажин Б. С. Основи техніки сушки / Сажин Б. С. – Москва : Хімія, 1984. – 320 с.

ТУРИЗМ В УКРАЇНІ

В. О. Чепіга, *спеціальність Готельно-ресторанна справа, студентка групи ГРС-3(9)*
Н. В. Мотунова, *викладач – науковий керівник*
Коледж Луганського національного університету імені Тараса Шевченка, м. Старобільськ, Україна

На даний час неабияку актуальність набуває проблематика розвитку туризму, його перспективи та туристичної індустрії в Україні. На сучасному етапі розвитку туризму спостерігаються високі темпи: створення нових робочих місць, впровадження певних технологій в розвиток туризму, виникають нові види туризму, які дають змогу туристу обрати більш зручний та цікавий відпочинок. Тому все більш актуальними стають питання про класифікацію туризму, його розширення, розподіл на види.

Завдяки своїй багатій історії, культурі, різноманітним ландшафтним та кліматичним зонам, рекреаційним ресурсам, смачній кухні, а найголовніше – доброзичливому та гостинному населенню, Україна привертає увагу туристів.

Дослідження туристичної галузі висвітлюється у працях науковців і вчених: С. М. Биржаков, Г. О. Ворошилова, В. В. Гловацька, А. Ю. Єременко, О. О. Колесник, Н. Ф. Алексєєва, О. Я. Дринь.

Але окремі питання ще й досі залишаються поза увагою науковців і вимагають більш детального розгляду, також враховуючи мінливість зовнішнього середовища, можна стверджувати, що актуальним залишається питання дослідження сучасного стану туристичної галузі в Україні та перспектив її розвитку в майбутньому.

Наше дослідження присвячене проблемі стану розвитку та перспективи подальшої розбудови туризму в Україні.

Туристична галузь в Україні, активно розвивається. Генеральна Асамблея Організації Об'єднаних Націй визнала 2017 рік Міжнародним роком сталого розвитку туризму. В 2017 році розвитку туристичної галузі було приділено багато уваги з боку Кабінету Міністрів України та Верховної ради. Так, 16 березня 2017 року прийняте Розпорядження Кабінету Міністрів України №168-р «Стратегія розвитку туризму та курортів на період до 2026 року». Мета прийняття Стратегії – формування сприятливих умов для активізації розвитку сфери туризму та курортів

згідно з міжнародними стандартами якості та з урахуванням європейських цінностей [4].

Зокрема, наша держава використовує лише одну третину туристичного потенціалу, яким володіє, а за даними Світового економічного форуму у сфері подорожей і туризму Україна серед 124 країн світу посідає лише 78-е місце. (Матеріали конференції «Актуальні наукові досягнення – 2014»).

В Україні під охороною держави перебувають понад 140 тисяч нерухомих пам'яток історії та культури, а саме: понад 64 000 пам'яток археології; понад 54 000 пам'яток історії; близько 7 000 пам'яток монументального мистецтва; понад 15 600 пам'яток містобудування та архітектури.

Великою популярністю в колах туристів користуються Карпати, Закарпаття, Буковина, Крим, а також і культурні центри з історичними пам'ятками: Київ, Львів, Харків, Одеса та ін. [3].

Найбільше іноземних громадян, які прибули до України у І півріччі 2017 року були з Молдови, Білорусі, Росії, Угорщини, Польщі, Румунії, Словаччини, Туреччини, Ізраїлю, Німеччини. Порівняно з І півріччям 2016 року кількість іноземних туристів збільшилась з Білорусі на 373,2 тис. осіб, Туреччини – на 27,6 тис. осіб, Угорщини – на 26,7 тис. осіб, Молдови – на 26,3 тис. осіб, Румунії – на 25,8 тис. осіб, Росії – на 24,1 тис. осіб, Ізраїлю – на 23,4 тис. осіб, Німеччини – на 17,1 тис. осіб; зменшення з Словаччини – на 37,9 тис. осіб, Польщі – на 2,5 тис. осіб [4].

Насамперед необхідно зазначити, що туристична галузь в Україні, як і світі загалом, виступає важливою складовою соціально-економічного розвитку. За даними досліджень, позитивний вплив туризму на економічну діяльність постійно зростає [1, с. 18–20]. Україна посідає одне з провідних місць в Європі щодо забезпеченості курортними та рекреаційними ресурсами. Серед них найбільш цінними є унікальні кліматичні зони морського узбережжя та Карпат, а також мінеральні води та лікувальні грязі практично всіх відомих бальнеологічних типів.

Туризм в Україні на сьогоднішній день має багато проблем, але з кожним роком їх стає менше і країна викликає інтерес до себе з боку іноземців, інвесторів, що дає змогу швидше розвивати курортні та рекреаційні території нашої держави, які становлять близько 9,1 млн га, тобто 15 % території. Туристичний потенціал України на сьогодні розкрито не повною мірою, про що свідчить 1,5–2,5 % частка туристичної галузі в структурі

ВВП країни. Основними перепонами, що перешкоджають розвитку туристичного сектору в Україні, сьогодні виступають переважно чинники військово-політичного, управлінського, економічного, екологічного та культурного характеру [5, с. 122].

Подальший розвиток туристичної індустрії має ґрунтуватися на нових механізмах господарювання, ефективних організаційно-управлінських структурах, економічній свободі туризму, що в умовах вільної конкуренції забезпечить насичення ринку високоякісними послугами і сприятиме соціально-економічному розвитку країни. Таким чином, туризм в Україні розвивається і має великі перспективи. Він суттєво впливає на такі сектори економіки, як транспорт, торгівля, зв'язок, будівництво, сільське господарство, виробництво товарів народного споживання і є одним із найбільш перспективних напрямків структурної перебудови економіки.

Список використаних джерел

1. Арбузова Ю. В. Інформаційні технології в освіті, науці та виробництві / Ю. В. Арбузова, В. Д. Яковенко – 2014. – Вип. 3(4). – С. 120–128.
2. Актуальні наукові досягнення-2014 : матеріали конференції [Електронний ресурс] / Н. Ф. Алексеєва, О. Я. Дринь – Режим доступу: http://tourlib.net/. – Назва з екрана.
3. Вінницька міська рада [Електронний ресурс] : офіціальний сайт. – Режим доступу: http://www.vmr.gov.ua. – Назва з екрана.
4. За даними Адміністрації Державної прикордонної служби [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.me.gov.ua. – Назва з екрана.
5. Інновації та науковий потенціал світу : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. – Вінниця : Видавництво-друкарня «ДІЛО». – Київ : 2016. – 52 с.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ САНАТОРНО-КУРОРТНОЇ ГАЛУЗІ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ

А. О. Яценко, *спеціальність Готельно-ресторанна справа, студент групи КС-61м*
О. В. Володько, *к. т. н., доцент, доцент кафедри готельно-ресторанної та курортної справи – науковий керівник*
Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Політичні та економічні перетворення останніх років, що відбулися в Україні, дозволяють судити про інтенсифікацію

зв'язків і підвищення потреби населення в отриманні санаторно-курортних послуг [1]. Одну з лідируючих позицій на національному ринку санаторно-курортних послуг за потенціалом розвитку саме лікувального та оздоровчого туризму займає Одеська область. Вона наділена невичерпаними природно-рекреаційними ресурсами та багатими бальнеологічними запасами, має вигідне економіко-географічне розташування та успішні перспективи розвитку транспортної галузі, що формують позитивні передумови для успішної реалізації конкурентного потенціалу області не тільки на вітчизняному, а і на міжнародному ринку туристичних та санаторно-курортних послуг [2].

У ряді праць зарубіжних та вітчизняних дослідників здобули висвітлення різні етапи розвитку рекреаційного потенціалу та особливості управління санаторно-курортною діяльністю, як в України, так і за кордоном. Цьому питанню присвячені роботи відомих українських та зарубіжних вчених: Є. П. Голубкова, І. В. Зоріна, В. А. Квартальнова, Т. І. Кисилевича, Є. В. Колотової, М. А. Морозова, А. Н. Огурцова, В. Г. Полонського, Т. П. Розанової, Н. Г. Семеняка та інших.

Але, враховуючи, що за останні роки спостерігається негативна тенденція до скорочення кількості відпочиваючих у санаторно-курортних установах, зокрема в Одеській області, дослідження проблем та визначення перспектив розвитку цієї галузі є актуальними і перспективними [3].

Метою статті є визначення стану та перспектив розвитку санаторно-курортної галузі лікувально-оздоровчого туризму Одеської області.

Ринок лікувально-оздоровчих послуг цього регіону, на даний час, недостатньо ефективно функціонує в силу неповного використання ресурсного потенціалу, недостатньої підтримки гідного рівня матеріально-технічної бази, досить низької якості надаваного санаторно-курортного обслуговування, відсутності розгалуженої системи рекламування вітчизняних рекреаційних послуг на внутрішньому та світовому туристичних ринках. Як результат є щорічне зниження показників використання споживачами послуг, що надаються санаторно-курортної галуззю Одеського регіону, і скорочення їх загальної чисельності у межах таких адміністративно-територіальних одиниць [4].

Також, характерними проблемами для одеського ринку санаторно-курортних послуг є:

– різновідомча підпорядкованість рекреаційного та санаторно-курортного комплексів;

– проблеми, пов’язані з тіньовою економікою у даному секторі;

– продаж або передача в оренду земель, на яких знаходяться об'єкти курортно-туристичного призначення, приватним фізичним або юридичним особам;

– відсутність співвідношення між вартістю путівки та якістю проживання в санаторно-туристичному закладі;

– невирішеність питань щодо передачі частини повноважень органам місцевого самоврядування;

– сучасна забудова прибережної території підприємствами, діяльність яких не відповідає її функціональному призначенню.

Для вирішення цих проблем пріоритетними завданнями розвитку лікувально-оздоровчого сегменту туризму та рекреації у Одеської області повинні стати наступні завдання:

– підвищення рівня професійної підготовки та перепідготовки фахівців даної сфери з метою підвищення якості обслуговування до міжнародних стандартів;

– покращення зон відпочинку на морському узбережжі; розвиток інфраструктури санаторно-курортних закладів;

– створення курортно-рекреаційного кадастру для визначення можливостей та обмежень у використанні курортно-рекреаційних ресурсів;

– оптимізація організаційно-управлінської структури санаторно-курортної галузі;

– створення центрів туристичної інформації та популяризація санаторно-курортного та оздоровчого продукту через засоби масової інформації;

– розширення, реконструкція та перепрофілювання санаторно-курортних закладів;

– впровадження нових форм лікувально-оздоровчого обслуговування, що включає в себе розширення спектру рекреаційних та супутніх послуг, а також підвищення рівня сервісу і комфортності;

– удосконалення діяльності санаторно-курортних закладів за рахунок впровадження інноваційних технологій та засобів.

Одеський регіон володіє значним рекреаційним потенціалом, який може стати результативним фактором соціально-еконо-

мічного розвитку регіону та зробити санаторно-курортну сферу конкурентоспроможною як на національному, так і на міжнародному ринку товарів і послуг. Оптимальний розвиток підприємств Одеського санаторно-курортного комплексу може бути забезпечено тільки за умови підтримання рівноваги між збереженням природних ресурсів, економічними ресурсами та соціальними потребами, а також за допомогою підвищення рівня матеріально-технічної бази, якості надаваних послуг і розширення їх асортименту, за рахунок впровадження інноваційних технологій.

Список використаних джерел

1. Ведмідь Н. І. Санаторно-курортний комплекс: сервісне управління : монографія / Н. І. Ведмідь. – Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2013. – 536 с.
2. Головне управління статистики в Одеській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.od.ukrstat.gov.ua/ – Назва з екрана.
3. Колотова Е. В. Рекреационное ресурсоведение : учеб. пособие для студентов, обучающихся по специальности «Менеджмент» / Е. В. Колотова. – Москва : РМАТ, 1999. – 132 с.
4. Проблеми санаторно-курортного туризму [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://glasweb.com/problemyi-sanatornokurortnogo-lecheniya/ – Назва з екрана.

ДОКУМЕНТОЗНАВСТВО, ІНФОРМАЦІЙНА, БІБЛІОТЕЧНА ТА АРХІВНА СПРАВА

ОСОБЛИВОСТІ БІБЛІОГРАФІЧНОГО ІНФОРМУВАННЯ СПОЖИВАЧІВ

В. О. Василевська, *спеціальність Інформаційна, бібліотечна та архівна справа, студентка групи Д-36*
О. М. Яценко, *викладач – науковий керівник*
Коледж інформаційних технологій та землевпорядкування Національного авіаційного університету, м. Київ, Україна

Сучасний етап розвитку бібліотек характеризується поєднанням традиційних методів роботи із сучасними інформаційними технологіями. Ефективне використання комп'ютерів, спеціалізованих веб-сайтів та електронних баз даних забезпечує максимальний доступ користувачів до освітніх ресурсів. Завдяки застосуванню комп'ютерних технологій і можливостей Інтернету у бібліографічній діяльності бібліотек на початку XXI ст. широкого розповсюдження набуло електронне бібліографічне інформування споживачів. Його дослідження та висвітлення набутого досвіду є актуальним завданням сьогодення.

Науковці зазначають, що ІТ-технології суттєво впливають на видову структуру як інформаційної продукції, так і послуг книгозбірень, зобов'язують їх перейти на вищий аналітичний рівень обслуговування [1, с. 259].

Для багатьох науковців основними ознаками бібліографічного інформування споживачів у межах бібліографічного обслуговування були час інформування про надходження документа в бібліотеку (згідно з цією ознакою вирізняють «поточне бібліографічне обслуговування», «бібліографічне обслуговування в режимі поточного чи ретроспективного пошуку», розуміють бібліографічне інформування як систематичне забезпечення інформацією) та характер запитів споживачів (якщо разові запити задовольнялися під час довідково-бібліографічного обслуговування, то постійні – за допомогою бібліографічного інформування). Саме остання ознака була закріплена в державних стандартах на бібліографічну термінологію 1984 та 1999 рр. як визначальна для бібліографічного інформування [2; 3, с. 611—612].

Відзначають такі відмінні риси бібліографічного інформування споживачів:

– по-перше, воно розраховане не на разові, а на довготривалі або постійні запити, що виникають на підставі інформаційних потреб;

– по-друге — важлива активна роль бібліографа, який не чекає на разові запити, а готує випереджувальну інформацію [5, с. 159–160].

Вважається, що бібліографічне інформування споживачів, яке здійснюється з використанням комп'ютерної техніки, можна називати «електронним бібліографічним інформуванням споживачів» [3, с. 612].

Формами традиційного бібліографічного інформування споживачів називають визначений перелік видів бібліографічних посібників, підготовлених саме для забезпечення бібліографічного інформування споживачів. Формами електронного бібліографічного інформування споживачів є майже всі бібліографічні посібники, що готує бібліотека, якщо вони враховують довготривалі чи постійні запити та інформаційні потреби споживачів. В електронному бібліографічному інформуванні споживачів такий підхід має бути домінуючим, оскільки бібліографічна інформація на сайті бібліотеки вже виконує функцію бібліографічного інформування споживачів незалежно від її форми [4, с. 150].

Найпершим способом забезпечення користувача інформацією про нові чи актуальні на цей час документи шляхом електронного бібліографічного інформування споживачів є надання вільного доступу до електронного каталогу та аналітичного банку даних (електронної картотеки статей). Такі ресурси, подані на сайтах бібліотек, дають можливість здійснювати пошук інформації за багатьма параметрами, зокрема й за датою надходження, що дозволяє виокремити з масиву бібліографічні відомості про нові документи. Іноді бібліотеки створюють спеціальну опцію, яка без додаткового пошуку відсилає до нових надходжень (або на сайті, або в межах електронного каталогу) [4, с. 152].

Вважають, що паралельно з відображенням нових документів у загальному електронному каталозі потрібно створювати окремі електронні бібліографічні ресурси, які уміщують новинки за певний час. Найпоширенішими формами електронного масового

бібліографічного інформування споживачів є бібліографічні бази даних «Нові надходження», «Бюлетень нових надходжень», «Видання бібліотеки», «Видавнича діяльність», «Бібліографічні видання», «Бібліографічні покажчики» та ін.

Із розвитком електронної бібліографії під час опрацювання нових надходжень та їх відображення в електронному каталозі автоматично формуються поточні бібліографічні покажчики. Вони мають власну структуру, яка не збігається зі структурою електронного каталогу.

Масове електронне бібліографічне інформування споживачів бібліотеки здійснюють також за допомогою електронних «Календарів знаменних і пам'ятних дат», які найчастіше є віртуальними аналогами відповідних друкованих бібліографічних посібників, виданих бібліотеками. Ці довідкові видання інформують не лише про нову літературу, а й про матеріали, присвячені конкретній даті, незалежно від року їх випуску.

Поряд із традиційними формами бібліографічного інформування споживачів бібліотечні працівники активно працюють над створенням віртуальних виставок, наповненням повнотекстових та бібліографічних баз даних, готують електронні версії бібліографічних покажчиків і тематичних списків літератури, окремі бібліотеки організовують групове бібліографічне інформування споживачів у мультимедійному форматі.

Віртуальні виставки використовують також і в роздрукованому вигляді як ілюстрований бібліографічний покажчик. Якщо віртуальні виставки розміщено на сайті тривалий час, вони поступово починають виконувати функції ретроспективних бібліографічних посібників. Деякі бібліотеки створюють архів віртуальних виставок.

Бібліотечне інформування споживачів це важливий процес, який дає змогу забезпечити оперативне інформування споживачів інформації відповідно до їх потреб. Перспективним напрямом електронного бібліографічного інформування споживачів є популяризація інформаційних ресурсів і послуг у мережевому середовищі, розширення доступу до міжнародних джерел інформації.

Список використаних джерел

1. Добко Т. Довідково-бібліографічна діяльність наукових бібліотек Національної академії наук України : становлення та розвиток

(XX ст. – перше десятиліття XXI ст.) / Т. Добко ; відп. ред. О. С. Онищенко ; НАН України, Нац. б-ка України імені В. І. Вернадського. – Київ : НБУВ, 2013. – 374 с.
2. Романуха З. В. Бібліографічне обслуговування: термінологічний підхід / З. В. Романуха // Термінологія документознавства та суміжних галузей знань. – Київ, 2010. – Вип. 4. – С. 108–117.
3. Трачук Л. Ф. Еволюція бібліографічного інформування: історіографічний аспект / Л. Ф. Трачук // Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії. – 2012. – Вип. 23. – С. 608–622.
4. Трачук Л. Ф. Форми масового електронного бібліографічного інформування споживачів / Л. Ф. Трачук // Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. – 2010. – Вип. 28. – С. 149–156.
5. Швецова-Водка Г. М. Вступ до бібліографознавства : навч. посіб. / Г. М. Швецова-Водка. – Київ : Кондор, 2004. – 216 с.

СЛОВНИК ЯК ДЖЕРЕЛО ЮРИДИЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

В. В. Сенько, *спеціальність Правоохоронна діяльність, студентка групи М-ПД-821*
І. І. Козинець, *доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін, к. пед. н., доцент – науковий керівник*
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна

Основу фахового мовлення становить термінолексика. Нею послуговуються усі фахівці у повсякденному мовленні. Актуальність роботи полягає у тому, що словники відіграють надзвичайно важливу роль у професійній діяльності юриста, бо є показником його культури.

Дослідження мови законодавства ґрунтується на аналізі юридичних понять, їх відборі з текстів правових актів для подальшого переказу. Юридичні (правові) поняття визначаються як форма мислення, яка відбиває предмети і явища в їхніх істотних властивостях, зв'язках і відносинах і вбирається в словесну мовну форму у вигляді нормативних визначень.

Шумило І. І. зазначає, що нормативні визначення мають чітку конструкцію: термін – нормативне визначення – джерело тлумачення терміна. Логічний ланцюжок побудови цієї конструкції включає такі категорії, як поняття, термін, визначення поняття [1, с. 266].

Поняття – форма мислення, в якій зображено предмети і явища реального світу в їх істотних, необхідних ознаках і відношеннях. Поняття тієї чи іншої області, разом узяті, являють со-

бою систему, в якій кожне поняття займає певне місце. Поняття забезпечує узагальнення і виділення предметів (класів предметів) за деякою сукупністю загальних цих предметів ознак. Система понять дозволяє виробити оптимальну уніфіковану термінологію. Сам термін як знакова система постає не з самого початку, а як наступний щабель в дослідженні для вираження одиничного, конкретного поняття і розкриття його визначення.

Термін – це слово (або словосполучення), що є точним позначенням певного поняття в будь-якій області знання. Основними вимогами, що пред'являються до термінів, є: лінгвістична правильність, точність (вмотивованість) і стислість.

Визначення – розкриття змісту поняття із зазначенням істотних ознак предмета (класу предметів), що відображається в даному понятті. При цьому необхідно відзначити такі якості, як адекватність визначень (ідентифікація понять в рамках певної системи понять), системність і стислість. В результаті логічних прийомів формується визначення поняття, тобто дається тлумачення терміна [1, с. 272].

У законодавстві виділяються різні види юридичних термінів: загальновживані прості та зрозумілі терміни; юридичні терміни, що мають у нормативному акті однозначне тлумачення. Цим термінам поряд із застосуванням в повсякденному житті надається більш лаконічна та однозначна словесна форма: наприклад, «сім'я», «близькі родичі» і т. д.

Як зазначає Артикуца Н. В., спеціальні юридичні терміни не допускають змішання понять, бо вони використовуються виключно в законодавстві. До їх числа відносяться такі терміни як «позивач», «треті особи», «виїмка», «допит», «свідок», «запобіжний захід» і т. д. [2, с. 215].

Метою словника було забезпечення правників фаховою термінологією, а також лексикою, необхідною для складання правничих актів, промов, листів тощо, щоб читач правничого словника, таким чином, мав змогу задовольнити цю свою потребу, не звертаючись ще й до інших «нетермінологічних» російсько-українських словників [2, с. 217].

Вербенєц М. Б. зазначає, що термінологія права як складна, ієрархічно організована сукупність термінологічних одиниць усієї правової сфери діяльності людини знаходиться у полі зору загальної теорії держави і права (згідно з класифікатором правових наук). Але безпосереднім об'єктом усебічного теоретич-

ного осмислення і практичного опрацювання на різних рівнях термінологічна лексика права виступає лише у двох споріднених наукових галузях: юридичному термінознавстві і юридичній термінографії. Юридичне термінознавство і юридична термінографія являють собою нові спеціалізовані напрями дослідження термінологічно-правового фонду української мови, які синтезують сучасні методологічні підходи й методичний апарат мовознавчих і юридичних наук [3, с. 15].

На особливу увагу заслуговує перший академічний «Російсько-український словник правничої мови» за редакцією А. Ю. Кримського (1926 р.), в якому зафіксовано понад 67 000 слів з живої мови, давніх українських актів, словників, розвідок українських правників, а також тогочасних друкованих видань.

Розбудова сучасної демократичної європейської України неможлива без використання позитивного багатовікового досвіду французьких законотворців. «Французько-український словник юридичних термінів» повинен допомогти правознавцям ширше використовувати цей досвід, а студентам – вивчати його з метою застосування набутих знань у своїй майбутній практиці. Видання словника є також великою подією в українському термінознавстві та зіставній лінгвістиці. Він має стати джерелом багатьох мовознавчих наукових розвідок. Словник містить близько 35 тис. словникових статей, що утворюють термінологію з різних галузей права, вживану у Франції та франкомовних країнах. Словник включає терміни та належні до них вирази, що відбивають основні правові інститути й поняття в області теорії державного права, конституційного, міжнародного, фінансового, торговельного, трудового, кримінального права і процесу, цивільного права і процесу та криміналістики. В деяких випадках, до термінів даються короткі пояснення. Також в словнику представлений широкий пласт латинської юридичної лексики [4, с. 12].

«Німецько-український словник юридичних термінів» є актуальним лексикографічним виданням у галузях юридичної термінології, юридичної лексикографії та порівняльного правознавства і має значення для рішення таких важливих теоретичних питань, як порівняльний аналіз різних правових систем Німеччини та України з метою встановлення контрастивних рис, з'ясування загальних основ різних правових систем зазначених

країн, вирішення термінологічних проблем, які виникають під час вивчення права Німеччини і його зіставлення з національним правом України, а також адекватна комунікація правознавців України в німецькомовних країнах у різних юридичних установах. Словник має стати також в нагоді юристам-міжнародникам, які працюють в умовах інтеграційних європейських процесів, пов'язаних з апроксимацію принципів права Європейського Союзу в українському законодавстві, що потребує коректного тлумачення різних правових норм та роботи із міжнародними правовими документами Німеччини та України [5, с. 15].

Можна сказати, що за роки незалежності України, видано понад 500 словників лише термінологічного характеру. Серед них близько 60 – з галузі юриспруденції, зокрема, найвагоміші: «Російсько-український словник юридичних термінів» (1993 р.), «Словник юридичних термінів (російсько-український)» (1994 р.), «Російсько-український англійський словник правничої термінології: Труднощі терміновживання» (1994 р.), «Юридичний словник-довідник» (1996 р.), «Юридична енциклопедія: у 6-ти томах» (1998–2004 рр.), «Сучасна правова енциклопедія» (2009 р.) та інші [4, с. 252].

Попри значну кількість сучасних правничих словників, актуальними й досі залишаються питання щодо створення універсального нормативного словника сучасної юридичної лексики, який би всебічно охоплював розвиток сучасної юридичної науки. На мою думку, подальше опрацювання, уніфікація та стандартизація національної правничої термінології мають спонукати сучасних науковців до уважного вивчення історичного досвіду термінологічних напрацювань.

Список використаних джерел

1. Шумило І. І. Особливості перекладу юридичних текстів / Шумило І. І. // Філологічний дискурс. – 2016. – № 4. – С. 266–272.
2. Артикуца Н. В. Мова права і юридична термінологія : навч. посіб. / Артикуца Н. В. – 2-ге вид., змін, і допов. – Київ : Стилос, 2004. – С. 215–217.
3. Вербенєц М. Б. Юридична термінологія української мови: історія становлення і функціонування : автореф. дис. … канд. філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова» – К., 2004. 15 с.
4. Французько-український словник юридичних термінів. – Одеса : Національний університет «Одеська юридична академія», 2016. – 12 с.
5. Німецько-український словник юридичних термінів. – Одеса : Національний університет «Одеська юридична академія», 2016. – 15 с.

СІМЕЙНА ФОТОТЕКА ЯК ДЖЕРЕЛО ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ

І. П. Сукманюк, *спеціальність Середня освіта (англійська мова і література), студентка групи СОА-17*
М. П. Олійник, *д. і. н., професор кафедри міжнародних відносин і туризму*
Хмельницький національний університет, м. Хмельницький, Україна

Старі фотографії на стіл розклади…
Андрій Кузьменко (Скрябін)

Демократичне суспільство потребує, на мою думку, «залюднення» історії, тобто погляду на історичні події через призму людини, а не призму держави. Відтак актуальним є залучення до написання корпусу джерел, які раніше не залучались до наукового обігу, зокрема сімейних фотографій. Увіковічнені на них мікроісторії окремих осіб і родин дозволяють відчути дух епохи, побачити внутрішній світ людини через світлини. Одним із таких джерел є фототека моєї родини, першим світлинам із якої понад 100 років. Думаю, що мені пощастило, бо в нашій родині здавна бережно ставляться до сімейних реліквій. Ці фото зберігала моя бабуся Мудрик Зінаїда Павлівна (1931–2007). Вона жила у селі Сковородки Старокостянтинівського району Хмельницької області, тому більшість фотодокументів зроблені саме там. На фотографіях початку XX ст. зображені жителі села Сковородки. Це мої прадіди і прапрадіди по материнській лінії.

Рисунок 1 – Родина Петруків

Родина Петруків, заможні селяни Кирило та Олександра із сином Василем – мої прапрадід і прапрабабуся. Фото зроблено в 1910 р. у фотосалоні міста Старокостянтинова, про що вказано на звороті. Фотограф (Зейлік Шаміс), як зазначено, був удостоєний найвищих подяк та подарунків імператора. Рідні розповідають, що Кирило Петрук був дбайливим хазяїном та мав гарне господарство. Він важко сприйняв революційні події 20-х років XX ст. і помер від серцевого нападу в розквіті сил.

Рисунок 2 – Сестри Петрук

Петрук Олександра Кирилівна (моя прабабуся, 1897–1968) та Петрук Текля Кирилівна – дочки Кирила та Олександри. На фото, зробленому в 1915 р., вони у типовому тогочасному святковому вбранні. Деякі речі із цього прабабусиного костюма наша родина бережно зберігає досі.

Рисунок 3 – Прадід Павло Молдован із товаришем

Це фото зроблено у 1913 р. перед тим, як мій прадідусь Павло, виходець із багатодітної селянської родини, вирушив на за-

робітки до Північної Америки. Він благополучно дістався пароплавом нових земель. Але з початком Першої світової війни 1914 р. повернувся у рідні Сковородки, де 1918 р. одружився з Олександрою Петрук. У молодій родині народилося 4 дітей, серед них – Зінаїда, моя бабуся. Це була шанована у селі сім'я, старші люди досі з шаною згадують їх. На фото 4 (1913 р.) прабабуся Олександра Петрук із сестрою Теклею та сусідкою (в центрі). Одяг дівчат свідчить, що вони справді із заможної селянської родини. Разки намиста підказують, що прапрадід Кирило мав кошти, щоб придбати улюбленим донькам гарні прикраси.

Рисунок 4 – Сестри Петрук із сусідкою

Варто зазначити, що фотографій періоду 20–40-х років минулого століття (до початку Другої світової війни) у сімейному архіві немає зовсім. Із розповідей рідних відомо, що у цей час в родині колгоспників Павла та Олександри Молдованів зростали діти: Олексій, Іван, Лідія та Зінаїда (моя бабуся).

Родинна фототека містить знімки і про часи другої світової війни, період відбудови знищеного війною господарства, про часи «відлиги» та «застою», період перебудови та про зовсім недалекі події в нашій українській історії. Зрозуміло, що найдавнішим фото – особливе місце, адже їх зовсім мало, тому вони й найцінніші.

Отож, завершуючи мандрівку в минуле сторінками сімейного фотоальбому, через історію однієї родини ми доторкнулись до історії нашої країни. Ця подорож у часі стала можливою завдяки тому, що в моїй родині всі покоління зростали в любові, добрі та повазі до сімейних цінностей. Ось так із маленьких родинних історій складається велична історія держави. Творімо її разом!

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА ТА ЧИННИКИ ЩО НА НЕЇ ВПЛИВАЮТЬ

В. В. Бабіч, *студент спеціальності Підприємництво, торгівля та біржова діяльність, СВО «Магістр»*
С. В. Писаренко, *к. с.-г. н., доцент кафедри підприємництва і права – науковий керівник*
Полтавська державна аграрна академія, м. Полтава, Україна

Питання конкурентоспроможності підприємства являється досить актуальним в аграрній сфері. Процес формування конкурентоспроможних господарських структур ринкового типу, здатних з максимальною ефективністю використовувати землю та забезпечувати стабільну продовольчу безпеку держави посідає важливе місце в аграрній політиці.

Конкурентоспроможність аграрних формувань передбачає можливість їх ефективного функціонування за умов ринкової економіки. Це означає, що їх виробнича діяльність повинна найповніше відповідати критеріям інвесторів, споживчому попиту, забезпечувати максимальну окупність засобів виробництва і капіталу та забезпечувати збалансований розвиток адміністративних складових регіону [3].

Слід відмітити, що головною характеристикою аграрних підприємств в тому чи іншому регіоні є досить низька цінова конкурентоспроможність практично всіх видів продукції, що виробляється, що викликана стрімким зростанням техніко-технологічної відсталості підприємств, та знищення їх виробничого потенціалу в цілому. Все це привело до зменшення обсягів реалізації продукції, погіршення її якості, втрати фінансової стійкості підприємств.

Зі слів Гордієнко Т. М. існує необхідність забезпечення конкурентоспроможності аграрного виробництва за рахунок удосконалення організаційно-економічних і технологічних умов виробництва, розвитку селекції та генетики, особливо в тваринництві та птахівництві і на цій основі скоротити затрати праці, кормів і підвищити продуктивність худоби і тим самим підвищити інвестиційну привабливість [2].

Андрійчук В. Г. в свою чергу чітко виокремлює показники, які характеризують конкурентоспроможність продукції та виражають затрати на її виробництво (собівартість продукції), ступінь насичення ринку даним видом продукції, питома вага у загально регіональному виробництві, рівень купівельної спроможності споживачів, рівень рентабельності виробництва окремих видів продукції, норма прибутку. Додатковими показниками конкурентоспроможності виступають маса прибутку на один гектар посіву сільськогосподарських культур, один гектар сільськогосподарських угідь, одну голову худоби. Сільськогосподарський сектор має великий потенціал для розвитку, особливо в області підвищення врожайності культур і продуктивності тваринництва. Проте, даний потенціал може бути використаний лише за умови вирішення ряду проблем, включаючи питання адекватного доступу до ринків, ноу-хау і адекватного розміру кредитів [1].

Для реалізації цього потенціалу необхідно удосконалити державну аграрну, фінансову, кредитну і податкову політику, організаційно-економічний механізм державної підтримки розвитку аграрного сектора, освіти і науки; підвищити ефективність і конкурентоспроможність аграрного виробництва з переведенням його на інноваційну модель розвитку в результаті техніко-технологічного переоснащення; розвивати вітчизняний науково-технічний і виробничий потенціал, підвищити ефективність його використання; створювати належні умови для відродження галузі тваринництва, забезпечення виробництва конкурентоспроможної тваринницької продукції на внутрішньому і зовнішньому ринку. Також необхідні заходи щодо поліпшення якості і підвищення безпеки сільськогосподарської продукції, поліпшення доступу до інформації, гармонізації стандартів. Серед цих напрямків можна виділити чотири першочергові заходи:

– регулювання якості і безпеки сільськогосподарської продукції;
– ефективний сільськогосподарський маркетинг;
– розробка інституційної і сільськогосподарської політики;
– удосконалення інвестиційного процесу [2].

Проблеми підвищення конкурентоспроможності вітчизняної сільськогосподарської продукції є одними з найбільш складних і актуальних. На короткому відрізку часу необхідно зробити зу-

силля як з боку виконавчої влади, так і бізнесу, щоб сільське господарство могло відновити застарілі сільськогосподарські машини, використовувати досягнення науково-технічного прогресу і переймати досвід інших країн. Поряд з підтримкою вітчизняних виробників конкурентної продукції, треба удосконалювати ринкову інфраструктуру на товарному і споживчому ринках, усувати негативну дію на конкуренцію з боку монополістів і різного роду посередників. Необхідно спростити доступ виробників сільгосппродукції на споживчий ринок. Реалізація подібних заходів підсилить позиції українських підприємств як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку, сприятиме нарощуванню їх потенціалу по виробництву конкурентоздатної продукції.

Список використаних джерел

1. Андрійчук В. Г. Економіка аграрних підприємств : [підручник] / В. Г. Андрійчук. – [2-ге вид., доп. і перероб.]. – Київ : КНЕУ, 2002. – 624 с.
2. Гордієнко Т. М. Розвиток регіональної економіки в контексті економічної кризи / Т. М. Гордієнко // актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 6. – С. 162–167.
3. Малік М. Й. Конкурентоспроможність аграрних підприємств: методологія і механізми : [монографія] / М. Й. Малік, О. А. Нужна. – Київ : ННЦ ІАЕ, 2007. – 270 с.

ЕКОНОМІЧНА СУТЬ ПОНЯТТЯ «СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКА ПРОДУКЦІЯ»

С. С. Бендюгіна, студентка групи 302-О
Ю. І. Литвинець, *к. е. н. – науковий керівник*
Вищий навчальний заклад відокремлений підрозділ Національного університету біоресурсів і природокористування України «Ірпінський економічний коледж», м. Ірпінь, Україна

Сільське господарство – одна з провідних галузей економіки України, в якій зайнято близько 20 % працездатного населення і яка забезпечує більше чверті внутрішнього валового продукту (в середньому за 2016–2017 рр.). У той же час сільськогосподарське виробництво характеризується рядом особливостей, які суттєво впливають на організацію обліку:

1) багатогалузевий характер діяльності сільськогосподарських підприємств: виробництво різноманітної продукції рос-

линництва і тваринництва (часто за досить відмітними і специфічними технологіями), переробка власної і давальницької продукції, торгівля і громадське харчування, автомобільні перевезення і окрема система інших допоміжних виробництв, капітальне будівництво своїми силами і підсобні промислові виробництва зумовлюють таку побудову обліку, яка враховувала б особливості кожного виду діяльності та одержаної продукції (товарів, робіт, послуг) і забезпечувала контроль за витратами у розрізі центрів відповідальності [1];

2) земля як основний виробничий ресурс у сільському господарстві поки що не має справедливої грошової оцінки і у складі активів сільськогосподарських підприємств не відображається, а у процесі відтворення жодними іншими засобами не заміщується;

3) процес виробництва у сільському господарстві має справу з живими організаціями, розвиток яких часто визначається природними факторами, які дуже рідко піддаються регулюванню з боку виробників. Цим зумовлено те, що у сільському господарстві рівень витрат часто визначається впливом природних факторів і не адекватний виходу продукції.

З'ясуємо суть та зміст, формулювання визначення категорії «сільськогосподарська продукція».

Звернемося до думок науковців щодо цього поняття. Так, В. М. Єрмоленко сільськогосподарською продукцією визнає «усю сиру продукцію культурного рослинництва, тваринництва та рибництва, одержувану від сільськогосподарської діяльності, а також продукти її первісної переробки, здійснюваної безпосереднім її виробником» [2]. У зв'язку з цим, на думку вченого, сільськогосподарською також є продукція переробки сільськогосподарської сировини підприємствами переробної промисловості.

Як зазначає В. Ю. Уркевич, сільськогосподарську продукцію можна визначити як продукцію (рослинницьку, тваринницьку та рибницьку), що виробляється (вирощується) внаслідок дії біологічних процесів її вирощування, має природне походження від землі й (або) від живих біологічних організмів [3].

На переконання В. І. Федоровича сільськогосподарська продукція є продуктом харчування, готовим до безпосереднього вживання, так і незамінною сировиною для промисловості. Особливість такої продукції, на переконання вченого, полягає в

нетривалості її збереження, що зумовлює необхідність застосування спеціальних режимів збирання, зберігання й доставки до споживача [4].

С. І. Марченко, характеризуючи товарну сільськогосподарську продукцію, пропонує виділяти такі її ознаки: а) перелік продукції, що належить до сільськогосподарської, нормативно закріплений; б) вона має рослинне й тваринне походження і безпосередньо пов'язана з використанням землі та інших природних ресурсів, а отже, до неї належать: продукція сільського господарства, рибного господарства, лісового господарства, а також продукція полювання; в) функціональним призначенням сільськогосподарської продукції є її використання на харчові (продовольство) та нехарчові цілі (сировина для сільськогосподарських, промислових, енергетичних, фармацевтичних, медичних та інших цілей).

Слід зазначити, що у нормативно-правових актах України поняття «сільськогосподарська продукція» визначається як:

– продукція (товари), що підпадають під визначення груп 1–24 Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності, якщо при цьому такі товари (продукція) вирощуються, відгодовуються, виловлюються, збираються, виготовляються, виробляються, переробляються безпосередньо виробником цих товарів (продукції), а також продукти обробки та переробки цих товарів (продукції), якщо вони були придбані або вироблені на власних або орендованих потужностях (площах) для продажу, переробки або внутрішньогосподарського споживання [5];

– актив, одержаний в результаті відокремлення від біологічного активу, призначений для продажу, переробки або внутрішньогосподарського споживання [6].

Серед науковців немає одностайності щодо сутності, визначення поняття категорії «сільськогосподарська продукція», а також її класифікації на різні групи. У законодавстві України використовується різне за змістом (обсягом) поняття «сільськогосподарська продукція». При цьому у документах вказується, що те чи інше визначення сільськогосподарської продукції вживається для цілей відповідного нормативно-правового акта. Вважаємо такий стан речей неприпустимим, адже одна й та ж категорія не може мати різний зміст, навіть незважаючи на те, що вона використовується у різних видах суспільних відносин.

Наведене дає змогу зробити висновок, що останнім часом набуло поширення використання широкого трактування категорії «сільськогосподарська продукція», згідно з яким вона включає в себе не лише продукцію сільського, а й рибного та лісового господарства, а також продукти їх первинної переробки.

Список використаних джерел

1. Система ціноутворення в сільськогосподарському виробництві. Фінанси підприємств : підручник / керівник авт. кол. і наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогін. – 3-тє вид., перероб. та допов. – Київ : КНЕУ, 2017. – 460 с.
2. Єрмоленко В. Сільськогосподарська продукція як аграрно-правова категорія / В. Єрмоленко // Підприємництво, господарство і право. – 2006. – № 6. – С. 58–62.
3. Уркевич В. Ю. Аграрні правовідносини в Україні : дис. … докт. юрид. Наук : спец. 12.00.06 / В. Ю. Уркевич. – Х., 2007. – 411 с.
4. Федорович В. І. Про співвідношення земельного та аграрного права / В. І. Федорович // Стан та перспективи розвитку аграрного права : Матер. міжнар. наук.-теор. конф., присв. 80-річчю В. З. Янчука (м. Київ, 26–27 травня 2005 р.) / за ред. В. М. Єрмоленка, В. І. Курила. – Київ : Магістр – XXI ст., 2005. – С. 189–193.
5. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 р. № 2755-VI // Офіційний вісник України. – 2010. – № 92. – Ч. 1. – Ст. 3248.
6. Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 30 «Біологічні активи» : Наказ Міністерства фінансів України від 18 листопада 2005 р. № 790// Офіційний вісник України. – 2005. – № 49. – Ст. 3090.

ИМПОРТОЗАМЕЩЕНИЕ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

Е. О. Ваганова, *специальность Экономика и организация производства, студентка группы ОП-31*
Е. П. Пономаренко, *доцент кафедры «Экономика», доцент – научный руководитель*
Гомельский государственный технический университет имени П. О. Сухого, г. Гомель, Республика Беларусь

По-моему мнению, в условиях преодоления последствий мирового финансового кризиса реализация политики импортозамещения приобретает стратегическое значение для стран с малой открытой экономикой вследствие необходимости обеспечения их экономической безопасности и сохранения экономической независимости. Импортозамещение является составляющей

экономической политики страны, грамотная реализация которой позволяет сократить импорт и нарастить экспорт, одновременно высвобождая валютные средства, выравнивает важнейшие экономические показатели, способствует улучшению структуры платёжного баланса, нормализации внутреннего спроса, обеспечению занятости, развитию производства, научного потенциал [3].

Импорт-замещение импорта товарами, произведёнными внутри страны.

В Беларуси как стране с малой открытой экономикой по многим товарам преобладает импорт, превышая экспорт по удельному весу во внешнеторговом обороте и темпам роста.

Несмотря на значительную роль политики импортозамещения в функционировании экономики Беларуси, в данной сфере существуют проблемы, сдерживающие развитие национального производства такие как:

– высокая импортоемкость промышленности РБ;

– чрезмерной зависимости экономики от внешнего снабжения;

– несвоевременное выполнение проектов импортозамещения;

– ограничения административного типа;

– невысокая эффективность мероприятий импортозамещения [4].

В связи с этим в республике проведены экономические реформы, которые дали определенные положительные результаты в развитии национального производства.

Разобравшись в государственной программе по импортозамещению, можно сделать вывод, что ранее она осуществлялась через конкретные проекты, но ныне реализация направлена на точечное решение проблем конкретных производств и конкретных товаров. Существует даже схема по замещению импортируемых в страну товаров, где сосредоточены наиболее актуальные для нее товарные позиции:

– товары, производство которых осуществляется в республике, но в недостаточном количестве и ассортименте, или которые не полностью удовлетворяют спрос по отдельным параметрам (свойствам);

– товары, не производимые в республике.

Это повлекло за собой положительные результаты. За последние пять лет в стране по импортозамещению освоено производство более 280 наименований товаров, произведено импортозамещающей продукции на сумму около $70 млрд, доля импортозамещающей продукции в промышленности достигла 27,9 %, в 1,5 раза снижена импортоемкость [1].

Проанализировав ситуацию в сфере импортозамещения Республики Беларусь, были выявлены следующие рекомендации по развитию данной политики:

1. Совершенствование методов планирования и подготовки импортозамещающих проектов.

2. Привлечение в проекты иностранных инвестиций. Данный вариант может быть вполне приемлем для Беларуси, так как иностранные инвесторы вместе с деньгами приносят проверенные технологии, бренды.

3. Наращивание своей специфики, развивая так называемый комплекс ключевых компетенций на основе их модернизации и перепрофилирования с учетом обновления и расширения номенклатуры выпускаемой продукции, а также привлечение существующих в стране сопряженных производств.

4. Обеспечение активного привлечения к импортозамещению малого и среднего бизнеса путем расширения перечня льготных условий.

5. Налаживание координации между 42 органами государственного управления при производстве необходимой продукции

6. Стимулирование потребления отечественной продукции [2].

Таким образом, на основании проведенной работы можно заключить, что при проведение вышеперечисленных мероприятий будет положительно влиять на реализацию политики импортозамещения товаров отечественным производством, в результате которой уменьшится зависимость экономики страны от внешней торговли, повысится экономическая безопасность страны.

Список использованных источников

1. Совет Министров Республики Беларусь [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://archive.government.by/ru/rus_solution1471.html. – Дата доступа: 13.11.2018.

2. База нормативных правовых актов [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://pravo.newsby.org/belarus/postanovsm6/sovm665.htm. – Дата доступа: 12.11.2018.
3. Старовойтова О. В. Импортозамещение в условиях малой открытой экономики: автореферат /О. В. Старовойтова // БГЭУ. – Минск, 2011. – 24 с.
4. Заяц Д. Беларусь взяла курс на тотальное импортозамещение [Электронный ресурс] / Д. Заяц // NAVINY.BY. – Режим доступа: http://naviny.by/rubrics/economic/2012/09/07/ic_artic. – Дата доступа: 11.11.2018.

НАПРАВЛЕНИЯ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ УПРАВЛЕНИЯ РЕАЛИЗАЦИЕЙ ПРОДУКЦИИ ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

В. С. Гребенькова, *специальность Экономика и организация производства, студенты группы ОП-51;*
А. О. Жевнова*, специальность Экономика и организация производства, студенты группы ОП-51*
Е. П. Пономаренко, *доцент кафедры «Экономика», к. э. н., доцент – научный руководитель*
Гомельский государственный технический университет имени П. О. Сухого, г. Гомель, Республика Беларусь

Промышленные предприятия производят продукцию в необходимом количестве, ассортименте и качестве, соответствующих запросам потребителя, а также обеспечивают деятельность по реализации уже готовой продукции. Усиливается ее роль и усложняются задачи в условиях рыночных отношений [1, с. 39].

Среди задач деятельности по реализации продукции ключевыми являются:

– изучение спроса и установление тесных контактов с потребителями продукции;

– поиск наиболее эффективных каналов и форм реализации, отвечающих требованиям потребителей;

– обеспечение доставки продукции потребителю в нужное время;

– контроль за ходом реализации продукции в целях снижения коммерческих издержек и ускорение оборачиваемости оборотных средств.

Планирование реализации продукции базируется, в частности, на маркетинговых исследованиях. В области сбыта таковыми являются исследование спроса на данную продукцию, исследование ёмкости рынка, определение доли предприятия в общем объеме продаж продукции данного ассортимента, анализ рыночной ситуации, изучение возможностей выхода на внешний рынок, исследование динамики объема продаж, анализ каналов сбыта, изучение потребительских предпочтений.

Для оптимизации сбытовой деятельности представляется целесообразным не распылять усилия по всем регионам и покупателям, а выделить наиболее приоритетные сегменты из имеющихся. Для этого следует выделить сегменты на примере покупателей продукции предприятия исходя из типа потребителя, географического положения, уровня дохода и др.

На следующем этапе требуется провести оценку привлекательности сегментов. Следует отметить, что сегментацию потребителей необходимо учитывать для расширения имеющейся сбытовой сети и соответственно проводить работу с наиболее привлекательными сегментами рынка. Поэтому предприятию необходимо с каждым дилерским центром разработать и согласовать программу мер по реализации техники в данном регионе. Дилерские центры должны быть обеспечены необходимыми рекламными материалами и оборудованием для проведения всего комплекса работ в своих регионах по предпродажной подготовке, организации и проведения рекламных мероприятий (выставок, семинаров).

Таким образом, в основе оптимизации реализации продукции предприятия лежит принцип концентрации сбытовых усилий на наиболее привлекательных сегментах, что позволит с одной стороны снизить затраты по реализации продукции и при этом достичь наиболее качественного обслуживания приоритетных сегментов рынка.

Еще одним не менее важным аспектом реализации продукции является торговая коммуникация предприятия. Торговая коммуникация включает в себя все формы представления информации о продукции и предприятии. Основная ее цель – передача информации о продукте по всем каналам его продвижения для формирования благоприятного отношения к предприятию, его производящему.

В условиях быстрой сменяемости рыночной ситуации для правильной ориентации покупателей в многообразии товаров, особенно принципиально новых, необходима объективная информация об их потребительских характеристиках, а также о местах и формах продажи, то есть реклама товаров и услуг. С помощью рекламы повышается информированность населения, увеличивается число покупок, усиливается ее воздействие на формирование потребностей и спроса [3, с. 85].

Немаловажным для продвижения продукции является участие в различных ярмарках, выставках опытных образцов, покупательских и пресс-конференциях. Данные мероприятия позволяют потенциальному покупателю ближе «познакомиться» с товарами. Также благодаря такому представлению товара в значительной степени возрастает число новых покупателей.

Необходимый элемент рекламной деятельности – связь с прессой. Сообщения в периодической печати, в передачах по телевидению о товарах, их потребительских характеристиках, о предприятиях, их выпускающих способствует узнаваемости товара и, как следствие, увеличению объемов продаж. Также необходимо использовать сеть Интернет для продвижения продукции, а именно: реклама на различных сайтах сельхозпродукции, группы в социальных сетях, расширение официального сайта предприятия.

С целью выполнения задачи по наращиванию объемов экспортных поставок выпускаемой продукции, предприятию следует увеличить количество объектов товаропроводящей сети, в том числе и в географических его масштабах [2, с. 76].

Для увеличения поставок техники на рынки стран ближнего и дальнего зарубежья, создания дополнительной товаропроводящей сети, представления предприятия на внешних рынках является целесообразным:

- расширение дилерской сети;
- развитие рекламной деятельности, официальных сайтов;
- диверсификация предприятий за счет новых рынков сбыта.

Реализация вышеуказанных мероприятий обеспечит стабильный рост объема продаж продукции предприятия.

Список использованных источников

1. Афанасенко И. Д. Логистика снабжения : [учебник для вузов] / И. Д. Афанасенко, В. В. Борисова. – Санкт-Петербург : Питер, 2010. – 336 с.

2. Зайцев Н. Л. Экономика промышленного предприятия : практикум : [учеб. пособие для вузов по экономическим специальностям «Менеджмент», «Экономика предприятий»] / Н. Л. Зайцев. – Москва : ИНФРА-М, 2000. – 191 с.
3. Основы логистики : учеб. пособие / Б. И. Герасимов, В. В. Жариков, В. Д. Жариков. – 2-е изд. – Москва : Форум: НИЦ ИНФРА-М, 2015. – 304 с.

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ АСПЕКТ ВЗАЄМОДІЇ УКРАЇНИ ТА ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТОРІВ

В. С. Кавчук, *спеціальність 141 Електропостачання, студентка групи Е-15-1/9*
О. С. Сушко, *викладач ІІ категорії професійних економічних дисциплін*
Маріупольський електромеханічний технікум, м. Маріуполь, Україна

Оздоровлення та розвиток сучасної економіки України неможливі без активізації інвестиційної діяльності, пошуку та залучення надійних інвесторів, які б розміщували свої інвестиції на довгострокові терміни, забезпечуючи цим стабільний розвиток важливих ланок господарства. Україна має всі шанси для залучення інвестиційних ресурсів та використання їх на користь економіки, тому що потенціал української економіки має досить «широкі горизонти» для свого розвитку.

Але варто зазначити, що за останній час Україна так і не позбулася повністю структурних деформацій і значно відстає від розвинутих країн за багатьма факторами продуктивності виробництва та рівнем добробуту населення. Важливим є той факт, що такі галузі господарства, як промисловість та агросектор, першочергово потребують залучення капіталу для подальшого розвитку. Ще однією важливою проблемою української економіки є висока енергоємність промисловості, цей фактор значно впливає на конкурентоздатність і собівартість виробленої продукції.

Промисловим підприємствам потрібно залучати інвестиції ще й для модернізації наявних потужностей, адже саме після модернізації підприємство стає більш стійким до фінансових коливань.

Сучасний розвиток інвестиційної діяльності в Україні перебуває не в найкращому стані. Макроекономічні показники

України залишаються на периферії світових інвестиційних потоків, що значно підсилюється недостатнім рівнем інвестиційних ресурсів.

Основними причинами зниження активності інвестиційної діяльності в Україні є:

– несприятливий інвестиційний клімат;
– недосконала законодавча база;
– неналежна підготовка інвестиційних проектів та програм та їх недієвість;
– нерозвиненість інвестиційних інструментів та інвестиційного ринку.

Основу інвестиційної діяльності будь-якої держави визначають за обсягом прямих іноземних інвестицій та за інвестиціями в основний капітал.

Більшу частку інвестицій становлять інвестиції з ЄС, і вони постійно збільшуються. Варто зазначити, що близько 25 % загальносвітових інвестицій надходять з Кіпру, що є офшорною зоною для України та більшою мірою уособлює повернення капіталів, виведених локальними бізнесменами в попередні роки. В умовах непрозорості власників офіційно ускладненим є питання чіткого розподілу між інвестиціями українського походження та європейського [4]. Крім того, важливим для оцінки чинником є те, що інвестиції на Кіпр становлять загалом майже 6 млрд дол. США на 1 липня 2018 р. (ці операції здійснюють українські ФПГ для мінімізації податків та адміністрування в разі розміщення акцій на зовнішніх ринках), тому сальдо за інвестиціями насправді менше на цю цифру [2].

За період 2005–2013 рр. обсяг іноземних інвестицій в Україну поступово зростав, але за період 2014–2017 рр. обсяг іноземних інвестицій зменшився на 14 млрд дол. США. Це явище пояснюється одночасним впливом кількох чинників. По-перше, іноземні інвестори вилучили або були змушені списати на збитки інвестиції, розміщені раніше в АР Крим, Донецькій та Луганській областях. По-друге, банківські установи України зазнали збитків протягом останніх років, які частково покривалися за рахунок власного капіталу банківського сектора, значна частина якого належить іноземним власникам. По-третє, зменшення вартості українських активів іноземних інвесторів пов'язане також із знеціненням національної валюти. По-четверте,

інвестиційний клімат в Україні ще й досі залишається несприятливим [5].

Країни ЄС є основним донором прямих іноземних інвестицій в економіку нашої країни. Розподіл інвестицій між країнами – членами ЄС надані в літературі [2, 7].

Для подальшого покращення інвестиційного клімату України актуальним є питання вдосконалення правової та організаційної бази для підвищення дієздатності механізмів забезпечення сприятливого інвестиційного клімату й формування основи збереження та підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки.

Низку позитивних кроків у правому полі для інвестування вже здійснено.

1. На території України до іноземних інвесторів застосовується національний режим інвестиційної діяльності, тобто надано рівні з вітчизняними інвесторами умови діяльності. Іноземні інвестиції в Україні не підлягають націоналізації.

2. Для підвищення захисту іноземних інвестицій Законом України від 16.03.2000 № 1547 ратифікована Вашингтонська конвенція 1965 р. про порядок вирішення інвестиційних спорів між державами та іноземними особами.

3. Із метою спрощення порядку залучення іноземних інвестицій та унеможливлення проявів ознак корупції під час їх державної реєстрації 31.05.2016 прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо скасування обов'язковості державної реєстрації іноземних інвестицій» № 1390-VIII.

Таким чином, прямі іноземні інвестиції з країн Європейського Союзу мають важливе значення для економіки України. Створена Зона вільної торгівлі між Україною та Європейським Союзом має стати значним поштовхом не тільки для розширення зовнішньоторговельного обороту між Україною та Євросоюзом, але й для більш активного інвестування з боку європейських країн в економіку України. Це буде сприяти подальшому розвитку основних галузей української промисловості та підвищенню конкурентоспроможності товарів вітчизняного виробництва на закордонних ринках.

Список використаних джерел

1. Абрамов С. И. Управление инвестициями в основной капитал / С. И. Абрамов. – Москва : Экзамен, 2002. – 554 с.

2. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс] : офіційний сайт. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua. – Назва з екрана.
3. Сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua. – Назва з екрана.
4. Звягіна К. С. Проблеми іноземного інвестування в Україні / К. С. Звягіна // Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Політологія. Соціологія. Право. – 2013. – № 1. – С. 98–100.
5. Коссак В. М. Проблеми захисту прав іноземних інвесторів / В. М. Коссак // Держава і право. Юридичні і політичні науки : зб. наук. праць. – 2013. – Спец. вип. – С. 136–139.
6. Климко О. М. Загальнодержавна політика інвестиційно-промислової активності в регіоні / О. М. Климко // Інвестиції: практика та досвід. – 2010. – № 6. – С. 7–9.
7. Офіційний сайт Статистичного агентства ЄС «Євростат» Єврокомісії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/Eurostat.
8. Наукова та інноваційна діяльність за 1990–2017 рр. / Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/. – Назва з екрана.

КОМЕРЦІЙНА ТАЄМНИЦЯ ПІДПРИЄМСТВА ТА ШЛЯХИ ЇЇ ЗАХИСТУ

А. Д. Карасьова, *спеціальність Підприємництво, торгівля та біржова діяльність, студентка групи К-16-1/9*
Л. В. Хаджинова, *викладач ІІ категорії професійних економічних дисциплін*
Маріупольський електромеханічний технікум, м. Маріуполь, Україна

В сучасних умовах господарювання для забезпечення найбільш продуктивної та конкурентоспроможної діяльності комерційні компанії генерують масиви інформації, яка представляє цінність як для самої компанії, так і для конкурентів.

Поняття «комерційна таємниця» в найбільш узагальненому сенсі означає конфіденційні відомості особливої тактичної або потенційної важливості.

Розкриття інформації, що становить комерційну таємницю, призводить до фінансових збитків і може стати причиною банкрутства. В обставинах, коли загрозою стають не тільки дії конкурентів, але і хакерські атаки, і вірусні епідемії, захист комерційної таємниці – головна умова успішного ведення бізнесу.

Дослідження науковців та західних фахівців свідчать, що 25 % службовців підприємства готові в будь-який час і за будь-яких обставин зрадити інтереси фірми, 50 % можуть зробити це залежно від обставин і лише 25 % є патріотами, які ніколи не зрадять інтереси свого підприємства.

Саме тому питання захисту комерційної таємниці будь-якого господарюючого суб'єкта та розробка відповідних заходів захисту інформації набуває все більш стрімкої популярності в умовах ринкової економіки.

Основна мета захисту конфіденційної інформації полягає в тому, щоб як говорять професіонали, запобігти розповсюдженню її до конкурентів. У деяких випадках вимагається захист і «чужих» комерційних секретів, які можуть бути довірені підприємству іншими особами, організаціями. Відсутність такого захисту може залишити підприємство без вигідних партнерів та клієнтів.

Найчастіше не можна розголошувати наступну інформацію:

– рівень прибутку і цінову політику;

– фінансові та адміністративні плани розвитку організації;

– відомості про укладені або заплановані контракти (не підлягають розголошенню не лише суть і текст договорів, контрактів, а й дата і сам факт їх укладання);

– дані про контрагентів (постачальників і клієнтів);

– документи, що характеризують працівників підприємства з того чи іншого боку;

– власні винаходи та раціоналізаторські пропозиції, які ще не захищені авторським або патентним правом;

– власні аналітичні огляди ринку, маркетингові дослідження.

Для забезпечення конфіденційності фінансової інформації та захисту комерційної таємниці підприємства поєднують технічні засоби з заходами правового захисту, організаційними і соціально-психологічними інструментами.

Заходи юридичного характеру захисту інформації реалізуються в усталених формах, вибір яких обумовлений сферою діяльності господарюючого суб'єкта, наприклад: створення спеціалізованого діловодства з особливим способом зберігання, передачі і доступу до секретної документації; обмеження кола співробітників з доступом до інформації, що знаходиться під

захистом; виконання вимог збереження комерційної таємниці при розробці проектів, реалізації рішень, тестуванні нової продукції, виробництві виробів, реалізації товарів, рекламі та ін.

Заходи організаційного забезпечення збереження комерційної таємниці включають два важливих блоки: наявність структурного підрозділу, що виконує роль служби інформаційної безпеки (ІБ), і наявність пунктів пропуску та постів охорони на об'єктах підприємства, що особливо потребують захисту.

ІБ-підрозділ контролює опубліковану інформацію, забезпечує технічними засобами захисту офісні приміщення та обладнанням для роботи з інформацією, формує систему захисту електронних носіїв інформації та набір технічних засобів контролю призначених для користувачів робочих станцій, вживає превентивні заходи проти несанкціонованого доступу до закритих даних.

За участю ІБ-спеціалістів фахівці по роботі з персоналом проводять інструктаж щодо дотримання заходів безпеки при поводженні з відомостями, які є комерційною таємницею. HR-служба також створює умови для систематичного вдосконалення навичок персоналу в сфері захисту даних, перевіряє працівників, підозрюваних в крадіжці або несанкціонованому розголошенні комерційної таємниці, проводить роз'яснювальні бесіди зі співробітниками, які звільняються.

Додатковим посиленням захисту послужить особиста матеріальна відповідальність керівників структурних підрозділів та співробітників, які виконують роботи «закритого рівня». Санкції за недотримання умов секретності і забезпечення зберігання відомостей, що становлять комерційну таємницю, краще закріпити документально.

Організаційні та правові заходи підвищення безпеки «чутливих» відомостей доповнюються заходами соціально-психологічного характеру. Грамотний підбір кадрів і своєчасна мотивація персоналу забезпечують до 80 % гарантій успішного захисту комерційної таємниці.

В умовах «цифровізації» економіки, коли бізнес-процеси переводять в електронний формат, надійний захист комерційної таємниці неможливий без технічних і програмних засобів забезпечення інформаційної безпеки. До них відносяться: засоби захисту технічних каналів витоку інформації при роботі на комп'ютерній техніці, засоби зв'язку, інші прилади і офісне

устаткування при проведенні нарад, бесід з відвідувачами й співробітниками; засоби захисту приміщень від візуальних засобів технічної розвідки; засоби й заходи, що запобігають винесенню персоналом із приміщень документів, дисків, флешнакопичувачів та інших носіїв інформації.

Як висновок, можна сказати наступне:

Для роботи будь-якого підприємства дуже важливо приховувати цінну інформацію. Від цього залежить майбутнє всієї компанії. Як показує досвід, найбільш ефективними методами захисту комерційної таємниці будуть профілактичні заходи, якими передбачатиметься грамотний підхід до укладання трудових договорів (контрактів) та ведення кадрової політики, а також встановлення надійної системи технічного захисту інформації.

Як казав Уїнстон Черчилль, хто володіє інформацією – той володіє світом. Отже, будь-яка комерційна інформація має бути захищена всіма доступними способами, щоб ніхто інший не зміг скористатися нею у власних меркантильних інтересах.

Список використаних джерел

1. Дергачова В. В. Інтелектуальна власність : навч, посіб. / В. В. Дергачова, С. О. Пермінова. – Київ : НТУУ «КШ», 2015. – 416 с.
2. Бондар О. В. Ситуаційний менеджмент : навч. посіб. / Бондар О. В. 2-ге вид., перероб та допов. – Київ : Центр учб. л-ри, 2012. – 388 с.
3. Ходаківський Є. І. Інтелектуальна власність економіко-правові аспекти : навч. посіб. / Є. І. Ходаківський, В. П. Якобчук, І. Л. Литвинчук. – Київ : Центр учб. л-ри, 2014. – 276 с.

АНАЛИЗ ПРОБЛЕМ В ЗКО ПО ИСПОЛЬЗОВАНИЮ ЧЕЛОВЕЧЕСКИХ РЕСУРСОВ КАК КОНКУРЕНТНОГО ФАКТОРА

Ж. Б. Кенжин, *докторант PhD*
Балтийская Международная Академия, г. Рига, Латвия

Важной составляющей механизма формирования конкурентных преимуществ выступают человеческие ресурсы. Высокий уровень социально-экономического развития территории характеризуется обеспеченностью квалифицированными специалистами, низкими темпами безработицы, преступности и заболеваемости. Региональная программа развития должна быть ориен-

тирована на формирование человеческих ресурсов, поскольку они являются главным фактором экономического роста.

Демографическую ситуацию в регионе можно описать с помощью количественных показателей рождаемости, смертности, их сальдо. В этом случае жители региона выступаю в качестве его основного экономического ресурса. В 2013–2015 гг. демографическая ситуация улучшается за счет внешней миграции в сферу АПК и промышленности (рис. 1).

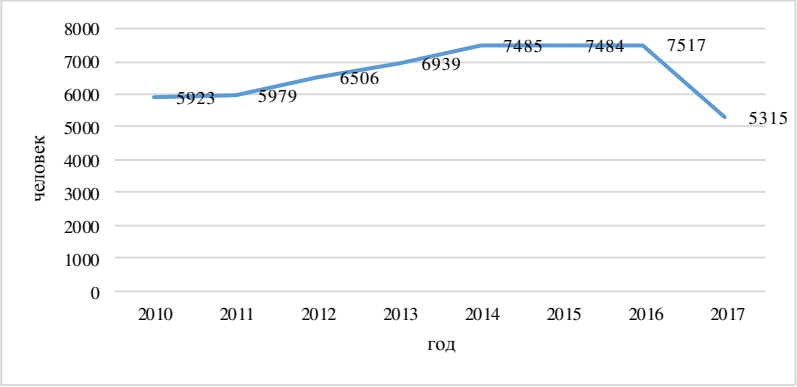

Рисунок 1 – Динамика естественного прироста населения Западно-Казахстанской области за 2010–2017 гг.

За рассматриваемый период наблюдается естественный прирост населения. Это связано с хорошими показателями рождаемости и большим количеством мигрантов рабочих специальностей из других регионов РК и соседних государств. На первый взгляд, кризисной ситуации с количеством человеческих ресурсов нет. Это порождает неблагоприятные тенденции в инновационных секторах экономики и в сфере образования. В результате конкурентоспособность региона снижается.

Продолжительность жизни – это количественный показатель, характеризующий одновременно и социально-экономическое развитие, и демографическую ситуацию конкретной территории.

В соответствии со Стратегическим планом развития республики до 2025 года, ожидаемая продолжительность жизни в регионах должна увеличиться до 75 лет. По сравнению с 2017 года

этот количественный показатель в Западно-Казахстанской области должен повыситься на 5,9 лет.

Рождаемость, смертность, естественный прирост оказывают влияние на обобщенный коэффициент демографической нагрузки. Она рассчитывается как соотношение нетрудоспособного населения к общему количеству жителей в трудоспособном возрасте. В ЗКО его значение соответствует среднему по Казахстану. Динамика коэффициента демографической нагрузки представлена на рис. 2.

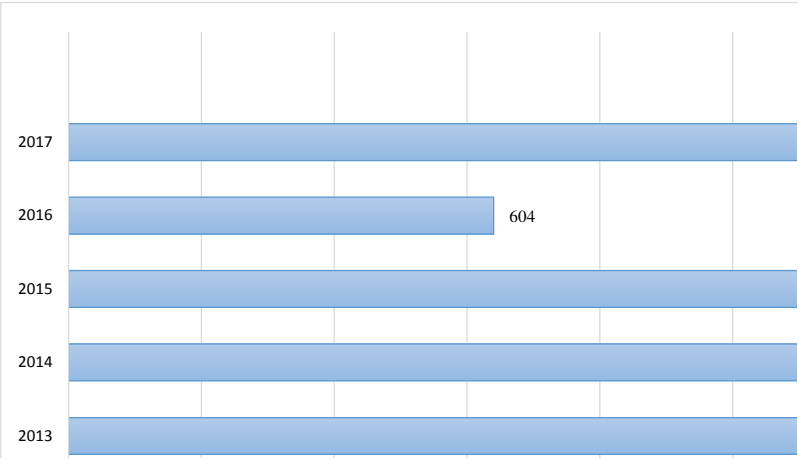

Рисунок 2 – Коэффициент демографической нагрузки в Западно-Казахстанской области по данным за 2010–2017 гг. (на 1 тысячу человек трудоспособного населения)

На первый взгляд, нагрузка в 2016 году снизилась. Однако, это явление нельзя расценивать как улучшение демографической ситуации в регионе. Снижение коэффициента обусловлено общим сокращением численности трудоспособного населения и увеличением жителей преклонного возраста. Это приводит к обострению проблемы обеспеченности ЗКО человеческими ресурсами.

В ходе оценки обеспеченности региона человеческими ресурсами необходимо проанализировать возрастную структуру жителей. Сравнительный анализ возрастной структуры Западно-Казахстанской области и РК в целом за 2017 год представлен на рис. 3.

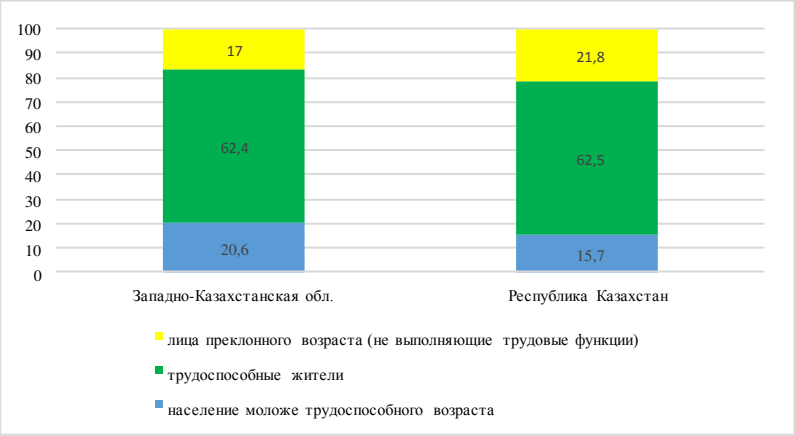

Рисунок 3 – Анализ возрастной структуры населения Западно-Казахстанской области и Республики Казахстан за 2017 год

Удельный вес населения в возрасте до 16 лет в ЗКО составляет 20,6 %. Это значение на 4,9 % выше, чем в среднем по РК. Доля трудоспособного населения в целом соответствует среднему значению по РК.

Таким образом, ситуация, сложившаяся в Западно-Казахстанской области, свидетельствует о недостаточной обеспеченности региона человеческими ресурсами и тенденцией к их уменьшению в перспективе. Это может привести к снижению конкурентоспособности территории и сокращению ее возможностей в формировании конкурентных преимуществ.

ПРОИЗВОДИТЕЛЬНОСТЬ ТРУДА В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

Ю. С. Макаренко, *Экономика и организация производства, студент группы ОП-31*
Е. П. Пономаренко, *доцент кафедры «Экономика» – научный руководитель*
Гомельский государственный технический университет имени П. О. Сухого, г. Гомель, Республика Беларусь

В современном мире при росте конкуренции персонал является одним из самых важных ресурсов предприятия. В Программе деятельности Правительства Республики Беларусь на

2016–2020 годы одной из основных целей является повышение эффективности управления и развитие мотивационных механизмов для роста производительности труда. Для реализации данной цели, то есть для повышения заинтересованности персонала в качественном производительном труде, на любом предприятии должна существовать система экономического стимулирования персонала [1].

На зарубежных предприятиях для решения проблемы управления производительностью труда применяются следующие механизмы и инструменты (табл. 1):

Таблица 1 – Механизмы производительности труда

Механизм	Примечание
В области организации производства и труда	Вектор подхода зарубежных компаний направлен от первоначальной оптимизации методов работы к их целям
В области оплаты труда и премирования	В зарубежной практике используют два направления в системах стимулирования: стимулирование роста производственных показателей и стимулирование повышения качества рабочей силы
В области нормирования труда	Прогрессивным методом нормирования труда за рубежом является микроэлементное нормирование. К числу микроэлементных систем, получивших наибольшее распространение в практике зарубежного нормирования, относятся базовые, или детальные, системы MTM 1 или Work Factor

Источник: [2].

В современных условиях повысить производительность труда возможно не только за счет реализации инноваций на предприятии, модернизации производства, так как изменения, касающиеся совершенствования техники и технологии, структуры и управления, влияют на объемы выпускаемой продукции и как следствие на динамику роста производительности труда. Однако без обеспечения высокого уровня организации и нормирования труда, усиление материально-технической базы не является достаточным условием для достижения высокой производительности.

На сегодняшний день одним из основных методов нормирования труда на белорусских предприятиях является хронометраж. Правильная организация труда на предприятии тесно связа-

на с рациональным использованием рабочего времени. Оттого, как используется рабочее время, зависит производительность труда, себестоимость продукции, рентабельность производства и другие показатели эффективной работы предприятия. Нормирование является важнейшим элементом в планировании производства, организации труда на рабочих местах. Чтобы руководить предприятием, нужно знать плановые нормы затрат труда на единицу продукции определяются при рациональном построении производственного процесса, то сопоставление их с фактическими данными дает возможность руководителям подразделений предприятия видеть резервы для повышения эффективности производства.

Список использованных источников

1. Борисевич И. В. Методическое пособие / Борисевич И. В. // Организация труда. – 2009. – 19 с.
2. Ягофаров А. А. Рецепт повышения производительности труда в три раза / Ягофаров А. А. // Управление производством. – Режим доступа: http://www.uppro.ru/library/production_management/productivity/povyshenie-v-tri-raza.html. – Дата доступа: 12.11.2018.

ИННОВАЦИОННОЙ СИСТЕМЫ РЕСПУБЛИКИ ТАДЖИКИСТАН: ЗАРУБЕЖНОГО ОПЫТА ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ РЕГИОНАЛЬНЫХ ПРОМЫШЛЕННЫХ СИСТЕМ

О. К. Муртазоев, *направление подготовки «Экономика», аспирант*
Таджикский государственный университет коммерции, г. Душанбе, Таджикистан

Инновационное развитие региональных промышленных систем соответствует общественно-экономическим отношенным и уровню развития производительных сил региона, на территории которого она функционирует [1, с. 32]. В результате действия этого закона, региональные промышленные и инновационные системы в принципе должны формироваться индивидуально для каждой страны. Но, вместе с тем в каждом конкретном историческом этапе могут быть использованы отдельные положительно зарекомендовавшие себя подходы. Концепция инновационного развития региональных промышленных систем полу-

чила широкое развитие в большинстве стран – членов Европейского союза.

Новейшие подходы к организации промышленности страны и применение новейших интегрированных структур, как показывает опыт экономики развитых стран и стран средней индустрии, считается «залогом» успешной осуществления промышленной политической линии [3, с. 107–110].

В практике инновационного развития многих стран мира наравне процессов интеграции, создания различных сетей и активизации уровня глобализации просматривается активная тенденция региональной составляющей инновационной развития промышленных систем. Начиная со второй половине 1990-х г. в рамках формирования и развития национальных инновационных и промышленных систем в промышленно развитых странах были приняты стратегии и программы стимулирования региональной инновационной деятельности, которые направленны на распространение инноваций. Это способствовало в значительной степени, прежде всего, инновационному развитию промышленной системы регионов стран, формированию различных организационных структур и механизмов повышения их эффективности в этих системах.

Прежде всего, рассмотрим опыт стран ЕС. В странах Европейского сообщества развитие в регионах наукоемких производств и инновационное расширение сферы услуг в рамках промышленной системы, являются приоритетными задачами. В связи с особой важностью этих задач, в Европейском союзе реализуется специальная региональная программа обеспечивающая реализацию региональных стратегий в направление обеспечения развития инфраструктур трансфера технологий и инновационной деятельности (RITTS – Regional Innovation and Technology Transfer Strategies and Infrastructures Project), которая охватывает 21 регион [2, с. 140].

Разработка и реализация проектов финансируются из бюджета Инновационной программы, и касается конкретного региона, в котором отражаются нужды и задачи глобализации промышленной системы региона как открытой системы. В каждом государстве ЕС имеется свой подход к инновационному развитию промышленных системы в регионах, которые учитывают традиционное размещение научно-исследовательских учреждений и учреждений профессионального образования,

объектов промышленности и другие особенности. Так, например, в Германии в этом направление, для федеральных земель (регионов), характерны следующие типы региональной промышленной системы по уровню инновационного потенциала: а) регионы (земли), обладающие высоким уровнем инновационного потенциала; б) регионы, обладающие средним уровнем инновационного потенциала с ориентацией трансфера технологий и размещения высокотехнологичных предприятий.

Во Франции сформировалась более централизованная структура инновационных исследований, которая обслуживает все субъекты и регионы страны. Франция, в отличие от других европейских стран, воздерживается от проведения глобальной политики в сфере науки и технологий с помощью административно-правовых рычагов. Правительство занимается перестройкой инфраструктуры, чтобы создать наиболее благоприятные условия для сращивания науки и производства. Поэтому в этой стране создан мощный научный комплекс, который занят поисковыми и прикладными исследованиями. Инновационная политика Франции развивается по нескольким векторами: поддержка инновационной деятельности малых и средних промышленных предприятий, открытие дорог для развития венчурных инвестиций, стимулирование интеграции между научными организациями, вузами и промышленными предприятиями.

Таким образом, развитие инновационного потенциала региональных промышленных систем различных стран происходило по разным, но близким схемам. Они развивались в условиях устойчивой политической ситуации и при стабильно функционирующей экономике.

На наш взгляд в «чистом» виде ни одна из иностранных схем или моделей невозможно использовать в регионах Республики Таджикистан. При создании и развитии региональной промышленной системы, ориентированной на инновационное развития в республике, необходимо изучить и использовать отдельные элементы механизмов инновационного развития региональных промышленных систем творчески, адаптировать принцип их реализации в условиях страны.

Список использованных источников

1. Иванов В. В. Национальные инновационные системы: опыт формирования и перспективы развития / Иванов В. В. – Москва : Наука, 2006. – С. 32.

2. Инновационное развитие регионов – зарубежный опыт (организационные и экономические механизмы) / под. ред. А. П. Лунева, И. Ю. Петровой. – Астрахань : Изд. дом «Астраханский университет», 2009. – 140 с.
3. Мирсаидов А. Б. Кластерный подход – основа инновационного развития региональных промышленных систем / Мирсаидов А. Б., Муртазоев О. К. // Наука и молодежь в XXI веке : сборник тезисов докладов на III Международной молодежной научно-практической интернет-конференции (г. Полтава, 1 декабря 2017 года). – Полтава : ПУЭТ, 2017. – С. 107–110.

ОЦІНКА СТАНУ РОЗВИТКУ ТОРГОВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ СПОЖИВЧОЇ КООПЕРАЦІЇ УКРАЇНИ

М. О. Негода, *напрям підготовки «Управління персоналом та економіка праці», студентка групи УПЕП-41*
О. В. Манжура, *д. е. н., доцент – науковий керівник*
Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі

Розвиток системи споживчої кооперації України, яка є вагомим сегментом національної економіки, полягає у пошуку ефективних способів поєднання методів ринкового управління і кооперативних принципів господарювання. Споживча кооперація завжди була одним з лідерів торговельного обслуговування населення і має зберегти за собою цю позицію.

Проведемо оцінку стану розвитку торговельної галузей споживчої кооперації із метою визначення її потенціалу. Протягом 2004–2016 рр. роздрібний товарооборот по Україні збільшився із 67,6 до 556,0 млрд грн (більше ніж у 8 разів), а по споживчій кооперації – із 2,2 до 4,6 млрд грн (у 2,14 разів) (табл. 1). Але у наслідок більш повільного зростання його частка у загальному роздрібному товарообороті скоротилася з 3,19 % до 0,83 %. Стабільно більше половини роздрібного товарообороту приходиться на сільську місцевість.

Скорочення роздрібної торговельної мережі споживчої кооперації відбулося у найвигідніших сегментах сільського споживчого ринку та міській місцевості. Роздрібні торговельні підприємства далеко не в повному обсязі реалізують економічні переваги, які вони мають у порівнянні з конкурентами, зокрема: розвинену матеріально-технічну базу, багатопрофільний характер діяльності споживчої кооперації, наявність пайовиків як гаран-

тованих покупців тощо. Пайова природа кооперації стала дедалі виявляти свою обмеженість і програвати у змаганні з малим бізнесом; надто фондомістка інфраструктура споживчої кооперації, розміщена переважно в сільській місцевості, зазнала цінового тиску; низька платоспроможність сільських товаровиробників та населення зупинили прискорення окупності об'єктів кооперативної інфраструктури.

Тому в сучасних умовах постає потреба гармонійно поєднати історично сформовані принципи діяльності споживчих товариств із ринковими умовами економіки та забезпечити конкурентоспроможність цих кооперативних утворень із суб'єктами підприємницької діяльності.

Таблиця 1 – Динаміка роздрібного товарообороту України і споживчої кооперації (власні розрахунки)

Роки	Сума, млн грн		Частка у загальному роздрібному товарообороті %	У % до попереднього року		Питома вага обороту мережі, розташованої у сільській місцевості (%)
	всього	споживча кооперація		у діючих цінах	у порівняльних цінах	
2004	67 556	2 158,1	3,19	113,9	105,4	56,2
2005	94 332	2 610,3	2,77	122,5	111,1	55,4
2006	129 952	2 947,9	2,27	113,3	106,0	54,8
2007	166 841	3 331,7	2,00	114,5	105,7	55,0
2008	231 529	3 887	1,68	119,1	97,4	56,8
2009	215 445	3 984,2	1,85	103,4	86,0	59,1
2010	263 252	4 368,1	1,66	119,3	106,0	57,3
2011	329 143	4 963,8	1,51	115,3	106,2	55,3
2012	381 331	5 365,1	1,41	105,2	102,9	54,0
2013	408 759	5 152,7	1,26	98,6	97,6	53,9
2014	438 343	4 869,1	1,11	107,24	88,3	57,8
2015	487 558	4 248,2	0,87	111,0	76,3	64,4
2016	555 975	4 619,2	0,83	110,0	99,1	64,3

Відносно низькі темпи росту роздрібного товарообороту підприємств споживчої кооперації зумовлені ще й тим, що вони

зайняті здебільшого продажем витратомістких товарів першої необхідності та повсякденного вжитку, на які торговельна надбавка переважно є низькою.

Сьогодні члени споживчих товариств мають вільний доступ до всього розмаїття товарів та послуг, але не отримують ніяких пільг при їх придбанні в магазинах та закладах споживчої кооперації. Крім того, у зв'язку зі складним економічним становищем у державі, а також зниженням ефективності господарювання в системі вони в багатьох випадках не отримують і виплати на свої паї. Природно, що за таких обставин пайовики втрачають зацікавленість у споживчій кооперації та немотивовані брати активну участь в її житті. Пайовиками споживчої кооперації є більше 200 тисяч осіб. Однак в останні роки більша частина з них фактично займає пасивну позицію: не бере участі в житті споживчих товариств, не докладає жодних зусиль, не вкладає коштів у розвиток і навіть не підтримує споживчу кооперацію через придбання товарів та послуг в кооперативних магазинах та інших закладах.

Але відповідно до законодавства кожен пайовик має один голос, незалежно від розміру свого пайового внеску та реальної участі в діяльності споживчого товариства.

Для активізації членів споживчих товариств необхідне якісне оновлення кооперативної політики в середині системи та впровадження нової кооперативної філософії на загальнодержавному рівні. Для максимально ефективної реалізації цього напряму необхідно проводити не лише перереєстрацію членів споживчих товариств з метою визначення їх поточної кількості, а також вивчати споживчі очікувань від діяльності системи споживчої кооперації України. Зазначений підхід дасть змогу зберегти цінності та дух кооперації, її соціальну місію, а також мотивувати членів споживчих товариств брати активну участь у діяльності системи. Більше того, це сприятиме зміцненню іміджу споживчої кооперації як соціально свідомої та відповідальної організації, а також зростанню обсягів і показників її господарської діяльності.

Список використаних джерел

1. Барибіна Я. О. Оцінка сучасного стану роздрібної торгівлі в системі споживчої кооперації України та особливостей управління нею [Електронний ресурс] / Я. О. Барибіна, І. В. Титаренко // Ефективна економіка. – 2017 – № 9. – Режим доступу: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5769. – Назва з екрана.

2. Балабан П. Ю. Торгівля споживчої кооперації: тенденції розвитку та шляхи адаптації до умов конкурентної економіки / П. Ю. Балабан, М. П. Балабан // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. – 2013 – № 2 (58). – С. 283–289. – Режим доступу: http://journal.puet.edu.ua/index.php/nven. – Назва з екрана.
3. Манжура О. В. Проблеми і перспективи становлення кооперативної моделі національного господарства : монографія / О. В. Манжура. – Запоріжжя : КПУ, 2014. – 292 с.

ЭКОНОМИЧЕСКАЯ ИНТЕГРАЦИЯ В РАМКАХ ЕС: ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ

В. Ю. Панина, *Экономика и организация производства, студент группы ОП-31*
Е. П. Пономаренко, *доцент кафедры «Экономика» – научный руководитель*
Гомельский государственный технический университет имени П. О. Сухого, г. Гомель, Республика Беларусь

С начала XXI века на территории европейского континента происходили различные геополитические преобразования, которые существенно повлияли на политические процессы во всем мире. Еще задолго до этого была сформулирована идея объединения европейских государств на основе общих интересов и усиления безопасности. Далее она начинала воплощаться в жизнь и к нынешнему дню имеет определенные реальные контуры. Становление интеграционных процессов в Европе начиналось с объединения людей во имя безопасности перед лицом, как внешних угроз, так и внутренних.

Актуальность темы состоит в том, что международная экономическая интеграция является основной и характерной особенностью современного этапа развития экономики. Также, она связанна с тем, что интеграционные процессы являются неотъемлемой частью политики и экономики не только европейских стран, но и всех остальных стран мира. Они являются важнейшим показателем степени развитости стран.

Международная экономическая интеграция – это процесс срастания экономик соседних стран в единый хозяйственный комплекс на основе устойчивых экономических связей между их компаниями. Основной причиной интеграционного процесса является стремление к повышению экономической эффектив-

ности производства. Факторами развития международной экономической интеграции послужили: углубление МПП, социально-экономическая однородность национальных предприятий, близкие уровни экономического развития групп стран, тесное переплетение национальных экономик на микроуровни, длительный пролет сотрудничества, общие границы и условия развития, развитие коммуникационных возможностей, общность культурных и исторических традиций. целеустремленность государственных органов и партий стран относительно интеграционных процессов, объективна необходимость общего решения глобальных проблем человечества [1, с. 399].

Этапы экономической интеграции в Западной Европе:

1-й этап (1951–1957 гг.) – этап отраслевой интеграции; его начало связано с подписания в 1951 г. Парижского договора об учреждении Европейского Объединения Угля и Стали. В состав ЕОУС вошли: Франция, ФРГ, Италия, Бельгия, Нидерланды, Люксембург. ЕОУС объединил угольную, железорудную и металлургическую промышленность вошедших в него стран.

2-й этап (1958–1985 гг.). Данный этап ознаменовался созданием таможенного союза. На этом же этапе европейской интеграции была образована так называемая Европейская зона свободной торговли, которая функционирует с 1 января 1984 г.;

3-й этап (1987–1992 гг.), называемый этапом общего рынка, характеризуется созданием единого внутреннего рынка, что стало важнейшим достижением интеграции в рамках ЕЭС. На данном этапе состоялось расширение ЕЭС за счёт вступления Испании и Португалии;

4-й этап (1993–2000 гг.), представляющий собой этап экономического и Валютного союза; был положен 7 февраля 1992 г., когда в голландском городе Маастрихте двенадцатью странами, входившими на тот момент в ЕЭС, был подписан договор об образовании принципиально нового интеграционного объединения – Европейского союза (ЕС). Ратификация Маастрихтского договора началась с 1993 г., а 1 января 1995 г. состав ЕС был расширен за счёт вступления Австрии, Финляндии и Швеции. 1 января 1999 г. произошло введение евро в безналичное обращение, а с 1 июля 2002 г. евро полностью заменил национальные валюты 12 стран ЕС из 15, кроме Великобритании, Дании, Швеции.

5-й этап (с 2002 г. по настоящее время). На данном этапе осуществляется развитие ЭВС и развиваются принципы координации действий национальных правительств в экономической и валютной политике.

Анализ этапов развития Европейской интеграции позволяет сделать вывод, что, начиная с 50-х годов XX в. в регионе происходило углубление интеграционных процессов и наблюдалась трансформация интеграционной группировки от простейшей формы отраслевого объединения через зону свободной торговли, таможенный союз и общий рынок к Экономическому и Валютному союзу [2, с. 147].

Основными проблемами Европейского Сообщества на современном этапе являются: низкий экономический рост, технологическое отставание от США, конкуренция со стороны растущих экономик мира, значительный уровень безработицы, старение населения, миграция [3, с. 35].

Особенностью функционирования ЕС на современном этапе является решение названных проблем, для которых необходима концентрация основных усилий ЕС на трех направлениях: это экономический рост и инновации; создание пространства «привлекательного для инвестиций и трудовой деятельности», путем усовершенствования внутреннего рынка; значительное увеличение роста занятости.

Следует подчеркнуть, что международная экономическая интеграция – характерная особенность современного этапа развития мировой экономики. В конце XX в. она стала мощным инструментом ускоренного развития региональных экономик и повышения конкурентоспособности на мировом рынке стран – членов интеграционных группировок.

Список использованных источников

1. Шемятенков В. Г. Европейская интеграция : учебное для вузов / Шемятенков В. Г. – Москва : Международные отношения, 2003. – С. 399.
2. История мировой экономики / под ред. проф. А. Н. Марковой. – Москва : ЮНИТИ, 2000. – С. 147.
3. Зевин Л. З. Особенности консолидационных и интеграционных процессов в Евразии / Зевин Л. З. // Россия и современный мир. – 2012. – № 2. – С. 35–38.

РАЗВИТИЕ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

С. Е. Перлова, *специальность Экономика и организация производства, студент группы ОП-31*
Е. П. Пономаренко, *доцент кафедры «Экономика» – научный руководитель*
Гомельский государственный технический университет имени П. О. Сухого, г. Гомель, Республика Беларусь

Мировой опыт подтверждает, что предпринимательство на сегодняшний день является важнейшим элементом рыночной экономики, без которого государство не может развиваться. Оно в большей степени определяет темпы экономического роста, структуру и качество валового национального продукта. Тема предпринимательства важна, интересна для изучения и актуальна, т. к. все развитые страны обязаны своим высоким уровнем развития рыночной системе хозяйства, экономическое и социальное развитие которой достигается именно благодаря предпринимательскому сектору.

Предпринимательство играет важную роль в социально-экономическом развитии страны, способствуя формированию конкурентной среды, росту производства потребительских товаров, расширению сферы услуг, созданию новых рабочих мест и в целом повышению уровня жизни белорусов [1, с. 21]. Малые и средние предприятия обеспечивают необходимую мобильность в условиях рынка, создают глубокую специализацию и кооперацию, без которых невозможна высокая экономическая эффективность. Кроме того, они способны сравнительно быстро окупаться.

Основную часть белорусского предпринимательства составляет малый и средний бизнес. Предполагается, что частный бизнес может частично заменить собой крупные государственные предприятия в вопросе создания рабочих мест, а также за счет большей эффективности увеличить конкурентоспособность белорусской продукции на зарубежных рынках. Однако существующий масштаб предпринимательского сектора ставит под сомнения обоснованность ожиданий относительно его способности заместить собой сектор крупных предприятий в тяжелых экономических условиях.

Национальный статистический комитет Республики Беларусь приводит следующие данные относительно удельного веса субъектов малого и среднего предпринимательства в таком важнейшем для экономики страны показателем, как валовой внутренний продукт (табл. 1).

Таблица 1 – Удельный вес субъектов малого и среднего предпринимательства в валовом внутреннем продукте

	2013	2014	2015	2016	2017
Субъекты малого и среднего предпринимательства	25,1	24,5	23,4	23,6	24,7
Микро-, малые и средние организации	21,1	21	20,4	20,6	21,6
Средние организации	6,7	6,6	6,7	6,4	6,7
Микро- и малые организации	14,4	14,4	13,7	14,2	14,9
Микроорганизации	5,8	5,6	5	5,8	6,2
Малые организации	8,6	8,8	8,7	8,4	8,7
Индивидуальные предприниматели	4	3,5	3	3	3,1

Источник: [2, с. 18].

По полученным данным можно сделать вывод о том, что удельный вес субъектов малого и среднего предпринимательства в ВВП в целом сохраняет положительную динамику после 2015 года, что говорит о несомненной перспективности данного сектора в национальной экономике. И в первую очередь предпринимательский сектор нуждается в поддержке со стороны государственных органов.

Основные внешние барьеры, которые сдерживают развитие предпринимательства, связаны с действием административных факторов и доступностью капитала. Согласно опросу, проведённому весной 2018 г. исследовательским центром ИПМ, наиболее актуальными проблемами для развития бизнеса в Беларуси с существенным отрывом стали:

- ✓ Нестабильность национальной валюты (данный барьер отметили 61,8 % респондентов);
- ✓ Высокие ставки налогов (50 %);
- ✓ Высокая арендная плата (45,5 %);
- ✓ Высокие процентные ставки (44,8 %);
- ✓ Изменчивое законодательство (41,3 %).

Отраслевая структура субъектов малого предпринимательства за последние несколько лет не претерпела значительных изменений. Сохраняется значительная доля микро-, малых предприятий в сфере торговли и осуществляющих ремонт автомобилей, бытовых изделий и предметов личного пользования – 3 488 предприятий (35,7 %), в промышленности – 1 347 (13,8 %), в строительстве – 888 (9,1 %), транспорт и связь – 1 112 (11,4 %), в сельском и лесном хозяйстве – 591 (6,1 %). Наибольшее число организаций среднего бизнеса осуществляет деятельность в сельском и лесном хозяйстве – 128 предприятий (42,7 %), в промышленности – 61 (20,3 %), в строительстве – 34 (11,3 %) [3].

Следует отметить, что, несмотря на сложные условия функционирования частного бизнеса в Беларуси, он продолжает развиваться. Большинство малых предприятий собираются расширять свой бизнес в ближайшие несколько лет. Основное внимание следует уделять таким внешним факторам, как снижение налогов, упрощение законодательства, сокращение числа проверок, снятие ряда ограничений по ведению бизнеса. Реализация мероприятий по упрощению ведения бизнеса в Беларуси позволит расширить участие предпринимательского сектора в социально-экономическом развитии страны, способствую формированию конкурентной среды, росту производства потребительских товаров, расширению сферы услуг, а также приданию экономике дополнительной стабильности.

Список использованных источников

1. Лемешевский И. М. Макроэкономика: мировой опыт и белорусская практика / И. М. Лемешевский. – Москва : ФУАинформ. – 2009. – 701 с.
2. Малое и среднее предпринимательство в Республике Беларусь, 2018 [Электронный ресурс] : стат. сборник. – Мн. 2018. – Режим доступа: http://www.belstat.gov.by/ofitsialnaya-statistika/realny-sector-ekonomiki/maloe-predprinimatelstvo/ofitsialnye-publikatsii_14/index_7654/. – Дата доступа: 11.11.18.
3. Официальный портал Гомельского Облисполкома [Электронный ресурс] : Предпринимательство в Гомельской области. – Режим доступа: http://www.gomel-region.by/ru/bisnes-ru/. – Дата доступа: 13.11.18.

ЕКОНОМІКА ПОНЯТТЯ ДОХІДНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ТА ЧИННИКИ, ЩО НА НЕЇ ВПЛИВАЮТЬ

Н. О. Писаренко, *студент спеціальності Економіка, СВО «Магістр»*
В. І. Даниленко, *к. е. н., доцент кафедри маркетингу – науковий керівник*
Полтавська державна аграрна академія, м. Полтава, Україна

З переходом до нових форм господарювання та їх розвиток в економіці України, зокрема, в аграрному секторі суттєво змінили порядок формування доходів сільськогосподарських підприємств. В даній економічній системі виробництво продукту має орієнтуватись на потреби кінцевого споживача. Тому необхідно виробляти те, що буде користуватися попитом і як наслідок може бути реалізованим [4].

В ринковій системі господарювання кінцевою метою будь-якого виду економічної діяльності всіх суб'єктів господарювання є отримання доходу (прибутку) як основного джерела інвестиційного та інноваційного розвитку виробництва [1].

Доходи суб'єктів господарювання, з одного боку, безпосередньо визначають фактичні умови відтворення ресурсів економіки, а з іншого впливають на величину попиту та обсяги споживання, і таким чином виступають одним із регуляторів економічної системи. Узагальнення трактування доходів в економічній літературі [2] дає підстави визначити дохід як сукупність грошових коштів та матеріальних цінностей, яку економічні суб'єкти отримують за певний період часу.

Аналізуючи дане поняття, слід наголосити на тому, що доходи в ринкових умовах виконують відтворювальну, регулюючу та стимулюючу функції. Перша функція доходів визначається у процесі відтворення ресурсів економічної системи. Наступна функція полягає в тому, що доходи регулюють розподіл ресурсів між фірмами, галузями, регіонами, оскільки сигналізують про надлишок або нестачу ресурсів у певних виробництвах. Стимулююча функція призначена для забезпечення стимулів до ефективного та раціонального використання ресурсів.

Діюча методологічна передумова системного підходу, як стверджують науковці Леоненко П. М., та Чухно А. А. [3], дозволяє нам встановити сукупність основних чинників, що

визначають рівень доходів у ринковій економіці. Формування доходів, подібно до формування цін на товари та послуги, знаходиться під впливом факторів усієї економічної системи і перш за все:

– стану і тенденцій на ринках товарів і послуг;
– стану і перспектив на ринках ресурсів;
– суспільно необхідних умов відтворення факторів виробництва;
– рівня продуктивності технологій;
– внутрішніх характеристик базових елементів економічної системи;
– стану контрактації купівлі-продажу ресурсів

Одним із найважливіших завдань сучасного сільськогосподарського виробництва є не тільки забезпечення суттєвого збільшення виходу кінцевої продукції, а й значне підвищення прибутковості та конкурентоспроможності галузі на базі ефективнішого використання економічного потенціалу агроекосистем, генофонду сільськогосподарських рослин і тварин, матеріальних, фінансових і трудових ресурсів [5].

Варто зазначити, що головною ціллю створення дієвого організаційно-економічного механізму забезпечення дохідності сільськогосподарських підприємств є досягнення показників сталого розвитку та ефективності управління господарюючим суб'єктом у ринкових умовах. Таким чином, даний механізм – це єдність двох сторін: об'єктивної та суб'єктивної. Сутність об'єктивної сторони визначається через дію об'єктивних економічних законів, а суб'єктивної – у взаємозв'язку всіх елементів механізму, який сформований з урахуванням їх мети, потреб та інтересів

Розглядаючи поняття дохідності аграрного підприємства слід зазначити, що, при його формуванні необхідно враховувати внутрішніх і зовнішніх чинників, адекватне реагування яких, дає змогу товаровиробникам здійснювати відповідний вплив і на цій основі суттєво підвищити дохідність сільськогосподарського виробництва, покращити фінансовий стан підприємств та підвищити їх фінансові можливості для здійснення розширеного відтворення. Розвиток та діяльність сільськогосподарських підприємств супроводжується наявністю мінливих і нестабільних факторів зовнішнього та внутрішнього середовища, які здійснюють

вплив на підприємство. Все це спонукає до розробки комплексного підходу до ефективного управління, що має включати побудову загальної системи заходів, спрямованих на підвищення дохідності та ефективності функціонування сільськогосподарських підприємств.

Список використаних джерел

1. Дієсперов В. С. Рентабельність і дохідність / В. С. Дієсперов // Економіка АПК. – 2008. – № 6. – С. 57–62.
2. Економічна енциклопедія : у 3 т. / редкол. : С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – Київ : Академія, 2000, Т. 1. – 2000. – 864 с.
3. Леоненко П. М. Сучасні економічні системи : навч. посіб. / П. М. Леоненко, О. І. Черепніна. – Київ : Знання, 2006. – 429 с.
4. Пархомець М. К. Організаційно-економічний механізм забезпечення дохідності сільськогосподарських підприємств: теорія, методика, практика : монографія / М. К. Пархомець, В. В. Гудак. – Тернопіль : ТНЕУ, 2014. – 256 с.
5. Хомин І. П. Резерви збільшення прибутку в сільськогосподарських підприємствах / Хомин І. П. // Економіка АПК. – 2006. – № 4. – С. 91–95.

СОЦИАЛЬНАЯ ПОЛИТИКА РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

Н. В. Федорович, *специальность Экономика и организация производства, студентка группы ОП-31*

Е. П. Пономаренко, *доцент кафедры «Экономика», доцент – научный руководитель*

Гомельский государственный технический университет имени П. О. Сухого, г. Гомель, Республика Беларусь

С моей точки зрения, социальная политика представляет собой комплекс взаимосвязанных действий, ориентированных на осуществление социальных целей, а также связанных с обеспечением социальной устойчивости и социальной справедливости в обществе, улучшением благосостояния общества и повышением качества жизни населения. Важно отметить, что социальная политика государства очень тесно связана с общей экономической ситуацией, складывающейся в стране. Говоря о социальной политике государства, подразумеваются те мероприятия правительства, которые направленны на перераспределение и распределение доходов между разными членами и социальными группами общества. Обеспечение государством удов-

летворяющих условий жизни касается тех, кто по каким-либо причинам не может это сделать за счет собственных сил. Также надо выделить такое понятие, как «государственная социальная политика». Государственная социальная политика – это деятельность государства, главная цель которой – это ослабление противоречий и упразднение социальных конфликтов между объектами и субъектами рыночной экономики.

Социальная политика государства достигается путём:

– повышения материального положения и условий жизни людей;

– обеспечения прав и социальных гарантий, предоставляемых незащищенным слоям населения;

– обеспечения занятости населения, улучшения качества и конкурентоспособности рабочей силы.

Социальная политика Республики Беларусь отражает цели социально ориентированной модели экономики. Итогом проводимой социальной политики в области занятости в 2017 году является то, что уровень безработицы составляет менее 0,5 % [4].

В сфере занятости государство предоставляет дополнительные гарантии особо уязвимым и нуждающимся категориям граждан. Начиная с 2007 года, эффективно действует принцип адресности при реализации государственной поддержки.

В пределах мероприятий по социальной поддержке инвалидов и одиноких пожилых людей развиваются сети стационарных учреждений социального обслуживания. Так, в Республике Беларусь действуют 70 домов-интернатов для престарелых и инвалидов, а также интернат ветеранов ВОВ и труда, в которых проживает более 16 тыс. человек [2].

В сфере образования, в Беларуси в 2018 году расходы на нужды образования составляют 877,4 млн руб., в процентных долях это 4,44 % от расходов республиканского бюджета [1]. Имеется бесплатное базовое среднее образование, сохранено бесплатное высшее образование путем конкурсной основы. В данной области главное внимание уделяется обеспечению равенства образовательных возможностей сельской и городской молодежи.

В долгосрочной перспективе, основополагающими целями социальной политики являются обеспечение устойчивого роста

уровня и качества жизни населения и создание необходимых условий для развития человеческого потенциала.

Основные направления социальной политики, реализующие главные цели, обозначены в Национальной стратегии устойчивого социально-экономического развития Республики Беларусь на период до 2020 г., – это:

– создание условий и возможностей всем трудоспособным гражданам зарабатывать средства для удовлетворения своих потребностей;

– обеспечение рациональной занятости населения на основе сохранения рабочих мест на действующих жизненно важных и перспективных предприятиях, создания новых рабочих мест, в том числе в частном секторе экономики, организации систем подготовки и переподготовки кадров;

– обеспечение роста реальных денежных доходов населения;

– последовательное повышение уровня оплаты труда как основного источника денежных доходов населения и важнейшего стимула трудовой активности работников наемного труда;

– формирование среднего класса как фактора стабилизации общества на основе значительного роста денежных доходов населения и снижения уровня малообеспеченности;

– повышение уровня пенсионного обеспечения;

– снижение уровня малообеспеченности населения;

– повышение социальной защиты, нуждающихся на основе усиления адресности оказания помощи, рационализации системы льгот, улучшения социального обслуживания и др. [3, с. 12].

Таким образом, опираясь на такие методы теоретического исследования, как анализ и синтез, реализация указанных направлений должна обеспечить приближение Республики Беларусь по уровню и качеству жизни населения к экономически развитым странам на основе формирования социально ориентированного рыночного типа экономики.

Список использованных источников

1. Бюджет Республики Беларусь для граждан на 2018 год [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.minfin.gov.by/upload/bp/budjet2018.pdf. – Дата доступа: 12.11.2018.

2. Дома интернаты для престарелых и инвалидов взрослых и детей [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.belstat.gov.by/ofitsialnaya-statistika/solialnaya-sfera/sotsialnaya-zaschita-nseleniya/godovye-dannye_10/doma-internaty-dlya-prestarelyh-i-invalidov-vzroslyh-i-detei/ – Дата доступа: 09.11.2018.
3. Зайченко Н. П. Основные положения национальной стратегии устойчивого социально-экономического развития Республики Беларусь на период до 2020 г. / Н. П. Зайченко [и др.] // Белорусский экономический журнал. – 2004. – № 3. – С. 4–18.
4. Численность безработных, зарегистрированных в органах по труду, занятости и социальной защите, и уровень зарегистрированной безработицы по областям и г. Минску [Электронный ресурс] – режим доступа: http://www.belstat.gov.by/ofitsialnaya-statistika/solialnaya-sfera/trud/godovye-dannye/uroven-ofitsialno-zaregistrirovannoi-bezrabotitsy-po-oblastyam-i-g-minsku/ – Дата доступа: 12.11.2018.

СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ АВТОТРАНСПОРТНОЙ ОТРАСЛИ И ЕЕ РОЛЬ В ЭКОНОМИКЕ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

Н. Л. Чумакова, *специальность Финансы, денежное обращение и кредит, магистрант*
Л. В. Дергун, *к. э. н., доцент, доцент кафедры финансов и кредита – научный руководитель*
Гомельский государственный университет имени Франциска Скорины, г. Гомель, Республика Беларусь

Транспорт является одной из отраслей, которая формирует инфраструктуру экономики и обеспечивает взаимосвязь всех ее элементов. Устойчивая и эффективная работа транспорта позволяет другим отраслям экономики снизить стоимость товаров и услуг, что стимулирует рост производства и потребления, а также способствует расширению международных связей, интеграции национальной экономики в мировую экономическую систему.

Транспортный комплекс Республики Беларусь занимает исключительно важное место в жизнеобеспечении ее многоотраслевой экономики и реализации социальной политики государства. Транспортный комплекс Беларуси включает более 10 тыс. организаций всех форм собственности, около одного

миллиона транспортных средств, порядка 100 тыс. км автомобильных дорог и 5,5 тыс. км железнодорожных путей общего пользования, 1,7 тыс. км внутренних водных путей, почти тысячу километров трамвайных и троллейбусных линий, 48 км метрополитена, а также порядка 12 тыс. км магистральных трубопроводов [1].

Место и роль транспорта в экономике Беларуси характеризуются рядом показателей. Доля транспортного комплекса в ВВП с 2014 года имеет тенденцию к снижению и за 2017 год составила 5,5 %. Относительно низкий вклад транспортных услуг республики в ВВП во многом объясняется недостаточно рациональным использованием имеющихся в отрасли ресурсов, а также тем, что транспорт является отраслью с высокой ресурсоемкостью. Для сравнения доля транспорта в ВВП в других странах составляет: Россия – 7 %; Япония – 7 %; США – 6 %; Германия – 6 %; Великобритания – 7 % [2]. В Беларуси доля транспорта в инвестициях в основной капитал в 2017 году составляет 10 %, доля транспорта в экспорте услуг – 44,1 %.

Автомобильный транспорт осуществляет перевозки грузов и пассажиров по безрельсовым путям и подразделяется на грузовой и пассажирский. В структуре грузооборота на долю автомобильного транспорта в 2017 г. приходится 20,2 % (против 12,5 % в 2010 г.), что свидетельствует о повышении его роли в функционировании транспортного комплекса страны. Грузовой автомобильный транспорт перевозит около 30 % всех грузов и занимает наибольший удельный вес по сравнению с другими видами транспорта в перевозках грузов. Пассажирооборот на автотранспорте в 2017 г. составил 41,9 % от всех перевозок пассажиров. Надо отметить, что именно этот вид транспорта отличается высоким уровнем занятости. Списочная численность работников, занятых в автотранспорте, 96 тыс. человек в среднем за 2017 год, что составляет 28 % всех работающих на транспорте и 2 % от всех занятых в экономике [2].

Как известно, организация финансов в данной отрасли имеет значительную специфику и основными факторами, оказывающими влияние на финансовую деятельность автотранспорта являются: уровень цен на топливо, запчасти и материалы; износ основных производственных фондов; недостаточная поддержка со стороны государства; низкая платежеспособность потребителей; высокий уровень налоговой нагрузки по сравнению с

другими отраслями; несвоевременность оплаты за оказываемые услуги и другое.

Основная часть расходов автотранспорта связана с перевозкой грузов и пассажиров. Эти расходы с каждым годом увеличиваются и в 2017 году составили 13 67,6 млн руб., при этом темпы роста себестоимости (120 %) выше темпов роста выручки (108 %), что отрицательно сказывается на динамике финансовых результатов деятельности автотранспортных предприятий [2].

В структуре расходов затраты на оплату труда с отчислениями на социальные нужды составляют более 50 %. Доля амортизационных отчислений составляет приблизительно от 5–10 %.

В составе материальных затрат высок удельный вес затрат на топливо (более 50 %), цены на которое постоянно растут. Автотранспорт ежегодно потребляет около 85 % всего используемого в стране бензина и более 50 % дизельного топлива.

Расходы по перевозкам частично оплачиваются за счет потребителей, а часть за счет бюджета в виде дотаций (30 %). Удельный вес расходов по содержанию и эксплуатации автобусов, компенсируемых платой за проезд, в 2017 году по городским и пригородным перевозкам составил 64,7 % и 50,1 % соответственно. Это говорит о том, что расходы по содержанию и эксплуатации автобусов покрываются платой за проезд лишь наполовину [2].

В Республике Беларусь автотранспорт в целом является убыточным. Отсутствие достаточной прибыли приводит к тому, что транспортные предприятия не могут самостоятельно расширять и обновлять подвижной состав, улучшать обслуживание пассажиров и т. д., поэтому эти задачи решаются за счет привлечения инвестиций и целевого финансирования из бюджета.

Следует также отметить, что острой проблемой автотранспортной отрасли в Республике Беларусь остается финансовая устойчивость предприятий, так как снижается покупательная способность населения и хозяйствующих субъектов. Рентабельность грузовых перевозок невысокая (4,4 %) и ее уровня недостаточно для того, чтобы перекрыть убытки от перевозки пассажиров. Убыточность пассажирских перевозок связана с низкими тарифами за проезд, уровень которых определяется не только экономическими факторами, но и социальной значимостью для населения с учетом его платежеспособности.

Исходя из выше сказанного, можно выделить ряд проблем в автотранспортной отрасли Республики Беларусь: снижение рентабельности; увеличение износа подвижного состава; высокой уровень налоговой нагрузки; низкая производительность подвижного состава; сравнительно высокая себестоимость перевозок; увеличение убыточных предприятий и др.

Слабая транспортная политика препятствует эффективной деятельности автотранспортных предприятий, поэтому возникает необходимость в поиске направлений совершенствования деятельности автотранспортных предприятий, основными из которых являются: освоение новых направлений перевозок; освоение новых видов услуг; снижение простоев автомобилей в ремонте; оптимизация маршрутов движения при выполнении перевозок за пределами Республики Беларусь; внедрение ресурсосберегающих транспортных технологий; сокращение порожних неоплачиваемых пробегов за счет организации обратных загрузок; применение системы скидок для мотивации заказов на условиях предоплаты; постоянный контроль имеющейся дебиторской задолженности; сокращение доли заемных источников финансирования; активизация инвестиционной деятельности; минимизация непроизводственных расходов и др.

Список использованных источников

1. Официальный сайт Министерства транспорта и коммуникаций Республики Беларусь [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.mintrans.gov.by/ru/activity-autoandroad-structure-ru/ – Дата доступа: 05.11.2018.
2. Официальный сайт Национального статистического комитета Республики Беларусь [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.belstat.gov.by/ – Дата доступа: 05.11.2018.

АНАЛІЗ МАРКОВАННЯ МИЙНИХ ЗАСОБІВ

О. В. Кириченко, *ст. викладач кафедри товарознавства, біотехнології, експертизи та митної справи*
З. П. Рачинська, *старший викладач кафедри товарознавства, біотехнології, експертизи та митної справи*
Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Основними вимогами для використання мийних засобів та поверхнево-активних речовин є їх безпечність для навколишнього природного середовища, відповідний рівень біологічного розкладу, маркування та обмеження щодо вмісту фосфатів та інших сполук фосфору. Відповідно до Технічного регламенту мийних засобів, критичними точками, що стосуються наявності у складі мийного засобу фосфатів та інших сполук фосфору, є значення масової частки 0,2 %, 5 %, 15 %, 30 % [1]. Разом з цим, на маркованні можна побачити лише у який діапазон входить масова частка того чи іншого компоненту у складі мийного засобу.

У 2016 році у Верховній Раді були зареєстровані проекти Законів України «Про особливості державного регулювання синтетичних миючих засобів та товарів побутової хімії» та «про державну політику у сфері поводження із мийними засобами» [2], що наближують українські вимоги до світових. Особливо важливою є інформація про обмеження у сфері поводження із синтетичними мийними засобами та товарами побутової хімії, що передбачає поступову заборону в Україні з 1 січня 2019 виробництва, використання та розповсюдження, а також ввезення на територію України, синтетичних мийних засобів та товарів побутової хімії з масовою часткою фосфатів більш як 0,2 відсотка маси мийного засобу. Також повинен контролюватися рівень повного і первинного біологічного розкладу поверхнево-активних речовин. На жаль, дані законопроекти були повернуті на доопрацювання, тому в Україні обмеження щодо вмісту фосфатів та інших сполук фосфору встановлене лише для пральних порошків і мийних засобів для побутових посудомийних машин.

Об'єктом дослідження відповідності маркування мийних засобів вимогам Технічного регламенту було обрано засіб від складних жирових і пригорілих забруднень ТМ OXYDAY. На етикетці мийного засобу нанесено наступні реквізити маркування:

– найменування та інформація про призначення мийного засобу – засіб від складних жирових і пригорілих забруднень;

– торговельна марка (за наявності) або торговельний знак, найменування, місцезнаходження та номера телефону виробника мийного засобу або його уповноваженого представника – OXYDAY®, ТОВ «Евдемон», Балтська дорога, 5, м. Одеса, Україна, а також інформація про дистриб'ютора;

– інформація про склад мийного засобу – демінералізована вода, < 5 % НПАР, < 5 % катіонні ПАР з рослинної сировини, органічні розчинники;

– адреса, зокрема електронна пошти (за наявності), та номер телефону, за якими можна одержати технічний опис інгредієнтів – не зазначено;

– інструкція із застосування, заходи безпеки та спеціальні застереження згідно із законодавством – рівномірно нанесіть засіб на поверхню. Для сильних забруднень витримайте засіб на поверхні 5–10 хвилин. Видаліть залишки забруднень за допомогою вологої губки або мікрофібри. Запобіжні заходи: не споживати до їжі, берегти від дітей, берегти очі, при попаданні в очі промити великою кількістю води, при необхідності звернутися до лікаря;

– маса нетто чи об'єм – 500 мл;

– дата виготовлення – 13.11.2017;

– строк придатності – 2 роки від дати виготовлення;

– умови зберігання (в разі потреби) – у темному місці при температурі від +4 °С до +30 °С.

Аналізуючи дані, можна зробити висновок, що в цілому маркування мийного засобу відповідає вимогам, наявна адреса сайту, на якому можна одержати частковий технічний опис інгредієнтів (демінералізована вода, Alkyl polyglucosides, Cocamidopropyl betaine, Sodium hydroxide, Sodium-N-lauryl-ß-iminodipropionate). Таким чином, маркування мийних засобів є обов'язковим елементом, що дозволяє вводити їх в обіг на території України. Виробники повинні пропонувати товари, що

можуть конкурувати не лише з українською продукцією, а і з товарами закордонного виробництва, вимоги до складу яких більш жорсткі.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Технічного регламенту мийних засобів [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету міністрів України № 717 від 20 серпня 2008 р. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/717-2008-п. (Дата звернення 01.11.2018).
2. Законопроекти. Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc2. (Дата звернення 01.11.2018).

ШТУЧНІ НЕЙРОННІ МЕРЕЖІ

О. В. Задорожний, *спеціальність Комп'ютерна інженерія та управління, студент групи КІУКІ-16-4*
Харківський національний університет радіоелектроніки, м. Харків, Україна
С. С. Пятисоцька, *доцент кафедри інформатики та біомеханіки – науковий керівник*
Харківська державна академія фізичної культури, м. Харків, Україна

Сучасні цифрові обчислювальні машини здатні з високою швидкодією і точністю вирішувати формалізовані завдання з цілком певними даними за заздалегідь відомими алгоритмами. Проте в тих випадках, коли завдання не піддається формалізації, а вхідні дані неповні, зашумлені або суперечливі, застосування традиційних комп'ютерів стає неефективним. Альтернативою їм стають спеціалізовані комп'ютери, що реалізовують нетрадиційні нейромережеві технології. Штучні нейронні мережі є моделями нейронної структури мозку, який здатен сприймати, обробляти, зберігати та продукувати інформацію.

Актуальність дослідження полягає в тому, що адаптивні системи на основі штучних нейронних мереж дозволяють з успіхом вирішувати проблеми розпізнавання образів, виконання прогнозів, оптимізації, асоціативної пам'яті і керування. Сильною стороною цих систем є нестандартний характер обробки інформації. Вона кодується і запам'ятовується не в окремих елементах пам'яті, а в розподілі зв'язків між нейронами і в їх силі, тому стан кожного окремого нейрона визначається станом багатьох інших нейронів, пов'язаних з ним. Втрата одного або декількох зв'язків не робить істотного впливу на результат роботи системи в цілому, що забезпечує її високу надійність.

Мета дослідження – систематизувати наукові дані щодо напрямків використання нейронних мереж у різноманітних системах обробки й аналізу, розпізнавання мови, адаптивному передбаченні тощо.

З появою сучасної електроніки, почались перші спроби апаратного відтворення процесу мислення людини. Перший крок

був зроблений у 1943 році з виходом статті нейрофізіолога Уоррена Маккалоха та математика Уолтера Піттса про роботу штучних нейронів і представлення моделі нейронної мережі на електричних схемах. Паралельно з прогресом в нейроанатомії і нейрофізіології психологами було створено моделі людського навчання. У 1950–1960-ті роки група дослідників, об'єднавши ці біологічні та психофізіологічні підходи, створила перші штучні нейронні мережі за керівництва Натаніеля Рочестера.

Штучні нейромережі конструюються з базового блоку – штучного нейрону. Іншою властивістю нейромереж є величезна кількість зв'язків, які пов'язують окремі нейрони. Об'єднуючись у мережі, штучні нейрони утворюють систему обробки інформації, яка забезпечує ефективну адаптацію моделі до постійних змін з боку зовнішнього середовища. В процесі функціонування мережі відбувається перетворення вхідного вектора сигналів у вихідний. Конкретний вид перетворення визначається архітектурою нейромережі, характеристиками нейронних елементів, засобами керування та синхронізації інформаційних потоків між нейронами.

Працює штучна нейронна мережа наступним чином: на входи нейронів надходять сигнали, які сумуються. При цьому враховується синаптична маса, тобто значимість кожного з входів. Далі, вхідні сигнали одних нейронів надходять на входи інших нейронів. Маса кожного такого зв'язку може бути позитивною (збуджуючі зв'язки) або негативною (гальмівні зв'язки). Вони визначають обчислення нейронної мережі, а значить її пам'ять та поведінку. Принцип дуже схожий на роботу нашого власного процесору – мозку.

Найпоширеніші застосування нейронних мереж:

– розпізнавання образів та класифікація. В якості образів можуть виступати різні за своєю природою об'єкти: символи тексту, зображення, зразки звуків і т. д. При навчанні мережі пропонуються різні зразки образів із зазначенням того, до якого класу вони відносяться. Коли мережі пред'являється якийсь образ, на одному з її виходів повинна з'явитися ознака того, що образ належить цьому класу. У той же час на інших виходах повинна бути ознака того, що образ до даного класу не належить;

– прийняття рішень та управління. Це завдання близьке до задачі класифікації. Класифікації підлягають ситуації, характе-

ристики яких надходять на вхід нейронної мережі. На виході мережі повинна з'явитися ознака рішення, яке вона прийняла.

– кластеризація. Під кластеризацією розуміється розбиття множини вхідних сигналів на класи, при тому, що ні кількість, ні ознаки класів заздалегідь не відомі. Після навчання така мережа здатна визначати, до якого класу належить вхідний сигнал;

– прогнозування. Здібності нейронної мережі до прогнозування безпосередньо випливають з її здатності до узагальнення та виділення прихованих залежностей між вхідними та вихідними даними. Після навчання мережа здатна передбачити майбутнє значення якоїсь послідовності на основі декількох попередніх значень або якихось існуючих зараз чинників;

– стиснення даних і асоціативна пам'ять. Здатність нейромереж до виявлення взаємозв'язків між різними параметрами дає можливість висловити дані великої розмірності більш компактно, якщо дані тісно взаємопов'язані між собою. Зворотній процес – відновлення вихідного набору даних з частини інформації – називається асоціативною пам'яттю.

На сьогоднішній день відомо вже більше 200 різних парадигм нейронних мереж. Сучасні технології досягли того рубежу, коли стало можливим виготовлення технічної системи з 3,4 млрд нейронів (саме така кількість їх в мозку людини). Проте їх з'єднання продовжує залишатися проблемою.

Вже зараз зрозуміло, що в майбутньому штучні нейронні мережі стануть помічниками для людей, допомагаючи в медицині та сфері безпеки, автоматизуючи багато різних процесів заради досконалого консультування та надання дрібних послуг людям.

Список використаних джерел

1. Нейронні мережі, сутність мереж [Електронний джерело]. – Режим доступу. – Режим доступу: http://opticstoday.com/katalog-statej/statina-ukrainskom/nejromerezhi/nejronni-merezhi-sutnist-merezh.html. – Назва з екрана.
2. Уоссермен Ф. Нейрокомпьютерна техніка / Уоссермен Ф. – 1992. Москва : Світ.
3. Штучні нейронні мережі: що це таке? [Електронний ресурс]. – Режим доступу. – https://futurum.today/shtuchni-neironni-merezhi-shcho-tse-take/ – Назва з екрана.

МОДЕРНИЗАЦИЯ ЛАБОРАТОРНЫХ РАБОТ ПО ФИЗИКЕ В ШКОЛАХ ПРИ ПОМОЩИ ПРОГРАММЫ «FALSTAD»

П. Г. Иванчиков, *специальность Физика, магистрант 2 курс*
О. М. Дерюжкова, *к. ф.-м. н., доцент, доцент кафедры теоретической физики,– научный руководитель*
Гомельский государственный университет имени Франциска Скорины, г. Гомель, Республика Беларусь

В настоящее время современные информационные технологии развиваются с огромной скоростью, глубже проникая в различные сферы жизнедеятельности и расширяя диапазон выполняемых задач. Приведем простой пример: во многих учебных заведениях активно используются интерактивные доски, компьютерные аудитории, онлайн-конференции и занятия. Все это помогает не только преподавателям намного быстрее и эффективнее подготовить и представить информацию к занятиям и различным мероприятиям, но и студентам лучше усваивать необходимый материал и дистанционно получать все знания не отрываясь от учебного процесса. Точно так же должно проходить обучение и в школах, чтобы школьники, они же будущие абитуриенты, смогли участвовать в автоматизированном процессе обучения, лучше и легче воспринимать новый материал.

В наш информационный век, с раннего детства люди осваивают цифровые устройства и поэтому в образовательном процессе, широкое распространение получили интерактивные методы проведения занятий. Рассмотрим в качестве примера лабораторную работу «Вычисление значений силы тока и сопротивления проводника» разработанную в программе «Falstad» [1]. На основе данной разработки ученики смогут самостоятельно строить электрические цепи, а так же ознакомится с методами вычисления значений тока и сопротивления проводника. Таким образом, будущие абитуриенты не только будут обладать теоретическими знаниями по электричеству, но и на практике смогут осуществить работу различных электрических установок.

Известно, что измерить сопротивление R некоторого элемента электрической цепи можно с помощью амперметра и вольтметра, используя электрическую цепь, показанную на рис. 1.

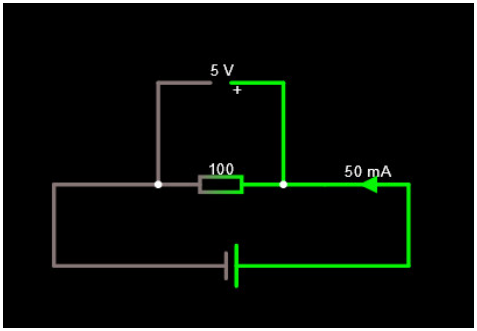

Рисунок 1 – Типичная электрическая цепь

Если показания амперметра равны *I*, а вольтметра *U*, то сопротивление исследуемого участка цепи можно оценить по формуле:

$$R = \frac{U}{I}. \qquad (1)$$

Эта оценка будет близка к истине, если сопротивление вольтметра является бесконечно большим. В таком случае регистрируемый амперметром ток не ответвляется на вольтметр. В реальных условиях это не выполняется.

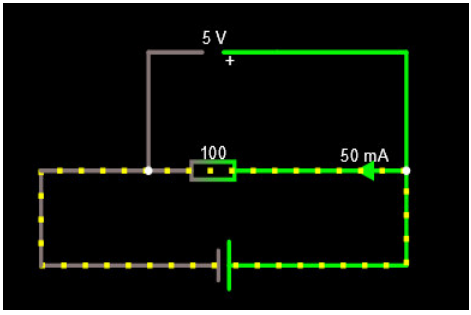

Рисунок 2 – Электрическая цепь с текущим током

Можно построить другую схему, в которой показания амперметра соответствуют току, текущему через исследуемый элемент цепи (рис. 2). Однако в этом случае показания вольтметра не соответствуют напряжению на резисторе, поскольку любой

амперметр обладает конечным сопротивлением и часть измеренного напряжения приходится на него. Таким образом, при использовании рассматриваемого метода необходимо учитывать значения внутренних сопротивлений электроизмерительных приборов (они, как правило, указаны на шкалах приборов) и вводить соответствующие поправки в результаты измерений силы тока и сопротивления на исследуемом участке цепи.

В ходе разработки лабораторной работы построена электрическая цепь, включающая в себя источник питания, резистор и два информационных элемента, такие как вольтметр и амперметр. При выполнении работы на источник питания подано напряжение в размере 5 вольт. После включения в цепь резистора амперметр показал значение силы тока равное 50 миллиампер. Значение сопротивления резистора, вычисленное по известной формуле (1) равно 100 ом. При этом были проверены результаты измерений амперметра при помощи закона Ома для участка цепи.

Таким образом, не трудно сделать вывод, что внедрение новой технологии в систему обучения школьников позволит повысить показатели усваиваемости материала по разделу «Электричество». Так же стоит отметить, что подобная модернизация лабораторных работ положительно скажется на последующей ступени обучения школьников.

Список использованных источников

1. Circuit Simulator Applet [Электронный ресурс]. – 2018. – Режим доступа: http://falstad.com/circuit. – Дата доступа: 12.11.2018.

МОДЕЛИРОВАНИЕ СЕЧЕНИЯ КОМПТОНОВСКОГО РАССЕЯНИЯ γ-КВАНТОВ В АТОМАХ

Д. В. Куцолап, *специальность Физика (производственная деятельность), студент группы Ф-46пр*
О. М. Дерюжкова, *специальность, доцент кафедры теоретической физики, к. ф.-м. н., доцент – научный руководитель*
Гомельский государственный университет имени Франциска Скорины, г. Гомель, Республика Беларусь

Компьютерное моделирование (КМ) – одни из самых эффективных методов исследования физических явлений. Модельный подход позволяет проводить компьютерные эксперименты, ког-

да реальные затруднены, например, при изучении γ-излучения. КМ дает возможность получить и проанализировать необходимые характеристики процесса в числовом или графическом виде.

Рассмотрим сначала информационную или математическую модель комптоновского рассеяния γ-квантов в атомах вещества. Комптоновское рассеяние или эффект Комптона – некогерентное рассеяние γ-квантов на атомных электронах (рис. 1).

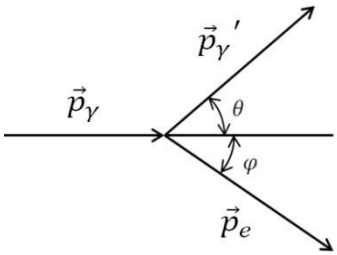

Рисунок 1 – Иллюстрация комптоновского рассеяния

Так как скорость и энергия γ-квантов больше энергии связи электрона в атоме, то электрон можно считать покоящемся и свободным, а законы сохранения энергии и импульса имеют вид:

$$\begin{cases} E_\gamma = E'_\gamma + E_e = E'_\gamma + m_e c^2 \left(\dfrac{1}{\sqrt{1-\beta^2}} - 1 \right), \\ \vec{p}_\gamma = \vec{p}'_\gamma + \vec{p}_e, \end{cases} \qquad (1)$$

где $E_\gamma = \hbar\omega$ – энергия падающего γ-кванта; $E'_\gamma = \hbar\omega'$ – энергия отраженного γ-кванта; E_e – кинетическая энергия электрона; $\vec{p}_\gamma, \vec{p}'_\gamma$ – импульс падающего и рассеянного γ-квантов соответственно; $m_e c^2$ – энергия покоя электрона; $\beta = \dfrac{\upsilon}{c}$; υ – скорость электрона, c – скорость света.

Учитывая (1) можно получить полное эффективное сечение комптоновского рассеяния:

$$\sigma_K^e = 2\pi r_e^2 \left\{ \frac{(1+\alpha)}{\alpha^2} \left[\frac{2(1+\alpha)}{1+2\alpha} - \frac{1}{\alpha} ln(1+2\alpha) \right] + \right.$$

$$\left. + \frac{1}{2\alpha} ln(1+2\alpha) - \frac{1-3\alpha}{(1+2\alpha)^2} \right\}, \qquad (2)$$

где $\alpha = \frac{\hbar\omega}{m_e c^2}$, r_e – радиус электрона.

Сечение σ_K^e (2) определяет число фотонов, рассеянных из первоначального пучка, т. е. это сечение рассеяния энергии излучения, уносимой из пучка. При каждом рассеянии фотона с энергией E_γ энергия первичного пучка уменьшается на E'_γ [1].

Теперь воспользуемся системой *Wolfram Mathematica* с целью программной реализации алгоритма компьютерной модели. Данный программный продукт обеспечивает работу в совокупности численных, графических и символьных расчётов в одном сеансе. Для моделирования сечения комптоновского рассеяния и графической интерпретации полученных результатов используем встроенную функцию *Plot*, которая даёт возможность построить график функции $y = f(x)$ в двумерном пространстве в прямоугольной системе координат, в виде:

$$Plot\left[f[x], \{x, x_{min}, x_{max}\} \right].$$

Для нескольких функций на одном графике:

$$Plot\left[\{f1[x], f_2[x], \ldots, fn[x]\}, \{x, x_{min}, x_{max}\} \right],$$

где $f(x)$ – функция, по которой будет строиться график; $fn[x]$ – n-я функция, $n = 1, 2, \ldots$; x – аргумент функции f; x_{min}, x_{max} – пределы построения аргумента x [2].

Проведя виртуальный эксперимент на базе созданной компьютерной модели получим зависимость сечения компто-

новского рассеяния (2) от энергии падающего γ-кванта в атомах с малым, средним и большим числом электронов (рис. 2).

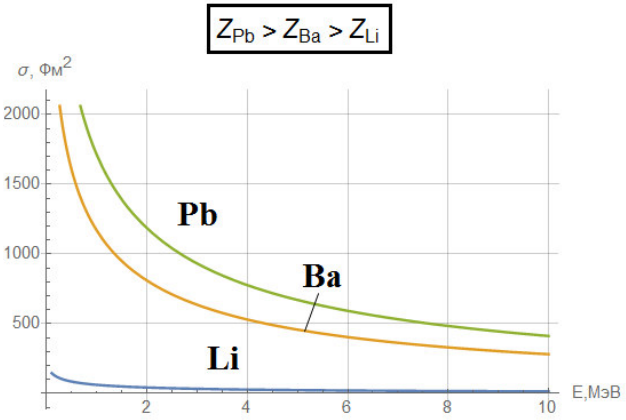

Рисунок 2 – Сечение комптоновского рассеяния в атомах $Li(Z=3), Ba(Z=56), Pb(Z=82)$ с энергией γ-кванта от 0,1 МэВ до 10 МэВ

Из рис. 2 следует, что при уменьшении энергии γ-кванта сечение комптоновского рассеяния растет. Так, например, для бария ${}_{56}Ba$: при $E_\gamma = 7$ МэВ, $\sigma_{Ba} = 363{,}83\ \text{Фм}^2$, а при $E_\gamma = 4$ МэВ, $\sigma_{Ba} = 530{,}63\ \text{Фм}^2$. На легких атомах вещества (${}_3Li$) оно становится существенным при энергиях γ-квантов выше 0,1 МэВ, а на тяжелых (${}_{82}Pb$) начинает доминировать при энергиях выше 1 МэВ. Таким образом, с помощью системы *Wolfram Mathematica* можно анализировать различные физические процессы.

Список использованных источников

1. Батурицкий М. А. Взаимодействие ионизирующего излучения с веществом : учеб. пособие / М. А. Батурицкий, И. Я. Дубовская. – Минск : РИВШ, 2010. – 220 с.
2. Воробьёв Е. М. Введение в систему «Математика» / Е. В. Воробьёв. – Москва : Финансы и статистика, 1997. – 262 с.

BIG DATA CLUSTERING AND INFORMATION RESOURCES

V. V. Kurdyukov, *department of "Computer Science and Information Security", doctor PhD*
G. Z. Kaziev, *professor of the department "Computer Science and Information Security", doctor of technical sciences – scientific director*
L. N. Gumilyov Eurasian National University, Astana, Republic of Kazakhstan

The main challenges for BIG DATA are managing large volumes of heterogeneous information and ensuring their continuous availability. Protecting large data from unauthorized access and ensuring their confidentiality and integrity, as well as supporting their accessibility, are the main research priorities in this area. Information resources are the ideas of humanity and instructions for their implementation, accumulated in a form that allows their reproduction. An important feature of information resources is their not disappearing after use. They can be used repeatedly, copying without restrictions. These are articles, patents, dissertations, books, research documentation, technical translations, data on advanced manufacturing experience. Information resources, unlike all other types of resources – labor, energy, mineral, labor, the faster they grow, the more they spend. Information resources can belong to both an individual and a specific company, government bodies, public associations, officials or the state as a whole. Big Data is a term meaning a data set, so volumetric and complicated that use of traditional database control tools and applications for their processing becomes impossible. Collection, cleaning, storage, search, assess, transfer, analysis and visualization of such sets as a whole but not local fragments make up a problem [1].

Big data is an important step of mankind in constant striving for quantity measuring and understanding of the world around. What used to be impossible to measure, store, analyze and distribute finds its expression in the form of data. Use of huge assets and selection of quantity open way to new capacities of the world. The term Big Data was adopted by analysts from scientific publications. Big Data refers to terms with definite date of birth "September the third, the year two thousand and eight", when special issue of British magazine "Nature", dedicated to the search of answer to the question "How

technologies opening potential of work with big data sets can affect the future of science", came out. It includes not only quantitative index, but also a set of techniques to work with huge data sets.

The purpose of information security is the security of information resources at any time and in any situation. Security of information resources is understood as relatively secure in a particular situation, the security of information in time and space from any objective and subjective threats arising in the ordinary conditions of the enterprise and conditions of extreme situations. Problems of information security are becoming more complex and significant in connection with the massive transition of information technologies in the management of paperless automated basis and electronic document management. With all the progressivity of this transition, the complex of organizational, technical and technological difficulties in preventing criminal and simple interference with information resources, which have become easy prey to unauthorized persons, is substantially expanding and substantial. Illegal covert operation of electronic documents, information in computer databases, illegal use of electronic arrays and subsequent extraction of material benefits from such actions have now been widely developed.

In these conditions, it is especially important to take into account that the protection of electronic information is carried out not only and not so much by software-hardware, cryptographic and technical methods and means. It is impossible without compliance with the requirements of its protection by legal and organizational methods. If you ignore these requirements, the requirements of comprehensive protection, the vulnerability of information on magnetic, paper and other media increases dramatically, and it becomes impossible to guarantee the security of information resources and commercial secrets in these conditions.

A database is data organized as a set of records of a certain structure and stored in files, where, in addition to the data itself, there is a description of their structure. A database management system (DBMS) is a system that provides data entry into the database, storing and restoring it in case of failures, manipulating data, searching and outputting data at the user's request. Formed within the framework of the information security concept, the prospective and current tasks of information protection are decisive in the formation and constant updating of the technological protection process, preventing violation of the availability, safety, integrity, reliability

and confidentiality of the valuable information resources of the company. The solution of these tasks is based on the principle of the personal responsibility of managers at all levels and the personnel of the enterprise for using information in accordance with the current legislation and their functional responsibilities. The concept of protection is implemented in the mechanism of information protection. Protection of information is carried out from unauthorized access or familiarization with information of a third party and as a result of this disclosure, destruction, distortion, modification, substitution and other threats. The security system architecture should cover not only electronic information systems, but also the entire management complex of the enterprise in the unity of its real functional and structural parts, traditional documentary processes.

Big data in information technologies is an aggregate of approaches, tools and techniques of processing of structured and unstructured data of big volumes to obtain human-readable results, effective under conditions of non-stop growth and distribution by multiple units of a computer network. This series includes means of big data massively parallel processing, mainly, by NoSQL decisions, Map Reduce algorithms, programming frameworks and Hadoop project libraries.

Big data analysis and processing approaches and tools are based on proprietary methods, models and algorithms of tasks solution. They include tasks of data clustering, regression and time analysis, paralleling, merging of analytic environment with storage environment, and series of other tasks, specific for big data. High dimensionality of tasks solved at each design stage determines the necessity of research and development of new approaches, models, techniques and algorithms of big data processing system design. One of new directions of task setting and solution for effective design of BIG DATA processing system includes block-symmetric models and techniques to solve high dimensionality tasks [2]. Development of these techniques is a very actual problem.

Technique is a systematized aggregate of steps, actions targeted to solution of a definite task or achievement of a specific aim. Techniques develop in accordance with time, achievements of technical and scientific thought, and demands of society. Development of techniques is a natural consequence of scientific thought development.

Clustering is partitioning of object sets into groups based on properties of such objects. Lack of any differences both among variables and records is characteristic for a clustering stage. Groups of the closest, similar records are searched. Advantage of the cluster analysis is that it enables to carry out grouping of objects not by one parameter but by the whole set of parameters. Unlike majority of mathematical and statistical techniques cluster analysis does not apply any restrictions to the type of viewed objects and enables to view the set of initial data of practically random nature. This is important for forecasting of conjuncture in case of heterogeneous indexes hindering application of traditionally econometric approaches. Cluster analysis enables to view big volume of information and sharply reduce and compress large amounts of information and make them compact and visual. Clustering task is to divide the studied set of objects into groups of "similar" objects with the so-called clusters [3]. The word cluster is of English origin and is translated as a bunch, a bundle of a group. The solution of element clustering task is called cluster analysis. In a clustering task each data set is referred to one of previously unidentified classes. Clustering of data sets is carried out with their simultaneous formation.

The term "security" means a combination of three different characteristics that ensure the safety of a system:

1. Authentication is the process of recognizing a system user and giving him certain rights and authority. This should be understood as the degree of protection of the system from the encroachments of third parties on these powers.

2. Integrity – the state of the data in which they retain their informational content and unambiguous interpretation in the context of various influences. When data is transmitted, integrity is understood as the identity of the sent and received.

3. Secrecy – preventing unauthorized access to information.

To ensure secrecy, encryption is used, or cryptography, which allows to transform data into an encrypted form, from which the source information can be retrieved only if there is a key. Encryption is based on two basic concepts: algorithm and key. The algorithm is a way to encode the source text, resulting in an encrypted message. An encrypted message can only be interpreted with a key. However, using a key for encryption provides two significant advantages.

1. You can use the same algorithm with different keys to send messages to different recipients.

2. If the secret of the key is violated, it can be easily replaced without changing the encryption algorithm.

Conclusion. The security of encryption systems depends on the secrecy of the key used, and not on the secrecy of the encryption algorithm.

References

1. Wikipedia [http://en.wikipedia.org/wiki/big_data].
2. Kaziev G. Z. Block-symmetrical models and techniques of discrete programming task solution models and techniques // Reporter of engineering academy of the Republic of Kazakhstan, № 2(10) 2003, P. 55–59.
3. Kotov A., Krasilnikov N. Data clustering, 2006.

ВХОДЖЕННЯ КРИПТОВАЛЮТИ У ФІНАНСОВИЙ ОБІГ УКРАЇНИ

Ю. С. Олійник, *спеціальність Інженерія програмного забезпечення, студент 721 групи*

Г. В. Хоменко, *викладач – науковий керівник*

Індустріально-педагогічний технікум Конотопського інституту Сумського державного університету, м. Конотоп, Україна

Світ технологій, як ніколи, стрімко розвивається. Вже нікого не здивуєш Інтернет продажами, але вони є тільки замінниками реальної торгівлі. Натомість «новації останніх десятиліть у сфері ІТ-технологій, кидають виклик існуючій грошовій системі та базовим її засадам» [4, с. 48]. Поява Bitcoin (Біткоїн) – «першої децентралізованої цифрової валюти» [3, с. 67], ввела у активний обіг фінансистів та ІТ-спеціалістів поняття «криптовалюти». Під криптовалютою розуміють «такий вид цифрової валюти, емісія та облік якої засновані на асиметричному шифруванні й застосуванні різних криптографічних методів захисту, а саме: Proof-of-work, Proof-of-stake» [2].

Сьогодні, за умов нестабільності світової економіки, зміни настроїв суспільства, недовіри до фінансових установ, зростає інтерес до автономних інноваційних фінансових систем. Мова йде про криптовалюти, які були створені для виключення зовнішнього регулятора з процесу здійснення електронних платежів. Вже більше десяти років функціонує основна криптовалюта в світі – Bitcoin. Головна її перевага полягає в неможливості

підробки, тому що одна «монета» (англ. «coin» – монета) є набором даних, ретельно захищених від злому і копіювання за допомогою різних криптографічних (шифрувальних) методів захисту. Її творцем вважається Сатоші Накамото, на честь якого назвали мінімальну частину біткоїна 0,00000001 або 10^{-8} BTC. Достеменно невідомо хто це – людина або група анонімів. Головна ідея біткоїна – створення валюти, яка працюватиме прозоро, вільно поширюватиметься і не знеціниться. На відміну від звичних грошових одиниць, нині жодна держава не може контролювати, додатково «надрукувати» або знецінити біткоїни. Кількість криптовалюти обмежена – загалом можливо випустити 21 мільйон. На сьогодні у світі існує близько 16,5 мільйонів біткоїнів. Його ціна зростає, особливо з початку 2017 року. Вперше ними розплатилися 22 травня 2010 року: у Флориді програміст Ласло Ханеч купив дві піци за 10 тисяч біткоїнів. На 1 листопада 2017 року ціна біткоїна склала близько 6 500 доларів. Тому нині це була б найдорожча піца у світі – вартістю в 65 мільйонів доларів [5].

Входження криптовалюти в активний обіг є досить повільним та нелегким, оскільки людство важко сприймає нові ідеї. Психологи стверджують, що суспільство повинно пройти стадію заперечення. Після цього йде гнів, коли консерватори намагаються знищити ідею та всіх її послідовників. Якщо це не спрацьовує, то починаються торги. І, нарешті, консерватори приймають те, що не сприймали з самого початку. Враховуючи той факт, що технологія блокчейн впроваджується скрізь, мова йде як мінімум про міжнародну революцію.

За останні роки технологія блокчейн і криптовалюта пережили стадію заперечення і тепер зіткнулися з неприкритою агресією. Світ було поділено на два табори, а саме: реакціонерів і послідовників. Філософія перших еволюціонувала і тепер полягає не в знищенні, а в прийнятті їхніх правил. За таких умов можна було б впевнено стверджувати, що Україна має намір приєднатися до табору прогресу і легалізувати нові технології, відмовившись від агресивного реакціонізма і перейшовши до стадії прийняття. Так, 6 жовтня 2017 року в ВРУ був зареєстрований законопроект № 7183 «Про обіг криптовалюти в Україні» [1]. Законопроект містить визначення основних категорій: криптовалюта, майнер, майнінг, блокчейн і т. д. Роз'яснюється питання регулятора, а саме: законотворці вважають, що ним

повинен стати Національний банк України, а не, наприклад, Нацкомісія з цінних паперів та фондового ринку. Оскільки процес «створення» криптовалюти є децентралізованим, НБУ в цьому процесі не може не тільки брати участь, а й регулювати. Однак НБУ може визначати порядок створення і діяльності криптовалютних бірж.

Сучасний світ перейшов на новий етап життя, де головну роль виконує інформація, й економіка не є виключенням. Технології сьогодні розвиваються швидше, ніж держава встигає адаптувати до світових тенденцій своє регулювання.

Список використаних джерел

1. Про обіг криптовалюти в Україні [Електронний ресурс] : Проект закону № 7138. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62684 (дата звернення 12.11.2018).
2. Лук'янов В. С. Зародження ринку криптовалюти в інформаційно-мережевій парадигмі / В. С. Лук'янов // Актуальні проблеми економіки. – 2014. – № 8 (158). – С. 436–441
3. Мельниченко О. В. Організація і методологія аналізу і аудиту електронних грошей в банках : дис. … д-ра екон. наук : спец. 08.00.09 / О. В. Мельниченко ; Житомир. держ. технол. ун-т. – Житомир, 2016. – С. 67–69.
4. Петрук О. М. Сутність криптовалюти як методологічна передумова її облікового відображення / О. М. Петрук, О. С. Новак // Вісник ЖДТУ. – 2017. – № 4 (82). – С. 48–55.
5. Печенко С. М. А Ви вже придбали криптовалюту? [Електронний ресурс] / С. М. Печенко // Політех Спецвипуск газети КІ Сум ДУ. – 2017. – Режим доступу: http://kpt.sumdu.edu.ua/attachments/article/459/21%20Politech.pdf. – Назва з екрана.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ РЕЛЯЦИОННЫХ БАЗ ЦДФЭ ПРИ ИЗУЧЕНИИ ЭНЕРГЕТИЧЕСКИХ УСЛОВИЙ *β*-РАСПАДА

А. С. Парахевич, *специальность Физика, магистрант 1 курс*
О. М. Дерюжкова, *к. ф.-м. н., доцент, доцент кафедры теоретической физики – научный руководитель*
Гомельский государственный университет имени Франциска Скорины, г. Гомель, Республика Беларусь

Воспользуемся веб-сайтом Центра данных фотоядерных экспериментов (ЦДФЭ) НИИ ядерной физики им. Д. В. Ско-

бельцына МГУ им. М. В. Ломоносова (НИИЯФ МГУ) с целью извлечения необходимых сведений по β-распаду. Сайт представляет собой систему реляционных баз ядерных данных (БД) и содержит обширную информацию по ядерным реакциям под действием различных частиц, а также данные о свойствах атомных ядер и их структуре (энергетических уровнях, альфа-, бета-, гамма-переходах). Применение БД в исследованиях упрощает процесс обработки информации и улучшает восприятие полученного результата, предоставляя графическую интерпретацию.

Процессы β-распада изучают с целью получения новой информации о свойствах и характеристиках изотопов, о способах определения массы нейтрино. Они важны для синтеза тяжелых элементов и реакторной физики. Рассмотрим баланс энергий при β-распаде. Радиоактивность – экзотермический процесс, т. е. энергия реакции $Q > 0$. Поэтому β^--распад разрешен энергетически, если

$$ {}_Z M^A > {}_{Z+1} M^A + m, \qquad (1) $$

где m – масса электрона, а ${}_Z M^A$, ${}_{Z+1} M^A$ – массы исходного и конечного ядер. В масс-спектроскопии определяю не массы ядер, а массы атомов. Поэтому, массы M_i, M_f соответственно исходного и конечного атомов связаны с массами их ядер соотношениями:

$$ M_i = {}_Z M^A + Zm, M_f = {}_{Z+1} M^A + (Z+1)m. \qquad (2) $$

Подставив выраженные из (2) массы ядер в (1), мы получим, что условие нестабильности ядра по отношению к β^--распаду принимает форму: $M_i > M_f \left(\beta^- - распад\right)$.

Для позитронного распада соотношения, аналогичные (1), (2), имеют вид

$$ {}_Z M^A > {}_{Z-1} M^A + m, M_i = {}_Z M^A + Zm, M_f = {}_{Z-1} M^A + (Z-1)m, $$

так что условие нестабильности имеет уже несколько другую форму, а именно $M_i > M_f + 2m \left(\beta^+ - распад\right)$.

Наконец, для электронного захвата (e-захват)

$$ {}_{Z}M^{A} + m > {}_{Z-1}M^{A},\ M_i = {}_{Z}M^{A} + Zm, M_f = {}_{Z-1}M^{A} + m(Z-1), $$

из которых получается следующее условие нестабильности:

$$ M_i > M_f \ (e - захват). $$

При β^+-распаде и электронном захвате ядро претерпевает один и тот же процесс превращения протона в нейтрон. Поэтому оба эти процесса могут идти для одного и того же ядра и часто конкурируют друг с другом. Однако *e*-захват всегда сопровождается рентгеновским излучением и с энергетической точки зрения более выгоден. В частности, если начальное и конечное ядра удовлетворяют неравенствам $M_f + 2m > M_i > M_f$, то электронный захват разрешен, а β^+-распад запрещен.

Продемонстрируем как извлечь информацию о возможных видах β-распада изотопов бериллия ${}_4Be$ с помощью калькулятора «Энергии распадов» БД ЦДФЭ. Для этого согласно алгоритму заполним входную форму запроса (рис. 1). В результате работы калькулятора формируется выходная форма запроса в виде таблицы данных (рис. 2).

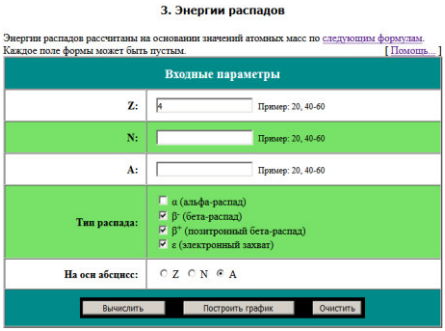

Рисунок 1 – Калькулятор «Энергии распадов» для определения энергии β-распада ${}_4Be$

Из рис. 2 видно, что β^--распаду подвержены 7 изотопов из 10 (A = 10–16), β^+-распад наблюдается у 2 из 10 изотопов (A = 5, 6) и *e*-захват характерен для 3 из 10 изотопов (A = 5–7).

Result - Qβ-(A,Z), Qβ+(A,Z), Qε(A,Z):

Elem	Z	N	A	Qβ-	Qβ+	Qε
Be	4	1	5	_	25.2980	26.3200
Be	4	2	6	_	3.2662	4.2882
Be	4	3	7	_	_	0.8619
Be	4	6	10	0.5560	_	_
Be	4	7	11	11.5061	_	_
Be	4	8	12	11.7081	_	_
Be	4	9	13	16.6878	_	_
Be	4	10	14	16.2870	_	_
Be	4	11	15	20.8280	_	_
Be	4	12	16	20.6200	_	_

Рисунок 2 – Выходная форма запроса для определения энергии β-распада изотопов $_4Be$

На основе полученных данных можно построить график зависимости энергии β-распада от полного числа нуклонов A (рис. 3).

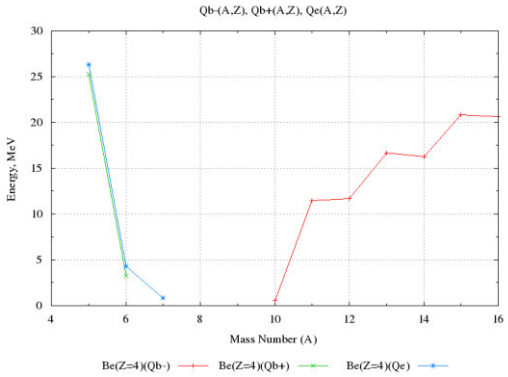

Рисунок 3 – График зависимости энергии распада от полного числа нуклонов A для изотопов $_4Be$

Из рисунка 3 видно, что энергия β^--распада увеличивается с ростом числа A, а энергии β^+-распада и e-захвата уменьшаются и лежат примерно в одном интервале значений, т. е. конкурируют друг с другом, причем энергия e-захвата выше. А для ядра бериллия $_4Be^7$ β^+-распад вообще запрещен.

Таким образом, банки ядерных данных, обладая современными поисковыми системами, открывают огромные возможности работы с экспериментальными данными для проверки известных теорий и получения новых результатов.

Список использованных источников

1. Центр данных фотоядерных экспериментов (ЦДФЭ) [Электронный ресурс] / Центр данных фотоядерных экспериментов (ЦДФЭ) – ЦДФЭ, 2003. – Режим доступу: http://cdfe.sinp.msu.ru/index.ru.html. – Дата доступа: 10.11.2018.

ВИКОРИСТАННЯ GOOGLE-ДОДАТКІВ В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА

О. О. Супрунюк, *викладач інформатики*
Маріупольський електромеханічний технікум, м. Маріуполь, Україна

В «Національній стратегії розвитку освіти в Україні» на 2012–2021 роки зазначено, що «пріоритетом розвитку освіти є впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, які забезпечують удосконалення навчально-виховного процесу, доступність та ефективність освіти, підготовку молодого покоління до життєдіяльності в інформаційному суспільстві».

Розставлені пріоритети зумовлені розвитком науково-технічного прогресу, необхідністю засвоєння майбутніми викладачами великої кількості необхідної інформації, адаптацією в швидко змінюваних освітніх інноваціях. У зв'язку з поставленими цілями в педагогічному середовищі назріла проблема підготовки викладача, який є не лише всебічно розвиненою особистістю, але й фахівцем, який зможе ефективно вирішувати професійні завдання за допомогою інформаційних інтернет-технологій.

Інтернет-технології – це автоматизоване середовище отримання, обробки, зберігання, передачі й використання знань у вигляді інформації, що реалізується в мережі Інтернет.

Прикладом інтернет-технологій у навчальному процесі є використання додатків Google, що допоможуть освоїти, покращити вміння і навички роботи із системами та будуть сприяти професійному зростанню педагогічних працівників.

Наш заклад підключений до G-suit for Education, а це:

- безкоштовно;
- не вимагає підтримки;
- захищена конфіденційність;
- централізоване зберігання;

– доступ у будь-який час;
– хороші фільтри;
– студенти вже їх використовують;
– можливе використання мобільних пристроїв.

Використання хмарних служб надає освітньому закладу низку переваг:

– скорочення витрат на інфраструктуру, бо щоб розпочати використання сервісів достатньо підключення до Інтернету, браузера та будь-якої вільно розповсюджуваної операційної системи або мобільного пристрою.
– спільна робота над проектами;
– доступ до матеріалів у зручному місці та у будь-який час;
– постійний доступ до даних;
– кращі умови роботи для вчителів, учнів, батьків, інших учасників навчального процесу;
– електронні поштові скриньки для всіх учнів, викладачів, адміністрації, інших зацікавлених осіб;
– уніфіковані адреси електронної пошти – друга частина електронної адреси (доменне ім'я) збігається з адресою сайту навчального закладу.

Приєднання до G-suit for Education – ефективне рішення для навчальних закладів, які вирішили скористатися перевагами хмарних технологій і уникнути зайвих витрат на IT-інфраструктуру. У разі такого викладачі зможуть користуватимуться онлайновими середовищами для зберігання навчальних матеріалів, зможуть створювати сайти груп для спільної роботи та швидкого обміну інформацією, отримають у своє розпорядження засоби планування.

Студенти також зможуть користуватися усіма перевагами цієї служби: вести власний календар, зберігати документи та зображення в онлайн-режимі, спілкуватися між собою.

Застосування інформаційного простору в галузі освіти та безпосередньо в діяльності педагога стало загальною необхідністю. Освітні web-ресурси можуть і повинні стати для педагогічної громадськості одним з пріоритетних засобів і способів самоосвіти; вони є ефективним організаційним елементом регіональної системи освіти, адже нові інформаційні технології впливають на всі компоненти освіти: зміст, методи та організаційні форми навчання, дозволяють вирішувати складні та актуальні

завдання педагогу для забезпечення його інтелектуально-творчого розвитку [1].

Засоби комунікації, до яких відносяться електронна пошта, глобальні, регіональні та локальні мережі зв'язку та обміну даними, надають широкі можливості передачі інформації на різні відстані, будь-якого об'єму та вигляду, інтерактивність і оперативність зворотного зв'язку, доступ до різноманітних джерел інформації, організацію спільних телекомунікаційних проектів та можливості запит інформації з будь-якого питання через систему електронних конференцій тощо.

Крім звичайного пошуку, Google пропонує ряд сервісів та інструментів для різних потреб. Більшість з них – web-додатки, що вимагають від користувача тільки наявності браузера, в якому вони працюють, та інтернет-підключення. Це дозволяє використовувати дані в будь-якій точці планети та не бути прив'язаним до одного комп'ютера [4].

Серед сервісів та інструментів Google, які можуть бути корисними в педагогічно-професійній діяльності педагога загальноосвітнього навчального закладу можна виділити наступні:

Google Пошук (google.com) – найперша й основна послуга Google. Пошук в Google є простим і компактним – нічого лишнього, все продумано до найдрібніших деталей. Вводимо ключові слова – отримуємо найбільш релевантний і необхідний нам результат;

Gmail (gmail.com) – безкоштовна електронна пошта, яка є OpenID-провайдером для всіх служб Google. Реєстрація в системі Gmail відкриває вільний доступ до всіх інших сервісів та служб Google, що є досить зручно для розробки та користування освітніми можливостями Google;

Google Keep (keep.google.com) – безкоштовний сервіс, який призначений для створення і зберігання нотаток;

Google Groups (groups.google.com) – групи Google дозволяють створювати як сторінки з розміщенням на них навчального контенту, так і персональні сторінки для обміну інформацію за схемою «студент-студент», «викладач-студент», «викладач-викладач»;

Google Disc (drive.google.com) – сховище даних, що дозволяє користувачам зберігати свої дані на серверах у хмарі та ділитися ними з іншими користувачами в Інтернеті.

Blogger (blogger.com) – це сервіс для ведення блогів. Блог вчителя загальноосвітнього навчального закладу дозволяє в інтерактивному режимі доносити до учнів та до колег будь-яку необхідну їм інформацію;

Google Docs (docs.google.com) – безкоштовний он-лайн-офіс, що містить текстовий, табличний процесор і сервіс для створення презентацій, а також інтернет-сервіс хмарного зберігання файлів з функціями файлообміну;

Google Maps (maps.google.com.ua) – набір додатків, побудованих на основі безкоштовного картографічного сервісу. Google Maps є досить корисним для педагога, коли необхідно продемонструвати учням певний географічний об'єкт чи місцевість, що стає можливим завдяки функції 3D перегляду;

Picasa (picasa.google.ru) – безкоштовна програма, яка дозволяє опрацьовувати фотоматеріали, створювати web-альбоми, які можна розміщати на сайтах, блогах та інших web-ресурсах;

Google Earth (google.com/earth/) – проект компанії Google, в рамках якого в мережі Інтернет були розміщені зображення всієї земної поверхні. Сервіс за принципом роботи схожий до Google Maps.

Youtube (youtube.com) – сервіс, що надає послуги відеохостингу. YouTube дозволяє створювати власні аккаунти, на яких можна розміщувати різноманітні відеофайли – відеоуроки, презентації, практикуми, семінари, майстер-класи та інше. YouTube є ідеальним сервісом для проведення он-лайн конференцій та презентацій різного масштабу. Аккаунти педагогів та цілих навчальних закладів стають в мережі звичайною справою;

Google Sites (sites.google.com) – безкоштовний хостинг. Google Sites дозволяє створювати сайти, для розміщення будь-якого навчального контенту – сайти учнівських груп, вчителів, навчальних закладів тощо;

Google + (plus.google.com) – проект соціальної мережі. Соціальні мережі вже давно переросли рівень простого спілкування, тому є вагомим важелем впливу в будь-якій сфері суспільства, зокрема в освіті.

Застосування інформаційного простору в галузі освіти і безпосередньо в діяльності педагога стало загальною необхідністю. Освітні веб-ресурси можуть і повинні стати для педагогічної громадськості одним з пріоритетних засобів і способів самоосві-

ти; вони є ефективним організаційним елементом регіональної системи освіти, адже нові інформаційні технології впливають на всі компоненти освіти: зміст, методи та організаційні форми навчання, дозволяють вирішувати складні та актуальні завдання педагогу для забезпечення його інтелектуально-творчого розвитку. [1].

В даний час конкурентна спроможність фахівця визначається його вмінням ефективно використовувати сучасні технології. Сервіси Google надають не лише уміння працювати з веб-додатками, а можливість використання даних сервісів в подальшій професійній діяльності.

Список використаних джерел

1. Винарчук Т. М. Роль і значення освітніх веб-ресурсів у забезпеченні безперервної освіти педагога [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://narodnaosvita.kiev.ua/Narodna_osvita/vupysku/10/statti/vinarchyk_t.htm. – Назва з екрана.
2. Нові інформаційні технології в освіті [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://it-tehnolog.com/statti/novi-informatsiyni-tehnologiyi-v-osviti/ – Назва з екрана.
3. Продукты Google [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.google.com.ua/intl/ru/about/products/ – Заголовок з екрана.
4. Список сервісів та інструментів Google [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ru.wikipedia.org/wiki/Список_сервисов_Google. – Назва з екрана.

АЛГОРИТМІЧНЕ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЛЯ ВИБОРУ УМОВНИХ ПУНКТІВ СПОЖИВАННЯ ВАНТАЖІВ

С. В. Яценко, *спеціальність Інженерія програмного забезпечення, студент групи 731*

С. О. Білоус, *к. т. н. – науковий керівник*

Індустріально-педагогічний технікум Конотопського інституту Сумського державного університету, м. Конотоп, Україна

Збір інформації про всіх споживачів настільки трудомісткий, що його не можна виконати в терміни, відведені для складання планів постачань. Тому постало питання про об’єднання спожи-

вачів в різні групи (райони). Зробити це можна або за транспортною ознакою, або відповідно до адміністративного поділу. При об'єднанні за транспортною ознакою як райони можна прийняти великі населені пункти або транспортні вузли з прилеглими до них ділянками, а за адміністративним поділом пропонується в більшості випадків як території, об'єднуючі споживачів, район або область.

Довідники адміністративного поділу країни існують. Межі областей змінюються дуже рідко.

Дані про споживання вантажу, як правило, побудовані в обласному розрізі, що полегшує порівняння планів постачань в різні періоди часу. Недоліком цього способу є те, що транспортна мережа області часто є незв'язаним графом. Наприклад, в Сумській області східну частину обслуговує Південна залізниця, а західну – Південно-західна. Представити цю область єдиним центром (наприклад, м. Суми) – означає отримати помилку в розрахунку. На користь адміністративного поділу висловлювалися також автори робіт, де пропонувалося райони споживання встановлювати кратними адміністративному поділу, що різко знижує трудомісткість обробки інформації. Обробка інформації про територіальний розріз споживання і в реальних умовах у багатьох випадках є вузьким місцем в розрахунках оптимальних планів постачань вантажу.

Необхідно також відзначити, що завдання про прикріплення споживачів до постачальників розглядається як детермінована, а насправді вона стохастична, що також говорить про доцільність об'єднання споживачів. Таким чином, можуть бути дві альтернативи:

– збирати інформацію про всіх споживачів і задачу вирішувати за звітними даними за минулого періоду;

– використовувати інформацію про збільшені райони споживання і вирішувати задачу за плановими даними [3].

На масштабну карту району споживання накладається координатна сітка. По ній визначають координати $x_i y_i$ кожного пункту споживання. Якщо b_i – об'єм споживання пункту i, то координати умовного центру визначають за формулою:

$$\overline{x} = \frac{\sum_i b_i x_i}{\sum_i b_i}; \quad \overline{y} = \frac{\sum_i b_i y_i}{\sum_i b_i}.$$

Як правило, пункт з координатами (x, y) не заходиться на транспортній мережі.

Можна констатувати, що для обласного розрізу споживання в більшості областей без великої погрішності можуть бути прийняті як умовні центри адміністративні пункти. У районному ж розрізі при невеликому числі пунктів виробництва вірний вибір умовних пунктів споживання може істотно зменшити відхилення від оптимального плану. В цьому випадку рекомендується знаходити центр обов'язково розрахунковим шляхом, використовуючи планову або звітну інформацію.

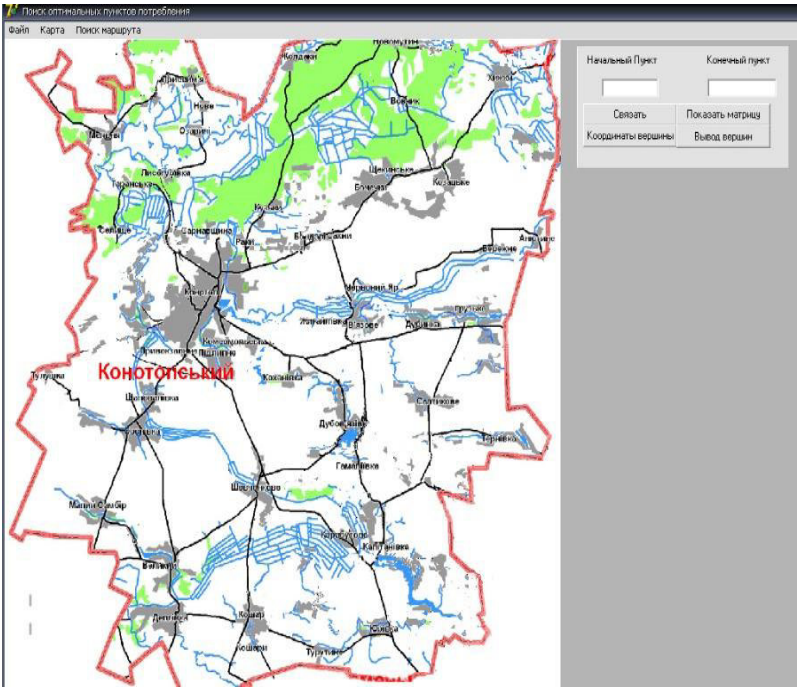

Рисунок 1 – Модуль введення і підготовки даних та пошуку умовних пунктів споживання

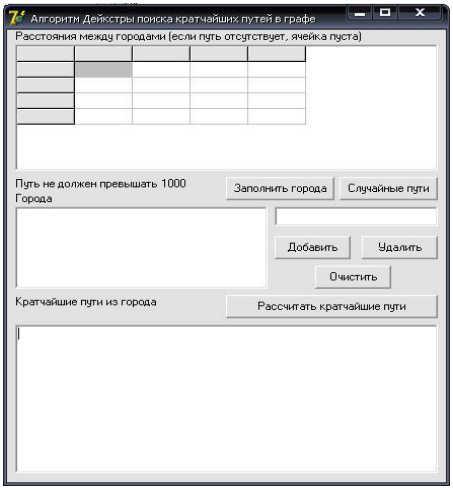

Рисунок 2 – Додатковий модуль пошуку найкоротшого шляху від ПП до ПС

Список використаних джерел

1. Білоус С. А. Оптимизация перевозок при несбалансированности транспортной системы / Білоус С. А., Прокудин Г. С. // Інформаційні технології в економіці, менеджменті і бізнесі. Проблеми науки, практики і освіти : зб. наук. пр. VII Міжнародної науково-практичної конференції. – Київ : Вид-во ЄУФІМБ, 2002. – С. 13–17.
2. Данциг Дж. Линейное программирование, его применения и обобщения / Данциг Дж. – Москва : Прогресс, 1966. – 600 с.
3. Нестеров В. П. Транспортные задачи линейного программирования / Нестеров В. П. – Москва : Транспорт, 1971 – 216 с.
4. Прокудин Г. С. Методы оптимизации перевозок в транспортных сетях / Прокудин Г. С. // Проблеми інформатизації та управління: Вип. 13. – Київ : НАУ, 2005. – С. 88–97.

СТАРОСТА ГРУПИ ЯК ЛІДЕР СТУДЕНТСЬКОГО КОЛЕКТИВУ

Є. В. Колчин, *спеціальність Інженерія програмного забезпечення, студент 721 групи*
Г. В. Хоменко, *викладач – науковий керівник*
Індустріально-педагогічний технікум Конотопського інституту Сумського державного університету, м. Конотоп, Україна

Здавна питання лідерства та лідерський якостей хвилювали не тільки науковців, а й усіх, хто колись замислювався над цим. Адже від особистих якостей керівника залежить успішне функціонування всієї організації та психологічний клімат у колективі. Кожен, хто бере на себе роль лідера, повинен володіти організаторським талантом, розвиненою волею, бездоганною порядністю.

Задатки лідера можуть проявлятися ще підчас навчання, особливо в студентські роки. Так, староста виконує функцію управління групою, стає формальним лідером студентського колективу. Він є незамінним помічником куратора групи і бере на себе частину його обов'язків.

Староста є формальним лідером студентської групи, зобов'язаний контролювати процес відвідування занять своїх одногрупників, відповідати за організацію групи на заняттях, бути сполучною ланкою між керівництвом ВНЗ, кафедри і студентами. Староста виконує три інформаційні ролі – спостерігач (пошук інформації, яка пов'язана з групою), розповсюджувач інформації (інформує) та представник (передає інформацію про групу). Однією з головних функцій старости є усунення конфліктів і створення сприятливого психологічного клімату в колективі [1, с. 41].

Формальний лідер колективу не завжди може бути справжнім лідером групи. Ця ситуація виникає тоді, коли призначений староста не відповідає запитам групи, не має відповідного авторитету серед одногрупників. Ідеальним варіантом вважається поєднання формального і неформального лідера, тобто офіційний староста визнається членами групи і як лідер. У цьому випадку його формальні права доповнюються можливістю неформального впливу на групу. Інша ситуація може викликати певні конфлікти у студентському середовищі.

В академічних групах, де є декілька претендентів на роль лідера може виникати загроза «розколу групи на конфронтуючі мікрогрупи, що відповідно зменшуватиме ефективність навчальної взаємодії» [2, с. 35].

Доцільно проводити соціологічні дослідження шляхом анкетного опитування для виявлення рівня згуртованості студентських груп та вивчення проблеми лідерства в них. У Індустріально-педагогічному технікумі КІ Сум ДУ найчастіше використовується соціометрична методика за О. В. Винославською. «Ця методика передбачає вибір партнера для спільних дій (як ділових, так і особистих). Питання дають змогу відобразити ставлення членів групи один до одного і розкрити суть взаємовідносин» [2, с. 35]. Такі дослідження проводяться психологом щорічно. Результати показують, що не в усіх групах формальний лідер, староста групи, є тією людиною, яка користується найбільшим авторитетом серед одногрупників, особливо у групах нового набору. Це пов'язано, насамперед, з тим, що студенти ще мало знають один одного або ж через те, що ініціативу проявляє не зовсім підходяща на цю роль людина.

Слід відмітити те, що староста групи з яскраво вираженими якостями лідера, який то того ж є людиною відповідальною та авторитетною, легше проходить процес адаптації у дорослому професійному житті, особливо, коли сфера обов'язків напряму пов'язана з управлінською функцією. Тому роль старости академічної групи є тим майданчиком, де відшліфовуються необхідні навички та вміння майбутнього керівника.

Список використаних джерел

1. Бондаренко В. В. Роль лідерських якостей старости в організації роботи студентської групи / Бондаренко В. В. // Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я: тези доповідей XXV міжнародної науково-практичної конференції MicroCAD-2017, 17–19 травня 2017 р. : у 4 ч. Ч. ІІІ. / за ред. проф. Сокола Є. І. – Харків : НТУ «ХПІ». – С. 41.
2. Козак Наталя. Лідерство у студентському середовищі / Наталя Козак // Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті : національна візія та виклики в глобалізації : зб. тез доп. XII Міжнар. наук.-практ. конф. молодих вчених [м. Тернопіль, 26–27 берез. 2015 р.] / редкол. : Л. П. Амбрик, В. А. Валігура, О. М. Войтенко, С. М. Галещук [та ін.] ; відп. за вип. Т. Я. Маршалок. – Тернопіль : ТНЕУ, 2015. – С. 34–35.

ПРОГРАММА РАЗВИТИЯ ВНУТРЕННЕЙ ТОРГОВЛИ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ: ПРОМЕЖУТОЧНЫЕ ИТОГИ ПО ДОСТИЖЕНИЮ ПРОГНОЗНЫХ ЗНАЧЕНИЙ

А. Э. Вакис, *направление подготовки Коммерческая деятельность, магистрант группы Кп-11з*
А. О. Липская, *ст. преподаватель – научный руководитель*
Белорусский торгово-экономический университет потребительской кооперации, г. Гомель, Республика Беларусь

Направления развития внутренней торговли Республики Беларусь как составляющей социально-экономической политики государства неразрывно связано с общими тенденциями глобализации мирового потребительского рынка. Стремление национальной экономической системы к интеграции с системой мировой торговли и к вступлению во Всемирную торговую организацию определяет стратегические ориентиры не только внешней торговой политики, но и диктует условия внутреннему рынку страны. Достижение намеченных целей в сфере отечественной торговли планируется посредством реализации пунктов Программы социально-экономического развития Республики Беларусь на 2016–2020 годы и выполнения установленных ею прогнозных значений основных экономических показателей.

При этом, следует заметить, что более половины временного интервала, отведённого данной программой на достижение задач в области развития торговой отрасли, подходит к своему завершению. По этой причине возникает необходимость подвести промежуточные итоги по выполнению прогнозных значений и оценить возможность их достижения.

По данным торгового реестра, подготовленного Министерством антимонопольного регулирования и торговли, в стране за 2017 год стало на 7 613 розничных торговых объектов или 7,7 % больше [1]. Всего в Беларуси их сейчас насчитывается 106 811 при запланированном объёме более 60 000 объектов [2].

Торговая площадь розницы увеличилась на 365,1 тыс. $м^2$ (или на 6,3 %) и составила 6 130,4 тыс. $м^2$ (и по состоянию на 1 января 2018 г.) при запланированном уровне более 7 млн $м^2$ [1].

Количество магазинов шаговой доступности составило 29 808 ед. (65,72 % от общего количества магазинов), а их

торговая площадь – 2 296,7 тыс. м^2 (41,98 % от общей площади магазинов) [1].

Количество торговых центров в целом по республике за 2017 г. увеличилось на 30 ед. (или на 5,4 %) и на 1 января 2018 г. составило 581 ед. Площадь торговых центров, отведенная под торговые объекты, увеличилась на 122,9 тыс. м^2 (или на 7,3 %) и составила 1 791,7 тыс. м^2 [2].

По состоянию на 1 января 2018 г. обеспеченность населения торговыми площадями на 1 000 человек составила 710,83 м^2, в том числе по: Брестской области – 659,34 м^2; Витебской – 632,19 м^2; Гомельской – 609,73 м^2; Гродненской – 611,08 м^2; Минской – 853,67 м^2; Могилевской – 670,14 м^2; г. Минску – 838,94 м^2 [1]. При этом данные значения преимущественно выше запланированных на 2020 г. – 620 м^{2}на 1 тыс. человек [2].

Доля продовольственных товаров по стране на 2017 год в целом составляет 50,66 % к общему розничному товарообороту, из него доля продажи отечественной продукции 80,8 %. Доля непродовольственных товаров в Республике Беларусь – 49,34 %, из которых только 44,2 % составляют долю продажи отечественными товарами (по данным рис. 1).

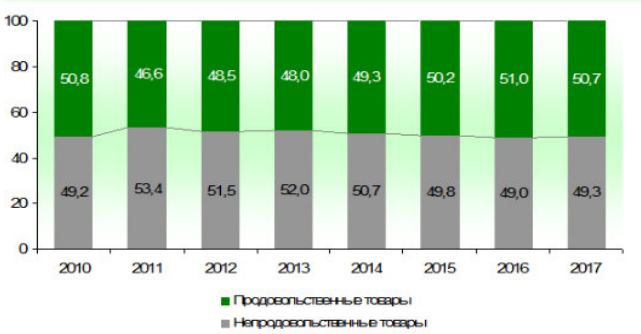

Рисунок 1 – Структура розничного товарооборота организаций Республики Беларусь за 2010–2017 гг. по видам товаров

Источник: [1].

При этом в соответствии с программой планируется расширение каналов товародвижения с одновременным принятием мер по недопущению межрегиональных барьеров в поставках белорусской продукции и защите потребительского рынка, что

обеспечит доведение удельного веса продаж продовольственных товаров отечественного производства в общем объеме розничного товарооборота к концу 2020 года до 85 процентов [2].

Анализ развития белорусского ритейла за последние два года показывает, что большинство прогнозных значений достигнуто ранее окончательного запланированного срока. Вместе с тем наиболее проблемным вопросом остаётся наращение удельного веса отечественных непродовольственных товаров в общем объёме продаж и защита отечественного рынка от монополии иностранных поставщиков.

Проблемы перспективного повышения потребления отечественных непродовольственных товаров заключается в:

– наличии структуры потребления населения страны, характерной для стран с низким уровнем доходов;

– нехватке конкурентоспособной достаточной номенклатуры импортозамещающей продукции, не уступающей по качеству зарубежным поставщикам;

– недостаточно обоснованной ценовой стратегии для внутреннего рынка непродовольственных товаров;

– отсутствии крупных отечественных торговых сетей, располагающих достаточным ассортиментом непродовольственных товаров отечественных товаропроизводителей и обеспечивающих их товародвижение.

Таким образом, выполнение прогнозных значений развития внутренней торговли Республики Беларусь в полном объёме возможно при разработке комплексных практических рекомендаций по повышению эффективного системы товародвижения и завоевание рынка непродовольственных товаров отечественными товаропроизводителями.

Список использованных источников

1. Отдельные финансовые показатели торговых организаций (рентабельность продаж, чистая прибыль) [Электронный ресурс] : офиц. сайт Министерства антимонопольного регулирования и торговли Республики Беларусь. – Режим доступа: http://mart.gov.by/sites/mart/home/information.html. – Дата доступа: 27.10.2018.
2. Программа социально-экономического развития Республики Беларусь на 2016–2020 годы [Электронный ресурс] : офиц. сайт Совета министров Республики Беларусь. – Режим доступа: http://www.government.by. – Дата доступа: 27.10.2018.

ОСОБЕННОСТИ ПАБЛИК РИЛЕЙШНЗ

В. А. Камыш, *специальность Бухгалтерский учет, анализ и аудит (по направлению), студентка группы Б-21*
О. А. Бурцева*, старший преподаватель кафедры маркетинга Белорусский торгово-экономический университет потребительской кооперации, г. Гомель, Республика Беларусь*

Профессия PR-специалиста входит в десятку самых престижных во всем мире несмотря на свою молодость – ей около ста лет. В странах постсоветского пространства ее история насчитывает всего два десятилетия. Беларусь, которая входит в группу лидеров развития теоретической и практической отрасли в странах СНГ, стала своеобразным центром развития классических PR-подходов.

Несмотря на растущий интерес к уникальным возможностям профессии и к самим профессионалам со стороны государственных, коммерческих и общественных организаций, специалисты констатируют тот факт, что в СМИ в русле упоминания PR все чаще смешиваются понятия, названия и термины.

Существует огромное количество определений паблик рилейшнз. Как один из видов маркетинговых коммуникаций, он также направлен на информирование потенциальных и постоянных потребителей компании. Обобщив все представленные в литературе мнения о PR, можно дать следующее формулировку этому понятию:

Public relations (PR, связи с общественностью) – это комплекс методов и инструментов коммуникации для продвижения компании, ее миссии, цели и ценностей, создания благоприятного мнения среди общественности, а также партнеров, посредников и других контактных лиц.

Цель паблик рилейшнз – это формирование позитивного образа фирмы, бренда, товара или личности. Основной задачей связей с общественностью является поддержание взаимовыгодных отношений с потребителями, общественными организациями и представителями прессы, телевидения или радио.

Основные функции PR заключаются в следующем:

– создание благоприятного имиджа и репутации организации;

– установление взаимоотношений между организацией и контактными аудиториями;

– поднятие корпоративного духа, создание чувства ответственности и заинтересованности сотрудников в успешной деятельности компании;

– достижение взаимовыгодных связей с государственными и общественными организациями

Следует различать внутренний и внешний PR. Внутренний или внутрикорпоративный паблик рилейшнз – это формирование положительных и доверительных отношений руководства предприятия с персоналом на всех уровнях управления и достижение лояльности сотрудников. Приверженность работников – это одна из составляющих конкурентоспособности компании на рынке.

Внешние связи с общественность – формирование благоприятного имиджа организации в глазах ее потребителей, партнеров, посредников, поставщиков и конкурентов.

По целевой направленности выделяют коммерческий, политический либо социальный PR:

– коммерческий PR направлен на привлечение новых и удовлетворение имеющихся потребителей компании, способствует достижению высокой прибыльности предприятия в условиях конкуренции на рынке;

– политический PR применяется в целях максимизации рейтинга политических деятелей. Используется, как правило, во время предвыборных кампаний;

– социальный PR продвигает услуги общественных организаций и призывает правительство, бизнес и общественность к участию в социальных мероприятиях.

Многие отождествляют паблик рилейшнз с таким понятием как паблисити. Эта заблуждение. Паблисити в отличие от PR не оплачивается компаниями. Предприятие должно добиться упоминания о ней или ее товаров в СМИ на некоммерческой основе. Паблисити (от англ. – publicity – публичность, известность) представляет собой стимулирование спроса на товар или услугу, посредством публикаций в СМИ на бесплатной основе.

Иногда PR сравнивают с рекламной деятельностью компании, однако в отличие от паблик рилейшнз реклама преследует только коммерческие цели и направлена на увеличение сбыта продукции предприятия.

К основным чертам паблик рилейшнз, отличающих их от других видов маркетинговых коммуникаций, относят следующие:

– нацеленность на формирование благоприятного имиджа компании, ее высокой деловой репутации;

– гарантирование положительного отношения к предприятию и его продукции со стороны потребителей;

– невысокая стоимость использования методов и инструментов связи с общественностью;

– сложность в оценке количественных показателей эффективности мероприятий PR.

Связи с общественностью являются многофункциональной системой по организации и налаживанию отношений с общественностью, включающей в себя два аспекта. Во-первых, деятельность паблик рилейшнз – это теоретическая и аналитическая работа с последовательным оказанием различных услуг для высшего руководящего звена. Во-вторых, деятельность паблик рилейшнз включает в себя и практическую работу по оценке двустороннего потока информации с широким использованием финансовых и материально-технических средств, а также специальных форм и методов образовательно-воспитательного воздействия на массовое сознание и поведение людей, социальных групп, объединений и институтов.

Паблик рилейшнз как один из основных элементов системы интегрированных маркетинговых коммуникаций во многом обусловливает конкурентоспособность предприятий, непосредственно влияя на бренд-менеджмент, формирование маркетинговой стратегии предприятия и коммуникативную политику в частности. Кроме этого, репутация организации, имидж ее продукции, развитие портфеля брендов зависят от паблик рилейшнз, что влияет на качество позиционирования организации на рынке.

Современный этап развития цивилизации выводит информацию и информированность на высшую ступень международного бизнеса. Информация управляет различными процессами во всех сферах жизнедеятельности, а процесс PR в первую очередь основывается именно на информации и занимает значительное место в формировании «информационного общества». Постепенная смена взглядов на паблик рилейшнз в современной науке

отражает развитие и становление этого явления как в обществе в целом, так и на отдельных организациях.

Таким образом, многоаспектное критическое обобщение накопленного опыта организации паблик рилейшнз на предприятиях, создание современного механизма повышения результативности маркетинговых коммуникаций организации способно сформировать ценностные и практические установки, совокупность убеждений, чтобы вызвать заинтересованность и ответственность работников, лояльность потребителей, а также доверие всех других контактных аудиторий организации.

Список использованных источников

1. Чумиков А. Н. Реклама и связь с общественностью: имидж, репутация, бренд : учеб. пособие для вузов / А. Н. Чумиков. – Москва : Аспект Пресс, 2016. – 159 с.
2. Тимашева О. В. Введение в теорию межкультурной коммуникации : учеб. пособие для вузов / О. В. Тимашева. – Москва : Флинта, 2016. – 192 с.
3. Крючкова Г. А. Инструменты маркетинга взаимоотношений / Г. Крючкова // Маркетинг. – 2017. – № 2. – С. 79–87.
4. Мартасов Д. А. Управление брендами на потребительских рынках / Д. Мартасов // Маркетинг. – 2017. – № 5. – С. 55–66.

КОНЦЕПЦИИ ГЛОБАЛЬНОГО И МНОГОНАЦИОНАЛЬНОГО МАРКЕТИНГА

Д. А. Ким, *специальность Бухгалтерский учет, анализ и аудит (по направлениям), студентка группы Б-21*
О. А. Бурцева*, старший преподаватель кафедры маркетинга Белорусский торгово-экономический университет потребительской кооперации, г. Гомель, Республика Беларусь*

Для современного этапа реформирования экономики Республики Беларусь характерны тенденции ее возрастающей интеграции с мировым сообществом, активного выхода отечественных субъектов хозяйствования на зарубежные рынки, интенсификации развития новых форм международного бизнеса. В этих условиях объективно возрастает интерес к изучению международного маркетинга.

Безусловно, международный сбыт является главным мотивом участия национальных компаний в международной маркетинговой деятельности. При этом опыт показывает, что многие

крупнейшие транснациональные корпорации получают более половины своих доходов с продаж, проводимых за рубежом. Однако в современной западной экономической литературе международную маркетинговую деятельность не сводят лишь к попыткам компаний расширить границы национальных рынков сбыта. Кроме того, существует определенный «угол зрения» на иностранного потребителя, особенности социокультурной среды зарубежного рынка, и как результат – специфика разработки стратегии и тактики рыночного поведения компании на конкретном страновом рынке. А также международный маркетинг рассматривается как функция управления, в рамках которой осуществляется организация, планирование, финансирование и контроль международной маркетинговой деятельности. Данный аспект характеризует управление международным бизнесом как особенным типом предпринимательства. Такая точка зрения довольно часто встречается в зарубежной литературе по международному маркетингу.

Так, западногерманские маркетологи считают, что основной его отличительной особенностью является то обстоятельство, что деловая активность национальной компании в различных странах в итоге подводится под общую черту и маркетинговые решения при этом (применительно к деятельности в конкретной стране) принимаются под влиянием международной концепции. Другим приемлемым критерием, по мнению специалистов ФРГ, следует считать число обрабатываемых отечественными компаниями зарубежных рынков: одна страна – все страны. Наконец, достаточно строгим критерием может считаться доля внешнеторгового оборота в общем объеме товарооборота или удельный вес валютной выручки в общей сумме полученной прибыли.

Маркетологи Франции считают, что определение маркетинга как системы мероприятий и совокупности технических приемов, позволяющих национальной компании завоевать, а впоследствии и сохранить выгодную клиентуру при помощи постоянного исследования рынка в целях оказания воздействия на его развитие или, в худшем случае, адаптации к нему, полностью остается в силе для того, чтобы ориентировать коммерческое развитие предприятия на зарубежные рынки.

В англо-американской литературе, рассматривающей проблемы маркетинговой деятельности на внешних рынках, также проводится идея о том, что довольно часто организация, используя

успешно действующую маркетинговую концепцию в своей стране, пытается применить аналогичную схему и на зарубежных рынках. Однако в силу национальных особенностей различных стран такой перенос может стать невозможным, и тогда возникает вопрос о целесообразности стандартизации маркетинговой концепции для всех зарубежных стран.

Теоретики маркетинга в развитии международного маркетинга выделяют несколько этапов. И соответственно с этим некоторые авторы предлагают ввести для каждого этапа свое название международного маркетинга. Наиболее часто используются такие термины, как «многонациональный маркетинг» и «глобальный маркетинг».

Многонациональный маркетинг имеет место тогда, когда фирма разрабатывает и реализует адаптированные для каждого из внешних рынков стратегии маркетинга. Организация реализует глобальный маркетинг, если она учитывает общие при сущие всем географическим рынкам (в том числе и национальному) требования к товару и к комплексу маркетинга и на этой основе разрабатывает и реализует стратегии международного маркетинга. В этом случае фирма рассматривает весь мир как единый рынок. Данный международный маркетинг реализуют такие широко известные фирмы, как Coca-Cola, IBM, Procter&Gamble. При использовании концепции многонационального рынка компании понимают, что рынки разных стран очень различаются, и поэтому как для национального, так и для каждого зарубежного рынка они разрабатывают независимые системы маркетинга, имеющие не значительное взаимодействие. Продукты (услуги) адаптируются на каждом рынке без координации рынков разных стран. Рекламные кампании и ценообразование формируются изолированно для каждого рынка. Многонациональный маркетинг представляет собой международный маркетинг, учитывающий различия в предпочтениях потребителей, которые во многом связаны с национальными чертами, определяющими поведенческие особенности, и т. п. Стандартизация товара не соответствует этой концепции, которая требует высокой степени адаптации товара к условиям конкретного рынка. Сторонники многонационального маркетинга ставят под сомнение положение, оправдывающее глобальный маркетинг, будучи уверенными в том, что национальные, культурные, религиозные и другие различия всегда будут сопро-

тивляться единому для всех стандарту. На некоторых товарных рынках это особенно сильно проявляется: так, организации вынуждены максимально адаптировать пищевые продукты, рекомендуемые кулинарные рецепты и т. п.

Характеристики многонациональной маркетинговой ниши заключаются в следующем: продукты и услуги должны быть адаптированы к национальным рынкам; ограничения и содействие (протекция) правительства локальным фирмам схожи; культура играет важную роль в принятии продукта или услуги; относительно низкий уровень инноваций продукта или услуги; тенденция проникновения в фрагменты отраслей со многими малыми и средними конкурирующими предприятиями; ни одна организация не имеет большой доли на национальных рынках; низкие нормы технологических изменений.

Концепция глобального рынка основывается на том, что компания считает рынком весь мир, а себя и свою маркетинговую деятельность глобальными. Чтобы обеспечить крупно масштабный выход на мировой рынок, компания разрабатывает стандартный продукт надежного качества и устанавливает на него на глобальном рынке приемлемую цену, близкую к той, которая предложена на национальном рынке. Важной в концепции глобального маркетинга является предпосылка, что мировые рынки сходимы, поскольку, развиваясь, они приходят к одинаковым способам удовлетворения потребностей покупателей. Некоторые решения, принимаемые компанией, рассматриваются как пригодные для всего мира, другие же требую учета местной специфики. Концепция глобального маркетинга рассматривает мировой рынок как единое целое, выделяя наднациональные сегменты на основе их сходных характеристик, а не отличительных особенностей. Покупателям таких сегментов предлагаются товары «глобальной природы», т. е. стандартизованные и в одинаковой степени удовлетворяющие запросы покупателей. К такого рода товарам относят, кроме высокотехнологичных изделий (которые обладают естественной универсальностью), немало потребительских: продукцию и услуги фирмы Кодак, предложения Мак-Доналдс, напитки «Кока-Кола», «Пепси» и т. п., товары парфюмерно-косметических фирм и многое другое. Стратегия стандартизации в данном аспекте опирается на положения о постепенном сближении мировых потребностей

по мере развития технологии, транспорта, связи; о готовности потребителей приобретать качественный товар по более низкой цене, жертвуя своими особыми индивидуальными запросами; о возможности значительно снизить себестоимость продукта.

Характеристики глобального маркетингового рынка следующие: стандартизированный продукт или услуга; мало государственных тарифов или региональных барьеров для вывода на рынок; минимальное влияние культуры на представление (восприятие) товара и услуги; обновляемый (новейший) продукт или услуга; тенденция продвижения продуктов с коротким жизненным циклом; тенденция проникновения в новые отрасли.

По своему экономическому содержанию международный маркетинг представляет собой рыночную концепцию управления, в основе которой лежат принципы организации производственно-коммерческой деятельности международной компании по единой программе, включающей НИОКР, производство, сбыт, продвижение товара и послепродажное обслуживание иностранных покупателей, которая формируется с учетом существующих и будущих потребностей зарубежных рынков с целью наиболее эффективного обеспечения долгосрочных интересов компании. Существенных отличий между маркетингом на внутреннем и внешнем рынках практически не существует, поскольку на обоих рынках используются одни и те же принципы и методы маркетинговой деятельности. Однако определенная специфика мировых рынков придает международному маркетингу характерные черты, которые следует учитывать белорусским предпринимателям.

Список использованных источников

1. Международный маркетинг : учебник для бакалавров / Н. И. Диденко, Д. Ф. Скрипнюк ; отв. ред. Н. И. Диденко. – Москва : Издательство Юрайт, 2014 – 556 с. – Серия : Бакалавр. Базовый курс.
2. Исмагилова В. С. Международный маркетинг: теоретические и прикладные аспекты : учеб. пособие / В. С. Исмагилова, Э. Р. Касимова. – Уфа : Уфимск. гос. авиац. техн. ун-т, 2010 – 428с.
3. Буров А. С. Международный маркетинг : учеб. пособие / А. С. Буров. – Москва : Издательско-торговая корпорация «Дашков и К», 2004. – 284 с.

ГЕНДЕРНЫЕ СТЕРЕОТИПЫ В МАРКЕТИНГОВЫХ КОММУНИКАЦИЯХ

М. О. Козлова, *специальность Бухгалтерский учёт, анализ и аудит, студентка группы Б-21*
О. А. Бурцева, *ст. преподаватель кафедры маркетинга Белорусский торгово-экономический университет потребительской кооперации, г. Гомель, Республика Беларусь*

В современном мире человек постоянно окружен информационным полем. Но люди не заостряют внимания на привычных звуках, цветах, ощущениях и воспринимают информацию по упрощенным схемам. И если знать, как и какие именно сформировавшиеся модели (стереотипы) использовать, можно повлиять на сознание человека определенным образом.

В последнее время маркетинговые коммуникации всё чаще применяют гендерный подход к разделению рынка. Ключ к успешной торговле – разделить рынок потребителей на несколько целевых групп, поскольку, выпуская товары для определенных категорий людей, компании увеличивают объем продаж и получаемую прибыль. Безусловно, сегментация по гендерному признаку является одним из самых популярных вариантов (например: для спортивного инвентаря, мыла, шампуней, гелей для душа и кремов для бритья). Но часто компании разделяют рынок потребителей для продуктов, назначение которых не зависит от гендерных отличий, и которыми свободно могут пользоваться оба пола. С помощью маркетинга производители нашли способы отнести к мужским или женским даже, казалось бы, такие гендерно-нейтральные вещи, как шоколадки, йогурты и шариковые ручки.

Предполагается, что женщины и мужчины ведут в корне разные образы жизни, следовательно, они также делают различные решения о покупках, которые должны быть учтены при создании, продвижении и продаже товара. Гендерные роли, таким образом, становятся важным экономическим фактором. Чтобы сделать бренд или товар мужским или женским, нужно добиться его прочной ассоциации с определенной гендерной ролью в глазах потребителя. Создавая мужской или женский имидж продукта, компании стараются сделать его привлекательным для стереотипных мужчины или женщины, а затем продвигают и рекламируют продукт строго в рамках созданного образа.

На «пол» продукта влияет всё: цвет, текстура, узор, форма, размер и т. п. Отличительными особенностями женских продуктов могут является более светлые цвета, яркие или пастельные тона, цветочные узоры, гладкие линии, округлая форма, легкий вес и меньший размер. Для мужчин – всё наоборот: тёмные цвета, строгие линии, квадратные формы, крупные, рубленые шрифты.

Этим требованиям должны соответствовать сам продукт, его упаковка и образы, используемые в рекламе. Поэтому, например, когда компания «Dove» решила выйти на рынок средств по уходу за кожей для мужчин, она изменила цвет упаковки своего продукта на серый и сделала форму мыла квадратной, чтобы придать ему более «мужественный» вид. В результате за один год они привлекли миллионы клиентов в 30 странах мира и получили прибыль в 150 миллионов долларов.

Также существует гендерная наценка. Производители выпускают два идентичных товара и, упаковав их в разные коробки, получают два разных продукта, а существующие теперь между ними различия превращаются в различия в стоимости. Надписи «for men» или «for women» на упаковке позволяют компаниям завысить на 10–25 %.

Но сегментация рынка может иметь и неприятные последствия для самих производителей. Если какой-либо продукт прочно ассоциируется с одним полом, другой пол отказывается его покупать (имидж бренда откладывается в подсознании как символ гендерной идентичности).

Гендерно-нейтральность так же имеет место быть. Есть рынки, где гендерная принадлежность потребителя играет второстепенную роль. Это, например, гаджеты, финансовые услуги, фармацевтика или мебель. Именно там естественным образом возникают гендерно-нейтральные бренды – то есть бренды без выраженной гендерной принадлежности. К их числу относятся, например, Apple или IKEA. Но при этом в большинстве случаев «гендерно-нейтральные» продукты обладают скорее «мужскими» характеристиками (функциональностью, долговечностью и аскетичным дизайном), а их коммуникации апеллируют к рациональному мышлению.

Таким образом, в маркетинговых коммуникациях можно применять 3 стратегии использования гендера:

Во-первых, стратегия гендерных стереотипов, так как благодаря знакомым визуальным кодам и идеям коммуникации такая сегментация облегчает потребительский выбор. Но при выборе такой стратегии необходимо понимать, действительно ли различаются потребности (как рациональные, так и эмоциональные) разных полов. Нельзя превращать гендерные стереотипы в клише – карикатурная коммуникация отталкивает потребителей и не вызывает у них желания ассоциировать себя с брендом.

Во-вторых, возможно использовать стратегию смещения гендерных ролей. Такая стратегия становится модной на сегодняшний день в некоторых сегментах рынка., поскольку поощряя нетрадиционное для того или иного пола поведение, можно создать резонансную коммуникацию с высоким «вирусным» потенциалом. Но в этой стратегии очень важно почувствовать правильный баланс: потребители в большинстве своем должны быть уже готовы к провокации.

В-третьих, актуально применять стратегию гендерной нейтральности. Эта стратегия строится на рациональных преимуществах продукта или услуги, вызывая большее доверие потребителей, а потому способны выстроить более глубокую персональную связь с потребителем.

Анализ эффективности использования гендерного маркетинга, для того чтобы донести до потребителя нужную информацию и стимулировать его к покупке, в маркетинговых коммуникациях наиболее эффективно прибегать к помощи стереотипов. При разработке рекламной кампании целесообразно учитывать различные сформировавшиеся модели, однако эффективнее всего отталкиваться от гендерного самосознания людей.

Список использованных источников

1. Мишина Е. Б. Гендерные аспекты маркетинга [Электронный ресурс] / Е. Б. Мишина, Ю. В. Сорокина. – Режим доступа: https://cyberleninka.ru/article/v/gendernye-aspekty-marketinga. – Дата доступа: 27.10.2015.
2. Рожков А. Гендерный маркетинг или какого пола ваш брэнд [Электронный ресурс] / А. Рожков. – Режим доступа: https://texterra.ru/blog/gendernyy-marketing-ili-kakogo-pola-vash-brend.html. – Дата доступа: 28.10.2018.

МАРКЕТИНГОВЫЙ ПОДХОД К ЦЕНООБРАЗОВАНИЮ

Н. Н. Лузько, *специальность Бухгалтерский учет, анализ и аудит (по направлениям), студентка группы Б-21*
О. А. Бурцева, *ст. преподаватель кафедры маркетинга*
Белорусский торгово-экономический университет потребительской кооперации, г. Гомель, Республика Беларусь

Ценовая политика является важнейшим механизмом, обеспечивающим многие приоритеты экономического развития организации. Она существенно влияет на объем операционной деятельности организации, формирование ее имиджа и на уровень финансового состояния в целом. Ценовая политика представляет собой действенный инструмент конкурентной борьбы на товарном рынке.

Безусловно, выбор общего направления в ценообразовании, основных подходов к определению цен на новые и уже выпускаемые изделия, услуги с целью увеличения объемов реализации, товарооборота и укрепления рыночных позиций организации обеспечивается на основе маркетинга. Правильно выбранная ценовая стратегия, грамотная тактика формирования цены, экономически выверенные методы ценообразования составляют основу успешной деятельности предприятия с любой формой собственности [1, 2].

Очень долго ценообразование сводилось главным образом к калькуляции затрат и добавлению к ним расчетной нормы прибыли. При таком методе ценообразования спрос потребителей учитывался во вторую очередь. Если покупатели не покупали товар по установленной цене, компания снижала ее, чтобы выяснить, согласны ли потребители покупать товар по новой цене.

Однако сейчас ситуация в мире изменилась. Уже в 70-х годах XX в. маркетинговые менеджеры начали рассматривать цены как важный элемент комплекса маркетинга. Особенно значение цены возросло в 90-е годы XX в. Этому послужили следующие причины:

– глубокий экономический спад в начале 80-х и 90-х годов XX в.: покупательная способность потребителей сократилась, и они стали более чувствительными к ценам и начали покупать безмарочные товары, цена стала в важнейшим орудием производителей, добивающихся преимуществ перед конкурентами;

– иностранная конкуренция: поток более дешевых иностранных товаров, порой не самого высокого качества, вынуждал производителей снижать цены во многих отраслях;

– фрагментация многих рынков на сегменты, требующие различных уровней цен: компании, которые предлагают одну марку на массовом рынке, проигрывают по сравнению с организациями, предлагающими дорогие и дешевые товары различным сегментам;

– дерегулирование: ранее в странах с развитой рыночной экономикой цены регулировались в таких важных отраслях, как авиалинии, грузовые перевозки автотранспортом, железнодорожные перевозки, финансовые услуги и телекоммуникации. Дерегулирование в этих отраслях привело к острой ценовой конкуренции.

В настоящее время для каждого целевого рынка следует разрабатывать свою комплексную маркетинговую стратегию, составной частью которой должна быть ценовая стратегия. В зависимости от конкретной рыночной ситуации могут использоваться различные виды стратегий ценообразования, в том числе такие как: дифференцированное, конкурентное, ассортиментное, стимулирующее, психологическое и т. д.

1. Дифференцированное ценообразование должно осуществляться по различным признакам: пространственному – в зависимости от места нахождения покупателя; временному – в зависимости от времени суток, дней недели или времени года; персональному – в зависимости от контингента потребителей (молодежь, пожилые, больные, профессионалы и др.); количественному – в зависимости от объема продаваемой партии товаров и др.

2. Конкурентное ценообразование направлено на сохранение ценового лидерства на рынке. Здесь также есть свои стратегии: «ценовая война» может применяется в основном на монопольном рынке, однако на современном этапе считается нецелесообразным «убивать» конкурента низкими ценами, а все больше внимания уделяется высокому качеству и лучшему обслуживанию; «цена проникновения» – использование низких цен по сравнению с конкурентами, что отбивает охоту у них создавать аналогичные товары (политика низких цен в большей мере преследует цель получения долговременных прибылей); цена по методу «кривой освоения», когда предполагается более быстрый переход от высоких цен к более низким для привлечения широких слоев покупателей и противодействия конкурентам.

3. Ассортиментное ценообразование может иметь свой арсенал стратегий: «ценовые линии» – диапазон цен в рамках одного

товарного ассортимента, где каждый из них отражает определенный уровень качества – от низкого до высокого (это касается как дорогих, так и дешевых товаров). В данном случае появляется возможность лучше приспособить предложение конкретного товара к нуждам и возможностям широкого круга потребителей. «Ценовые линии» создают преимущества не только для потребителей, но и для торговых посредников. Они позволяют точнее определить возможный объем продажи, лучше контролировать структуру товарных запасов; цена выше номинала – достаточно низкая цена на основной товар и широкий круг дополнительных товаров к нему (например, «раздетая» модель автомобиля и набор оборудования за дополнительную плату); цена с приманкой – это когда, например, детскую куклу продают по цене, доступной массовому потребителю, а широкий набор дополнительных вещей к ней – значительно дороже; цена на побочные продукты, которыми могут быть, например, отходы от переработки нефтепродуктов, и если они находят сбыт и затраты по их переработке окупаются, то появляется возможность снизить цену на основной товар (бензин), сделав его более конкурентоспособным.

4. Стимулирующее ценообразование должно быть основано на использовании различного рода скидок и зачетов: бонусных (для постоянных покупателей или посредников, если они за определенный период приобретают обусловленное количество товаров); за платеж наличными (для потребителей, которые оперативно оплачивают счета); за количество закупаемого товара; сезонных; функциональных (по разным торговым каналам за различного рода услуги – продажа, хранение, ведение учета).

Особое положение занимают так называемые демпинговые цены, основанные на искусственно заниженных ценах продажи товаров даже ниже себестоимости. Они применяются как средство вытеснения конкурентов с рынка и увеличения объема собственных продаж. При этом демпинговые цены рассматриваются как средства недобросовестной конкуренции и запрещены законодательством ряда стран.

5. Психологическое ценообразование, при котором продавец должен учитывать не только экономические, но и психологические факторы цены. Примером являются неокругленные цены, когда у потребителя создается впечатление тщательного обоснования цены. Другой пример – «цены с девятками», т. е. такие, которые ниже круглых сумм. При этом потребитель воспринимает цену как низкую.

Еще один пример стратегии психологического ценообразования – «престижные цены». Многие потребители смотрят на цену как на показатель качества. Для некоторых товаров особенно эффективно установление цены с учетом престижности товара. В настоящее время потребитель отдает предпочтение товару, обладающему не столько качеством, сколько имиджем, поэтому при формировании ценовой стратегии организации необходимо иметь в виду, что цена определяет имидж товара. Более высокая престижная цена соответствует имиджу качества, созданному рекламой. Особенность ценообразования для престижных товаров заключается в том, что чрезмерно низкая цена может сократить спрос, так как не вписывается в приемлемый для потребителя диапазон цен. Стратегия престижной цены в первую очередь характерна для престижных предметов роскоши. Среди них: одежда от известных кутюрье, часы, автомобили, обувь популярных брэндов. Престижные цены применяются в магазинах, нацеленных на покупателей одежды, для которых доступны высокие цены.

Таким образом цены и ценовая политика – одни из главных составляющих маркетинговой деятельности организации, роль которых все более возрастает. Цены находятся в тесной зависимости с другими элементами комплекса маркетинга и показателями эффективной деятельности субъекта хозяйствования. От цен во многом зависят коммерческие результаты, а верная или ошибочная ценовая политика оказывает долговременное положительное или отрицательное воздействие на всю деятельность организации. При этом разработка стратегии ценообразования представляет собой постоянно воспроизводимый процесс. Стратегия ценообразования должна постоянно проверяться на основе достигнутых результатов и при необходимости корректироваться, а главное – соответствовать маркетинговой стратегии, которой в данный момент придерживается организация.

Список использованных источников

1. Дробышева Л. А. Экономика, маркетинг, менеджмент : учеб. пособие для вузов / Л. А. Дробышева. – Москва : Дашков и К, 2016. – 152 с.
2. Колесникова О. Н. Формирование ценовой политики на предприятиях / О. Н. Колесникова // Российское предпринимательство. – 2006. – Т. 7. – № 10. – С. 84–87.
3. Маркетинг для магистров : учеб. для магистров / под общ. ред. И. М. Синяевой. – Москва : Вузовский учеб., 2016. – 368 с.

ПРЕЗЕНТАЦІЯ – СПОСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УПРАВЛІНСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

В. О. Браніш, *студент напряму підготовки «Менеджмент», група МЕН-21*
С. В. Остряніна, *к. е. н., доцент, доцент кафедри менеджменту – науковий керівник*
Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Нові інформаційні технології характеризуються наявністю всесвітньої мережі Інтернет, такими її сервісами, як електронна пошта, телекомунікації, що надають широкі можливості. Жива комунікація невід'ємна від інформаційних технологій, тому на сучасному етапі розвитку технічних і програмних засобів інформаційні, технології називають інформаційно-комунікаційними. У цих комунікаціях комп'ютер займає своє місце. Він забезпечує комфортну, індивідуальну, різноманітну, високоінтелектуальну взаємодію об'єктів комунікації.

Уміння представляти проекти (презентації), звітувати, переконувати, якісно інформувати аудиторію є досить важливою складовою професіограми майбутнього фахівця. Презентація – спеціально організоване спілкування з аудиторією, мета якого переконати або спонукати п до певних дій. Презентацію здійснюють через три канали вербальний – те, що я говорю, вокальний – те, як я говорю, невербальний – вираз очей, жести, рухи. Вплив на аудиторію суттєво посилюється завдяки володінню вокальним і невербальним засобами [1].

Головна мета будь-якої презентації – донести ідею так, щоб її запам'ятали. Однак зробити це зовсім непросто.

За формою подання інформації презентації підрозділяють.

1. Презентації у вигляді послідовності слайдів. Слайди можуть містити малюнки, графіки, невеликий за обсягом текст. Слайди, як правило, супроводжують усне виступ, що проходить в аудиторії або конференц-залі при досить великій кількості слухачів.

2. Настільні презентації. По суті це інформація на паперовому носії, що містить ілюстративний матеріал – невеликі за обся-

гом тексти, графіки, малюнки, таблиці. Найчастіше потрібно як роздатковий матеріал для довідки при обговоренні проблемних питань на нарадах з невеликою кількістю учасників. Може також використовуватися і в інших випадках, наприклад, при відсутності можливості організувати презентацію у вигляді слайдів.

2. Презентації у вигляді відеоролика. Найчастіше вони мають призначення рекламного ролика. Зазвичай в них використовуються відзняті на відеокамеру невеликі сюжети, а так само тривимірна комп'ютерна графіка.

3. Інтерактивні презентації. Це найпопулярніший вид презентацій. Зазвичай вони створюються за допомогою програми Flash. Перевагою даних презентацій є те, що користувач може самостійно управляти виведенням інформації, клацаючи по керуючим елементам (кнопках, іконка). Інформація у флеш-презентаціях структурована за розділами, як на сайті й у той же час у ній анімовані окремі елементи, які вносять різноманітність і «радують око» користувача, тобто презентація перестає бути нудною. Flash-презентація є оптимальним варіантом при розміщенні презентації в Інтернеті.

4. Мультимедійна презентація. Це сучасний високотехнологічний спосіб донесення інформації до потенційних клієнтів, партнерів або інвесторів. Слово «мультимедіа» означає безліч засобів передачі інформації. Мультимедійна презентація – представлення інформації за допомогою цілого комплексу засобів її передачі – відео, анімації, фотографії, комп'ютерної графіки, тексту, звуку у вигляді музики, голосу диктора і спецефектів та ін. Найчастіше подібні презентації адаптовані для перегляду на моніторі комп'ютера і являють собою анімаційний ролик з можливістю управління в інтерактивному режимі [2].

Сучасні мультимедійні комп'ютерні програми й інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) відкривають майбутнім керівникам (фахівцям, студентам) доступ до електронних підручників, освітніх web-сайтів, систем дистанційного навчання та ін. Це дає можливість підвищити ефективність розвитку пізнавальної самостійної діяльності й дати нові можливості для їх творчого зростання.

Таким чином, нами доведено, що їх можливості необмежені, зокрема: негайний зворотний зв'язок між користувачем та ІКТ; комп'ютерна візуалізація навчальної інформації про об'єкти або

закономірності процесів, явищ, що протікають реально, так і віртуальних; архівне зберігання достатньо значних обсягів інформації з можливістю її передачі, а також легкого доступу і звернення користувача до центрального банку даних; автоматизація процесів обчислювальної, інформаційно-пошукової діяльності, а також обробки результатів навчального експерименту з можливістю багатократного повторення фрагмента або самого експерименту; автоматизація процесів інформаційно-методичного забезпечення, організаційного управління навчальною діяльністю і контролем за результатами засвоєння знань [3].

Фахівці, які вміло й ефективно володіють технологіями та інформацією, мають новий стиль мислення, принципово інакше оцінюють проблеми, які виникають, організовують свою діяльність.

Список використаних джерел

1. Шевчук С. В. Українська мова за професійним спрямуванням : підручник / С. В. Шевчук, І. В. Клименко. – 3-тє вид., виправ. і допов. – Київ : Алерта, 2012. – 696 с.
2. Жернакова М. Б. Деловые коммуникации: теория и практика : учебник для бакалавров : [гриф УМО] / М. Б. Жернакова, И. А. Румянцева, Гос. ун-т управления. – Москва : Юрайт, 2014. – 370 с. – (Бакалавр. Базовый курс)
3. Гомонюк О. М. Зарубіжний досвід формування професійно-педагогічної культури майбутнього фахівця соціальної сфери / О. М. Гомонюк // Вісник Запорізького національного університету : зб. наук. пр. Серія Педагогічні науки. – Запоріжжя, 2011. – Вип. 1(4). – С. 22–28.

ТАЙМ-МЕНЕДЖМЕНТ АБО 21 ПРИНЦИП ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ЧАСОМ ПО БРАЙАНУ ТРЕЙСІ

Д. С. Власенко, *студентка напряму підготовки «Менеджмент», група МЕН-21*

С. В. Остряніна, *к. е. н., доцент доцент кафедри менеджменту – науковий керівник*

Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Тайм-менеджмент, як і переважна більшість соціально-економічних процесів, характеризується неоднозначністю, що сприяє появі як прихильників, так і противників цієї практики.

Тайм-менеджмент є частиною ідеології успіху сучасної людини.

Вчені розглядають поняття «тайм-менеджмент» по-різному (табл. 1), в залежності від наявного досвіду в управлінні часом.

Таблиця 1 – Поняття «тайм-менеджменту»

Автор	Сутність поняття
С. Прентіс	Це технології управління часом у реальних ситуаціях повсякденного життя, безліч прикладів, прийомів і практичних рекомендацій, які роблять пропоновані концепції управління часом наочними і такими, що легко запам'ятовуються [1, с. 7]
Б. Трейсі	Це мистецтво управління часом з урахуванням ефективної методики управління власним часом [2, с. 6]
Ф. О'Конел	Тайм-менеджменту як вміння балансувати між роботою та особистим життям [3, с. 14]

Ефективний тайм-менеджмент дозволяє осмислювати свої вчинки і рішення з точки зору їх доцільності для власного розвитку і вдосконалення.

Існує маса корисної літератури по управлінню часом. Окремі видання присвячені тайм-менеджменту для жінок (молодих мам, домогосподарок), студентів, школярів, керівників. Фахівцями проводяться семінари, конференції, майстер-класи та тренінги з тайм-менеджменту.

Брайан Трейсі – самим популярний мотиваційний спікер по досягненню цілей і особистої ефективності, який протягом тридцяти років активно вивчав питання самореалізації, особистої ефективності, створення успішної кар'єри і управління часом.

Автор аудіо-програм і більше ніж 45 книг на теми управління продажами, бізнесу, лідерства та самореалізації. Більше 300 відео- та аудіо-курсів він встиг видати за ці роки, активно консультує близько сотні успішних компаній і постійно виступає перед численними аудиторіями в самих різних країнах світу: Канаді, США, Австралії та інших.

Його бестселери були переведені на вісімнадцять мов і сьогодні вони продаються в 37 країнах.

Так, на думку Б. Трейсі: «Перед вами лежить лише один шлях: змінити підхід до роботи, набути навички правильно реагувати на нескінченний потік щоденних обов'язків – і тоді ви

станете господарем свого часу і свого життя. Вам належить навчитися відмовлятися від якихось справ на користь тих занять, які насправді для вас значимі» [4].

Яскравим прикладом успіху Б. Трейсі є 21 принцип ефективної праці, суть якого у наступному: вирішіть точно, чого хочете; заздалегідь плануйте кожен день; користуйтеся принципом 80 на 20; завжди думайте про результати; творчий підхід до відстрочення справ; метод ABCDE; основні показники діяльності; закон трьох завдань; ретельно підготуйтеся перед початком роботи; просувайтеся поетапно; підвищуйте свою кваліфікацію; використовуйте свій унікальний талант; визначте свої слабкі місця; надавайте на себе тиск; мобілізуйте всі сили; шукайте стимули до дії; не ставайте рабом високих технологій; скибочки завдання; забезпечте себе запасом часу; розвивайте в собі відчуття невідкладності; єдине завдання.

Таким чином, люди по-різному сприймають необхідність планування часу. Для декого – це природна потреба відчувати корисність прожитих днів. Порушення планів і невиконання передбаченої роботи викликає внутрішній дискомфорт. Для інших така практика дуже обтяжлива та гнітюча. Загалом, планування часу необхідне не лише для підприємництва, але й для інших сфер діяльності.

Обираючи інструментарій для створення ефективної системи управління часом необхідно враховувати особливості кожної людини. Усі люди різні, і важливо усвідомити, що в області тайм-менеджменту не існує єдиного правильного рішення, яке підійде абсолютно кожному.

Список використаних джерел

1. Прентис С. Интегрированный тайм-менеджмент : [учеб. пособие] / С. Прентис ; пер. с англ. – Москва : Добрая книга, 2007. – 288 с.
2. Трейси Б. Тайм-менеджмент по Брайну Трейси. Как заставить время работать на вас : [учеб. пособие] / Б. Трейси. – Москва : Альпина Бизнес Букс, 2016. – 302 с.
3. О'Коннелл Ф. Успевай всё вовремя. Самоучитель по тайм- менеджменту : [учебник] / Ф. О'Коннелл ; пер. с англ. – Москва : Дело и Сервис, 2007. – 176 с.
4. Брайан Трейсі коротка біографія автора + огляд ТОП-10 найбільш популярних книг + відео [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://bigenergy.com.ua/fnansi/dloviy-svt/1455-brajan-trejsi--korotka-biografiya-knigi-video.html. – Назва з екрана.

ПРОБЛЕМИ МІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Л. І. Завора, *студентка напряму підготовки 6.030504 «Економіка підприємства», група ЕП-41*
В. А. Власенко, *к. е. н., доцент, доцент кафедри менеджменту – науковий керівник*
Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Міграційна ситуація в Україні є відображенням економічних та соціальних процесів, які відбуваються в державі. Економічна криза, анексія АР Крим та початок військових дій на Сході України спричинили появу нових міграційних тенденцій, зважаючи на які українська міграційна політика потребує суттєвих перетворень.

Метою дослідження є узагальнення основних проблем міграційної політики України та визначення шляхів їх вирішення.

Необхідно констатувати, що міграція робочої сили є неминучим явищем у XXI ст., оскільки глобалізація міжнародного ринку праці забезпечила збільшення пропозиції праці та попиту на робочу силу.

На сучасному етапі основними причинами міграції серед економічно активного населення України є: тривала політична криза у суспільстві, стрімке падіння основних макроекономічних показників; незабезпечення країною умов для реалізації можливостей своїх економічно активних громадян, значно вищий рівень заробітної плати у країнах імміграції та військові причини.

З метою розкриття проблем міграційної політики України доцільно навести ряд статистичних даних. Так, у 2015 році міграційний баланс скоротився більше, ніж удвічі порівняно із 2013 роком і становив лише 14,2 тис. осіб. На кінець 2015 року самих лише внутрішньо переміщених осіб нараховувалося 999,4 тис. осіб [1, с. 138]. Разом з тим, основним недоліком є те, що в Україні не ведеться статистика щодо реальної кількості українських громадян, які працюють за кордоном.

За офіційними статистичними даними, за останні 20 років з України виїхало 6,5 млн людей, частина яких набула статусу емігрантів [3]. Кожен рік нашу державу покидає приблизно 95,4 тис. фахівців, тобто кожен 26 спеціаліст, який має вищу

освіту, емігрує. За останні 5 років з України виїхало 5,5 тис. вчених, що еквівалентно втраті 4 млрд дол. США. При підрахунку витрат, які йдуть на підготовку кваліфікованого фахівця з вищою освітою, було визначено, що сума коливається в межах 20 тис. дол. США [2].

Отже, чисельність українських мігрантів поступово збільшується, а країна втрачає сотні талановитих людей, які б могли забезпечити стабільний розвиток національної економіки.

На наш погляд, основними шляхами вирішення проблем міграційної політики України є:

1. Уточнення реальної чисельності внутрішньо переміщених осіб. Наявність достовірної інформації про їх кількість є стратегічно важливим завданням для подальших управлінських рішень.

2. Інтеграція переселенців. На перший план мають виходити питання інтеграції переселенців у нових місцях поселення. Основними проблемами для переселенців залишаються доступ до постійного житла та працевлаштування [1, с. 139].

3. Впровадження підтримуючих заходів у напрямі оптимізації міграційної політики. Заходами міграційної політики щодо трудової міграції у сучасних умовах мають стати підвищення рівня зворотності зовнішніх трудових поїздок, забезпечення поступового повернення трудових мігрантів, посилення соціальної захищеності українських працівників за кордоном, залучення грошових коштів від мігрантів в економіку України.

4. Заохочення повернення молоді. На рівні держави необхідно звернути увагу на заохочення повернення української молоді, яка здобуває освіту за кордоном. Відповідними заходами можуть стати запровадження спеціальних програм, які передбачають направлення студентів на навчання або стажування у країни Європи або США з обов'язковим поверненням до України.

5. Робота з іноземними студентами. На рівні українських вузів необхідно більше залучати іноземних студентів для навчання і проходження практики на українських підприємствах, а також заохочувати кращих випускників до подальшої роботи саме в Україні.

Таким чином, сучасні негативні міграційні процеси в Україні є результатом незадоволення громадян рівнем оплати праці, наявністю заборгованості із виплати заробітної плати, низького

рівня соціальної захищеності людей, диспропорцій між кількістю випускників вузів та наявністю вакантних робочих місць. Саме це стало наслідком щорічного збільшення кількості мігрантів та призвело до значних втрат трудового потенціалу нашої країни. Сподіваємося, що реалізація запропонованих шляхів вирішення проблем міграційної політики сприятиме стабілізації міграційних процесів та пожвавленню економічної активності національної економіки.

Список використаних джерел

1. Гнатюк Т. О. Основні напрями вдосконалення міграційної політики України в сучасних умовах / Т. О. Гнатюк // Вісник Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. – 2017. – Вип. 2 (55). – Т. 22. – С. 138–141.
2. Міграція в Україні: факти і цифри [Електронний ресурс] / упоряд. О. Малиновська. – Київ : МОМ, 2016. – С. 32. – Режим доступу: http://iom.org.ua/sites/default/files/ff_ukr_21_10_press.pdf. – Назва з екрану.
3. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua. – Назва з екрану.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ГРУПОВИХ МЕТОДІВ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ

Д. О. Кухманський, *студент напряму підготовки «Менеджмент», група МЕН-21*
Т. О. Гусаковська, *к. е. н., доцент, доцент кафедри менеджменту – науковий керівник*
Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Той факт, що групові рішення у багатьох випадках є більш ефективними, ніж індивідуальні, відзначався неодноразово багатьма науковцями. В сучасних умовах, коли діяльність груп активізується в багатьох ланках суспільного організму, ця проблема набуває особливої актуальності.

Серед методів прийняття групових рішень найбільш дослідженою є роль групової дискусії. В ході багатьох експериментів вченими були виявлені наступні важливі закономірності:

1) групова дискусія дозволяє зіштовхнути протилежні позиції і тим самим допомогти учасникам побачити різні сторони проблеми.

2) якщо рішення ініційоване групою, воно є логічним висновком з дискусії, його значення зростає, оскільки воно перетворюється в групову норму.

Проведення групової дискусії передбачає наступні етапи:

1) формулювання проблемної ситуації, що потребує негайного вирішення;

2) кожен із учасників групової дискусії висловлює ідеї щодо вирішення ситуації;

3) члени групової дискусії обговорюють рішення;

4) учасники дискусії приймають одне групове рішення;

5) на завершення розробляється програма і план подальших дій.

Практика неодноразово підтверджувала оптимальність індивідуальних рішень, які у зв'язку з уникненням багатьох процедурних проблем є оперативнішими, персоніфікованішими. У надто складних ситуаціях, що охоплюють соціальні, психологічні, соціально-психологічні, моральні аспекти, неминучим стає звернення до групової думки.

Обґрунтування переваг і недоліків групового рішення пов'язане з виявом таких феноменів:

1. «Зсування до ризику» полягає в тому, що групове рішення є ризикованішим порівняно із середнім з індивідуальних рішень, прийнятих до групового обговорення. Групі властивий і ефект групової нормалізації, згідно з яким вона відкидає найбільш крайні рішення і приймає середнє з індивідуальних.

2. Групова нормалізація – соціально-психологічний феномен, який виникає у результаті групової дискусії, коли протилежні точки зору, навіть екстремальні позиції згладжуються і стають єдиною усередненою думкою.

3. Групова поляризація – соціально-психологічний феномен, що є результатом групової дискусії, у процесі якої різні точки зору, думки оформлюються у дві протилежні безкомпромісні позиції. Групове обговорення проблеми сприяє зміцненню засадничих думок індивідів.

Таким чином, перевеги групового рішення полягають у тому, що в процесі прийняття групового рішення легше долаються стереотипи мислення, а комплексний пошук рішення дає змогу обрати найбільш ефективні. Коли у групі спостерігається єдність думок – це значно прискорює процес вироблення групового рішення і є неабиякою мотивацією для ефективної трудової діяльності не тільки кожного працівника, але і групи загалом.

При цьому існують і недоліки використання зазначених методів. Один з основних недоліків – це блокування рішення, оскільки точки зору учасників можуть розійтися. Можливе прийняття невірного рішення, коли найактивніші індивіди є не досить компетентними в обговорюваному питанні. Розробка і ухвалення групового рішення, на відміну від індивідуального, може зайняти набагато більше часу, але можливе і передчасне ухвалення групового рішення та нечітке визначення відповідальності. Крім того, групове прийняття рішення часто викликає стан незадоволення і напруження, тому що кожний учасник дискусії буде намагатися, щоб саме його точка зору була прийнята.

На завершення слід зауважити, що менеджери повинні добре розуміти переваги та недоліки різних методів прийняття рішень, а також знати, у яких ситуаціях їх можна використовувати, комбінувати, виділяти типові управлінські завдання й застосовувати під час їх вирішення структуровані методи ухвалення рішень, а також збагачувати арсенал методів власними розробками.

Список використаних джерел

1. Титова Н. Л. Методики принятия группового решения [Електронний ресурс] / Н. Л. Титова. – Режим доступу: http://ecsocman.hse.ru/text/19186920/ – Назва з екрана.
2. Управленческие решения – методы принятия, процессы разработки и оценки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.gd.ru/articles/9541-upravlencheskie-resheniya---metody-prinyatiya-protsessy-razrabotki-i-otsenki. – Назва з екрана.

DEVELOPMENT OF BUSINESS ETHICS IN PAKISTAN

M. W. Nasir, *5th year student majoring in «Business Administration» master's degree*
L. M. Shymanovska-Dianych, *professor, head of management department – scientific advisor*
Poltava University of Economics and Trade

Business have great impact in our social and Economic life and to improve our of life style by developing business in modern way. Many people gives opinion that business and ethic do not go hand in hand because process to the ethical practice does not takes place profit to the organization. Most of people believe that Perfectly ethical company does not able to get complete benefits from the business that are offered by the environment so it will not be able to

get benefits from the opportunities that are provided by the circumstances. While in other side real life example shows that business ethics create high return for the company. Most main thing the reputation and image of the company also rise if the act upon corporate social responsibilities towards their employees and and fulfill their ethical values and honestly take care of society, stakeholders, customers interest and benefits over their own business objectives and goals. It also place a positive impact on the value of shares of that company and their grow in very positive way. Many examples of Multinational companies that are running shows that the companies follow their ethical practices provides the double value to their shareholders than the companies who do not follow ethical practices. Business ethics are especially so important to dealing with the customers. As customers are always assets and core values for the organization and business. Maintaining the integrity in the customers towards the brand is crucial for building the client relationship. Business ethics attitude could be much different even within one organization culture. Running a business is always required proper consideration toward the several issue outside the traditional scope of making money. Ethics wise it's also important for us to see how we deal with our customer and other things regarding to customers. There is no any doubt that ethic is an important business subject for an organization to study. There could be differences to understand ethical points of rules as one man ethical point of view could be completely different than other man ethical point of view. So its very important to develop a collective set of ethics that represent the entire organization. In Business ethics it is commonly agreed upon the practices of different moral values or principles. However there are some basic guideline that can help us to assess whether the path taken by someone is ethical or not ethical. Ethical conflicts occurs when there is strong conflict between personal wants and in official restrictions.

Pakistan is a developing economy and country of vast business opportunities and resources. In Pakistan if we need to measure the personal business score of business ethics then it will be based on gender, Education, Management experience and work experience of Government makes different in making more ethical decisions. The creation of Ethical climate requires relevant anti-corruption policies and practices that helps to grow ethical values strongly.

Organizations of Pakistan working on following business ethics rules to develop their ethical values.

Honesty:

If executive level will be honest the whole organization will follow their leader and work according to it. In Pakistan now they are working mainly to create honesty in work and maintain it.

Integrity:

Integrity starts from the upper level and even political executives matters a lot in that point. These days in Pakistan values are growing well and states own institutes start accountability of positions and this way good people will grow only and business intuitions will more ethical ways.

Loyalty:

Every person should be loyal towards it's job and work and Pakistan is working on education of building loyalty in employees and their owners.

Concern for others:

In Pakistan we have tradition to be helpful for others and that ethical value we already have we even our institutes are working on it to grow it further.

Respect for others:

At work place if you will have respect you will feel comfortable and it will grow your productivity. Respect gives you more motivation towards your works and this way you good results. Pakistan is a country where in institutions people shows respect to others and work together.

BUSINESS ETHICS IN INDIA

Y. N. Rongali, *5th year student majoring in «Business Administration» master's degree*
I. P. Chayka, *PhD – scientific advisor*
Poltava University of Economics and Trade

Until the year 1992, ethics in business was hardly a topic of concerted engagement at any level-except in 2 or 3 business schools in the country. It was only the 2 billion dollar stock exchange fiasco in 1992, the Harshad Mehta scam which threw up the ethics issue at the macro level. Business Ethics is in the forefront since India got its own Enron – The Satyam scandal.

As one Shell executive observed ‘we have 300 years of experience with financial accounting, 30 years with environmental accounting and virtually none with social/ethical accounting. Globalisation has multiplied the ethical problems facing organisation. The new companies act 2013 with its focus on corporate governance has created the need for organizations setting ethical and ethical program. Most of the changes have been made with the aim of increasing ethical conduct and creating more transparency in order to prevent repetition of scandals and economic crisis.

Even though lot of organizations has their own ethical programs, they are not properly followed by employees. Despite positive claims for the value of ethics programmers, studies suggest their direct effect on behavior is rather slight. One possible explanation is that ethical culture, rather than ethics programmers, has the strongest influence on behavior. This does not mean ethics programmers are unimportant, as they may serve to nurture and strengthen ethical culture.

The present business environment in India is characterized by four important socio-economical and political parameters. India has:

1. A functioning democracy, with independent judiciary and a free press.
2. A free market, globalised economy with an active private sector.
3. Ease of entry and exit for businesses.
4. A large number of NGOs – voluntary non-government organizations for social causes – are active.

Though India needs to make several improvements in each of these parameters to become a top class nation, the situation today is much better than the era before 1991-2010. This is evidenced by the high rate of growth of GDP in the range of 8.0 to 9.0 percent for the past several years. Given this business environment, all businesses – production, trade, and services – need to survive and grow in fiercely competitive globalised markets. Can any business really afford to be unethical?

Every business in the competitive markets of today and tomorrow is, in fact, behaving ethically with all its stakeholders simply because it needs to survive and grow. Unethical practices with stakeholders lead invariably to the extinction of the business, sooner or later.

Almost all of the unethical behavior of the businesses in India are in the area of their interface with the government administration at

all levels; nation, state, city and village. Most common unethical behaviors are tax-evasion and the six different ways of corruption, which are: speed money, nuisance value, underhand commission, nepotism, avoiding legal punishment and bending/ breaking laws/rules. And inside organizations most common forms of misconduct – lying and abusive behavior – are nearly universal.

What the government can do to stop unethical practices by business enterprises or personnel even though it has set up firm ethical policies for business enterprises and personnel?

In my opinion in any kind of business enterprise or government a firm resolve by top level management can make it possible for the business enterprise or government body to behave ethically. So the government should keep an eye on the top level managements and make sure they follow the ethical code without creating any discomfort for them, which eventually lead to a better organizations and better country.

And what can the organizations do to make to make the workplace better?

In my opinion top level management should promote ethical leadership and ethical leaders, ensure high quality ethics program and should make sure every personnel in the company is aware of it, if any person is pressurized to perform unethical practices the company should identify and address the sources, make sure the reports of misconducts should be confidential as the reporters may face retaliation and finally they should find an opportunity every now and then to educate and promote values and codes.

According to 2018 Global Business Ethics Survey (Ethics and Compliance Initiative), leaders should brace themselves for rising of misconduct of employees in the days ahead.

These are some of the statics given by the ECI on present scenario of Indian business ethics [1]:

Pressure to compromise standards: 40 %;

Observed misconduct: 40 %;

Reported misconduct: 82 %;

Experienced retaliation: 74 %;

Supervisor commitment: 68 % (under strong learning culture), 38 % (under weak learning culture);

Managerial commitment: 55 % (under strong learning culture), 45 % (under weak learning culture);

(Note: Reports of misconduct rise 94 % when top management verbally promotes workplace integrity);

Program awareness: 42 % (all six), 54 % (some elements present), 4 % (no elements present);

(Note: Six program elements: written standards of work place integrity; training on the standard of workplace integrity; ability to seek feedback and advice related to workplace integrity; confidential or anonymous reporting mechanism; workplace integrity as part of performance appraisal; formal process to discipline violations of the code of conduct);

Program implementation: 28 % (well implemented program), 45 % (moderately implemented program), 27 % (poorly implemented program);

(Note: Well implemented programs are rare. Only one in six employees know about the program elements and exhibit evidence that their organization's program is effective).

Reference

1. 2018 Global Business Ethics Survey [Electronic resource]. – Access mode: https://www.ethics.org/ecihome/research/gbes – Name the screen.

РОЗВИТОК КОНТРАКТНОЇ ЛОГІСТИКИ В УКРАЇНІ

А. В. Бандякін, *спеціальність Міжнародні економічні відносини освітня програма «Міжнародні економічні відносини», студент групи МЕВ-61*
В. І. Клименко, *к. е. н., доцент кафедри міжнародної економіки – науковий керівник*
Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Ефективна торговельна і транспортна логістика є ключовими для розвитку конкурентоспроможності країн у всьому світі. Логістика особливо важлива для України, де міжнародна торгівля складає значну частину ВВП. Розташування України на перетині магістральних транспортних шляхів з Європи до Азії та від скандинавських держав до регіону Середземномор'я створює унікальні можливості для розвитку послуг у сфері транзиту. Розвиток транспортного сектора України є також невід'ємною частиною Угоди про асоціацію між Україною та ЄС (УА).

Протягом останніх 5 років на ринку логістичних послуг проявляється активація попиту на логістичні послуги 3PL-операторів (сегменту контрактної логістики), сервіс яких використовують 80 % з топ-500 компаній світу списку «Fortune» та 4PL-операторів.

3PL-провайдери – це багатопрофільні логістичні провайдери, що мають високопрофесійний персонал. Вони займаються доставкою товару, контролем проходження митниці, пакуванням, фасуванням товару тощо. На ринку України до 3PL-провайдерів відносяться такі: «Гранд Логістик», «УВК», DHL, NEOLIT, «Black Sea Shipping Service Ltd.» та інші [1].

4PL – інтегрований логістичний аутсорсинг – вид логістичного сервісу, коли підприємство-замовник не лише залучає аутсорсера для виконання функцій транспортної логістики, але й передає йому задачі з проектування та управління ланцюгами поставок та логістичними бізнес-процесами на підприємстві. На українському ринку вже присутня компанія, в структуру якої введений 4PL-оператор – «Метро Кеш енд Керрі» – METRO MGL Logistik GmbH [1].

Контрактні логістичні компанії здійснюють такі операції як: проектування і планування ланцюгів поставок, складування товару, транспортування і розподіл вантажу, обробку замовлень і збір платежів, управління запасами і надання певних аспектів з обслуговування клієнтів.

Виявлено, що щорічні темпи зростання сегменту контрактної логістики у світі у 2014 р. відносно 2013 р. склали 5,4 %, а в період 2014–2018 рр. вони становитимуть 6,8 %. Особливу конкуренцію для 3PL-операторів становлять постачальники IT-рішень, які з огляду на розвиток системи «Global Transportation Management» (TMS) у поєднанні з модулем «Business Intelligence» (BI) та системи RFID дозволяють віртуалізовувати інформацію та знижувати інвестиції [7].

Найбільші частки на ринку логістичних послуг України займають німецька компанія Kuehne&Nagel (19,6 %) і голландська компанія Raben Ukraine (12,5 %) (рис. 1).

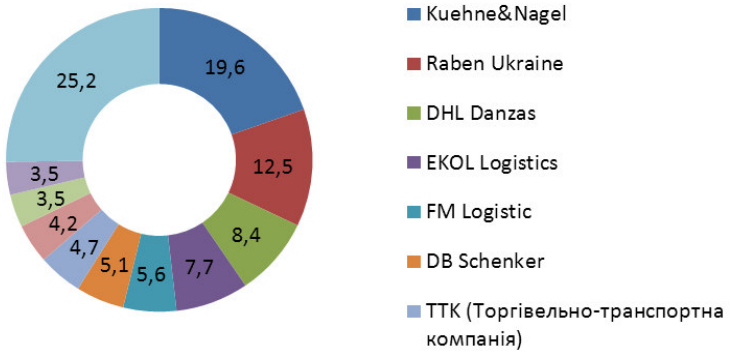

Рисунок 1 – Частка основних логістичних компаній на ринку України [4]

Щодо структури ринку логістичних послуг України, то у сегменті складської логістики достатньо сильні позиції в представництва німецької компанії Kuehne and Nagel (15 %), транспортної – у голландської Raben (10 %). У сегменті транспортної логістики на даний момент велика частка належить малим українським регіональним компаніям [6].

Kuehne&Nagel Україна займається контрактною логістикою з 1998 року, надаючи комплексні рішення з управління ланцюга-

ми поставок. Компанія обслуговує понад 115 000 м^2 складських площ в Україні. Для вирішення завдань в контрактній логістиці і збільшення конкурентних переваг Kuehne&Nagel використовує власну систему складського обліку з можливістю цілодобової підтримки. Складські центри мають свої особливості: маркування і стікерування товарів, створення промо-наборів, формування метроюнітів і багато іншого [2].

Взагалі, відсутність складів в Україні стримує розвиток логістичного бізнесу, що підтверджується даними інформаційного агентства «All Retail». Більшість складів в Україні побудовані ще в радянські часи або перепрофільовані під склади виробничі приміщення підприємств. Лише 10 % складів в Україні відповідають вимогам класу «А» або «В», 50 % – склади класу «Д», 30 % – класу «С», інші – зовсім не класифіковані. В середньому по Україні на 1 000 осіб приходиться менше 15 м^2 складських площ, що в 15–17 разів менше, ніж у Західній Європі [1, 3].

Крім цієї проблеми, існує ще одна: основна кількість логістичних компаній в Україні, що надають саме спеціалізовані послуги, сконцентрована в м. Київ, тому виникає запитання, як ефективно користуватися логістичними послугами підприємствам із регіонів України. Тому, враховуючи досвід розвинутих країн, які досягли успіху в наданні логістичних послуг, необхідно географічно раціонально розташувати логістичних операторів і логістичні компанії для зручності в користуванні їх послугами [6].

Таким чином, логістичний ринок України знаходиться на стадії формування та має значний потенціал, для реалізації якого необхідно спрощення процедур торгівлі й удосконалення транспортного та складського обслуговування. Логістика в Україні розвивається відповідно до світових тенденцій, тому найкращі перспективи, на думку фахівців, мають 3PL та 4PL провайдери, що здатні надавати повний комплекс логістичних послуг. Адже найбільшим попитом серед логістичних послуг у загальній структурі ринку користуються внутрішні доставки та складування та контрактна логістика, яка останнім часом набуває все більше популярності серед українських споживачів.

Список використаних джерел

1. Більовський К. Е. Стан та перспективи розвитку логістичних послуг в Україні [Електронний ресурс] / К. Е. Більовський // Вісник

Хмельницького національного університету. – 2016. – Режим доступу: elar.khnu.km.ua/jspui/bitstream/.../5310/1/Більовський.pdf. – Назва з екрана.
2. Контрактна логістика Kuehne&Nagel Украна [Електронний ресурс] : сайт Kuehne&Nagel Україна. – Режим доступу: https://ua.kuehne-nagel.com/uk_ua/kontraktna-loghistika/produkti-i-siervisi/ – Назва з екрана.
3. Развитие логистического бизнеса в Украине тормозит отсутствие складов [Електронний ресурс] / Информационное агентство «All Retail». – Режим доступу: http://allretail.ua/news/45517/ – Назва з екрана.
4. Pro – Consulting Аналітика ринків. Фінансовий консалтинг [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pro-consulting.ua/ – Назва з екрана.
5. Тараненко Ю. В. Аналіз ринку логістичних послуг / Ю. В. Тараненко [Електронний ресурс] // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2015. – Режим доступу: www.ej.kherson.ua/journal/economic_12/162.pdf. – Назва з екрана.
6. Шевченко І. В. Світовий досвід ефективного здійснення логістичних процесів на підприємствах / І. В. Шевченко [Електронний ресурс] // Журнал «Глобальні та національні проблеми економіки». – 2017. – № 16. – Режим доступу: global-national.in.ua/archive/16-2017/104.pdf. – Назва з екрана.
7. 7. Шевців Л. Ю. Комплексний аналіз ринку логістичних послуг в Україні [Електронний ресурс] / Л. Ю. Шевців, О. Є. Шандарівська // Наукова періодика України. – 2016. – № 16. – Режим доступу: www.irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe?. – Назва з екрана.

РОЛЬ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ В СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

К. П. Кононенко, *спеціальність Організація виробництва, студентка групи 4-ОВ*
Л. А. Струс, *викладач економічних дисциплін*
Вінницький коледж Національного університету харчових технологій, м. Вінниця, Україна

Міжнародна торгівля у широкому розумінні охоплює різну обмінну діяльність, як товарами, так і іншими продуктами людської праці. Якщо на національному ринку рух товарів обумовлюється більше економічними факторами і державною політикою, то на світовому ринку суттєвий вплив на міжнародну торгівлю має зовнішньоекономічна політика окремих держав чи їх

груп. Будь-якій державі для успішного функціонування на всесвітньому ринку необхідно мати свою зовнішньоекономічну інфраструктуру, яка може забезпечити просування товарів чи послуг від виробника до споживача в інші країни.

Міжнародна торгівля посідає особливе місце в складній системі світових господарських зв'язків. Вона опосередковує практично всі види та форми міжнародного співробітництва, включаючи спільну підприємницьку діяльність різнонаціональних суб'єктів, міжнародний трансферт технологій тощо. Як історично, так і логічно інтернаціоналізація світового господарського життя почалась зі сфери товарного обігу. Від епізодичних варіантів міжнародного обміну товарами світова торгівля еволюціонувала до становлення світового товарного ринку. У сучасних умовах через канали зовнішньої торгівлі проходить до 1/5 частини виробленої в світі продукції, і ця частка має тенденцію до зростання. Зовнішня торгівля перебуває під впливом різноманітних чинників, найважливішими з яких є6 основні тенденції розвитку міжнародного поділу праці, тобто глобалізація та лібералізація світової торгівлі, загальний стан економіки країни, кон'юнктура світового ринку, економічний стан основних торгових партнерів, рівень державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Обсяг і динаміка зовнішньої торгівлі значно залежить від характеру торгової політики держави, яка визначається існуванням тарифних і нетарифних обмежень. Характер торгової політики країни визначаться з урахуванням середнього рівня митного тарифу і середнього рівня та інтенсивності кількісних обмежень. З огляду на це вирізняють відкритий, помірний, обмежувальний, заборонний характер зовнішньої торгівлі. Відкритою визначається зовнішня торгівля країни, де середній рівень імпортного мита не перевищує 10 %, а кількісні обмеження низько інтенсивні і не перевищують 25 % імпорту. Помірна торгова політика характеризується середнім рівнем імпортного мита від 10 % до 25 %. Для обмежувальної політики характерні високі митні та нетарифні обмеження від 25 % до 40 %. Якщо ж такі обмеження перевищують 40 %, то має місце заборонний характер зовнішньої торгівлі.

Усі країни світу в більшому або меншому ступені залежні від міжнародної торгівлі усвідомлюючи дану обставину, Міжнародне співробітництво виробило цілий ряд окремих принципів, на яких базується міжнародна торгівля (табл. 1.1) [1, с. 73].

Таблиця 1.1 – Основні принципи міжнародної торгівлі

№	Принципи
1	Торгівельні відносини базуються на основі поваги принципів суверенної рівності
2	Кожна країна має суверенне право на вільну торгівлю з іншими країнами
3	Недопущення дискримінації
4	Економічний розвиток і соціальний
5	Міжнародна торгівля повинна сприяти розвитку регіональних економічних угрупувань
6	Міжнародна торгівля повинна регулюватися правилами, що сприяють економічному і соціальному прогресу.
7	Міжнародна торгівля повинна бути взаємовигідна
8	Можливість доступу на ринки і вигідності цін на сировинні товари, що експортуються
9	Розвинуті країни, що діють у регіональних економічних угрупуваннях, повинні робити усе щоб не нашкодити на розширення імпорту з третіх країн
10	Національна і міжнародна економічна політика повинна бути спрямована на досягнення міжнародного поділу праці відповідно з потребами й інтересами країн
11	Міжнародні установи і країни, що розвиваються, повинні забезпечити посилення припливу міжнародної фінансової, технічної й економічної допомоги
12	Значна частина коштів, що вивільняється внаслідок роззброювання, повинна направлятися на економічний розвиток країн, що розвиваються
13	Державам, що не мають виходу до моря необхідно надавати максимум можливостей, що дозволили б їм перебороти вплив внутрішньоконтинентального положення на їхню торгівлю
14	Повна деколонізація відповідно декларації ООН

Таким чином, роль міжнародної торгівлі полягає в сприянні розширенню національної ресурсної бази, розвитку спеціалізації країни, встановлення зв'язку національного ринку зі світовим, забезпечує одержання додаткового доходу за рахунок різниці національних і інтернаціональних витрат виробництва.

Список використаних джерел

1. Шталь Т. В. Міжнародна економіка та міжнародні економічні відносини : навч. підручник / Шталь Т. В. – Харків : Форт, 2015. – 364 с.
2. Міжнародна торгівля [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.vuzlib.su.lazebnik (дата звернення 01.11.2018).

УПРАВЛЕНИЕ ИЗМЕНЕНИЯМИ В ВУЗЕ: ПРАКТИЧЕСКИЙ АСПЕКТ РЕАЛИЗАЦИИ СТРАТЕГИИ РАЗВИТИЯ ВУЗА

Ж. М. Акулов, *специальность 6М051000 «Государственное и местное управление», магистрант группы МГУМБ-12*
И. В. Богдашкина, *к. п. н., доцент, доцент кафедры «Экономика и менеджмент» – научный руководитель*
Западно-Казахстанский аграрно-технический университет имени Жангир хана, г. Уральск, Республика Казахстан

Университеты Казахстана осуществляют свою деятельность в условиях с целью увеличения академической самостоятельности, уменьшается количество норм и ограничений, государство от прямого управления переходит к косвенному, повысилась ответственность университетов за достижение результатов обучения. **«План нации»** определяет пути достижения казахстанского видения – **«казахстанской мечты»** и связанные с ним задачи социальной модернизации. Фактически этот документ сам является планом изменений на уровне государства. В связи с этим перед казахстанскими вузами стоит первоочередная задача синхронизации своих стратегий развития со стратегическими документами страны и программой развития образования и науки.

В условиях реализации «Плана нации» высшие учебные заведения ответственны за темпы генерирования и диффузии новых знаний, их коммерциализацию и обеспечивать непрерывность инновационных циклов в национальной экономике. В то же время действующие стратегии вузов слабо подвержены изменениям, они разрабатываются на длительные перспективы и остаются неизменными практически все время действия.

Управление изменениями стало особенно актуальным в постоянно меняющемся мире. Если раньше слова **«желаю жить во время перемен»** было проклятием, то настоящее время изменения стали постоянными. Теория управления изменений в организациях получила новый виток развития методологии в конце прошлого века (П. Сенге, К. Левин, И. Адизес, У. Бриджес, Мак-Кинзи, Д. Коттер и мн. другие).

Развитие академической и управленческой самостоятельности, изменения внешней среды, нормативно-правовых актов

привели к необходимости адаптации теоретических основ изменений к специфике образовательной деятельности. Русскоязычные научные исследования, демонстрирующие возможность применения указанных теорий к практике вузовской деятельности, еще не нашли широкого применения в рамках вузовских реалий. Большая часть ссылок носит общий характер. Однако, есть часть работ, ссылки на которые мы привели в таблице, которые конкретизируют вопросы применения указанных теорий в контексте образовательной деятельности.

Таблица 1 – Примеры адаптации теорий управления изменениями в образовательной сфере

№	Авторы модели/концепта	Сущность модели	Примеры адаптации к образовательной деятельности
1	Питер Сенге [2]	Самобучающаяся организация ө это организация которая сама создает, приобретает, передает и сохраняет знания.	Смоленцева Ю.К. [3] – обоснование возможности применения. Глубокова Е.Н. [4] – подготовка ППС к изменениям. Ераносян В.П. [5] – этапы стратегического менеджмента вуза. Витухновская С.А. [6] – понятие «университет будущего». Концепция инновационного университета. Сыротюк С.Д. [7] – затраты на обучение персонала.
2	Курт Левин	Теория поля	Сиденко Е.А. [8] – мотивация педагогов к достижению целей;
3	И. Адизес	Идеальный руководитель Модель управления изменениями Жизненный цикл корпорации	Шипилина Л.А. [9] – методология изменений на кафедре вуза Дрогобыцкая К.С. [10] – многомерная организационная структура вуза Подопригора М.Г. [11] – образы «отличного» и «плохого» вуза Группа авторов РЭУ им.Плеханова [12] – создание комплиментарной системы вузовских преподавателей
4	У.Бриджес	Трехэтапный менеджмент переходного периода	Отсутствуют публикации, касающиеся вузовской сферы
Примечание – составлено авторами на основе источников [5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12]			

Конкуренция среди поставщиков образовательных услуг характеризуется насыщением рынка предложениями образовательных услуг среди казахстанских вузов, возможность удаленного получения образования с помощью дистанционного обучения, предоставление российскими вузами бесплатных мест для обучения казахстанских студентов, уменьшением численности выпускников школ, уменьшением численности успешно сдавших ЕНТ, фактическим открытием рынка образовательных услуг для зарубежных вузов.

Стратегическое управление предполагает использование различных инструментов стратегического управления в зависимости от специфики организации образования и достижения целей:

– ключевые показатели эффективности (KPI): позволяют каскадировать стратегические цели на уровень подразделений, работников и ППС;

– процессно-ориентированное управление (Activity-based management): отслеживает общие и косвенные издержки по всем процессам и привязывает их к конкретным продуктам и клиентам, позволяя более точное распределять издержки и принимать более верные решения в разрезе образовательных программ;

– для вузов – это открытие новых программ профессиональной сертификации, там где надо сначала обучить преподавателей, открытие инновационных лабораторий для проведения исследований совместно с производством, открытие франчайзинговых или совместных программ с ведущими вузами мира;

– теория заинтересованных сторон (stakeholder theory) позволяет спроектировать взаимодействие групп и индивидов, направленное на выявление и удовлетворение потребностей в рамках реализации миссии организации.

– лучшая практика (excellence): присвоение *«знаков качества»* (quality label), которые определяют показатели повышенного качества или совершенного качества – в вузовской среде это, прежде всего аккредитация и рейтинги;

– постоянное улучшение в университете – постоянное улучшение, начиная с учебной аудитории и заканчивая высшим руководством, от ректора до преподавателя.

Вместе с тем, необходимо отметить, что, несмотря на значительные позитивные изменения в восприятии стратегии и необходимости изменений в университете, тем не менее, в организации пока не сложилось полное осознание необратимости и устойчивости изменений и их результатов. Необходимо продолжать разъяснительную работу с коллективом, внедренные изменения должны быть систематизированы и формализованы на институциональном уровне.

Список использованных источников

1. Назарбаев Н. А. План нации – 100 конкретных шагов по реализации пяти институциональных реформ [Электронный ресурс] / Назарбаев Н. А. – 2015.
2. Ераносян В. П. Концепция системного менеджмента в формате стратегического управления / Ераносян В. П. // Образование. Наука. Инновации: южное измерение. – 2012. – С. 39–45.
3. Витухновская С. А. Инновационные университеты будущего новый облик, мировой уровень / Витухновская С. А. // Совет ректоров. – 2012. – С. 80–83.

ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ ЗА МСФЗ

А. В. Бута, *студентка групи 302-О*
Ю. І. Литвинець, *к. е. н. – науковий керівник*
Відокремлений підрозділ Національного університету біоресурсів і природокористування України «Ірпінський економічний коледж», м. Ірпінь, Україна

Фінансова звітність є основним джерелом інформації при проведенні аналізу фінансового-господарської діяльності підприємства. У фінансових звітах відображуються як фінансовий стан підприємства, так і результати його фінансово-господарської діяльності.

Фінансові звіти дають змогу не тільки оцінити ефективність фінансово-господарської діяльності підприємства, а й вивчити і проаналізувати механізми управління власним капіталом і прибутком, що завжди важливо для акціонерів підприємства, його потенційних інвесторів і партнерів по бізнесу.

Сучасна фінансова звітність за складом і зовнішніми ознаками аналогічна зарубіжній фінансовій звітності, яка здійснюється за Міжнародними стандартами фінансової звітності (далі – МСФЗ). Але за МСФЗ тільки Баланс та Звіт про фінансові результати є обов'язковими, а решта складається підприємствами, як правило, великими корпораціями добровільно. Фінансові звіти складаються у добровільній формі за різними форматами, як вважають за потрібне власники підприємств (у т. ч. акціонери).

На відміну від міжнародних, національні положення (стандарти) жорстко регламентують склад і зміст фінансової звітності за затвердженими формами. Проте, інтеграція вітчизняної системи бухгалтерського обліку у систему європейську, вимагала прийняття змін до основного нормативного документа з бухгалтерського обліку – Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [1]. У зв'язку з цим 5 жовтня 2017 року був прийнятий Закон «Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [2], який набирав чинності 1 січня 2018 року.

Відповідно до нової редакції ст. 12 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» підприємства, що становлять суспільний інтерес, публічні акціонерні товариства, підприємства, які здійснюють діяльність із видобутку корисних копалин загальнодержавного значення, а також підприємства, які провадять господарську діяльність за видами, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України, складають фінансову звітність та консолідовану фінансову звітність за міжнародними стандартами. Отже, все більше підприємств переходять до складання фінансової звітності за МСФЗ.

Як вже зазначалося вище, фінансові звіти за МСФЗ можуть складатися у добровільній формі за різними форматами. МСФЗ 1 «Подання фінансової звітності» [3] установлює загальні вимоги щодо подання фінансової звітності, містить настанови щодо її структури та мінімальні вимоги щодо її змісту. Зазначений стандарт дозволяє самостійно обирати назви фінансових звітів, їх структуру, найменування рядків тощо. Тобто, підприємство, яке переходить на складання МСФЗ-звітності, має право розробити власний формат фінансової звітності. Проте, слід наголосити, що такі підприємства одночасно зобов'язані виконувати вимоги НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [4] та звітувати за встановленими НП(С)БО 1 формами з позначкою про складання фінансової звітності за МСФЗ.

Підготовлена фінансова звітність за формами, затвердженими НП(С)БО 1 зазвичай не може вважатися такою, яка відповідає МСФЗ у повному обсязі. Основними причинами такої ситуації є: відсутність перехресних посилань на примітки до фінансової звітності, неможливість додавання певних рядків і граф при необхідності, заборона на зміну назв статей, некоректність подання іншого сукупного доходу в частині можливості/неможливості декласифікації до прибутків/збитків, відсутність порівняльної інформації безпосередньо у звіті про зміни у власному капіталі тощо.

В зв'язку з цим, рекомендуємо підприємствам, що подають фінансову звітність за МСФЗ розробити власну форму Приміток до фінансової звітності. При чому, Примітки до фінансової звітності, відповідно до МСФЗ 1 повинні:

– містити чітке зазначення без будь-яких обмежень про відповідальність МСФЗ (п. 16);

– надавати інформацію про основу складання фінансової звітності й конкретні облікові політики (п. 112а);

– повідомляти про основу (або основи)оцінки, застосовані при складанні фін звітності, інші застосовані облікові політики, що є доречними для розуміння фінансової звітності (п. 117)

– розкривати інформацію про судження (крім тих, які пов'язані з оцінками), що їх використав управлінський персонал у процесі застосування облікових політик суб'єкта господарювання та які мають найсуттєвіший вплив на суми, визнані у фінансовій звітності (п. 122)

– розкривати інформацію, що вимагається МСФЗ і яку не подано в фінансових звітах;

– надавати інформацію, яку не подано у фінансових звітах, але яка є доречною для їх розуміння (п. 122).

Розробка власного формату Приміток до фінансової звітності дозволить підприємствам дотриматися вимог Міжнародних стандартів фінансової звітності в повному обсязі і при цьому не порушити вимог Національних стандартів щодо складання та подання фінансової звітності.

Список використаних джерел

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні [Електронний ресурс] : Закон України від 16.07.99 № 996-XIV // База даних «Законодавство України» // ВР України. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14. – Назва з екрана.
2. Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [Електронний ресурс] : Закон України від 05.10.17 № 2164-VIII. // База даних «Законодавство України» / ВР України. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2164-19. – Назва з екрана.
3. Міжнародний стандарт фінансової звітності 1 «Подання фінансової звітності» ISAB від 01.01.2012 [Електронний ресурс] // База даних «Законодавство України»/ВР України. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/card/929_013. – Назва з екрана.
4. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» від 07.02.13 № 13 [Електронний ресурс] // База даних «Законодавство України»/ВР України. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13. – Назва з екрана.

УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК ЯК СКЛАДОВИЙ ЕЛЕМЕНТИ СИСТЕМИ ДЛЯ ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ ВІДНОСИНАМИ

Ю. І. Литвинець, *к. е. н.*
Відокремлений підрозділ Національного університету біоресурсів і природокористування України «Ірпінський економічний коледж», м. Ірпінь, Україна

Внаслідок господарської діяльності й недотримання природоохоронних і землевідтворювальних заходів відбулося погіршення екологічного стану земель сільськогосподарського призначення. Однією з причин такої ситуації можна виділити прийняття неефективних управлінських рішень у системі управління підприємством. Джерелом інформації для прийняття управлінських рішень по горизонтальній і вертикальній лініях управління підприємством є облікова інформація внутрішньогосподарського або, як його ще називають, управлінського обліку.

Ведеться управлінський облік з метою ефективного управління підприємством для досягнення його цілей, основна з яких – отримання максимального прибутку через зменшення витрат виробництва та зниження собівартості. Найважливішими ресурсами сільськогосподарського підприємства є земля й її властивості. Тому основні стратегічні рішення на таких підприємствах будуть пов'язані саме з управлінням земельними ресурсами. Зокрема, необхідно: забезпечити раціональне й екологічно безпечне використання і відтворення земель; проводити заходи з охорони та впорядкування угідь; запроваджувати комплекс нормативно-правових, організаційно-економічних та адміністративних заходів. А управління земельними ресурсами окремого підприємства має «вписуватися» в загальну концепцію управління сільськими територіями й аграрною сферою. Безперечно, запровадження перелічених заходів вимагає від підприємства додаткових витрат, які безпосередньо впливатимуть на собівартість виробленої продукції. При цьому управлінський облік покликаний забезпечити керівництво такою аналітичною інформацією, на підставі якої можна зробити економічний і стратегічний аналіз; розрахувати ефективність і доцільність проведення заходів; зважити всі переваги та недоліки і прийняти рішення, яке буде найефективнішим за наявних умов.

Отже, ефективне управління земельними ресурсами підприємства значною мірою полягає в ефективному управлінні витратами на капітальне поліпшення земель. Для правильної організації управлінського обліку таких витрат важливо з'ясувати, які саме витрати відносяться до капітального поліпшення земель, а які будуть обліковуватися у складі інших основних засобів. Невирішеним питанням обліку витрат на капітальне поліпшення земель залишається порядок їх віднесення до тих періодів, в яких отримуються доходи.

Нині у системі управлінського обліку виникають проблеми методологічного та методичного характеру щодо забезпеченості інформацією системи управління, оскільки за даними досліджень у загальному обсязі економічної інформації, представленої управлінським обліком, 50 % і більше не використовується при прийнятті управлінських рішень. Надмірна деталізація та періодизація інформації замість сприяння обґрунтованості управлінських рішень, як правило, зумовлює непродуктивні затрати робочого часу працівників бухгалтерського обліку на рутинну обробку таких даних [1]. Хоча в українській економіці сьогодні вже існують усі передумови для того, щоб розглядати бухгалтерську діяльність із урахуванням її управлінського аспекту. У визначенні бухгалтерського обліку, сформульованому Американською асоціацією бухгалтерів, чітко зазначається, що управлінський аспект – це процес ідентифікації інформації, обчислення й оцінки показників і надання даних користувачам інформації для вироблення, обґрунтування та прийняття рішення [2].

В економічній літературі немає єдиного підходу до трактування суті управлінського обліку. Виходячи із суті управлінського обліку, а також завдань, які вирішують керівники, можна зробити висновок, що в ідеалі він охоплює практично всі сторони діяльності на підприємстві [3]. І, як зазначає В. В. Дяків [2], сьогодні управлінський облік із орієнтованого на управління виробництвом перетворюється на стратегічний управлінський облік. Сучасний управлінський облік передбачає не лише управління витратами, але й іншими важливими ресурсами підприємства (основними засобами, нематеріальними активами, грошовими потоками тощо) та набуває нового, вагомішого значення. Він сприяє забезпеченню менеджерів та управлінського персоналу інформацією про різні аспекти діяльності підпри-

ємства, що безпосередньо можуть впливати на якість прийнятих рішень.

Управління сільським господарством як галуззю має свої особливості, а отже має свої особливості й управлінський облік. Зокрема, він передбачає управління витратами на природоохоронні заходи, тобто на здійснення комплексу заходів, спрямованих на запобігання, зменшення або ліквідацію негативного впливу основного виробництва на навколишнє природне середовище.

Проте, як зазначається в доповіді ЮНКТАДА, єдиного підходу до розуміння обліку природоохоронної діяльності поки що не вироблено. В зв'язку з цим на рівні підприємств він тлумачиться в контексті управлінського обліку для цілей надання зовнішньої звітності, а також аналізу фізичних потоків сировини за методом «витрати-випуск».

Список використаних джерел

1. Проданчук М. А. Сутність управлінського обліку та його роль у системі управління підприємством / М. А. Проданчук // Економіка АПК. – 2011. – № 8. – С. 90–105.
2. Дяків В. В. Управлінський облік в Україні – реальність сьогодення. // Дяків В. В. Економіка АПК. – 2010. – № 8. – С. 76–80.
3. Людвенко Д. В. Система управлінського обліку на сільськогосподарських підприємствах: автореф. дис. … канд. екон. наук : спец. 08.06.04 «Економіка та управління підприємствами (економіка сільського господарства і АПК)» / Людвенко Д. В. Держ. академія статистики, обліку та аудиту держкомстату України. – Київ, 2005. – 23 с.

ЭКОНОМИЧЕСКИЙ АСПЕКТ ПОНЯТИЙ «КАПИТАЛ» И «СОБСТВЕННЫЙ КАПИТАЛ» НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ

Е. И. Пузикова, *специальность Бухгалтерский учет, анализ и аудит, студентка группы Бс-31*
Н. Я. Протасова, *ст. преподаватель кафедры бухгалтерского учета – научный руководитель*
Белорусский торгово-экономический университет потребительской кооперации, г. Гомель, Республика Беларусь

Каждая организация независимо от организационно-правовых форм собственности должна располагать экономическими

ресурсами, т. е. капиталом, для осуществления финансово-хозяйственной деятельности. При рассмотрении этого вопроса возникают различные понятия – «капитал собственный», «привлеченный капитал», «активный капитал» и «пассивный капитал». Экономистами капитал рассматривается как совокупность материальных ценностей и денежных средств, финансовых вложений и затрат на приобретение прав и привилегий, необходимых для осуществления хозяйственной деятельности организации. Американские ученые считают, что это экономические ресурсы, находящиеся в распоряжении собственника фирмы, которые отражают совокупность денежных ценностей (денежных средств и долговых обязательств покупателей); материальных ценностей (товарные запасы, земельные участки, здания и оборудование) и активов, выраженных в форме нематериальных прав (патенты, авторские права и товарные знаки). Эти определения в целом правильно раскрывают понятие капитала, используемое в бухгалтерском учете.

Одним из этапов инновационного развития Беларуси явилось принятие новых законодательных актов в области бухгалтерского учета и отчетности. Некоторые экономические категории бухгалтерского учета и отчетности, применяемые в нашей стране, трактуются неоднозначно.

Термин «капитал» произошел от латинского слова capitalis, что означает «главный». Однако на протяжении всей истории развития экономической мысли существует полемика по поводу определения сущности данного понятия.

Термин «собственный капитал» не вызывает такого большого количества споров, как определение понятия «капитал». Однако большинство экономистов трактуют собственный капитал с точки зрения либо его составляющих (Д. Дж. Сигел, Д. К. Шим, Р. Шпитцнер, Р. Н. Энтони и др.), либо его расчета (К. Р. Макконнелл, С. Л. Брю, Й. Бетге и др.).

Й. Бетге, описывая собственный капитал, замечает «с одной стороны, эквивалент (собственного) капитала был или должен был быть направлен на инвестиции и непосредственно связан с какими-либо объектами в активе баланса. С другой – отраженные в пассиве баланса счета (собственного) капитала напоминает о средствах, предоставленных в распоряжение организации ее учредителями, при образовании организации в денежной форме либо в виде иных объектов имущества» [1].

И. А. Бланк обозначил собственный капитал как «общую стоимость имущества предприятия, принадлежащих ему на праве собственности и использующих для формирования определенной части его активов. Эта часть активов, сформированная за счет инвестированного в них собственный капитал, представляет собой чистые активы организации» [2].

Л. Т. Гиляровская сформулировала понятие «собственный капитал» как стоимость, воплощенную в совокупности созданных прошлым трудом производительных ресурсов, приносящих прибыль, принадлежащую их собственникам. Однако если под совокупностью созданных прошлым трудом производительных ресурсов понимать средства труда и предметы труда, то возникает вопрос, почему собственный капитал не может быть источником остальных активов. Кроме того, непонятно, чем отличается собственный капитал от капитала, который был определен аналогичным образом, но без слов «принадлежащую их собственникам» [3].

В экономическом глоссарии собственный капитал трактуется как «капитал, вложенный владельцами организации, который рассчитывается как разница между совокупными активами экономического субъекта и его обязательствами и представляет собой сумму превышения обоснованной рыночной стоимости собственности над непогашенной задолженностью» [4].

Собственный капитал является совокупной величиной, поэтому научно обоснованная классификация особенно важна для его правильного восприятия, надлежащей организации учета и последующего экономического анализа.

Исследование истории определений понятия «капитал» и проведенный анализ смыслов, вкладываемых экономистами в понятие «собственный капитал» позволили сформулировать следующее определение: собственный капитал представляет собой первоначальные накопленные источники инвестиций в хозяйственную деятельность организации, принадлежащие собственнику и используемые им по своему усмотрению с целью получения прибыли.

Список использованных источников

1. Бетге Й. Балансоведение : пер. с нем. / Й. Бетге ; под ред. В. Д. Новодводского. – Москва : Экономика, 2004. – 300 с.

2. Бланк И. А. Управление формированием капитала / И. А. Бланк. – Москва : Прогресс, 2008. – 510 с.
3. Гиляровская Л. Т. Комплексный экономический анализ хозяйственной деятельности : учеб. для вузов / Л. Т. Гиляровская, Д. В. Лысенко, Д. А. Ендовицкий. – Москва : Проспект, 2006. – 360 с.
4. Глоссарий / [Электронный ресурс]. – 2018. – Режим доступа: http://www.glossary.ru – Дата доступа: 22.10.2018.

ПРОБЛЕМЫ ПЕРЕХОДА РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ НА МСФО

А. В. Савицкая, *специальность Бухгалтерский учет, анализ и аудит, студентка группы Бс-11*
И. Н. Новикова, *ст. преподаватель кафедры бухгалтерского учета – научный руководитель*
Белорусский торгово-экономический университет потребительской кооперации, г. Гомель, Республика Беларусь

Международные стандарты финансовой отчетности – набор документов, регулирующих правила составления финансовой отчетности, необходимой внешним пользователям для принятия ими экономических решений в отношении организации. Они не регулируют ни план счетов, ни бухгалтерские проводки, ни формы первичных документов и учетных регистров.

Международные стандарты финансовой отчетности (МСФО) и их разъяснения вводятся в Беларуси с 1 января 2017 года. Соответствующее решение принято совместным постановлением Совета Министров и Национального банка Республики Беларусь от 19 августа 2016 года № 657/20.

В рамках стратегии сближения национального законодательства с МСФО, был принят Закон от 12.07.2013 № 57-З «О бухгалтерском учете и отчетности» и внесен целый ряд последующих значительных изменений в законодательство. В соответствии со статьей 17 закона, общественно значимые организации обязаны составлять за 2016 год и последующие годы годовую консолидированную отчетность в соответствии с МСФО, а банки – годовую консолидированную или индивидуальную отчетность в соответствии с МСФО. 19 августа 2016 года было принято постановление № 657/20, которым с 1 января 2017 года вводятся в действие 42 МСФО и 26 разъяснений к ним, прини-

маемых Фондом международных стандартов финансовой отчетности.

Бухгалтерская (финансовая) отчетность – система показателей, отражающих финансовое состояние, доходы и расходы, движение капитала и денежных средств организации в отчетном году.

Целью финансовой отчетности является отражение результатов деятельности интересующей организации, которая может быть полезна заинтересованным лицам: инвесторам, контролирующим органам, прочим кредиторам, которые, исходя из данных этой отчетности, принимают решения о сотрудничестве с данной организацией, предоставлении ей ресурсов и ряда других экономических решений.

Составление бухгалтерской отчетности по МСФО в Республике может проводиться двумя методами: 1) ведение бухучета по международным стандартам параллельно с ведением учета по национальным стандартам и 2) перевод бухгалтерской отчетности, составленной по национальным стандартам, на МСФО. В обычной для нашей страны ситуации отчетность по МСФО составляется именно методом ее перевода с отчетности, составленной по национальным стандартам.

Переход организации на МСФО, как и любое нововведение, требует от организации дополнительных трудовых, временных и финансовых вложений. Это довольно дорогостоящий проект, так как организация должна нанять или переподготовить кадры, наладить системы и другие затраты.

Основными проблемами перехода являются:

оплата услуг консультантов, обучение своих сотрудников;

– поиск новых сотрудников, обладающих соответствующими компетенциями;
– замена или модернизация программного обеспечения;
– дополнительные издержки на сбор информации;
– организация системы внутреннего контроля.

Согласно Постановлению Совета Министров Республики Беларусь от 1 марта 2018 года № 170/5, с 1 января 2019 года в качестве технических нормативных правовых актов будут введены:

Международный стандарт финансовой отчетности (IFRS) 17 «Договоры страхования»;

Разъяснение КРМФО (IFRIC) 23 «Неопределенность в отношении правил исчисления налога на прибыль»;

– документ Международных стандартов финансовой отчетности «Долгосрочные вложения в ассоциированные организации и совместные предприятия (Поправки к Международному стандарту финансовой отчетности (IAS) 28)»;

– документ Международных стандартов финансовой отчетности «Условия о досрочном погашении с потенциальным отрицательным возмещением (Поправки к Международному стандарту финансовой отчетности (IFRS) 9)»;

– документ Международных стандартов финансовой отчетности «Ежегодные усовершенствования МСФО, период 2015–2017 гг.».

Указанные стандарты будут действовать на территории Республики Беларусь в качестве технических нормативных правовых актов. Это значит, что они не заменяют и не отменяют действующее национальное законодательство в области бухгалтерского учета и отчетности, а применяются параллельно с ним.

Список использованных источников

1. Пономаренко П. Г. Бухгалтерский учет : учебник / П. Г. Пономаренко [и др.] ; под общей ред. П. Г. Пономаренко. – Минск : Выш. шк., 2013. – 543 с.
2. Национальный Интернет-портал Республики Беларусь [Электронный ресурс] / Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2005. – Режим доступа: http://www.pravo.by. – Дата доступа: 07.11.2018.

СПРАВЕДЛИВА ВАРТІСТЬ ПРИ ОЦІНЦІ АКТИВІВ ТА ЗОБОВ'ЯЗАНЬ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

Т. В. Талько, *викладач*
Відокремлений підрозділ Національного університету біоресурсів і природокористування України «Ірпінський економічний коледж», м. Ірпінь, Україна

Враховуючи вагомий внесок дослідників у теорію бухгалтерського обліку, варто зазначити, що залишається невирішеним завдання створення науково обґрунтованої концепції бухгалтерського обліку та удосконалення його методології в розрізі оцінювання, у підходах до якого відсутній узгоджений підхід

науковців. У наукових працях спостерігається незначний інтерес до розкриття теоретичних основ трактування проблемних питань оцінювання в бухгалтерському обліку, зокрема, понятійного апарату, незважаючи на те, що ці питання мають науковий та практичний характер і потребують ґрунтовної розробки.

Підтвердженням вищесказаного є зміни до П(с)БО, які мають на меті привести норми П(с)БО у відповідність між собою та із сучасними реаліями. Зокрема, поняття справедливої вартості – це сума, за якою можна продати актив або оплатити зобов'язання за звичайних умов на певну дату (раніше – сума, за якою може бути здійснений обмін активу, або оплата зобов'язання в результаті операції між обізнаними, зацікавленими та незалежними сторонами) [2].

З 01.01.2018 р. набрали чинності численні зміни до Закону про Бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні, внесені Законом № 2164−VIII. Зміни кардинальні.

Змінами підкориговано принципи бухгалтерського обліку. З 01.01.2018 р. вже не буде таких принципів як обачність і історична (фактична) собівартість. Їхня відсутність означає, що:

– по-перше, фактична собівартість вже не є пріоритетною оцінкою активів підприємства;

– по-друге, підприємство вільне обирати в бухгалтерському обліку методи оцінки, які вважає доречними в окремих ситуаціях, не переймаючись при цьому тим, чи внаслідок такої оцінки будуть занижені витрати чи завищені доходи.

В історії бухгалтерського обліку немає іншого такого ж складного питання, як проблема оцінювання. У загальному розумінні вимірювання – це визначення числового значення певної величини за допомогою одиниці виміру. Вимірювання передбачає наявність таких основних елементів: об'єкта вимірювання, еталона, вимірювальних приладів, методу вимірювання.

У бухгалтерському обліку під оцінюванням, як правило, розуміють обчислення розмірів господарських засобів, їх джерел і результатів господарських процесів у грошовому вимірнику [3].

Оцінка майна, майнових прав – це процес визначення їх вартості на дату оцінки за процедурою, встановленою нормативно-правовими актами, зазначеними в статті 9 цього Закону (далі – нормативно-правові акти з оцінки майна), і є результатом практичної діяльності суб'єкта оціночної діяльності [4].

Витратний (майновий) підхід для оцінки бізнесу іноді визначають також як оцінку на основі активів. Згідно даному підходу вартість бізнесу визначається сумою витрат на його відтворення або заміщення з урахуванням фізичного й морального зношування. Цей підхід, розглянутий раніше відносно окремих елементів бізнесу (ЦМК, нерухомість, машини та обладнання, НА таке інше), стосовно бізнесу в цілому має деякі відмінності та обмеження. Обмеження щодо використання підходу до оцінки бізнесу в цілому у першу чергу стосуються оцінки нематеріальних активів у його складі, витрати на створення яких, як правило, не можливо співставити з результатами їх використання. Наприклад, витрати на розробку програмного забезпечення визначаються вартістю зафіксованого машинного часу задіяної обчислювальної техніки, заробітною платнею розробників, вартістю розхідних матеріалів, інформації, отриманої з Інтернету. Всі ці витрати, як правило, набагато менші ніж результати від використання створеної програми. Практично не піддаються оцінці за вказаним підходом інші нематеріальні об'єкти, які найчастіше можливо оцінити лише за результатом. До цих нематеріальних об'єктів відносяться торговий знак, торгова марка, гудвіл, оцінка яких взагалі базується на суб'єктивних припущеннях експертів і спирається, головним чином, на результатний підхід.

За вказаними обмеженнями витратний підхід може застосовуватись при оцінці бізнесу в наступних випадках:

– оцінюваний бізнес базується, головним чином, на матеріальних активах, та активи переважно ліквідні (готова продукція, що користується попитом, дефіцитна сировина, матеріали, комплектуючи, автотранспорт тощо);
– оцінюється зовсім новий бізнес;
– бізнес ліквідується за несприятливими обставинами.

З наведеного переліку можна зробити висновок, що застосування витратного підходу до оцінки бізнесу доцільне, коли бізнес або ще не отримав, або вже втратив ті властивості, які й відрізняють його від майна, на якому він базується, або має такий характер, що ці відмінності ніколи не проявляться.

Дохідний підхід – це сукупність методів оцінки вартості прибуткової нерухомості, майна підприємства, його бізнесу, в яких вартість визначається шляхом конвертації очікуваних економічних вигод.

Теорія дохідного підходу переконлива: вартість інвестицій розраховується як поточна вартість майбутніх вигод, дисконтованих за нормою прибутковості, що відбиває ризикованість інвестицій. Це дуже розумно і в цілому підходить майже для будь-якого використовуваного в бізнесі майнового об'єкта діючого підприємства, його бізнесу, який генерує позитивну прибуток. Ставка дисконтування відображає величину ризиків, притаманних вкладень в оцінюваний бізнес. В економічному сенсі в ролі ставки дисконту виступає необхідна інвесторами ставка доходу на вкладений капітал у порівнянні за рівнем ризику об'єкти інвестування або – це необхідна ставка доходу за наявними альтернативним варіантам інвестицій з порівнянним рівнем ризику на дату оцінки.

Однак успішне застосування дохідного підходу виявляється важкою справою, так як слід оцінити кожну ключову детерминанту вартості – прибуток і норму прибутковості. При виконанні цих оцінок стосовно підприємствам необхідно ретельно аналізувати їх ключові змінні, в тому числі ціни, товарообіг, що впливають на прибуток витрати, а також ризики, створювані кожним із цих елементів.

Дохідний підхід застосовується при оцінці стану підприємства досить часто. Приміром, для цілей злиттів і поглинань цей метод використовується набагато частіше, ніж ринковий або витратний підходи. Покупець вкладає капітал зараз, щоб отримати в майбутньому чисті грошові потоки, які не є гарантованими, тобто для них характерні ризики. Дохідний підхід легко вимірює ці ключові детермінанти вартості, тоді як ринковий підхід зазвичай використовує відношення ціни до прибутку або інші аналогічні мультиплікатори доходів за останній ретроспективний період, не беручи до уваги майбутнє. Ринковими мультиплікаторами, які будуть розглянуті нижче, властиво проявляти ненадійність, не забезпечуючи тієї старанності, яка може бути досягнута при використанні дохідного підходу з прогнозом майбутніх прибутків і ставкою дисконтування. Наприклад, коефіцієнт ціна/прибуток або прибуток до сплати відсотків і податків, що застосовується до прибутку за один рік, не здатний точно відобразити очікувані зміни її в майбутні роки. При правильному використанні коефіцієнти ілюструють загальні переваги інвесторів і часто цитуються галузевими джерелами або продавцями.

У тій же мірі, в якій бюджет змушує підприємства вимірювати і відпрацьовувати фінансові наслідки створеного ними плану, прогнози та базові припущення, які використовуються у дохідному підході для визначення вартості, вимагають такого ж аналізу та захисту. Незалежно від того, чи виникають вигоди від поглинання в результаті підвищення доходів, скорочення витрат, вдосконалення процесів або зниження капітальних витрат, дохідний підхід виміряє це припущення, дозволивши обговорити і оцінити його. Крім того, дохідний підхід чітко визначає час настання цих очікуваних вигод і показує, як знижується вартість підприємства, замість того як вигоди відсуваються далі в майбутнє.

Цей підхід також дозволяє покупцям і продавцям розраховувати справедливу ринкову вартість підприємства, а також її інвестиційну вартість для одного або більше стратегічних покупців. У разі чіткого відображення даного відмінності покупці і продавці можуть легко побачити вигоди від синергії і прийняти поінформовані рішення.

Справедлива вартість – це ринкова оцінка, а не оцінка з урахуванням специфіки суб'єкта господарювання. Для деяких активів та зобов'язань може бути ринкова інформація або ринкові операції, інформація про які є відкритою. Для інших активів та зобов'язань може не бути ринкової інформації або ринкових операцій, інформація про які є відкритою. Проте мета оцінки справедливої вартості в обох випадках однакова – визначити ціну, за якою відбувалася б звичайна операція продажу актива чи передачі зобов'язання між учасниками ринку на дату оцінки за нинішніх ринкових умов (тобто, вихідну ціну на дату оцінки з точки зору учасника ринку, який утримує актив або має зобов'язання).

Якщо ціна на ідентичний актив або зобов'язання не є відкритою, суб'єкт господарювання оцінює справедливу вартість, користуючись іншим методом оцінювання, який максимізує використання відповідних відкритих вхідних даних та мінімізує використання закритих вхідних даних. Оскільки справедлива вартість – це оцінка на основі даних ринку, то її оцінюють, використовуючи припущення, які використовували б учасники ринку, складаючи ціну актива або зобов'язання, в тому числі припущення про ризик. Внаслідок цього намір суб'єкта господарювання утримувати актив або погасити чи іншим чином виконати

зобов'язання не є доречними при оцінюванні справедливої вартості.

Визначення справедливої вартості зосереджене на активах та зобов'язаннях, оскільки вони є основним предметом облікової оцінки. До того ж, цей МСФЗ слід застосовувати до власних інструментів капіталу суб'єкта господарювання, оцінених за справедливою вартістю [5].

Список використаних джерел

1. Закон України Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/996-14. – Назва з екрана.
2. Про затвердження Змін до деяких нормативно-правових актів Міністерства фінансів України з бухгалтерського обліку [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства фінансів України від 27.06.2013 р. № 627. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/z1242-13. – Назва з екрана.
3. Нехай В. А. Оцінка: елемент методу чи метод бухгалтерського обліку / В. А. Нехай // Вісник ЧДТУ. – Чернігів : ЧДТУ. – 2013. – № 3(68). – С. 42–47.
4. Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні [Електронний ресурс] : Закон України. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/2658-14. – Назва з екрана.
5. Міжнародний стандарт фінансової звітності 13 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: akon.rada.gov.ua/go/929_01. – Назва з екрана.

МЕТОДИКА ПЛАНУВАННЯ ВИХОВНОЇ РОБОТИ КУРАТОРА В НАВЧАЛЬНІЙ ГРУПІ

І. В. Бадьор, *викладач-методист*
Індустріально-педагогічний технікум Конотопського інституту Сумського державного університету, м. Конотоп, Україна

Підготовка підростаючого покоління до життя в демократичному суспільстві потребує підвищення ефективності процесу виховання та зміни стилю спілкування в студентському середовищі. **Постає проблема** удосконалення системи виховної роботи в навчальних закладах. Аналіз результативності виховного процесу демонструє нам недоліки в його організації та прояви формалізму в виховній роботі, а саме:

− однобічний підхід до виховної роботи та її планування;

− зовні показовий характер виховної роботи, що суперечить характеру внутрішнього розвитку людини;

− незавершеність, неповнота виховних впливів;

− відсталість форм виховного впливу, що суперечить динамізму розвитку особистості;

− невідповідність змісту і форм виховних заходів рівню вихованості студентів [2].

Успіх будь-якої діяльності багато в чому залежить від того, на скільки грамотно цю діяльність планують. Складність і багатогранність виховної роботи куратора зумовлює необхідність її глибокого аналізу і продуманого планування. Основна мета планування – забезпечити науковий підхід до виховного процесу і таку його організацію, яка дозволить визначити оптимальні шляхи і способи педагогічного впливу. Планування виховної роботи повинно підпорядковуватись таким ***педагогічним вимогам:***

1) *цілеспрямованість* (зміст плану повинен виходити з основної мети і бути спрямованим на реалізацію завдань різних напрямків виховання);

2) *системність і наступність* (поступове ускладнення завдань; перехід від індивідуальних і групових форм виховної роботи до колективних творчих справ);

3) *врахування рівня вихованості та розробка програми випереджувального розвитку;*

4) *реальність* (всі виховні заходи повинні мати конкретну назву і педагогічне обґрунтування в системі виховної роботи);

5) *узгодженість* плану з плануванням всіх підрозділів закладу, що беруть участь в виховному процесі;

6) *єдність творчого пошуку педагогів і студентів.* [1]

Як показує педагогічна практика, до плану не рідко ставляться лише як до адміністративної вимоги, а процес планування обмежується складанням і написанням планів. При такому підході план, безумовно, носить формальний характер і не може бути орієнтиром у діяльності.

Приступаючи до розробки плану виховної роботи в навчальній групі, куратор повинен бачити ***опорні елементи планування:***

1) напрямки виховання і завдання кожного із них;

2) ієрархія виховних цілей [3];

3) форми організації виховної роботи;

4) структура плану виховної роботи.

План виховної роботи визначає змістовні орієнтири діяльності педагога, її послідовність, обсяг і границі. Планування передбачає моделювання виховної діяльності куратора на певний період часу. ***Методика планування виховної роботи*** має такі етапи:

1) *підготовчий:* ознайомлення з педагогічними вимогами до планування та структурою плану виховної роботи;

2) *аналітичний:* аналіз результатів і наявного досвіду, діагностика рівня вихованості студентів;

3) *моделюючий:* цілепокладання, колективне планування, оптимальний підбір змісту, форм і засобів, прогнозування результатів;

4) *заключний:* вибір структури плану, його оформлення [1].

Плани за своїм змістом, структурою, формою дуже різноманітні, але головне їх призначення – це допомога в організації виховної роботи, тому вони мають бути зручними для користування, робочими, а не формальними документами.

Для забезпечення співробітництва і творчого пошуку в процесі планування необхідно використовувати такі способи:

- колективне обговорення завдань і проблем групи;
- створення пошукових груп;

- розв'язування проблемних ситуацій;
- конкурс на кращу пропозицію;
- створення «банку ідей»;
- підготовка до проведення колективних творчих справ [4].

Отже, ефективне планування сприяє підвищенню результативності виховного процесу та забезпечує реалізацію оптимальної технології виховного впливу. План виховної роботи куратора в навчальній групі є важливою передумовою в організації виховання підростаючого покоління і водночас підсумком колективної творчої співпраці педагогів і студентів.

Список використаних джерел

1. Сорока Г. І. Організація вих. роботи / Сорока Г. І. – Харків : Основа, 2005. – 128 с.
2. Фіцула М. М. Педагогіка / Фіцула М. М. – Київ : Академвидав, 2003. – 528 с.
3. Карпенчук С. Г. Теорія і методика виховання / Карпенчук С. Г. – Київ : ВШ, 2005. – 304 с.
4. Кочанова Н. В. Організація виховної роботи / Кочанова Н. В. – Харків : Веста. Видавництво «Ранок», 2008. – 256 с.

ИЗУЧЕНИЕ МОТИВОВ ПРОСОЦИАЛЬНОГО ПОВЕДЕНИЯ У ЮНОШЕЙ И ДЕВУШЕК

А. В. Буй, *студентка группы ПСз-52*
С. С. Щекудова, *к. пс. н., доцент, доцент кафедры социальной и педагогической психологии – научный руководитель*
Гомельский государственный университет имени Франциска Скорины, г. Гомель, Республика Беларусь

В современном обществе безразличие к благополучию другого человека, подрыв института семьи, стремление к подавлению окружающих на пути к личному успеху вызывают особую тревогу и являются симптомами глубоких психологических проблем. Следовательно, чрезвычайно важен вопрос о развитии позитивных форм социального взаимодействия, формировании эмпатии, альтруизма, помогающего поведения.

Анализ зарубежной научной литературы показывает, что, независимо от теоретической ориентации ученого, *просоциальное поведение* включает в себя различные виды действий, направленных на совершение поступка для блага другого человека [1–3].

Нами было проведено эмпирическое исследование по изучению мотивов просоциального поведения у юношей и девушек на базе учреждения образования «Белорусский государственный университет транспорта» г. Гомеля. В исследовании приняли участие 83 испытуемых в возрасте 18–21 год. Статистическая обработка полученных эмпирических данных осуществлялась с помощью U-критерия Манна-Уитни.

Мотивы просоциального поведения изучались с помощью методики «Измерение просоциальных тенденций» Г. Карло, Б. А. Рэндалла в адаптации Н. В. Кухтовой [4; 5]. По результатам исследования были получены количественные показатели по шести шкалам, отражающим измерения просоциальных мотивов поведения студентов: «уступчивое (угодливое, конформистское) просоциальное поведение», «публичное просоциальное поведение», «анонимное просоциальное поведение», «экстренное просоциальное поведение», «эмоциональное просоциальное поведение» и «альтруистическое просоциальное поведение».

Эмпирические данные исследования отражают следующие тенденции. Наиболее характерным для студентов оказалось *экстренное* просоциальное поведение (3,6 балла), то есть студенты склонны оказывать помощь преимущественно в экстренных ситуациях. На втором месте по значимости для студентов является *уступчивое* просоциальное поведение (3,4 балла), что означает оказание помощи в связи с чьей-то просьбой. На третьем месте – *эмоциональное* просоциальное поведение (3,2 балла), то есть оказание помощи людям, нуждающимся в эмоциональной поддержке и сопереживании. Четвертую позицию занимает *анонимное* просоциальное поведение (3,0 балла), когда оказывающий помощь человек остается верным внутренне принятым им нормативным ценностям и не нуждается в оценке своего поступка. *Альтруистическое* просоциальное поведение, то есть оказание помощи другому несмотря на ущерб собственных интересов, – на пятом месте (2,8 балла). И, наконец, реже всего представлен такой вид просоциального поведения, как *публичное* (2,6 баллов), что свидетельствует о том, что для студентов при оказании помощи не столь важна оценка действия со стороны других людей. Статистически значимых различий между типами просоциального поведения у студентов с помощью U-критерия Манна-Уитни не обнаружено.

Результаты исследования типов просоциального поведения юношей и девушек отражают схожие результаты просоциальных тенденций. Юноши в большей степени склонны к *экстренному* просоциальному поведению (3,5 балла) и к *уступчивому* (3,4 балла). У девушек *экстренное* просоциальное поведение также на первом месте (3,6 балла), *уступчивое* на втором (3,4 балла). Далее по значимости у юношей и девушек – *эмоциональное* просоциальное поведение (3,3 и 3,2 балла соответственно). У юношей менее выражено *анонимное* просоциальное поведение (3,0 балла), *альтруистическое* (2,9 балла), и *публичное* (2,6 балла). У девушек *анонимное* просоциальное поведение выражено так же, как и у юношей (3,0 балла); слабее всего выражено *публичное* (2,7 балла) и *альтруистическое* просоциальное поведение (2,6 балла).

Предположительно, юноши, по сравнению с девушками, более склонны к проявлению *альтруистического* просоциального поведения (значение $U_{Эмп} = 594$ находится в зоне неопределенности; $p \leq 0{,}01$ $U_{кр} = 587$, $p \leq 0{,}05$ $U_{кр} = 661$). Статистически значимых различий между остальными типами просоциального поведения у юношей и девушек с помощью *U*-критерия Манна-Уитни выявлено не было.

Таким образом, анализ результатов исследования мотивов просоциального поведения позволяет сделать следующий вывод. Реализация просоциального поведения у студентов проявляется в разнообразных формах в зависимости от ситуации – *экстренно, уступчиво, эмоционально*. Реже всего лица юношеского возраста проявляют *публичное* просоциальное поведение, что свидетельствует о том, что для юношей при оказании помощи не столь важна оценка действия со стороны других людей, возможно, даже значимых для них, или общественное мнение об их поступке в целом. Юноши, по сравнению с девушками, более склонны к проявлению *альтруистического* просоциального поведения.

Список использованных источников

1. Ильин Е. П. Мотивация и мотивы : учеб. пособие / Е. П. Ильин. – Санкт-Петербург : Питер, 2011. – 508 с.
2. Davidescu E. Dimensions of prosocial behavior / E. Davidescu // «Interpersonal mechanisms of knowledge and experience transfer in the process of public relations development» Peer-reviewed materials digest

(collective monograph) published following the results of the LXXXIX International Research and Practice Conference and III stage of the Championship in Psychology and Educational sciences, London, 24–30 September 2014, International Academy of Science and Higher Education. – London : IASHE, 2015. – P. 46–48.
3. Хекхаузен Х. Мотивация и деятельность / Х. Хекхаузен. – 2-е изд. – Санкт-Петербург : Питер принт, 2003. – 860 с.
4. Кухтова Н. В. Адаптация методики «Измерение просоциальных тенденций» (Г. Карло, Б. А. Рэндалл) / Н. В. Кухтова // Вестн. ГрГУ. – 2011. – № 2 (113). – С. 102–107.
5. Просоциальное поведение специалистов, ориентированных на оказание помощи: теоретические основы и методики изучения / авт.-сост. : Н. В. Кухтова, Н. В. Доморацкая. – Витебск : УО «ВГУ им. П. М. Машерова», 2011. – С. 19–21.

ВИКОРИСТАННЯ ПРОЕКТНОЇ МЕТОДИКИ НА ЗАНЯТТЯХ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЯК ОДИН ІЗ ШЛЯХІВ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТА

О. В. Горбатюк, *викладач англійської мови, викладач кваліфікаційної категорії «Спеціаліст вищої категорії»*
Маріупольський електромеханічний технікум, м. Маріуполь, Україна

Сучасна педагогіка характеризується різноманітністю форм і методів інноваційного навчання, спрямованих на ефективне засвоєння знань студентами, розвиток їх розумової діяльності, виявлення вмінь та навичок критичного осмислення проблем, набуття якостей, які стануть у нагоді в подальшому розвитку самоосвіти та самореалізації.

Одним із дієвих способів організації мовної взаємодії, що вивчаються на заняттях з англійської мови є проектна методика, основоположниками якої є американські науковці Джон Дьюї та Вільям Херд Килпатрик.

Метод проектів – це комплексний навчальний метод, який дозволяє індивідуалізувати навчальний процес, дає можливість студентові проявляти самостійність у плануванні, організації та контролі своєї діяльності. Метод проектів є одним із активних методів проведення занять, який передбачає індивідуальну, парну чи групову діяльність тих, хто навчається, що забезпечує

гарантоване досягнення спланованого результату. У викладанні іноземної мови це відносно нова методика, яка дозволяє студентам проявити самостійність у виборі джерел інформації, способі її викладу і презентації, а також вести індивідуальну роботу над темою, яка викликає найбільший інтерес у кожного учасника проекту, що спричиняє підвищену мотивовану активність студента.

Мета проекту – сприяти формуванню системи знань та вмінь, втілених у кінцевий інтелектуальний продукт, сприяти самостійності, вмінню логічно мислити, бачити проблеми та приймати рішення, отримувати й використовувати інформацію, займатися плануванням, розвивати грамотність та інше.

Основні ознаки навчального проекту:

– наявність проблеми;
– предметна інтеграція;
– самостійна діяльність студентів;
– продукт – результат проекту, створений студентами;
– презентація продукту.

Проектна робота є надзвичайно важливою, оскільки вона об'єднує всі мовні навички і добре мотивує студентів, котрі мають можливість працювати на власному рівні та відповідно до своїх захоплень, а також подати результати своєї роботи групі у вигляді презентації. Це творче завдання може бути як індивідуальне, так і групове, тому органічно поєднується з груповим підходом до навчання. Метод проектів завжди орієнтований на самостійну діяльність студентів, яку необхідно виконати у визначений термін. Метод проектів завжди припускає розв'язування якоїсь проблеми, яка передбачає, з одного боку, використання різноманітних методів, засобів навчання, а з другого, інтегрування знань, умінь з різних галузей науки, техніки, технології, творчих областей.

Під час застосування методу проектів початковим етапом є планування та підготовка до його виконання. Викладачу потрібно розробити план проектної роботи і продумати систему комунікативних вправ, яка забезпечуватиме її мовний рівень. Студенти повинні вільно володіти активною лексикою і граматикою в рамках навчальної теми, перед тим як переходити до обговорення проблемних питань.

Після підготовки наступає найбільш тривалий за часом етап роботи над проектом – це збір інформації, пошук нових знань,

формування особистої думки і погляду на предмет проектування. Саме тут відбувається основна робота викладача англійської мови зі своїми студентами, обговорюються проміжні результати, коректуються помилки у вживанні мовних одиниць. Робота подібного роду дає велику кількість можливостей використовувати пройдені граматичні явища і структури. Важливою умовою ефективної роботи над проектом є підтримання доброзичливої атмосфери.

На третьому етапі роботи в рамках проектної роботи студенти працюють власне над технічним виконанням проекту. Використання комп'ютера надає проекту більшої динаміки. Студенти самі набирають тексти, вчаться працювати з текстовими та графічними редакторами, вдосконалюють навички роботи на комп'ютері, засвоюють використання електронних версій англо-українських та українсько-англійських словників.

Перевагами методу проектів є:

– розвиток навичок самоосвіти і самоконтролю;
– розвиток навичок групової діяльності;
– підвищення інформаційної культури – розвиток навичок пошуку, збору, презентації інформації;
– підвищення мотивації;
– розвиток творчих здібностей;
– інтеграція різних предметів.

До недоліків проектної діяльності можна віднести:

– проблему суб'єктивної оцінки творчої роботи;
– технічні накладки, які можуть вплинути як на процес роботи, так і на кінцевий результат.

Незважаючи на деякі недоліки, проектна робота якнайкраще вписується в компетентнісний підхід, який включає в себе розвиток у студентів трьох компонентів:

– уміння працювати з різними джерелами інформації;
– уміння працювати в групі;
– уміння працювати самостійно.

Проектна діяльність дозволяє студентам виступати в ролі авторів, творців, підвищує творчий потенціал, розширює не тільки загальний кругозір, а й сприяє розширенню мовних знань. Участь в інтернет-проектах підвищує рівень практичного володіння англійською мовою і комп'ютером, а головне формує навички самостійної роботи, ініціативність. В процесі проектної роботи відповідальність покладається на самого студента як

індивіда. Найважливіше те, що студент, а не викладач, визначає, що буде містити проект, в якій формі і як пройде його презентація. Проект – це можливість студентів виразити власні ідеї в зручній для них, творчо продуманій формі.

Використання проектної методики на заняттях англійської мови показало, що студенти:

– досягають хороших результатів у вивченні іноземної мови;

– мають практичну можливість використати навички, отримані на заняттях з інших предметів;

– розуміють необхідність міжпредметних зв'язків. Метод проектів володіє рядом переваг перед традиційними методами навчання.

Основними перевагами є:

– підвищення мотивації студентів при вивченні англійської мови;

– наглядна інтеграція знань з різних предметів;

– простір для творчої діяльності.

Підсумовуючи вище сказане, слід відмітити, що метод проектів є надзвичайно демократичним видом педагогіки співпраці, довіри і особистої орієнтації. Цей метод сприяє розвитку творчої обдарованості. Принципи цієї технології забезпечують добровільність участі, проблематики обговорення, участі в різних акціях, заходах, справах; свободу спілкування на принципах прагнення до взаєморозуміння, до взаємотерпимості, конструктивності; повагу до поглядів, ідей, підходів і діяльності учасників; надання можливостей для здійснення студентами вільного і усвідомленого вибору ідей, норм, цінностей, моделей поведінки, рішень, тощо; забезпечує партнерство, рівноправну співпрацю студентів та викладачів.

Ніхто не стверджує, що проектна робота допоможе вирішенню всіх проблем у вивченні іноземної мови, але це ефективний засіб від одноманітності, нудьги. Він сприяє розвитку творчої особистості студента, розширенню мовних знань. Це реальна можливість використати знання, отримані на других заняттях засобами іноземної мови. Використання методу проектів на заняттях з англійської мови допомагає мені як викладачу не тільки розвивати у студентів мовленнєві навички та уміння, а й формувати в них інтелектуальні і мовленнєві здібності. Проектна методика викладання іноземної мови є однією з най-

сучасніших методик. Активно розвиваючи інтегровані вміння та знання, ініціативу, співробітництво і взаємну відповідальність, вона справедливо поєднує на практиці фундаментальні принципи формування комунікативної компетенції студентів в процесі навчання мови із загальними завданнями і цінностями національної і європейської освіти. Проектна робота дає нам широкий спектр діяльності, як невичерпна творчість, тому ця методика буде завжди актуальною.

Таким чином, метод проектів дозволяє індивідуалізувати навчальний процес, дає можливість студентові проявляти самостійність у плануванні, організації та контролі своєї діяльності.

Застосування проектної методики на заняттях забезпечує підтримку стійкого інтересу до вивчення іноземної мови, поглиблює та систематизує знання студентів по вивченій темі.

Список використаних джерел

1. Бетьом Ф. Проект на уроці іноземної мови / Ф. Бетьом. – Київ : Основа, 2007. – 45 с.
2. Ващенко Г. Загальні методи навчання : підруч. для педагогів / Г. Ващенко. – Київ : Укр. видавнича Спілка, 1997. – 410 с.
3. Жук О. Л. Педагогика : учеб.-метод. комплекс для студентов пед. специальностей / О. Л. Жук. – Мн. : БГУ, 2003. – 383 с.
4. Олійник І. П. Використання методу проектів на уроках англійської мови як один із шляхів формування комунікативної компетентності учня / І. П. Олійник. – Котовськ : Котовськ, 2012. – 21 с.
5. Пєхота О. М. Освітні технології : навч.-метод. посіб. / О. М. Пєхота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін. ; за ред. О. М. Пєхоти. – Київ : АСК, 2004. – 256 с.

РАЗРАБОТКА УНИВЕРСИТЕТСКОЙ МОДЕЛИ СИСТЕМЫ МЕНЕДЖМЕНТА КАЧЕСТВА

А. А. Гузовец, *специальность Физика (научно-педагогическая деятельность), студент группы Ф-43п;*
М. С. Василец, *специальность Физика (научно-педагогическая деятельность), студент группы Ф-43п*
С. А. Лукашевич, *ст. преподаватель кафедры теоретической физики – научный руководитель*
Гомельский государственный университет имени Франциска Скорины, г. Гомель, Республика Беларусь

Разрабатывая модель системы менеджмента качества мы изучили основные прогрессивные формы организации образова-

тельного процесса и активные методы обучения, которые базируются на достижениях в области современных информационных и телекоммуникационных технологий.

Несмотря на внедрение прогрессивных форм организации образовательного процесса и активных методов обучения, лекция продолжает оставаться одним из основных видов учебных занятий. Особую значимость имеет вузовская лекция для студентов сейчас, когда в учебный процесс широко внедряются самостоятельная работа, электронные учебники, компьютерное тестирование, модульно-рейтинговая технология обучения. Лекционный курс, прочитанный на высоком профессиональном уровне, позволяет формировать у студентов в едином комплексе знания, умения и навыки в соответствии с квалификацией специалиста. Одним из методов, поднимающих организацию лекции на качественно новый уровень и повышающих эффективность обучения в целом, является конструирование лекций с использованием средств мультимедиа и создание презентаций.

Для грамотной организации лекционного курса с использованием мультимедийных технологий необходимо знать, какие возможности они предоставляют, и уметь ими рационально воспользоваться. Это требует много сил и времени на стадии подготовки мультимедийных презентаций, не говоря уже о постоянном их совершенствовании.

Технология мультимедиа – это современный инструмент, позволяющий создавать сложные информационные структуры, программные системы для какой-либо предметной области, используя многообразные формы представления информации. Следует особо отметить высокую трудоемкость подготовки удачной мультимедийной презентации для преподавателя – это всегда большая, кропотливая и сложная работа. Формирование полноценной презентации на одну лекцию при наличии материала занимает значительное время. Только полное овладение средствами разработки презентаций, применение эффектов анимации, звуковое сопровождение, вставка видеоматериалов, диаграмм и др. делает лекции привлекательным для аудитории, подчеркивает авторский замысел, значимость проделанной работы, повышает усвояемость материала.

Надо помнить, что современное мультимедийное сопровождение не должно подменять лекцию, а проведение лекционного занятия с использованием проекционной техники должно

проходить в основном традиционным образом. Мультимедийная презентация – это не текст лекции, показываемый на экране, можно сказать, что это ее краткий конспект. Лектор формирует постоянный интерес студентов к излагаемому материалу, не допускается машинальное записывание материала со слайдов. Лектор организует непосредственный диалог с аудиторией путем постановки вопросов, уточнения и диагностики знаний студентов. Формируя познавательную активность студентов во время лекции, лектор должен не только преподносить информацию, представленную в презентации, но и стремиться выстраивать систему восприятия материала и получения знаний.

При этом необходимо следить за реакцией студентов для оптимального восприятия и конспектирования текстового, графического материала лекции. Такая лекция вызывает живой интерес у студентов, не оставляет их равнодушными, заставляет активно работать в течение всего времени. Также нельзя считать, что однажды разработанная презентация является конечным вариантом. По мере чтения лекции выявляются определенные недочеты, необходимость в дополнительных иллюстрациях, что требует регулярной корректировки.

Несомненно, что использование презентационной техники существенно повышает эффективность лекционных занятий, стимулирует интерес к предмету, активизирует познавательную деятельность учащихся и является новым шагом в преподавании. Среди преимуществ мультимедийных презентаций при чтении лекций можно отметить следующие моменты:

1) применение информационных технологий позволяет намного увеличить объем передаваемой информации, что дает значительную экономию учебного времени по сравнению с чисто словесным изложением материала;

2) подготовка мультимедийных презентаций способствует повышению методического мастерства преподавателя, презентация позволяет преподавателю четко структурировать материал лекции;

3) проведение лекции сопровождается специально подобранными иллюстрациями, что повышает информативность и эффективность лекционного материала при его изложении;

4) мультимедийная презентация позволяет отобразить процессы в динамике, что позволяет улучшить восприятие материала;

5) в ходе лекции неоднократно меняются формы обучающей деятельности учащихся, которые заключаются в прочтении, просмотре, прослушивании, наблюдении, конспектировании, осмыслении, запоминании и воспроизведении определённой информации. А это снимает утомление и обеспечивает активную работу в течение всей лекции, способствует лучшему запоминанию материала, повышает эффективность обучения;

6) облегчается труд преподавателя, поскольку часть функций заменяется готовой презентацией, на которой упорядочен и сохранен наглядный материал, необходимый для конкретного занятия. При этом у студентов исключается вероятность ошибочной трактовки мыслей преподавателя.

Несомненно, использование презентаций является новым шагом в преподавании, но само по себе она не создает нового качества обучения, а только расширяет его возможности. Лекция продолжает оставаться основной формой обучения в высших учебных заведениях, несмотря на то, что учебный процесс в современных условиях становится качественно иным. Надо всегда помнить, что любые инновации хороши лишь в том случае, если они способствуют достижению главной цели – получения студентами глубоких знаний.

На основе компетентностного подхода показано, что профессиональное обучение направлено на стимулирование у обучаемых качеств, необходимых для успешного прохождения этапов освоения профессии, адаптации профессии, овладения мастерством и творчеством профессии, повышения квалификации и т. д. Главной целью профессионального обучения является формирование, проектирование личностей специалиста, эффективно осуществляющей трудовую деятельность, наиболее полно реализующее себя в труде, владеющий рядом качеств и умений, необходимых для данной профессии.

При разработке модели специалиста рассматривались:

– активное целеполагание в трудовой деятельности;

– умение осуществлять на уровне высоких заданных стандартов, в том числе в новых, неопределенных профессиональных условиях и ситуаций, при решении неизвестных профессиональных задач;

– готовность в последующей трудовой и профессиональной деятельности, освоить необходимые, но пока отсутствующие

профессиональные знания, умения, технологии и при необходимости – новую профессию;

– владение базовыми способностями и функциями, общими для широкого круга профессий и обеспечивающий переход от одной профессии до другой для поддержания конкурентноспособности на рынке труда.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ МЕТОДЫ ОРГАНИЗАЦИИ ВОСПИТАТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ

А. А. Гузовец, *специальность Физика (научно-педагогическая деятельность), студент группы Ф-43п;*
Ю. П. Гуд, *специальность Физика (научно-педагогическая деятельность), студент группы Ф-44п*
Т. П. Желонкина, *ст. преподаватель кафедры общей физики – научный руководитель*
Гомельский государственный университет имени Франциска Скорины, г. Гомель, Республика Беларусь

В соответствии с концепцией воспитания цели его должны отвечать интересам самой личности и требованиям общества по отношению к личности. Цель воспитания, как правило, связывают с формированием личности в соответствии с явно или неявно имеющейся моделью, идеалом молодого человека, соотнесенным с историческим периодом развития общества [1].

Для развития воспитательной функции высшей школы необходимо решение ряда вопросов: каким должно быть воспитание, какие направления воспитательного воздействия развивать, как воспитывать в новых социально-экономических условиях, когда прежние идейные и ценностные ориентации либо разрушились, либо утратили свою привлекательность, а новые еще не сложились? Как писал в свое время выдающийся философ И. А. Ильин, «образование без воспитания не формирует человека, а разнуздывает и портит его, ибо оно дает в его распоряжение жизненно выгодные возможности, технические умения, которыми он, бездуховный, – и начинает злоупотреблять». Вот почему, заботясь о судьбе наших студентов, мы должны одновременно с качественной профессиональной подготовкой указать им светлые морально-нравственные ориентиры, помочь создать прочную духовную опору, подлинные, а не мнимые духовные ценности. В современной психолого-педагогической науке и практике до-

минирующее значение приобретает понимание воспитания как средства, направленного на создание условий для саморазвития и самовоспитания личности, максимально полного освоения ею материальных и духовных ценностей, культуры общественного бытия.

В результате анализа материалов конференций, а также отчетов о научных разработках проблем воспитания студентов [2] сформулирован ряд основополагающих концептуальных выводов:

– воспитание как целенаправленный процесс социализации личности является неотъемлемым составляющим звеном единого образовательного процесса;

– современное понимание воспитания базируется на личностной и культурологической основе – требуется всемерное содействие полноценному развитию личности в неповторимости ее облика посредством приобщения к культуре социального бытия во всех ее проявлениях: нравственном, гражданском, профессиональном, семейном и т. д.;

– воспитание – интерактивный процесс: достижение положительных результатов обеспечивается усилиями как педагогов, так и воспитуемых;

– воспитательный процесс должен обеспечиваться профессионально подготовленными кадрами;

– воспитательный процесс должен строиться на основе учета тенденций и особенностей личностных проявлений студентов, а также особенностей личностно-значимой для них микросреды.

Основными целями воспитательной работы являются: а) воспитание гражданина – личности высоконравственной, духовно развитой и физически здоровой, способной к профессиональной деятельности и моральной ответственности за принимаемые решения; б) формирование у студентов нравственных, духовных и культурных ценностей, этических норм и общепринятых правил поведения в обществе; в) совершенствование условий для творческой самореализации личности и для проведения досуга студентов во внеурочное время; г) создание полноценной социально-педагогической среды.

Воспитательные задачи вузов реализуются в совместной учебной, научной, творческой, производственной и обще-

ственной деятельности студентов и преподавателей [2]. Осмысление и необходимость разрешения вышеозначенных проблем на современном этапе имеет особую актуальность и остроту. Основываясь на стратегии государства, необходимо разрабатывать методы реализации и средства воспитательного процесса, оптимальные для конкретного вуза каждого его подразделения.

Опыт воспитательной работы со студентами факультета физики и информационных технологий УО «Гомельский государственный университет имени Ф. Скорины» убедителен в отношении эффективности взаимодействия студентов и преподавателей на основе партнерских взаимоотношений. При этом воспитывающая деятельность, конкретные мероприятия органично включаются в процесс профессионального становления студентов (в учебный процесс, научно- исследовательскую работу и др.). При выборе и реализации направлений и форм работы со студентами используются возможности ведения диалога и поиска конструктивного компромисса. Важным психологическим результатом совместной творческой работы преподавателя со студентами и взаимодействия студентов между собой при выполнении индивидуальных заданий является избавление многих студентов от личных комплексов, сдерживающих интеллектуальное и профессиональное развитие.

Студенты привлекаются к обсуждению вопросов, связанных с традициями кафедры, факультета, вуза, отрасли. Мы знакомим их с примерами жизни и деятельности авторитетных ученых, педагогов, специалистов, выпускников факультета, что способствует формированию чувства корпоративности, сопричастности к установлению и развитию лучших традиций вуза, факультета, кафедры.

Заботясь о культурном и нравственном развитии студентов, мы информируем о предстоящих концертах, спектаклях, выставках, воспроизводим с компакт-дисков лучшие музыкальные произведения различных жанров во время перерывов между занятиями (с согласия студентов). Мы интересуемся впечатлением студентов от прочитанной статьи, просмотренного спектакля или посещенного концерта. В результате таких бесед получаем информацию об их личных интересах и качествах, и на ее основе корректируем свою деятельность по созданию условий для индивидуального развития личности каждого студента, ненавязчиво даем советы, касающиеся его деятельности по саморазвитию и самовоспитанию.

Очевиден диссонанс между потребностью государства в специалистах, например, физико-технического профиля (подготовить их дорого, учиться трудно, а заработная плата относительно низка) и престижностью образования по специальностям, по которым давно имеет место перепроизводство специалистов. Так как процесс воспитания организуется с учетом социального заказа государства, то формирование положительной мотивации к самовоспитанию следует начинать, прежде всего, с создания в обществе объективных и субъективных предпосылок, условий, побуждающих молодого человека развивать у себя необходимые качества при помощи воспитателей и в процессе самовоспитания. Молодые люди должны видеть, в частности, что именно личность, соответствующая требованиям общества на данном этапе его развития, востребована обществом, что людям с такими характеристиками, прежде всего, обеспечивается высокооплачиваемая работа, быстрый служебный рост, престижная, высокая должность Только в таких условиях у них возникнет потребность обладать знаниями и качествами, которые гарантируют достижение высокого социального и профессионального статуса.

Список использованных источников

1. Концепция непрерывного воспитания детей и учащейся молодежи в Республике Беларусь / Праблемы выхавання. – 2007. – № 2. – С. 3–19.
2. Ященко Л. А. Актуальность воспитательной работы в современных условиях: аналитически обзор международных тенденций развития высшего образования № 5 (январь–июнь 2003) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.charko.narod.ru. – Название с экрана.

ЗАСТОСУВАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ТА МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ У ЗВО

К. В. Діль, *спеціальність 102 Хімія, студент ХФ-17м-02з групи*
Т. О. Чернушенко, *к. х. н., доцент – науковий керівник*
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, м. Дніпро, Україна

Мультимедійні технології є на сьогоднішній день найбільш «модним» напрямом використання інформаційно-комп'ютерних

технологій у сфері освіти. У широкому сенсі «мультимедія» означає спектр інформаційних технологій, що використовують різноманітні програмні та технічні засоби з метою найбільш ефективного впливу на користувача (що став одночасно і читачем, і слухачем, і глядачем). Завдяки застосуванню в мультимедійних продуктах і послугах одночасної дії графічної, аудіо (звукової) і візуальної інформації ці засоби володіють великим емоційним зарядом і активно включають увагу користувача (слухача). Підвищення якості вищої освіти визначається використанням нових методів і засобів навчання. Активне навчання потребує залучення студентів до навчального процесу. Широке застосування мультимедійних технологій здатне різко підвищити ефективність активних методів навчання для всіх форм організації навчального процесу: на етапі самостійної підготовки студентів, на лекціях, на семінарських, практичних та лабораторних заняттях. Експериментально встановлено, що у ході усного викладення матеріалу за хвилину слухач сприймає і здатний обробити до однієї тисячі умовних одиниць інформації, а в разі «підключення» органів зору – до 100 тисяч таких одиниць [1]. Як основний технічний засіб мультимедійних технологій, безумовно, є комп'ютер, оснащений необхідним програмним забезпеченням і мультимедійним проектором. Звісно, що комп'ютер не замінює собою викладача, а є лише засобом здійснення педагогічної діяльності, його помічником. Завдяки своїм можливостям і розвитку технічних засобів мультимедійні технології можуть застосовуватися під час проведення практично всіх видів навчальних занять. Слід зауважити, що для проведення семінарських та практичних занять інформаційні технології використовуються не так часто. Проте, як показали сучасні дослідження в галузі освітніх технологій, саме тут знаходяться великі резерви для підвищення ефективності навчання [2].

Основним видом навчальної діяльності, спрямованим на первинне оволодіння знаннями, є *лекція.* Головне призначення лекції – забезпечити теоретичну основу навчання, розвинути інтерес до навчальної діяльності і конкретної навчальної дисципліни, сформувати в студентів орієнтири для самостійної роботи над курсом. Традиційна лекція має безперечні переваги не тільки як спосіб передачі інформації, але і як метод емоційного впливу викладача на студентів, який підвищує їх пізнавальну активність [2]. Як методичні рекомендації із застосу-

вання презентацій на лекціях пропонується алгоритм, слідуючи якому, викладач може успішно підготуватися до заняття.

Алгоритм застосування презентацій на лекціях

Отже, мультимедійні засоби навчання *дозволяють:*

– підвищити інформативність лекції;

– стимулювати мотивацію навчання;

– підвищити наочність навчання шляхом структурної надмірності;

– здійснити повторення найбільш складних моментів лекції (тривіальна надмірність);

– реалізувати доступність і сприйняття інформації у спосіб паралельного представлення інформації в різних модальностях: візуальної і слухової (перманентна надмірність);

– організувати увагу аудиторії у фазі її біологічного зниження (25–30 хвилин після початку лекції та останні хвилини лекції) шляхом художньо-естетичного виконання слайдів-заставок або доцільно застосованої анімації та звукового ефекту;

– здійснити повторення (перегляд, коротке відтворення) матеріалу попередньої лекції;

– створити викладачеві комфортні умови роботи на лекції [3].

Список використаних джерел

1. Про досвід використання мультимедійних технологій у навчальному процесі (у ВНЗ) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ime.edu-ua.net/em11/content/ 09rssseh.htm. – Назва з екрана.
2. Психологія та педагогіка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://subject.com.ua/psychology/psyho_pedagog/index.html.136. – Назва з екрана.
3. Психолого-педагогічні основи використання технічних засобів навчання [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://bo0k.net/index.php?p=achapter&bid=14596&chapter=1. – Назва з екрана.

ПРОБЛЕМА ДОВЕРИЯ В РАННЕЙ ВЗРОСЛОСТИ: ТЕОРЕТИЧЕСКИЙ АСПЕКТ

О. А. Зыблева, *магистрант*
Т. Г. Шатюк, *к. пед. н., доцент, заведующий кафедрой социальной и педагогической психологии – научный руководитель*
Гомельский государственный университет имени Франциска Скорины, г. Гомель, Республика Беларусь

Периоды ранней взрослости (20–30 лет) и взрослости (30–55) представляют собой отдельные возрастные этапы, имеющие для человека кардинально большое значение. С точки зрения развития личности, они создают условия для максимального раскрытия возможностей, для самореализации в профессиональной деятельности, в интимно-личностном общении, семейных отношениях, а также в общении со своими родителями. Уже в период поздней юности происходят изменения в ориентации на предпочитаемые места общения. На этом возрастном этапе юноши и девушки преимущественно предпочитают общение дома. Юноши и девушки, которые успешно рассортировали свои и родительские взгляды и убеждения, могут поддерживать

близкие отношения с родителями, чувствуя себя при этом комфортно и не боясь потерять свою собственную индивидуальность. Эта близость с родителями является важным фактором, обеспечивающим целостность жизни юношей и девушек [1].

Рассматривая многочисленные исследования личности взрослого человека 20–35 лет, можно сделать вывод, что общей особенностью, определяющей ее успешность в этот период в самых разных областях деятельности, является способность решать задачи взросления – склонность к установлению доверительных отношений с людьми при сохранении чувства собственной идентичности, чувства суверенности, чувства индивидуальности [2].

Период ранней взрослости характеризуется завершением перехода от юности к статусу взрослости. Если этап юношеского возраста пройден успешно, то в ранней взрослости сохраняются доверительные отношения с родителями, эмоциональная близость. В качестве источников доверия рассматриваются базовые потребности человека в совместности, общности, а также социальные потребности в сотрудничестве, в совместном общении.

Если в юношеском возрасте доверие характеризовалось готовностью проявлять добрую волю, справедливое и честное отношения с родителями, то в ранней взрослости, даже после ухода из родительской семьи между молодыми людьми и их родителями сохранится близость, доверие, свободу общения. Такие молодые люди будут более лучше справляться с жизненным трудностями, у них будет лучше налажена коммуникация с окружающими их людьми, а также социальное доверие будет находиться на достаточно высоком уровне. В школе, в институте, на работе, людям, у которых нет или не имели доверительных отношений с родителями сложно находить контакт с окружающими людьми. Им проще находится в одиночестве.

В ранней взрослости молодые люди у которых были доверительные отношения с родителями бут первым делом обращать к ним за помощью или советом. Также в некоторых трудных жизненных ситуациях им будет важна помощь и поддержка со стороны родителей. Но далеко немногие могут за ней обратиться. Одна из причин этому – отсутствие базового доверия в детско-родительских отношениях. В таких случаях, дети, будучи уже взрослыми, стараются справиться со своими проблемами сами, но не всегда это приводит к положительному результату.

Доверительные отношения формируются на протяжении всего детства и к юношескому возрасту и ранней взрослости отношения с родителями уже сложились и то, что было в прошлом нельзя не учитывать. В юношеском возрасте улучшаются доверительные отношения с родителями. Родители приобретают особую значимость для детей. После перемен в структуре общения, освобождении от родительской опеки, дети начинают чаще обращаться за помощью к родителям, прислушиваться к их мнению. Общение в основном происходит по структуре «взрослый-взрослый». Доверительные отношения строятся на уважении, понимании и принятии друг друга. В этом случае родители становятся примером, моделью поведения, родитель ценен и значим, прежде всего, своей реальной (а не идеальной – как у подростка) взрослостью, которая содержательно раскрывается, обнаруживает себя через правила, понятия, принципы, способы организации деятельности во всех сферах социально-культурного бытия – в науке, искусстве, религии, морали, праве.

Если не упустить момент в подростковом и юношеском возрастах доверительные отношения с родителями можно корректировать и развивать. Для этого обе стороны, как родители, так и дети должны приложить все усилия. Только при помощи совместной работы можно достичь положительных результатов в детско-родительских взаимоотношениях. И тогда в ранней взрослости несмотря на то, что молодые люди будут строить отношения со своими партнера или будут создавать свои семьи, родители останутся главной опорой и поддержкой. Сформированные доверительные отношения в юношеском возрасте останутся на достаточно высоком уровне. Уже молодые люди также продолжат обращаться за советами к своим родителя, также будут искать у них поддержки, а также будут находить время для семейного досуга, несмотря на то что в этом возрасте многие строят свои семьи.

Список использованных источников

1. Сосновский Б. А. Психология / Б. А. Сосновский. – Москва : Юрайт, 2008. – 799 с.
2. Обухова Л. Ф. Возрастная психология / Л. Ф. Обухова. – Москва : Юрайт, 2011 – 460 с.

РОЛЬ ФЕНОМЕНОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ У ПІДГОТОВЦІ ВИКЛАДАЧІВ ПРОФЕСІЙНО-ХУДОЖНІХ ДИСЦИПЛІН

Ю. Колісник-Гуменюк, *к. пед. н.,*
Відокремлений структурний підрозділ «Львівський навчально-науковий центр професійної освіти» Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, м. Львів, Україна

Важливу роль у підготовці викладачів професійно-художніх дисциплін відіграє *феноменологічний підхід,* засновником якого став німецький філософ Е. Гуссерль (1859–1938) у XX ст. Феноменологічний підхід є філософською теорією, що має на меті виявити базові структури суб'єктивного досвіду, основоположні духовні інтенції та особистісні смисли, які спрямовують поведінку індивіда. Термін «феноменологія» нині найчастіше застосовують, представники екзистенційно-гуманістичної парадигми, які найбільше уваги приділяють вивченню особистості як єдиного інтегрованого цілого, досліджуючи суб'єктивне світосприйняття [2, с. 263].

Феноменологічний підхід відкриває можливість піднятися у самопізнанні над власними знаннями, порівняти їх з іншими знаннями, прийти до певної думки, стати об'єктом споглядання, здійснити рефлексію набутих знань, власних думок, почуттів, педагогічного, зокрема художньо-педагогічного досвіду. Усвідомлюючи власні дії та їх мотивацію, індивід здатен замінювати рівень своїх професійних якостей.

Феноменологія торкається також і рефлексів щодо культурологічної проблематики, походження культури, побутування культурних явищ (феноменів). Е. Гуссерль закликав: «назад, до самих предметів!». На його думку, предмети самі по собі розкривають свій зміст без відсилання до природних або створених людиною зв'язків з іншими предметами. Смисловий зв'язок реалізується в потоці феноменів, що не містять у собі різниці між буттям і явищем. Феномен, за Гуссерлем – це ідеальна сутність, яка має безпосередню достовірність, і пізнати її можливо тільки інтуїтивно. Феноменологічний напрям розкриває буття певних явищ культури, осягає сутність явища в образі, виявляє інтерес до форми як творчого начала реальності.

Феноменологічний метод «…утримує визнання буттєвої значущості об'єктивного світу і тим самим цілком і повністю виключає його із поля судження, а також буттєву значущість

усіх фактів, що об'єктивно сприймаються, і фактів внутрішнього досвіду» [1, с. 353]. У зв'язку з цим об'єктивний світ речей в феноменології Гуссерля розглядається тільки тоді, коли він здобув значення для людини.

В. Летуновский стверджує, що в основі феноменологічного підходу лежить розуміння унікальності існування людини у світі й унікальності її власного світу. Феноменологія розглядає екзистенцію людини, висвітлюючи феномени, що належать її індивідуальному світові [3]. Цей підхід розкриває значення суб'єктивного досвіду як основного вимірника сутності людини. Відбувається відмова від ідеалізації, догматизму, упередженості під час аналізу й опису наукових і педагогічних поглядів особистості.

На думку Е. Фінка, основним феноменом людського існування є саморозуміння людиною себе, самоінтерпретація людиною власного життя. Вирішальними феноменами людського життя є смерть, праця, страх, любов, панування, гра. Будь-який феномен людського існування припускає такі виміри, у яких виховання й освіта здійснюють свої функції смислополягання й смислоздійснення. Вони й формують окремі області виховання й освіти, сприяють ідентифікації людиною певних проблем життя, істотних для педагогічної й освітньої діяльності.

Один із основоположників феноменологічного підходу Н. Смарт [6, p. 56] наголошує, що викладач сучасності, передусім має «проходити тест на відкритість», він повинен бути гуманістом у широкому розумінні цього слова, ставитися до предмета з творчим підходом і подавати матеріал зі зверненням до особистого досвіду студентів, розкривати в них почуття людяності, толерантності, гідності тощо.

Стосовно художньо-педагогічної підготовки завдання феноменологічного підходу полягає у розвитку відчуття «сутності» та «природи» мистецтва, ставить собі за ціль, виховувати подібний тип чуттєвості, щоб розвинути глибинне розуміння і на основі цього розвинути багато інших моральних якостей [5]. Необхідно розвивати почуття, які можна назвати співпереживання творчої людини, спроба відчути переживання та зрозуміти будь-яку форму проявлення роботи митця. Це можливо, лише тоді, коли викладач і студенти мають змогу поставити себе на місце іншої людини, відсторонитися від своїх особистих звичних уявлень і сконцентруватися на тому, що відчуває інша

особистість. Таким чином вони зможуть наблизитись до глибинного розуміння та сприйняття твору [4, p. 26]. Знайомлячи студентів із художніми творами, складно сприяти отриманню широкого розуміння всього спектру окремого мистецтва, тому викладачі повинні намагатися розвивати у студентів вміння, не лише просто описати картину, а намагатися зрозуміти, дізнатися та усвідомити її суть.

Список використаних джерел

1. Гуссерль Э. Логические исследования. Картезианские размышления: кризис европейских наук и трансцендентальная феноменология; Кризис европейского человечества и философии; Философия как строгая наука. – Мн. : Харвест ; Москва : АСТ, 2000. – 752 с.
2. Карпенко Є. В. Феноменологічний метод у персонологічних дослідженнях і психологічній практиці / Є. В. Карпенко // Проблеми загальної та педагогічної психології : зб. наук. пр. Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / за ред. С. Д. Максименка. – Т. XII. – Ч. I. – Київ : ГНОЗІС, 2010. – С. 263–274.
3. Летуновский В. Экзистенциальный анализ. История, теория и методология практики : дисс. канд. психол. н. / Летуновский В. – Москва, 2001. – 173 с.
4. Grimmit M. What can I do in R.E.? / Michael Grimmit. Great Wakering, Essex: Mayhew-McCrimmon. – 1973. – P. 26.
5. Owen Cole W. Religion in the Multi Faith School / W. Owen Cole // Learning for living. – 1972. – Vol. 12, No 2, November. – P. 49
6. Smart N. Secular Education and the Logic of Religion / Ninian Smart. – London: Humanities Press, 1969. – 108 p. – P. 98.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ АДАПТАЦИЯ СТУДЕНТОВ

А. В. Кутас, *специальность Психология, магистр группы ПсихМаг(о)-12*
С. С. Щекудова, *к. пс. н., доцент, доцент кафедры социальной и педагогической психологии – научный руководитель*
Гомельский государственный университет имени Франциска Скорины, г. Гомель, Республика Беларусь

На сегодняшний день актуальной проблемой системы высшего образования является психолого-педагогическая адаптация студентов к учебному процессу. Все более высокие требования предъявляются к качеству подготовки выпускников высшего учебного заведения.

Перед образовательным процессом стоит очень важная цель – высокий уровень качественной подготовки выпускников, а также раскрытие и реализация способностей и потенциала гармонично развитой личности. В последние годы адаптационный период студентов к учебному процессу стал более сложным, это связано с ускоренным ритмом жизни, интенсивного развития социальных процессов общества. Если студент проходит адаптацию успешно, то он сможет качественнее усвоить программу образовательного процесса, обеспечить себе психологический комфорт, быть удовлетворенным профессиональным выбором.

Большое внимание следует уделить личностным особенностям юношеского возраста. Время учебы в высшем учебном заведении совпадает со вторым периодом юности, или первым периодом зрелости, который отличается сложностью становления личностных черт. Этот процесс был проанализирован в работах Б. Г. Ананьева, А. В. Дмитриева, И. С. Кона, В. Т. Лисовского и др. Характерной чертой нравственного развития в юношеском возрасте является усиление сознательных мотивов поведения. Заметно укрепляются те качества, которых не хватало в полной мере в старших классах – целеустремленность, решительность, настойчивость, самостоятельность, инициатива, умение владеть собой, которые очень важны при обучении в высшем учебном заведении. Повышается интерес к моральным проблемам.

Следует отметить, что от того, насколько долго будет идти процесс адаптации, зависят успехи студентов, процесс их профессионального становления. Важным условием успешной адаптации является наличие у студентов способности правильно оценивать свои возможности в отношении учебных заданий.

Проанализировав все аспекты процесса адаптации студентов, можно выделить, две основные формы адаптации: профессиональную адаптацию (приспособление к характеру, содержанию, условиям и организации учебного процесса, выработка навыков самостоятельности в учебной и научной работе) и социально-психологическую адаптацию (приспособление индивида к группе, взаимоотношениям с ней, выработка собственного стиля поведения).

Анализ психолого-педагогической литературы по данной проблеме, позволяет сделать вывод, что адаптация студентов в высшем учебном заведении является сложным и многогранным

явлением. Критериями успешности адаптационного процесса являются стабильный интерес к предметам профессиональных дисциплин, а также готовность к работе по профессии, готовность принимать участие в общественной жизни высшего учебного заведения, бесконфликтность поведения, уровень эмоционального благополучия первокурсников.

Для того, чтобы адаптация у студентов проходила благополучно и успешно необходимо с самых первых дней обучения в высшем учебном заведении включать студентов в новые виды деятельности, создавать условия для общей оптимальной деятельности. Также проводить мероприятия, способствующие адаптации первокурсников к условиям высшего учебного заведения, такие как: проведение психологических занятий с элементами тренинга, участие в различных акциях, совместные походы. Все это поможет более легко и безболезненно пройти процесс адаптации студентам.

Можно сделать вывод о том, что психолого-педагогическая адаптация студентов – это сложный многоаспектный процесс, который должен строиться на концепции комплексного подхода, включая совместные усилия педагогов и педагогов-психологов. Адаптация не сводится только к приспособлению к новым условиям – она предполагает развитие студента как личности.

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПРОБЛЕМЫ АВТОФОБИИ У НАЧИНАЮЩИХ ВОДИТЕЛЕЙ

А. С. Куцепалова, *магистрант*
Т. Г. Шатюк, *к. пед. н., доцент, заведующий кафедрой социальной и педагогической психологии – научный руководитель*
Гомельский государственный университет имени Франциска Скорины, г. Гомель, Республика Беларусь

Во время подготовки в автошколе начинающих водителей обучают базовым навыкам вождения, не включающим в себя опыт вождения в экстремальных условиях на практике. Для поддержания необходимых навыков вождения, выработанных в процессе обучения и их дальнейшего совершенствования, просто необходима регулярная тренировка. Даже хорошо выработанные навыки управления автомобилем не всегда могут обеспечить благоприятный исход опасных ситуаций [1, с. 184].

В задачи же психологической подготовки молодых водителей входит повышение устойчивости психики в условиях стресса, который возникает в критических дорожных ситуациях. В стрессе затрудняется мыслительная деятельность, а, следовательно, своевременная оценка ситуации и принятие правильного решения. Замедляется также время реакций, и даже правильные управляющие действия уже не могут предотвратить аварию. Повышение психической устойчивости достигается тренировкой нужных решений и отработкой необходимых действий в период обучения [1, с. 190].

Л. Китаев-Смык выделяет две группы людей, реагирующих на стресс, отличавшихся либо усилением, либо уменьшением эмоционально-двигательной, поведенческой активности при кратковременных, но достаточно интенсивных экстремальных воздействиях, таких как автомобильная авария. Люди из первой группы направляют свои реакции на выход из стрессовой ситуации за счет ускоренных и усиленных защитных или агрессивных действий с целью предотвращения неблагоприятного развития стрессогенной ситуации. Защитные поведенческие акты могут быть разных уровней сложности: от вздрагивания и замирания при пугающей ситуации (нарушитель выехал на противоположную полосу, обгон в неположенном месте) до доведения ошибочных действий и даже к дезорганизации деятельности. При этом неправильно оценивается текущая ситуация, неверным оказывается прогноз развития ситуации и планирование деятельности, снижается контроль водителя за собственными действиями [3, с. 243].

Для лиц, отнесенных ко второй группе, при достаточно сильных кратковременных экстремальных воздействиях характерно снижение эмоционально-двигательной активности, уменьшение побудительной роли волевых процессов. Вследствие чего происходит формирование пассивного эмоционально-двигательного реагирования на стресс. Пассивное реагирование на стресс предполагает, что водитель в случаи критической ситуации, будет пережидать результата ситуации, то есть, будет пребывать в полном оцепенении.

Каждый водитель будет реагировать на кратковременный стрессор – аварийную ситуацию – по-разному. В случае активного реагирования психофизиологические показатели будут изменяться во время устранения аварийной ситуации – учаще-

ние сердцебиения, увеличения объема дыхания, потоотделение, тремор конечностей. Водители, у которых проявилось пассивное реагирование на стрессовую ситуацию, во время ее устранения эти показатели состояния практически не изменялись, но сразу после ликвидации опасности частота пульса и объем дыхания и быстрые, ритмичные движения конечностей увеличивались на несколько минут [3, с. 244].

По этой причине, нередко у начинающих водителей появляется автофобия – страх вождения автомобильного транспорта, обусловленный постоянным мнимым риском для жизни, так как молодой водитель боится столкнуться с рискованной ситуацией без поддержки инструктора.

В конечном счете автофобию у начинающих водителей можно преодолеть, если целенаправленно работать со своим страхом. Но это не относится к действительно сложным случаям, таких как после серьёзных аварий или глубинных страхов, идущих с детства, здесь может понадобиться профессиональная помощь психолога. Но основная масса начинающих автолюбителей избавляется от страха самостоятельно с приобретением опыта вождения. Ускорить процесс адаптации помогут простые рекомендации для молодых водителей, только окончивших автошколу.

Психологи рекомендуют несколько вариантов преодоления боязни вождения, чтобы снизить дискомфорт во время нахождения за рулем. Если молодой водитель чувствует, что дыхание начинает сбиваться, ему поможет простое дыхательное упражнение, в котором необходимо расслабиться и десять раз глубоко вдохнуть и выдохнуть, и так до тех пор, пока не восстановится ритм дыхания.

Начинающему водителю желательно найти эффективный и действенный фактор, который мотивировал бы его к желанию вождение. Например: «Если я научусь водить автомобиль, я смогу доказать себе и окружающим, что я могу побороть свои страхи», «Если я научусь водить, я смогу чаще планировать длительные поездки, сколько и когда захочу» и тому подобное.

Таким образом, можно говорить о том, что независимо от причины автофобии, страх вождения автомобиля лишает водителя многих возможностей, прививая чувство неполноценности. Страх управления автомобилем заставляет водителя постоянно переживать тревоги и ожидать ситуаций автомобильной аварии.

Но автофобия не является приговором, и от неё возможно избавиться, только для этого необходимо следовать правилам дорожного движения и нескольким рекомендациям специалистов либо пройти коррекционную программу.

Список использованных источников

1. Романов А. Н. Автотранспортная психология / А. Н. Романов. – Москва : Изд. центр «Академия», 2002. – 224 с.
2. Китаев-Смык Л. А. Психология стресса / Л. А. Китаев-Смык. – Москва : Наука, 1983. – 368 с.

АГРЕССИВНОЕ ПОВЕДЕНИЕ, ЖЕНЩИН ОТБЫВАЮЩИХ НАКАЗАНИЕ В МЕСТАХ ЛИШЕНИЯ СВОБОДЫ

М. М. Прокопенко, *специальность Психология, магистр 17-мПС*
Ю. А. Шевцова, *к. п. н., доцент, доцент кафедры социальной и педагогической психологии – научный руководитель*
Гомельский государственный университет имени Франциска Скорины, г. Гомель, Республика Беларусь

Мнение о том, что мужчины агрессивнее женщин, прочно обосновалось в повседневных высказываниях, сводках преступлений и происшествий, а также в бытовых представлениях о гендерной характеристике. Мужчины как исполнители уголовных преступлений значительно превосходят женщин по численности [1].

Стоит отметить, что мужчины более склонны прибегать к прямым формам агрессии, а женщины предпочитают пользоваться косвенными действиями, которые наносят вред противнику окольным путем. Исследования К. Лагерспетца и его коллег показали, что женщинам более свойственно проявление косвенных форм агрессии, например, наговор на противника за его спиной, бойкотирование обидчика, разрыв дружеских отношений, демонстрация обиды [2].

Отмечается, что осужденные имеют более высокие показатели агрессивности, чем лица, не совершавшие противоправных действий. Вместе с тем отмечается, что осужденные различаются по показателям агрессивности в зависимости от возраста и состава совершенного преступления.

Возраст значимо влияет на показатели физической агрессивности, гнева и враждебности. У осужденных со стажем только показатели гнева значимо выше у женщин, чем у мужчин, а у

молодых осужденных половых различий в показателях агрессивности принято не выделять. В исследованиях Дж. Ганна и Л. Гриствуда обнаружено, что у преступников, осужденных за насильственные преступления, более высокие показатели агрессии, чем у совершивших ненасильственные. Дж. Арчер и А. Хейг определили, что преступники, осужденные за насильственные преступления, имели более высокие показатели физической агрессивности и гнева, чем совершившие ненасильственные правонарушения [3].

Белорусский психолог И. А. Фурманов установил, что у преступников, совершивших убийство, показатели физической агрессивности значимо выше, чем у осужденных за другие насильственные преступления, насильственные преступления сексуального характера и ненасильственные преступления. А так же, что показатели вербальной агрессивности у преступников, совершивших убийство, значимо выше, чем у осужденных за другие насильственные преступления, насильственные преступления сексуального характера и ненасильственные преступления. Во всех других когортах преступников значимых различий между показателями физической агрессивности, гнева и враждебности им не обнаружено [4].

При помощи методики Басса-Дарки для диагностики агрессивности было выявлены статистически значимые различия по шкалам «физическая агрессия», «косвенная агрессия», «раздражение», «негативизм», «обида», «подозрительность», «вербальная агрессия», «чувство вины» и «враждебность» у заключенных женщин. Исходя из полученных статистических данных можно наблюдать, что отбывающие наказания женщины с маскулинным типом гендерной идентичности имеют более высокие показатели по шкале «физическая агрессия», чем андрогинные ($T^* \leq 0.01$, $T = 3$), которые, в свою очередь не имеют значимых различий с фемининными ($T^* \leq 0.05$, $T = 5.2$). Так же заключенные женщины с маскулинным типом гендерной идентичности имеют более высокие показатели по шкалам «подозрительность» ($T^* \leq 0.01$, $T = 2.8$), «вербальная агрессия» ($T^* \leq 0.01$, $T = 2.1$), «чувство вины» ($T^* \leq 0.01$, $T = 0.7$) и «враждебность» ($T^* \leq 0.01$, $T = 0.5$), чем женщины с андрогинным типом гендерной идентичности. Однако, по шкале «вербальная агрессия» между маскулинным типом и фемининных значимых статистических различий не было выявлено ($T^* \leq 0.05$, $T = 3.3$).

Заключенные женщины с андрогинным типом гендерной идентичности имеют более высокие показатели в сравнении с заключенными женщинами имеющих феминнных гендерную идентичность по следующим шкалам: «физическая агрессия» ($T^* \leq 0.01$, $T = 1.9$), «косвенная агрессия» ($T^* \leq 0.01$, $T = 1.1$), «раздражение» ($T^* \leq 0.01$, $T = 1.8$), «негативизм» ($T^* \leq 0.01$, $T = 0.1$), «обида» ($T^* \leq 0.01$, $T = 0.2$), «подозрительность» ($T^* \leq 0.01$, $T = 0.4$), «вербальная агрессия» ($T^* \leq 0.01$, $T = 1.2$), «чувство вины» ($T^* \leq 0.01$, $T = 0.3$) и «враждебность» ($T^* \leq 0.01$, $T = 0.2$).

Данные полученные при помощи методики «Личностная агрессивность и конфликтность» указывают на то, что заключенные женщины с феминнным типом идентичности имеют более высокие показатели по шкале «конфликтность» чем заключенные женщины с маскулинным типом идентичности ($T^* \leq 0.01$, $T = 0.8$).

Список использованных источников

1. Румянцева Т. Т. Понятие об агрессивности в современной и зарубежной психологии / Румянцева Т. Т. // Вопросы психологии. – 1991. – № 1. – С. 81.
2. Бэрон Р. Агрессия / Р. Бэрон, Д. Ричардсон. – Санкт-Петербург: Питер, 2000. – 336 с.
3. Котова Э. П. Индивидуально-психологические особенности лиц / Э. П. Котова. – Томск : Стрела, 1995. – 212 с.
4. Фурманов И. А. Агрессивность белорусских осужденных с различным составом совершенного преступления [Электронный ресурс] / Фурманов И. А. // Психология и право. – 2011. – № 2. – Режим доступа: http://psyjournals.ru/psyandlaw/2011/n2/40882.shtml. – Название с экрана.

ВИКОРИСТАННЯ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ МАТЕМАТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН В ТЕХНІКУМІ

Л. Д. Харламова, *викладач-методист циклової комісії комп'ютерних та математичних дисциплін*
Індустріально-педагогічний технікум Конотопського інституту Сумського державного університету, м. Конотоп, Україна

В умовах стрімкого розвитку інформаційних технологій професійною вимогою до кожного випускника технікуму (коледжу)

є володіння уміннями застосовувати сучасні та опановувати нові комп'ютерні технології в професійній діяльності та самоосвіті. Використання елементів дистанційної освіти, електронного навчання (e-learning), мобільного навчання (m-learning) для організації аудиторної та самостійної роботи студентів ефективно впливають на результати навчальної діяльності. Змішане навчання (blended learning) є сучасною освітньою технологією формування професійних компетентностей фахівців, яка передбачає поєднання традиційних, інформаційно-комунікаційних технологій навчання та пов'язаних з ними сучасних форм, методів і засобів навчання [2].

Пошук засобів підвищення результативності вивчення фундаментальних дисциплін випускниками професійно-технічної освіти, які продовжують навчання за освітньо-кваліфікаційним рівнем «молодший спеціаліст» в технікумі, як засобів реалізації принципів неперервної освіти в Україні [1], обумовлюють актуальність теми статті.

Дослідженням проблеми змішаного навчання займаються вчені А. Андрєєв, В. Биков, Є. Короткий, Н. Корсунська, Є. Магда, Л. Найдьонова, О. Нестеренко, Р. Сегол, В. Солдаткін, С. Терно, О. Тіхомірова, Е. Тоффлер та інші.

Вивчення досвіду використання технології змішаного навчання в закладах вищої, професійно-технічної та загальної середньої освіти надає підстави стверджувати про необхідність її розвитку та поширення, узгодження підходів до організації, структури та забезпечення on-line курсів, їх експертної оцінки.

Метою статті є висвітлення шляхів використання змішаного навчання в процесі вивчення математичних дисциплін в системі підготовки молодших спеціалістів з інформаційних технологій та професійної освіти.

Методами змішаного навчання є сукупність методів сучасних інноваційних освітніх та інформаційно-комунікаційних технологій навчання математики, спрямовані на формування математичної компетентності, як необхідної складової професійної компетентності випускника технікуму. Засобами змішаного навчання є раціональне поєднання традиційних засобів навчання (друкованих підручників, навчальних посібників, збірників задач, дидактичних матеріалів тощо) та засобів інформаційно-комунікаційних технологій.

Підвищення ефективності проведення навчальних занять та самостійної роботи студентів, як основних форм організації навчального процесу в технікумі, досягається завдяки застосуванню засобів електронного, мобільного та змішаного навчання. Наприклад, використання мультимедійного набору презентацій до основних видів навчальних занять з математичних дисциплін (лекцій, практичних, семінарських, індивідуальних занять, консультацій) дозволяє ефективно використовувати час, акцентувати увагу студентів на основних поняттях теми, алгоритмах побудови математичних моделей та математичних методах розв'язання задач, прикладах. Для охоплення можливостей педагогічних, комп'ютерних, он-лайн технологій та медіаресурсів в різних формах навчального процесу доцільно використовувати платформу Moodle [3]. Зручний інтерфейс системи дозволяє створювати та коригувати електронні курси, доповнювати їх відкритими хмарними технологіями та відкритими програмними продуктами. Інструментами викладача можуть бути електронні навчально-методичні комплекси, електронні підручники або навчальні посібники, тести, алгоритми розв'язання задач, тренажери, динамічні моделі, засоби спілкування, навчальні відео на каналі YouTube, відкриті тест-платформи.

Враховуючи той факт, що ступенева освіта передбачає навчання в технікумах за інтегрованими навчальними планами університетів, в структурі яких вони знаходяться, для вивчення навчальних дисциплін доцільно використовувати освітні інтернет-ресурси інших вищих навчальних закладів, наприклад, сайт «Диференціальні рівняння», навчальні відео Alwebra на каналі YouTube, онлайн-посібник «Вища математика» для самостійного вивчення, освітній портал математичного спрямування, інтерактивний підручник з лінійної алгебри, електронні підручники та навчальні посібники з математичних дисциплін, відеокурси та електронні математичні курси відкритого доступу відомих університетів України та світу, математичні онлайн калькулятори та інтерактивні системи, інші освітні ресурси.

Впровадження змішаного навчання здатне розширити освітні можливості студентів за рахунок доступності та гнучкості, врахування їх індивідуальних освітніх проблем, а також темпу і ритму освоєння навчального матеріалу і відбувається на основі певної моделі організації вивчення навчальної дисципліни зара-

ди досягнення мети навчання шляхом формування професійних компетентностей [4].

Дидактичні можливості засобів та методів змішаного навчання значно впливають на вибір форм організації навчання, на активізацію, інтенсифікацію та ефективність навчального процесу, мотивацію студентів до навчання.

Список використаних джерел

1. Про освіту [Електронний ресурс] : Закон України // Відомості Верховної Ради України від 05.09.2017 № 2145-VIII, № 38-39, ст. 380. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page. – Назва з екрана.
2. «Змішане» навчання – інноваційна освітня технологія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ito.vspu.net/intel/files/Web-proekti/dodatki/zmiwane.htm. – Назва з екрана.
3. Мокрієв М. В. Інтеграція Moodle в інформаційно-освітнє середовище університету [Електронний ресурс] / Мокрієв М. В. – Режим доступу: http://2016.moodlemoot.in.ua/course/view.php?id=93. – Назва з екрана.
4. Про змішане навчання з окремих дисциплін [Електронний ресурс] : Наказ Сумського державного університету від 19.07.2018 № 0537-І. – Режим доступу: https://mix.sumdu.edu.ua/promo/nakaz.pdf. – Назва з екрана.
5. Проблеми сучасного підручника : зб. наук. праць / [ред. кол.; голов. ред. О. О. Топузов]. – Київ : Педагогічна думка, 2016. – Вип. 17. – 552 с.

ПІДПРИЄМНИЦТВО, ТОРГІВЛЯ ТА БІРЖОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

ПРОБЛЕМЫ БИЗНЕСА У СОВРЕМЕННОГО ПОКОЛЕНИЯ

Н. О. Скачеляс, *специальность Менеджмент, студент гр. МТ-21*
Е. П. Пономаренко, *доцент – научный руководитель*
Гомельский государственный технический университет имени П. О. Сухого, г. Гомель, Республика Беларусь

Предпринимательская деятельность – это самостоятельная деятельность юридических и физических лиц, осуществляемая ими в гражданском обороте от своего имени, на свой риск и под свою имущественную ответственность и направленная на систематическое получение прибыли от пользования имуществом, продажи вещей, произведенных, переработанных или приобретенных указанными лицами для продажи, а также от выполнения работ или оказания услуг, если эти работы или услуги предназначаются для реализации другим лицам и не используются для собственного потребления.

Однако на практике, предпринимателями, которые добились каких-либо высот являются лишь 5% населения. Почему так? Только 5 % людей верят в себя, верят в то, что можно добиться больших высот.

Причины человеческого фактора, мешающие развиваться в бизнес.

1. Богатые не работают за деньги. За деньги работают бедняки и средний класс. Богатые заставляют деньги работать на себя.

2. Когда речь идет о деньгах, многие предпочитают не рисковать.

Многие держатся за свою работу из-за страха:

- ✓ Страх не оплатить счета.
- ✓ Страх что их уволят.
- ✓ Страх, что не хватит денег и придется начинать все сначала.
- ✓ Большинство людей, получая больше денег, увеличивают свои долги.

3. У МЕНЯ ВПЕРЕДИ ЕЩЕ МНОГО ВРЕМЕНИ, УСПЕЮ. Идеального времени для открытия своего бизнеса не суще-

ствует. У молодости есть свои преимущества, а у людей старшего возраста – свои.

Молодые люди могут не иметь собственного капитала, но зато они не обременены семейными обязанностями, отвечают только за себя, у них более гибкий ум и они не боятся перемен. Люди постарше могут обладать стартовым капиталом, у них есть опыт и связи.

4. Я БОЮСЬ НЕСТАБИЛЬНОСТИ.

Страх утратить стабильность и, возможно, определенный социальный статус, лишиться постоянных доходов удерживает многих людей от открытия собственного бизнеса. Вероятность потерять деньги пугает и отталкивает от занятия собственным бизнесом многих. Поэтому прежде чем вкладывать в новое дело деньги, нужно просчитать возможные риски. Начинающему бизнесмену не стоит вкладывать абсолютно все свои деньги в новое дело, брать их под залог квартиры (особенно если другой нет).

5. НЕТ ДЕНЕГ.

Если денег слишком мало или нет вовсе, придется заранее все обдумать, проанализировать и рассчитать. Во-первых, не стоит уходить с основной работы. Во-вторых, обязательно нужно составить бизнес-план с подробными расчетами. В-третьих, обратиться за финансовой помощью к друзьям или родственникам.

Пути решения, способы изменения мышления, раскрытие сути предпринимательства глазами успешных людей.

Каждый человек, кто сумел вырваться и добился всего, чего хотел, испытывает боль, когда развитие останавливается, испытывает боль, когда бизнес перестает приносить прибыль. Чтобы избавится от этой душевной боли, эти люди делают всё, что в их силах, для того, чтобы вернуть себе былое величие. Главная особенность богатых людей тратят свой доход на покупку активов, тем самым заставляя их приносить им дополнительный доход. Цель такого человека – создать максимальное количество источников пассивного дохода.

Таким образом, можно наглядно увидеть разницу в мышлении богатых и бедных людей. Проблема в том, что школы не дают детям знания о деньгах и дети не знают, как с ними обращаться. Учителя сосредотачиваются на развитии академических и профессиональных навыков, но не финансовых. Вот почему

хорошие банковские работники, врачи и экономисты, которые прекрасно успевали во время учебы, могут всю жизнь испытывать финансовые затруднения.

Бедный убежден, что о нем позаботится государство, тем самым перекладывая ответственность на службы. Богатый доверяет себя только себе.

Малый и средний бизнес – двигатель экономики!

Список использованных источников

1. Богатый папа, бедный папа / Р. Кийосаки, 2005.
2. Финансист / Теодор Драйзер 2016 ред.
3. Самурай без меча / К. Масао 2012 ред.

ОСОБЕННОСТИ ГОСУДАРСТВЕННОГО УПРАВЛЕНИЯ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

Н. Н. Дайнеко, *специальность Правоведение, студентка группы П-41*
М. В. Тимошенко, *ст. преподаватель кафедры теории и истории государства и права – научный руководитель*
Гомельский государственный университет имени Франциска Скорины, г. Гомель, Республика Беларусь

Управление выступает как необходимый элемент жизнедеятельности людей. Оно является одной из трудных и ответственных сфер их интеллектуальной и практической деятельности, которое связано с реализацией их интересов и потребностей социума.

Государственное управление как социальный феномен предопределяется развитием двух его начал – управления и государства. На сегодняшний день государство рассматривается как особый политический институт, который имеет свои закономерности развития и власть над обществом. Управление тесно связано с властью. Государственное управление осуществляется государством посредством осознанного, целенаправленного, волевого и организованного воздействия на явления и процессы, протекающие в обществе.

В научной литературе нет единого понятия «государственное управление». Распространенным является толкование государственного управления в «широком» и «узком» его понимании. В широком смысле государственное управление – это совокупность всех видов деятельности государства, то есть всех форм реализации государственной власти в целом. Такое понимает позволят определить государственные органы по управленческой деятельности от негосударственных.

В узком смысле государственное управление представляет собой деятельность государства в лице специальных государственных органов – органов исполнительной власти. В данном случае государственное управление рассматривается как деятельность, направленная на выполнение законов и иных нормативных правовых актов путем разных форм властного влияния на объекты управления.

Государственное управление в Республике Беларусь является отдельным видом государственной деятельности наравне с законодательной, судебной деятельностью, прокурорским надзором.

Государственное управление осуществляется государственными органами, и в первую очередь – органами государственного управления (исполнительной власти). Оно имеет публичный характер, политический оттенок и является государственно-властным.

Публичность управления подчеркивает его государственный характер. Государственная властность свидетельствует о возможности применения мер государственного принуждения в процессе осуществления управления. Некоторые ученые рассматривают управление как осуществление организованного принуждения, как реальное использование силы при реализации государственных задач. Также государственное управление имеет правовой характер, который осуществляется на основании права и в рамках права. Права и обязанности субъектов в сфере государственного управления, формы и методы осуществления их деятельности определяет административное право, нормы которого специально предназначены для регулирования государственного управления.

Государственно-правовой характер управления, на наш взгляд, является исполнительно-распорядительным, который образует единую управленческую деятельность. Из этого следует, что его предназначением является исполнение законов и иных правовых актов. Например, исполнение судебных и прокурорских решений в случае необходимости, а вышеупомянутые органы такими полномочиями не обладают. Следовательно, исполнительная власть возвышается над другими ветвями власти, но основным предназначением исполнительной власти является исполнение законов. Поэтому целесообразно сделать вывод о том, что исполнительная власть шире, чем государственное управление.

Согласно Конституции Республики Беларусь исполнительную власть осуществляют Правительство – центральный орган государственного управления и другие органы (исполнительной власти), к которым относятся министерства, государственные комитеты и комитеты. На основании этого можно сделать вывод о том, что Конституция Республики Беларусь не дает разграничения между понятиями «исполнительная власть» и «государ-

ственное управление», а сам термин государственного управления раскрывается в ином законодательном акте, но никак не в Основном законе.

Список использованных источников

1. Крамник А. Н. Курс административного права Республики Беларусь / А. Н. Крамник. – Минск : Тесей, 2002. – 608 с.
2. Мах И. И. Административное право : курс лекций / И. И. Мах. – 2-е изд., перераб. и доп. – Минск : Амалфея, 2013. – 640 с.
3. Государственное управление : учебн. для вузов / Н. Б. Антонова [и др.] под редакцией Н. Б. Антоновой. – Минск : Академия управления при Президенте Республики Беларусь, 2012. – 440 с.

THE CONCEPT AND REGULATION OF HUMAN SOMATIC RIGHTS

N. V. Dzenisenka, *speciality "Jurisprudence", student of group P-31*
Y. I. Ivanova, *Senior Lecturer at the Department of Theory and History of State and Law – Scientific Advisor*
Francisk Skorina Gomel State University

As scientific and technological progress develops (advances in medicine, genetics, biology, and other sciences), new conditions are created for improving the quality of human life. If previously a person was largely focused on changing the outside world, now along with this there is an opportunity to change the human body itself, modify it, choose sexual orientation and change sex, solve issues related to organ donation and organ transplantation for renewing the body [1, p. 8].

Rights relating to the disposal of a person's own body, are called somatic (personal) rights.

In order to analyze the effectiveness of legal regulation of somatic rights, it is necessary to define the concept of "somatic rights", as well as to consider aspects of the regulation of somatic rights in both Belarusian and international legislation.

The literature rightly notes that attention to somatic ("bodily") rights arose long ago, human thought in this area has evolved throughout history. We know how much attention some tribes paid to human organs, sacrificed it. Attention is drawn to legal documents, which also dealt with corporal punishment, for example, in Russian Pravda. The value of the human body and its organs determined in the English law of the beginning of the XVII century. Nowadays, the

attention of the legislator to the regulation of relations arising from the disposal of the human body and its organs, the commission of other "manipulations" with the body, has intensified. Thanks to new achievements in medicine, biology, and other sciences, the possibilities of invading human nature have expanded, which makes it necessary to resolve a number of ethical and legal problems [2, p. 3].

There are several definitions of somatic human rights in the legal literature.

E. L. Potseluev and E. C. Danilova defines somatic rights as a totality of human rights, which provide for the recognized by society and the state the ability to freely and responsibly make legally significant decisions in relation to their own body with the help of achievements of biology, genetics, medicine and technology [3].

D. G. Vasilevich suggests, in our opinion, the most acceptable definition of somatic rights, which most fully reflects their legal nature. In his opinion, somatic rights are a group of rights at the disposal of a person with his body, including on the basis of advances in medicine, genetics, biology, to the extent not prohibited by law [1, p. 50].

As for consolidation of somatic rights in the constitutions of various states, at the national constitutional level, somatic rights of a person as subjective rights are not fixed in detail so widely, but their provisions are contained in the texts of the constitutions of some states. For example, the Constitution of Andorra enshrines the right to respect for intimate life, the Constitution of Belgium – the child's right to respect for sexual inviolability, the Constitution of Bosnia and Herzegovina – the right to marry and found a family, and the Constitution of Macedonia – the right to freely decide on the birth of a child [1, p. 38]. At the same time, as V. I. Kruss rightly emphasizes, none of existing constitutions provide for the right to change sex, the right to death [4, p. 46].

In the Republic of Belarus, in contrast to a number of foreign states, there are few individual regulatory legal acts concerning somatic powers that partially regulate certain rights and freedoms of this group: certain provisions of section 2 "Personality, society, state" of the Constitution, the Law "On Health Care", The Law "On Transplantation of Human Organs and (or) Tissues" and other legislative acts, for example, the Instruction on Transplantation, Donation, Norms of the Criminal Code of the Republic of Belarus. A significant part of somatic rights and freedoms is regulated fairly

concisely. For example, euthanasia is mentioned only in one normative legal act, which prohibits the right to it, – the Law "On Health Care" [1, p. 39].

At the international level, a large number of documents relating to somatic rights have been adopted and are in force. Among them, we note the ECOSOC Resolution "Genetic Confidentiality and Non-Discrimination" of July 26, 2004, the UN Declaration on Human Cloning, adopted in 2005. Attention should also be paid to the Universal Declaration on the Human Genome and Human Rights, adopted by the UNESCO General Conference in 1997, which was triggered by attempts to go beyond therapeutic cloning with the goal of going to human cloning in the future [5, p. 75, 76]. The Convention on the Protection of Human Rights and Dignity of the Human Being with regard to Application of Biology and Medicine, adopted by the Council of Europe in 1997, establishes basic guidelines in the field of biotechnology, one of which is recognition of the predominance of the interests and benefits of an individual over the interests of society or science.

Of course, speaking of the consolidation of somatic rights in the Belarusian legislation, we cannot blindly copy foreign experience. However, a reasonable legal regulation can contribute to improving, and in some cases, saving a person's life (for example, transplantation, assisting childless couples in finding opportunities to have children, etc.). In this regard, both historically and, moreover, at the present stage of development mankind cannot avoid solving issues related to the modification of the human body in order to improve the quality of human life [1, p. 51].

List of used sources

1. The constitutional basis for the implementation of somatic (personal) rights: theory and practice: monograph / D. G. Vasilevich. – Minsk : Adukatsy i vyhavanne. – 2018. – 319 p.
2. Starovoitova O. E. Legal mechanism for the implementation and protection of the somatic rights of person and citizen in the Russian Federation: historical, legal and theoretical analysis : author. dis. … Dr. Juridical sciences. – SPb., 2006. – 42 p.
3. Potseluev E. L. The concept and types of personal (somatic) rights [Electronic resource] / E. L. Potseluev, E. S. Danilova. – 2017. – Access mode: https://cyberleninka.ru/article/n/ponyatie-i-vidy-lichnostnyh-somaticheskih-prav-cheloveka. – Access date: 09/29/2018.

4. Kruss V. I. Personal ("somatic") human rights in the constitutional and philosophical and legal dimension: to the formulation of the problem // STATE AND LAW. – 2000. – № 10. – P. 43–50.
5. Abashidze A. A., Solntsev A. M. The New Generation of Human Rights: Somatic Rights // Moscow Journal of International Law. – 2009. – № 1. – P. 69–82.

ЕВРОПЕЙСКАЯ СИСТЕМА ЗАЩИТЫ ПРАВ ЧЕЛОВЕКА: ПЕРСПЕКТИВЫ ПРИМЕНЕНИЯ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

К. В. Ибрагимова, *специальность Правоведение, студентка группы П-22*
М. В. Тимошенко, *ст. преподаватель кафедры теории и истории государства и права – научный руководитель*
Гомельский государственный университет имени Франциска Скорины, г. Гомель, Республика Беларусь

Права и свободы человека всегда являлись актуальной темой для обсуждения во всем мире. В 1949 году был создан Совет Европы, являющийся одним из наиболее авторитетных и представительных межправительственных организаций европейского континента, объединяющего 47 государств [1, с. 74]. Европейская конвенция по правам человека является первой Конвенцией Совета Европы и основой его деятельности. Согласно статье 1 Конвенции: «Высокие Договаривающиеся Стороны обеспечивают каждому, находящемуся под их юрисдикцией, права и свободы, определенные в разделе I настоящей Конвенции» [2, ст. 1].

Европейский Суд призван обеспечивать неукоснительное соблюдение и исполнение норм Конвенции ее государствами-участниками. Он осуществляет эту задачу путем рассмотрения и разрешения конкретных дел, принятых им к производству на основе индивидуальных жалоб, поданных физическим лицом, группой лиц или неправительственной организацией. Возможна также подача жалобы на нарушение Конвенции государством - членом Совета Европы со стороны другого государства-члена [3].

Ежегодно в Европейский Суд поступает около 50 000 жалоб, большинство из которых касаются нарушение статьи 6 Конвенции (право на справедливое судебное разбирательство). Примерно 11 % обращений связано с нарушениями статей Конвенции,

предусматривающих право на жизнь или запрещение пыток, бесчеловечного или унижающего достоинство обращения. 90 % жалоб поступает из Российской Федерации.

Таким образом, считаем необходимым для Республики Беларусь присоединиться к Конвенции в целях защиты прав человека. Вступление в Совет Европы даст возможность гражданам использовать региональный механизм защиты прав, что в свою очередь будет реализовывать конституционный принцип, закрепленный во 2 статье Конституции Республики Беларусь: «Человек, его права, свободы и гарантии их реализации являются высшей ценностью и целью общества и государства» [4, ст. 2]. Это позволит обеспечивать на высоком уровне не только проведение скоординированной, единой и согласованной политики в отраслях экономики, но и усовершенствовать механизмы защиты и реализации прав граждан. Присоединение к Конвенции о защите прав человека и основных свобод дает гражданам государства возможность подавать жалобу на «плохое управление», т. е. предъявлять иск против действий органов и институтов государства. Такое право, например, принадлежит гражданам Европейского Союза в отношении его органов и институтов, что следует рассматривать как прогрессивную практику [5]. Внедрение и применение такой практики в Республике Беларусь было бы целесообразным в связи большим количеством жалоб в отношении государственных органов и должностных лиц.

Социальные права в Европе обеспечиваются на основе Европейской социальной хартии и Европейского кодекса социального обеспечения, действующего в странах Европейского союза. Европейская социальная хартия от 18 октября 1961 года исходит из того, что осуществление социальных прав должно обеспечиваться без дискриминации по признаку расы, цвета кожи, пола, религии, политических убеждений, национальной принадлежности или социального происхождения [1, с. 85]. Она гарантирует широкий спектр прав человека, связанных с социальной защитой и благосостоянием, жильем, образованием, занятостью населения, здравоохранением. Ни один документ не содержит такого объема социальных прав и гарантий их реализации, закрепленных в Хартии. Участие Республики Беларусь в вышеназванном международном акте также могло бы способствовать расширению прав граждан и улучшению их правового положения.

Список использованных источников

1. Ковалев А. А. Международная защита прав человека : учеб. пособие / А. А. Ковалев. – Москва : Статут, 2003. – 591 с.
2. Европейская конвенция по правам человека [Электронный ресурс] / Сайт Европейского Суда по правам человека. – Режим доступа: https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_RUS.pdf. – Дата доступа: 09.11.2018.
3. Европейская конвенция о защите прав человека и основных свобод [Электронный ресурс] / Сайт РИА Новости. – Режим доступа: https://ria.ru/spravka/20151104/1312481703.html. – Дата доступа: 09.11.2018
4. Конституция Республики Беларусь 1994 года (с изменениями и дополнениями, принятыми на республиканских референдумах 24 ноября 1996 г. и 17 октября 2004 г.). – Минск : Амалфея, 2008. – 40 с.
5. Европейский Суд по правам человека (ЕСПЧ) [Электронный ресурс] / Сайт РосЕвроСуда. – Режим доступа: https://roseurosud.org/espch/evropejskij-sud-po-pravam-cheloveka. – Дата доступа: 09.11.2018.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ АВТОРСЬКИХ ПРАВ НА ПРОГРАМНІ ПРОДУКТИ

М. Д. Іващенко, *спеціальність Безпека інформаційних і комунікаційних систем, група КБІКС-18-3*
О. В. Турута, *к. ю. н., доцент, доцент кафедри філософії, Харківський національний університет радіоелектроніки, м. Харків, Україна*

Стрімкий розвиток інформаційних технологій та інформаційних продуктів у світі загострив проблеми про авторське право у цифрових мережах, недопущення ігнорування технічних засобів захисту авторського права, які вимагають негайного вирішення. Питання всебічної охорони комп'ютерних програм, програмного забезпечення та подібних продуктів залишається багато в чому відкритим.

Об'єктами авторського права, відповідно до ст. 433 ЦК України є твори, а саме: літературні та художні твори (з підвидами), комп'ютерні програми, компіляції даних (бази даних), якщо вони за добором або упорядкуванням їх складових частин є результатом інтелектуальної діяльності та інші твори [1]. Основними проблемами авторських прав на цифрові твори є

беззастережна легкість їх копіювання, широкий доступ через мережу Інтернет, а також низька ступінь законодавчого опрацювання питань, пов'язаних з їх захистом.

Зважаючи на вищевикладене, робимо висновок, що законодавець приділяє недостатню увагу інформаційному прогресу в Україні. Не враховуються особливості охорони авторських прав на дані об'єкти.

Згідно Бернської конвенції з охорони літературних і художніх творів [2], стандартна (і мінімальна) тривалість періоду захисту авторських прав на твір встановлена до закінчення життя автора плюс наступні 50 років.

Незважаючи на всі досягнення України в прийнятті низки законів у сфері захисту прав інтелектуальної власності та приєднання до відповідних міжнародних угод, залишається безліч нерозв'язаних питань, що, зокрема, стосуються і авторського права на програмний продукт, а саме:

1. Відсутність належного комплексного підходу до охорони програмного продукту. Відповідно до статті 4 Договору Всесвітньої організації інтелектуальної власності про авторське право (1996 р.), комп'ютерні програми охороняються як літературні твори, що вже є нелогічним і не відповідає самій суті таких продуктів. До того ж, технологічний процес обробки даних, сам алгоритм, який часто є важливим продуктом інтелектуальної діяльності, жодним чином захистити неможливо. Такою є практика не тільки в Україні, а й майже в усьому світі.

2. Неналежне оформлення прав. Майже завжди комп'ютерні програми створюють програмісти, а володіють майновими правами роботодавці або треті особи (замовники). Через недостатній рівень правової грамотності, роботодавці можуть перевищувати свої права на програмний продукт. При передачі працівником (програмістом) майнових прав на програмний продукт роботодавцю (замовнику) автоматично не передаються особисті немайнові права (наприклад, право вимагати збереження цілісності твору і протидіяти будь-якій переробці, спотворенню чи іншій зміні твору, право на визнання людини автором та інші права). Проте роботодавці часто забувають отримати від працівника дозвіл на внесення змін до програмного коду, що може призвести до судових спорів, якщо в подальшому роботодавці будуть допрацьовувати, вдосконалювати, тобто всіляко зміню-

вати програмний код без дозволу працівника (автора). Також при передачі авторських прав слід враховувати положення сімейного законодавства щодо спільної сумісної власності подружжя на майно, набуте під час шлюбу. Так, відповідно до чинного законодавства України, програмне забезпечення, створене одним із подружжя під час шлюбу, є спільною сумісною власністю подружжя. Таким чином, другий із подружжя може звернутися до суду з вимогою визнати договір недійсним на підставі того, що його укладено без її (його) згоди або вимагатиме частку прибутку від використання даного об'єкту права інтелектуальної власності.

Тому важливо документально оформляти передачу майнових прав на продукт у відносинах «працівник (автор) – роботодавець», де вказується детальний перелік переданих майнових прав.

3. Технологічна основа комп'ютерної мережі забезпечує вільне копіювання інформаційного об'єкту будь-якого виду, що розміщений в Інтернеті, з будь-якого комп'ютерного пристрою на будь-який інший комп'ютер або гаджет, що підключені до цієї мережі. Таким чином, Інтернет фактично порушує всю систему контролю за дотриманням авторських прав.

4. Процедура захисту прав. Захистити своє авторське право від порушень, спираючись на українське законодавство, досить складно, оскільки механізми захисту і боротьби з піратством в Україні дуже недосконалі. Відомо, що сьогодні в Україні існує величезна проблема захисту авторських прав на програмні продукти. На жаль, в 2016 році Україна посіла перше місце в рейтингу держав, які найчастіше порушують права інтелектуальної власності [3]. Також за даними корпорації Microsoft за 2015 рік, майже 85 % продукції, що випускається нею і використовується в українських державних установах, – неліцензійні [3].

Отже, специфіка програмного продукту та недосконалість українського законодавства роблять захист авторських прав в Україні надзвичайно складним, що, в свою чергу, не сприяє розвитку ІТ-сфери. Незважаючи на те, що останнім часом дуже активно обговорюються проблеми захисту програмних продуктів в Україні, будь-яких позитивних зрушень в цьому напрямі, на жаль, не спостерігається.

Список використаних джерел

1. Цивільний кодекс України : за станом на 01.01.2016 року // Верховна Рада України. – Київ, 2003, № 40–44. – Ст. 356.
2. Бернская конвенция об охране литературных и художественных произведений. – Женева : ВОИС/No. 287 (R). 2.
3. Ходаківський Є. І. Інтелектуальна власність. Економіко-правові аспекти [Електронний ресурс] / Є. І. Ходаківський, В. П. Якобчук, І. Л. Литвинчук. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/1594102463547/pravo/avtorske_sumizhni_prava #245. – Назва з екрана.

АНАЛИЗ СУДЕБНОГО ПРЕЦЕДЕНТА КАК ПЕРСПЕКТИВНОГО ИСТОЧНИКА ГРАЖДАНСКОГО ПРАВА РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

С. С. Ковалёв, *специальность Правовое обеспечение бизнеса, студент группы П-32*
Е. Л. Ранько, *ассистент кафедры гражданско-правовых дисциплін –- научный руководитель*
Гомельский государственный университет имени Франциска Скорины, г. Гомель, Республика Беларусь

В настоящее время в связи с развитием экономических отношений особое значение занимает их правовое регулирование. Наиболее перспективным источником гражданского права Республики Беларусь является решение суда по конкретному делу, которому придается общеобязательное значение, при последующем рассмотрении подобных дел – судебный прецедент.

Белорусское право на данный момент не знает такого источника, что логично обосновывается принадлежностью к романо-германской (континентальной) правовой семье, в которой ключевое значение отводят нормативному правовому акту.

Несмотря на все достоинства романо-германской правовой семьи, основной проблемой является наличие пробелов, коллизий в законодательстве и определенную оторванность от практической деятельности, которой присуща динамичность. В этих условиях нормативный правовой акт не в состоянии предусмотреть все нюансы, возникающие в судебной и правоприменительной практике, и последняя может играть правотворческую роль, восполняя пробелы, приспосабливая общие нормы права к конкретным обстоятельствам [1].

С недавнего времени среди белорусских правоведов, среди которых можно выделить Василевича Григория Алексеевича и Марченко Михаила Николаевича, ведется дискуссия о том, в какой степени решения Верховного Суда Республики Беларусь по гражданским делам можно отнести к судебным прецедентам.

По нашему мнению, правотворчество могут осуществлять все три ветви власти, причем в разных, свойственных только им формах. Законодательная власть осуществляет законотворчество, выступая лидером правотворческого процесса, в частности издание законов. Исполнительная власть для реализации своих функций использует право подзаконного нормотворчества, среди которых можно выделить постановления, инструкции и иные акты. Судебной власти, на наш взгляд, должно принадлежать право судебного правотворчества, самой удобной формой реализации которого, мог бы стать судебный прецедент.

В связи с этим следует различать такие юридические понятия как «судебная практика» и «судебный прецедент». Главное отличие между ними в том, что судебная практика дает образцы правоприменения [2], а судебный прецедент содержит в себе новую правовую норму и является результатом судебного правотворчества.

Примером нормативного закрепления судебного прецедента как источника права служит опыт зарубежных стран континентальной правовой семьи, в частности Гражданский Кодекс Испании, в котором, несмотря на закрепление в качестве источников права закона, обычая и общих принципов права в пункте 1 статьи 1 Гражданского Кодекса, в пункте 6 статьи 1 устанавливается, что прецедентное право дополняет правовую систему доктриной, неоднократно поддержанной Верховным Судом в ее толковании и применении статутов, обычаев делового оборота и общих правовых принципов. Статья 1 Гражданского Кодекса Швейцарии устанавливает, что в случае наличия пробелов судья должен действовать, как если бы он был законодателем, следуя при этом господствующей доктрине и традиции. В Италии прецедент является вторичным источником права [3], что показывает его закрепление в статье 12 Главе 2.

Предлагаем представить часть 4 пункта 2 статьи 3 Гражданского Кодекса Республики Беларусь в следующей редакции: «При отсутствии нормативного правового акта, регулирующего спорное отношение, суд Республики Беларусь применяет иной

нормативный правовой акт, регулирующий сходные отношения, при отсутствии такого, суд должен применять решения вышестоящих судов, содержащие разрешения аналогичных дел. В случае рассмотрения дел Верховным Судом Республики Беларусь при отсутствии нормативного акта, регулирующего спорное отношения, а также акта, регулирующего сходные отношения, Верховный Суд Республики Беларусь должен применять предыдущие решения Верховного Суда Республики Беларусь, содержащее разрешение аналогичных дел».

Таким образом, анализируя международный опыт стран континентальной правовой семьи и позицию ряда ученных-правоведов можно сделать вывод о необходимости закрепления судебного прецедента как официального источника права в Республике Беларусь. Решение проблемы «оторванности» нормативного правового акта от практической деятельности, на наш взгляд, видится в нормативном закреплении судебного прецедента в качестве источника права в Гражданском Кодексе Республики Беларусь, что позволит судам в процессе правотворчества устранять правовые коллизии, а также обеспечит единообразное применение рекомендаций и толкований высшими судебными инстанциями норм права в судебной практике.

Список использованных источников

1. Лазарев В. В. Нормативная природа судебного прецедента / Лазарев В. В. // Журн. рос. права. – 2012. – № 4. – С. 98–99.
2. Глобализация и развитие законодательства (очерки) / отв. ред. Ю. А. Тихомиров, А. С. Пиголкин. – Москва, 2004. – С. 53.
3. Богдановская И. А. Судебный прецедент – источник права? / Богдановская И. А. // Государство и право. – 2000. – № 12. – С. 18.

РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ЮРИСТА В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

А. В. Коношко, *спеціальність Правоохоронна діяльність, студентка групи М-ПД-821*
І. І. Козинець, *к. пед. н., доцент, доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін – науковий керівник*
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна

Відповідно до ст. 1 Конституції України Україна є суверенною і незалежною, демократичною, соціальною, правовою

державою [1]. А з цього конституційного положення випливає, що формування правової держави багато в чому залежить від рівня професійної культури юристів, оскільки розбудова правової держави відбувається насамперед завдяки роботі правників, а не політичних діячів. Тому й не дивно, що кожен правник прагне стати справжнім професіоналом, але не кожен досягає заповітної мети, оскільки не кожен вміє вкладати душу в свою діяльність і систематично вдосконалювати свої знання.

Мета роботи – проаналізувати особливості професійної культури юриста та визначити її роль та значення.

Варто зазначити, що професійна культура юриста формується протягом усього життя юриста. Так, основи її закладаються в процесі здобуття юридичної освіти в навчальних закладах, а інші складові професійної культури набуваються під час пізнання специфіки юридичної діяльності. Професійна культура правників є комплексом різних видів культур.

На думку Н. А. Фоменка, ключовим елементом професійної культури є правова культура юриста, що є системою професійно-правових знань, умінь і навичок, які характеризують високий ступінь правового розвитку правника і її вплив на правову культуру суспільства в процесі юридичної діяльності. Правова культура майбутніх юристів формується як в процесі навчальних занять (адже кожне заняття має реалізувати виховну мету), так і в процесі участі у наукових гуртках, конференціях, конкурсах наукових робіт, олімпіадах, написанні курсових та дипломних робіт, проходження студентами фахової ознайомлювальної та виробничої практики. Головна роль у даному процесі покладається на професорсько-викладацький склад навчального закладу, який і формує високий рівень правової свідомості та правової культури майбутніх правників [2, с. 117].

На думку Р. С. Кацавець, справжній рівень професійної культури, зокрема професіоналізму, можна виявити тільки після закінчення навчання і в життєвих ситуаціях, коли від роботи юриста залежить доля людини.

Безсумнівно, професійна культура юриста є основою відтворення в суспільстві правового досвіду, розвитку інтелектуального та духовного потенціалу народу. Вона складається із сукупності загальнотеоретичних, спеціальних юридичних і психологічних знань, вмінь і навичок для ефективного її здійснення. Професіоналізм юриста характеризується певним рівнем

психологічної готовності здійснювати юридичну працю. З одного боку, професіоналізм – це інтегральна якість, властивість особистості, що формується в діяльності й спілкуванні, а з іншого – це процес і результат діяльності та спілкування. Основи професіоналізму передбачають наявність у юридичної особи здатності до самооцінки, самоаналізу, саморозвитку, самоорганізації, самоконтролю. Можна виокремити такі компоненти професіоналізму юридичної діяльності:

– фахова підготовленість (готовність кваліфіковано здійснювати юридичну працю, володіння технологією стимулювання себе до досягнення вершин професійної юридичної діяльності, вміння враховувати правові чинники зовнішнього середовища);

– соціально-психологічна підготовленість (комунікативна компетентність у спілкуванні зі співробітниками і представниками різних соціальних груп);

– особистісна придатність до юридичної діяльності (широта і глибина знань, умінь і навичок, спеціальних здібностей, що підвищують ступінь готовності здійснювати юридичну діяльність, самовиховання, самоосвіта й освіта як умови досягнення вершин професіоналізму);

– психологічна і професійна зрілість юриста (сформованість професійних знань, умінь і навичок, ціннісне ставлення до виконання завдань, спрямованих на досягнення загальної цілі, наявність спеціальних здібностей тощо) [3, с. 107].

Тобто, ми дотримуємося точки зору В. Д. Ткаченка, про те що високий рівень професійної культури юриста є нагальною вимогою сьогодення, оскільки від професіоналізму фахівців в галузі права безпосередньо залежить успішне розв'язання актуальних проблем державотворчого процесу і побудови правової держави. Крім того, з розвитком сучасного суспільства, здійсненням великих перетворень у різноманітних сферах людської діяльності – соціальній, економічній, політичній, духовній – природно відбуваються і певні зміни в юриспруденції, самому характері юридичної діяльності, спеціалізації правової практики.

В контексті розбудови правової держави, професійна культура юриста виражається в наступних особливостях:

– по-перше, помітно зростають значення і престижність юридичної діяльності. Вона набуває все більшого визнання з

боку суспільства на різних рівнях державно-політичної системи соціального середовища. Стає важливим фактором розбудови громадянського суспільства і правової держави.

– по-друге, забезпечення охорони прав і інтересів людини, впровадження норм міжнародного права у внутрішнє законодавство України ставить перед юристами нові, складні завдання щодо вдосконалення форм і методів роботи в сучасному суспільстві.

– по-третє, оновлення всіх сфер життєдіяльності суспільства потребує також істотних коректив, нових підходів як у змісті правового регулювання відносин в економічній, політичній, соціальній та духовній сферах, так і нових методів і форм упровадження сучасного законодавства [4, с. 153].

Таким чином, узагальнюючи вищевикладене, ми дійшли висновку, що під роль та значення професійної культури юриста в умовах побудови правової держави є надзвичайно важливою, оскільки саме юристи є відповідальними за захист права і свободи людини як громадянина та дотримання законності.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28.06.1996. Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Фоменко Н. А. Правова педагогіка : навч. посіб. / Фоменко Н. А. – Херсон : Олді-плюс, 2015. – 326 с.
3. Кацавець Р. С. Юридична деонтологія : навч. посіб. / Кацавець Р. С. Київ : Алерта, 2016. – 126 с.
4. Сливка С. С. Юридична деонтологія : підручник / Сливка С. С. – Вид. 6-те. – Київ : Атіка ; Харків : Право, 2015. – 296 с.

РОЛЬ НЕВЕРБАЛЬНИХ ЗАСОБІВ СПІЛКУВАННЯ ПІД ЧАС КОМУНІКАЦІЇ

Н. С. Макаренко, *спеціальність Правоохоронна діяльність, студентка групи М-ПД-821*

І. І. Козинець, *к. пед. н., доцент, доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін – науковий керівник*

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна

Вербальні засоби спілкування – це найуживаніший, але не єдиний засіб спілкування. Невербальні засоби спілкування є невід'ємною частиною буття кожної людини. У більшості випад-

ків особа навіть не здогадується про можливість використання таких засобів, а просто використовує їх, як звичку. Вивченню невербальних засобів необхідно приділяти більше уваги, вчити на навчати її використовувати.

Невербальні засоби спілкування – це система знаків, які людина використовує в процесі спілкування з метою передавання інформації, організації взаємодії, здійснення впливу на співрозмовника тощо, і які, на відміну від мовних знаків, мають інші засоби та форму виявлення [1, с. 364].

Невербальні засоби спілкування сприймаються різними сенсорними системами: зором, слухом, тактильними відчуттями тощо. За спорідненими ознаками їх об'єднують у певні групи. О. Чиркова запропонувала свою систему невербальних засобів комунікації, у якій виокремила дві групи – основну й другорядну. Жести основної групи сприяють встановленню контактів між людьми й поділяються на чотири підгрупи: 1) вроджені (мають аналогічну семантику в тварин); 2) набуті в дитинстві, 3) похідні (засновані на вроджених); 4) які мають похідну семантику (жест той самий, але значення інше). Жести другорядної групи виконують прагматичну функцію і базуються тільки на фізіологічних потребах комуніканта [2, с. 119].

Американський антрополог Рей Бердвістелл, вивчаючи ступінь невербального спілкування між людьми, констатував, що середньостатистична людина говорить приблизно 10–11 хвилин щодня, а середнє речення триває усього 2,5 секунди. Вербальний компонент міжособистісного спілкування не перевищує 35 %, а 65 % інформації, яка передається у процесі спілкування, припадає на невербальні засоби. Учений також зазначив, що людина може відтворити і розпізнати приблизно 250 тисяч виразів обличчя [3, с. 17].

Атмосфера і зміст бесіди, а також вік, індивідуальні особливості співрозмовника, його вміння володіти собою, і ступінь володіння невербальними засобами взагалі впливають на правову міжкультурну комунікацію. Досить часто бувають випадки, за яких люди не розуміють значущість сказаних слів, їх інтонацію, стиль одягу, інтенсивність натискання на гриф ручки, швидкість промови, позу при сидінні тощо. Наприклад, бувають випадки, за яких дуже відчутний різкий аромат парфумів, що досить негативно сприймається оточуючими, видаючи людину за недоброзичливу та позбавлену смаку або занадто велика

відстань між мовцями, що демонструє їх відчужуваність. З цього приводу можливо навести ще багато випадків, але суть їх однакова – невербальні засоби комунікації впливають а повсякденну комунікацію людей.

Отже, невербальні засоби спілкування відіграють важливу роль у комунікації людей. До них відносять: паузи, кашель, зітхання, сміх, плач, темп мовлення, тон, тембр, висота, гучність, артикуляція, міміка, постава, жести, хода, погляд, відстань між мовцями, дистанція, вплив території, почерк, символіка скорочень, фізіономіка, зріст, стиль одягу, зачіска, прикраси, рукостискання, поцілунки, дотики, запах тіла, запах косметики, час очікування початку спілкування, час, протягом якого триває повідомлення мовця тощо. Значущість невербальних засобів комунікацій неможливо переоцінити, адже зазвичай, їх використовують частіше за традиційні вербальні.

Список використаних джерел

1. Тур О. М. Невербальне спілкування як складова комунікативної компетентності особистості / О. М. Тур // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Педагогіка і психологія. – 2014. – Вип. 41. – С. 361–365. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzvdpu_pp_2014_41_85. – Назва з екрана.
2. Чиркова Е. И. Внимание, невербалика! Невербальные средства коммуникации при обучении иностранному языку / Е. И. Чиркова. – Санкт-Петербург : КАРО, 2009. – 272 с
3. Пиз А. Язык телодвижений. Расширенная версия / Аллан Пиз, Барбара Пиз ; [пер. с англ. Т. Новиковой]. – Москва : Эксмо, 2009. – 464 с.

ПЕРСПЕКТИВЫ ПРИМЕНЕНИЯ МЕДИАЦИИ В УГОЛОВНОМ ПРАВЕ

К. С. Мельникова, *специальность Правоведение, студент группы П-41*

М. В. Тимошенко, *ст. преподаватель – научный руководитель*

Гомельский государственный университет имени Франциска Скорины, г. Гомель, Республика Беларусь

В соответствии с Законом «О медиации» медиация – переговоры сторон с участием медиатора в целях урегулирования спора (споров) сторон путем выработки ими взаимоприемлемого соглашения.

Функции по примирительной процедуре осуществляет лицо, т. н. медиатор, при наличии у него высшего юридического или иного высшего образования, прошедшего подготовку в сфере медиации, либо имеющее опыт работы в качестве примирителя и получившего свидетельство медиатора.

Медиация проводится в форме переговоров и может включать в себя следующие стадии:

1) открытие медиации (вступительное слово медиатора);

2) представление сторон (исследование обстоятельств спора и интересов сторон);

3) дискуссия сторон по выработке повестки дня и вопросов для обсуждения;

4) индивидуальная беседа медиатора с каждой из сторон;

5) выработка предложений по урегулированию спора;

6) подготовка медиативного соглашения и его подписание;

7) завершение медиации.

Порядок стадий проведения медиации решается медиатором самостоятельно в зависимости от характера и сложности спора.

Медиацию как способ урегулирования спора мы рассмотрим на примере одной из первой страны, в которой она зародилась – США. В Законе «О медиации» Республики Беларусь четко закреплен круг дел, к которым может быть применена медиация. В отличие же от США, помимо рассмотрения гражданских, семейных, трудовых, хозяйственных споров возможно применение медиации по уголовным делам. Ее суть заключается в создании сертифицированных посреднических программ, которые поощряются судьями и окружными прокурорами по любым уголовным делам. Кроме этих программ также действуют «Правила осуществления посредничества по делам, находящимся на рассмотрении в окружном уголовном суде» на основе которых суд, руководствуясь внутренним убеждением и внешними факторами может рекомендовать сторонам принять участие в этой программе. После того как материалы дела вместе с обвинительным документом поступили в суд, окружной прокурор или в некоторых случаях судья, информирует стороны о возможности участия в программе медиации. Если потерпевший и обвиняемый соглашаются принять участие в этой программе, то медиация может быть проведена прямо в здании суда. При участии в деле несколько обвиняемых или потерпевших, по усмотрению суда эти лица могут быть объединены для участия

в медиации. После, суд передает материалы дела в посредническую организацию или определенному медиатору.

На основании вышеизложенного и с учетом зарубежного опыта, целесообразно было бы Закон «О медиации» дополнить нормой, которая закрепляет возможность проведения медиации также и по уголовным делам, а именно по делам, не представляющим большой общественной опасности, путем предоставления возможности обвиняемому на основании закрепленного за ним обязательства загладить вред, причиненный преступлением. Это мотивировано тем, что к примеру, при решении вопросов, связанных с наказанием, суд должен принимать во внимание наличие заключенного медиативного соглашения, на основе которого он сможет смягчить или вовсе не применять наказание путем выплаты компенсации обвиняемым на добровольной основе.

Список использованных источников

1. О медиации : Закон Респ. Беларусь от 12 июля 2013 г. № 58-З : с изм. и доп. : текст по состоянию на 10 нояб. 2018 г. – Минск : Дикта,2018-16 с.
2. Модель медиации в уголовном процессе Республики Беларусь: проблемы и перспективы современной науки : материалы VII респуб. науч-практ. сем. молодых ученых, Минск, 1 дек. 2017 г. / Минск. инновац. ун-т; под ред. Э. В. Скшидлевска [и др.]. – Минск, 2017. – 3 с.
3. Василенко А. С. Медиация в уголовном процессе США / А. С. Василенко // Вестник Пермского университета. – 2012. – № 2. – С. 202–208.

КУЛЬТУРА ФАХОВОГО МОВЛЕННЯ ЯК СКЛАДНИК ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ПРАВНИКА

К. І. Положай, *спеціальність Правоохоронна діяльність, студентка групи М-ПД-821*

І. І. Козинець, *к. пед. н., доцент, доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін – науковий керівник*

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна

Процес демократизації українського суспільства, значні зміни в системі чинного законодавства України й регулюванні правових відносин на початку XXI ст., безперечно, вимагають нового підходу до підготовки фахівців правової галузі.

Пахомов В. М. зазначає, що посилення уваги державних органів, громадськості, науковців, як юристів, так і філологів, до питань формування культури фахового мовлення (КФМ) зумовлене й тим, що мова права становить фундамент професіоналізму майбутніх правників, є базою здобуття фаху у виші, а також основним засобом подальшої професійної діяльності. Адже юристи використовують слово як професійну вербальну зброю та засіб управління й духовного впливу на людей, з якими співпрацюють, що безпосередньо діє на характер вирішення багатьох соціально-правових проблем, тому воно має бути досконалим, відшліфованим відповідно до чинних норм [3, с. 51].

На думку Кулаківської О. П. до сучасної педагогіки надійно увійшло твердження про те, що становлення особистості відбувається в процесі діяльності, зокрема й мовленнєвої, тому розгляд проблеми професійного становлення юриста, визначення ролі та змісту культури фахового мовлення в цьому процесі вимагає з'ясування сутності базового поняття «культура фахового мовлення». У науковій літературі зазначено, що на розвиток професійної культури, зокрема культури фахового мовлення як її складової, впливає, насамперед, специфіка діяльності й особливості вирішуваних цією професійною спільнотою завдань [1, с. 40].

Відповідно до досліджень Сковронської І. Ю. надзвичайно гостро стоїть сьогодні питання підвищення якості освіти, зокрема оволодіння такими базовими науками, як культура мови, риторика, культура ділового мовлення. Сумлінне ставлення до оволодіння цими класичними науками створює міцний підмурівок професіоналізму не лише політика чи вчителя, а й правника, юриста. Тішить, що у державних правничих закладах значна увага приділяється формуванню мовної особистості кожного студента чи курсанта. У навчальну програму введено такі гуманітарні предмети, як риторика, сучасна українська мова, ділова українська мова, логіка, філософія тощо [5, с. 45].

Марченко О. В. зауважує, що побудова моделі формування КФМ у майбутніх знавців права передбачає матеріальне або уявне створення аналогів реально існуючої системи, у якій відтворюються принципи її організації та функціонування. При її побудові виходимо з таких методологічних засад:

1) культура фахового мовлення юриста є специфічним проектуванням загальної культури у сферу діяльності правової системи;

2) культура фахового мовлення – це системне утворення, яке вибірково взаємодіє з навколишнім середовищем і містить ряд структурнофункціональних компонентів; його інтегративні особливості не співвідносні з властивостями окремих частин;

3) особливості формування та реалізації КФМ юристів зумовлені індивідуально-творчими, психофізіологічними та віковими характеристиками, сформованим соціально-правовим досвідом особистості;

4) культура фахового мовлення юристів, як особистісне утворення, містить у структурі мотиваційний, когнітивний і діяльнісно-технологічний компоненти. Саме мовна підготовка студентів вищих навчальних закладів МВС України має забезпечити ефективне формування трьох компонентів культури фахового мовлення майбутніх юристів: мотиваційного, когнітивного та діяльнісного [2, с. 200].

Сутність цих компонентів передбачає:

1. Мотиваційного – інтеріоризацію загальнокультурних, національних, мовних, професійних цінностей в особистісні, перетворення їх на відповідні професійні якості, що виявляються в повсякденній поведінці як складові елементи культури фахового мовлення на емоційно-чуттєвому рівні.

2. Когнітивного – засвоєння студентами необхідної інформації про основні мовні явища, поняття, способи й види мовленнєвої діяльності.

3. Діяльнісно-технологічного – оволодіння необхідними вміннями та навичками мовленнєвої, комунікативної й пізнавальної діяльності, формування відповідних умінь і навичок.

Редька О. В. зазначає «Від уміння володіти словом значною мірою залежить якість правозахисної діяльності, ефективність виконання фахової роботи чи проведення профілактичних дій, спрямованих на запобігання злочинності. Від мовної культури кожного залежать інтереси суспільства, держави, громадян, адже людина з високою культурою не буде злочинцем». Володіння рідною мовою – обов'язок кожного свідомого громадянина, а тим більше спеціаліста-правника [4, с. 44].

Отже, на мою думку складник культури фахового мовлення правника – це якісний показник загальної культури особистості, її ділових якостей, від якого залежить ефективність професійного становлення майбутнього юриста. Таким чином, завдяки культурі фахового мовлення, можна встановити, який рівень

культури, інтелекту, професіоналізму правника, тому формування культури фахового мовлення – одне з першочергових завдань вищої юридичної освіти.

Список використаних джерел

1. Кулаківська О. П. Зауваги щодо доцільності вживання деяких іншомовних слів / Ольга Кулаківська // Дивослово. – 2016. – № 3. – С. 40–41.
2. Марченко О. В. Комунікативна культура юриста : навч. посіб. / О. В. Марченко. – Дніпропетровськ : Інновація, 2015. – 200 с.
3. Пахомов В. М. До проблем підвищення ефективності українського законотворення / В. М. Пахомов // Збірник матеріалів проблемно-наукової міжгалузевої конференції «Юриспруденція та проблеми інформаційного суспільства» (ЮПІС – 2016). 25–27 травня 2016 року. м. Надвірна – Яремче. – Івано-Франківськ, 2016). – С. 51–56.
4. Редька О. В. Синтаксичні параметри науково-навчального юридичного тексту / Олег Редька // Дивослово. – 2016. – № 1. – С. 44–46.
5. Сковронська І. Ю. Мовна культура та проблеми виховання майбутніх правників (за матеріалами ЗМІ) [Електронний ресурс] / І. Ю. Сковронська. – С. 45. – Режим доступу: http://journlib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1478. – Назва з екрана.

GENDER POLICY OF THE REPUBLIC OF BELARUS AND MECHANISMS FOR ITS IMPLEMENTATION

E. S. Tenyuta, *specialty "Jurisprudence", student of group p-22*
Yu. I. Ivanova, *Senior Lecturer, Department of Theory and History of State and Law – Scientific Advisor*
Francisk Skorina Gomel State University

Human equality is one of the problems that humanity has been trying to solve over the past centuries. For centuries, people have struggled to achieve equality and justice.

At present, the equality and freedom of citizens are regarded as the fundamental values of any democratic state. Provisions prohibiting discrimination against citizens on the basis of race, sex, nationality are contained in many national Constitutions. One of the signs by which a person can often be discriminated against is the biological sex. As a result, society has reflected on the need to combat gender discrimination and achieve equality between men and women. Equality between women and men is when the repre-

sentatives of both sexes can have equal access to education and health care, management and power, have equal opportunities to achieve financial independence, working for someone or managing their own business, realizing their personal and professional needs and interests.

Gender equality is a concept that implies the achievement of the goal of equality in the rights of men and women. The concept of gender equality is broader than "equality of rights of women and men", as it also covers equality of opportunity in the exercise of these rights [1, c. 12].

The Republic of Belarus, as a democratic state, is aware of the need to achieve gender equality in all spheres of the life of the community and is taking the necessary measures to combat gender discrimination. The Belarusian state, implementing a policy prohibiting discrimination, proclaimed the principle of equality of men and women in the Constitution and other legislative acts, that is, created the necessary legal conditions.

The Constitution of the Republic of Belarus contains a number of fundamental standards in the field of gender equality. The basic principle of equality of all, enshrined in article 22, which creates the basis for building a system of equal rights and freedoms. This article provides that everyone is equal before the law and has the right, without any discrimination, to equal protection of rights and legitimate interests [2].

Also, in order to ensure equality between men and women, the Republic of Belarus is implementing a gender policy in the territory of the state. Gender policy is a purposeful activity of public authorities with the involvement of civil society institutions aimed at solving gender problems and creating technologies for their resolution.

The gender policy of the Republic of Belarus is implemented in accordance with the generally recognized international norms contained in the universal Declaration of human rights, the International Covenant on civil and political rights, the Convention on the elimination of all forms of discrimination against women, the Beijing Declaration and others.

National plans for gender equality are being developed and implemented in the Republic of Belarus. These plans set out the priorities for the implementation of gender policy in the state, define the activities to be carried out in the Republic of Belarus in order to

ensure the principle of gender equality, as well as ways and mechanisms to address existing gender issues.

The gender policy of the Republic of Belarus is aimed at improving the mechanism for the implementation of the social policy of the state related to the improvement of the status of women, the expansion of their participation in the political life of society, the improvement of professional training, as well as the adoption of measures to strengthen the reproductive health of women. In accordance with the current National plan for gender equality, the main directions of the state's gender policy are:

1. mitigating the social consequences of unemployment, training the unemployed in new professions that are in demand in the labor market, including giving the opportunity to organize their business. Active measures in the field of employment policy at the state and regional levels have helped to reduce the level of female unemployment.

2. social transfers, including state benefits, targeted social assistance and others, are aimed at maintaining the level of income of families with children. As a result of the implementation of targeted social policy in the Republic, there is no sharp stratification of the population in terms of monetary income, and the share of poor women is lower than the share of poor men

3. ensuring equal access for men and women to health care, the establishment of family planning services, as well as various measures to improve the reproductive health of the mother through the development of high-tech medical care. According to statistical data, the Republic of Belarus is one of the States with a low level of infant, child and maternal mortality.

4. the establishment of a male health service, the development of a system of medical and social services for family planning, the preservation and promotion of reproductive health of adolescents and other groups of the population in order to reduce the gender gap in life expectancy, to prevent a high level of mortality of men of working age, to reduce a sufficiently high level of morbidity of women and men with cancer.

5. creation of conditions that allow parents to combine professional and family responsibilities to assist families in strengthening marriage, expanding various forms of education of parents on responsible parenthood, education, cultural development and preservation of children's health [3].

Thus, gender policy is also a certain way to achieve social goals in the field of social relations and serves as a tool for solving social problems of the state and society. The main objective of the gender policy of the Republic of Belarus is to create conditions that ensure the fullest realization of the personal potential of men and women in all spheres of society, because the achievement of gender equality is a prerequisite for sustainable socio – economic development of society and the state. It can also be concluded from the above that the gender policy in the Republic of Belarus pays special attention to health care, employment, protection of the family, motherhood and childhood, and the fight against violence. All these issues are key to the implementation of the gender policy.

Список использованных источников

1. Правовые гарантии и реализация принципов гендерного равенства : практ. пособие / Г. А. Василевич [и др.] ; под ред. С. А. Балашенко, В. В. Саскевич. – Минск : Изд. центр БГУ, 2018.
2. Конституция Республики Беларусь 1994 года (с изменениями и дополнениями, принятыми на республиканских референдумах 24 ноября 1996 г. и 17 октября 2004 г.). – Минск : Амалфея, 2005.
3. Национальный план действий по обеспечению гендерного равенства: Постановление Совета Министров Республики Беларусь 16.08.2011 № 1101 // Консультант Плюс: Беларусь. Технология 3000 / ООО«ЮрСпектр», Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2006.

ЯКІСТЬ ОЛІЇ СОНЯШНИКОВОЇ ВІТЧИЗНЯНОГО ВИРОБНИЦТВА

Т. В. Дяківнич, *спеціальність Підприємництво, торгівля та біржова діяльність, студент групи ПТБДмз-21*
О. В. Калашник, *к. т. н., доцент кафедри підприємництва і права, доцент – науковий керівник*
С. Е. Мороз, *к. п. н., доцент кафедри підприємництва і права,– науковий керівник*
Полтавська державна аграрна академія, м. Полтава, Україна

Соняшникова олія має важливе народногосподарське значення. Її споживають як цінний харчовий продукт у натуральному вигляді, широко використовують у харчовій, лакофарбовій, парфумерній та інших галузях промисловості для виробництва маргарину, оліфи, мила тощо [1].

В Україні розроблені нормативні документи та нормативно-правові акти, які регламентують вимоги до якості та безпечності олії соняшникової. Відповідно до вимог ДСТУ 4492:2005 Олія соняшникова. Технічні умови [2] олію виготовляють з насіння соняшнику згідно чинного технологічного регламенту або відповідно до технологічної інструкції, затвердженими у встановленому порядку. Олія повинна відповідати вимогам даного нормативного документу за органолептичними, фізико-хімічними, мікробіологічними показниками, вмістом токсичних елементів, пестицидів і мікотоксинів, радіонуклідів тощо.

Об'єктом дослідження була олія соняшникова рафінована дезодорована виморожена марки П «Диканька» виробництва ТДВ «Укроліяпродукт».

Органолептичні показники якості олії соняшникової визначали за стандартними методиками відповідно до ГОСТ 5472-50 Масла растительные. Определение запаха, цвета и прозрачности [3].

Серед органолептичних показників якості визначали: прозорість – олія була прозорою та не мала осаду; смак – знеособленої олії; запах – без запаху; колір – світло-жовтий. Таким чином, за органолептичними показниками олія соняшникова рафінована дезодорована виморожена марки П «Диканька» відповідає вимогам ДСТУ 4492:2005 [2].

Серед показників якості олії соняшникової рафінованої дезодорованої вимороженої марки П «Диканька» для визначення рівня її якості обрали такі показники: йодне число; перекисне число у жирі; вміст восків та воскоподібних речовин.

Визначення йодного числа здійснювали за стандартною методикою згідно ГОСТ 5475-69 [4]. Йодне число визначали кількістю грамів йоду, необхідного для насичення ненасичених жирних кислот, що містяться в 100 г жиру. Воно характеризує міру ненасиченості жиру. Під час проведення досліджень було встановлено, що йодне число олії соняшникової рафінованої дезодорованої вимороженої марки П «Диканька» становить 4,45.

Визначення перекисного числа олії соняшникової рафінованої дезодорованої вимороженої марки П «Диканька» проводили відповідно до ГОСТ 26593-85 [5].

Перекисним числом жиру називають число, яке показує скільки 0,01 Н розчину I_2 може утворитися з йодиду калію під дією перекису 1 г жиру. Метод ґрунтується на здатності перекису жиру реагувати з КІ у кислому середовищі. Перекисне число визначали кількістю мг 0,01 Н $Na_2S_2O_3$, що піде на титрування 1 г жиру. Результати проведених досліджень дають змогу стверджувати, що визначене перекисне число становить 4,45 одиниць, що відповідає вимогам ДСТУ4492:2005 [2].

Останнім етапом проведення досліджень було визначення відповідності олії соняшникової рафінованої дезодорованої вимороженої марки П «Диканька» за вмістом восків і воскоподібних речовин. Олія соняшникова повинна витримувати певний холодний тест, який базується на здатності восків і воскоподібних речовин випадати в осад з олії за низьких плюсових температур. Під час дослідження дві проби олії соняшникової зберігали у відкритій колбі з прозорого скла місткістю (250) мл: одну – протягом 24 год за температури 4 °С, другу – протягом 72 год за кімнатної температури 20 °С.

Воски та воскоподібні речовини вважали відсутніми, якщо після закінчення визначеного терміну завислі кристали воску візуально не спостерігалися. Таким чином, встановлено, що досліджувана олія витримує холодний тест, оскільки після закінчення терміну випробувань завислі кристалі воску не спостерігалися. Зважаючи на вищеозначене, можемо зробити висновок, що воски та воскоподібні речовини у зразках олії соняш-

никової рафінованої дезодорованої вимороженої марки П «Диканька» були відсутні.

Узагальнюючи результати проведених досліджень, можемо зробити висновки про те, що олія соняшникова рафінована дезодорована виморожена марки П «Диканька» за органолептичними та фізико-хімічними показниками, такими, як йодне число; перекисне число у жирі; вміст восків та воскоподібних речовин відповідає вимогам ДСТУ 4492:2005 [2].

Список використаних джерел

1. Олійно-жирова промисловість [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://ukrprod-service.com.ua/oilandfat. – Назва з екрана. – Дата звернення: 14.11.2018.
2. Олія соняшникова. Технічні умови [Електронний ресурс] : ДСТУ 4492:2005. – Режим доступу: http://agrotender.com.ua/files/Baza%20znaniy/GOSTi/Oliya_sonyashnikova_dstu_4492-2005.pdf. – Назва з екрана. – Дата звернення: 14.11.2018.
3. Масла растительные. Определение запаха, цвета и прозрачности [Електронний ресурс] : ГОСТ 5472-50. – Режим доступу: http://www.internet-law.ru/gosts/gost/43642/. – Назва з екрана. – Дата звернення: 14.11.2018.
4. Масла растительные. Методы вычисления йодного числа [Електронний ресурс] : ГОСТ 5475-69. – Режим доступу: http://docs.cntd.ru/document/gost-5475-69. – Назва з екрана. – Дата звернення: 14.11.2018.
5. Масла растительные. Метод измерения перекисного числа [Електронний ресурс] : ГОСТ 26593-85. – Режим доступу: http://vsegost.com/Catalog/20/20197.shtml. – Назва з екрана.–Дата звернення: 14.11.2018.

КЛАСИФІКАЦІЯ АСОРТИМЕНТУ СУЧАСНИХ ПОБУТОВИХ ПИЛОСОСІВ

М. Мусалієв, *спеціальність Підприємництво, торгівля та біржова діяльність, студент групи ТЕМС-61*

Ю. О. Басова, *к. т. н., доцент, доцент кафедри товарознавства, біотехнології, експертизи та митної справи – науковий керівник*

Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Одвічним ворогом людства в його повсякденному житті і побуті є пил. Меблі, одяг, постільна білизна, навіть людська

шкіра є постійними джерелами твердих мікрочастинок, власне того, що ми звикли називати пилом.

Проблема видалення пилу є важливою вже більше ста років. Перші пилососи наводилися в рух руками і парою, потім прийшов час електрики. Побутовий пилосос пройшов безліч стадій і змінив безліч облич, перш ніж набути свого сучасного вигляду [1].

Наразі практично у кожному будинку є пилосос. Одним з найважливіших його завдань є очищення повітря, що проходить через пилосос. У традиційній схемі пилососа повітря проходить через систему фільтрів і повертається назад у приміщення, що пред'являє дуже високі вимоги до ступеня утримання часток пилу фільтрами пристрою. Досягти високого рівня очищення повітря можна різними способами:

– зменшення розмірів або ускладнення профілю отворів у фільтрі (збільшує повітряний опір);

– заміна традиційного сітчастого фільтра абсорбуючим або утримуючою речовиною (рідиною);

– використання відцентрової сили циклічного потоку повітря для екстракції частинок важчий за повітря [1].

При цьому в усі часи перед конструктором стояли одні й ті ж проблеми – ефективність пиловидалення, потужність і утримання пилу у закритому об'ємі, енергоспоживання, вага тощо.

Окрім того, сучасні пилососи вже перестали бути лише пристроєм для збору пилу. На ринку пилососів безліч моделей, кожна з яких має свої особливості і велику кількість функцій і можливостей: від миття підлог до іонізації повітря [2].

Фірми-виробники побутової техніки пропонують безліч різних типів, видів і різновидів пилососів, всіляких форм, кольорів, функціональних можливостей, цільової приналежності, додаткових сервісних опцій та інших технічних характеристик. Тому класифікація пилососів проводитися за різними ознаками і критеріями.

Аналіз публікацій [2–11], дозволив виявити ознаки класифікації сучасних пилососів та за допомогою фасетного методу класифікації уявити її у вигляді рис. 1.

Спроба побудови класифікації пилососів фасетним методом дозволила виявити ознаки, які будуть використані як критерії ідентифікації під час проведення їх експертизи. У подальшому запропонована модель може бути розширена та удосконалена.

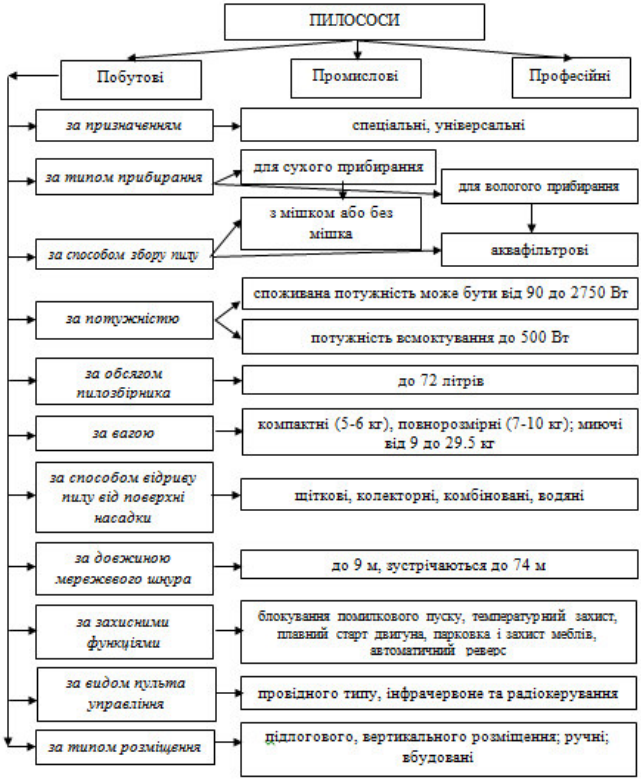

Рисунок 1 – Класифікація пилососів
фасетним методом (складено автором)

Список використаних джерел

1. Централізоване пиловидалення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikibooks.org/wiki. – Назва з екрана.
2. Как выбрать пылесос [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.21vek.by/info/howto/99.html. – Назва з екрана.
3. Типы пылесосов [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://advicehome.ru/page15.php. – Назва з екрана.
4. У чому відмінність пилососа від пилососа? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://technari.com.ua/ua/services/about-company/articles/hoover-vs-hoover/. – Назва з екрана.

5. Промисловий пилосос для бетонної пилу: як вибрати і де використовується? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://taurian.com.ua/promislovij-pilosos-dlya-betonnoyi-pilu-yak-vibrati-i-de-vikoristovuyetsya.html. – Назва з екрана.
6. Пристрій пилососа: схема, принципи роботи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.ilady.in.ua/2017/08/prystrij-pylososa-shema-pryntsypy-roboty.html. – Назва з екрана.
7. Как выбрать пылесос [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://imagin.net.ua/recommendations/choise_vacuum_cleaner/. – Назва з екрана.
8. Классификация пылесосов. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://byt-pyt.ru/pilesosi/klassifikaciya-pilesosov.php. – Назва з екрана.
9. Виды пылесосов [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://rainbow-e2.ru/usefull/vidy-pylesosov-kakie-byvayut-pylesosy-i-chem-oni-otlichayutsya-. – Назва з екрана.
10. Пылесосы. Виды, классификация, особенности уборки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://iqs.biz.ua/bytovaya-tekhnika/melkaya-bytovaya-tekhnika/158-pylesosy-vidy-klassifikatsiya-osobennosti-uborki-part-1. – Назва з екрана.
11. Классы пылесосов [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://chistoclub.com/klassy-pylesosov/. – Назва з екрана.

АНАЛІЗ ПОКАЗНИКІВ ЯКОСТІ БОРОШНА ПШЕНИЧНОГО

Ю. Р. Панасенко, *спеціальність Підприємництво, торгівля та біржова діяльність, студент групи ПТБДмз-21*
Полтавська державна аграрна академія, м. Полтава, Україна;
О. В. Калашник, *к. т. н., доцент кафедри підприємництва і права, доцент – науковий керівник*
Полтавська державна аграрна академія, м. Полтава, Україна;
О. П. Юдічева, *к. т. н., доцент, доцент кафедри товарознавства та комерційної діяльності в будівництві – науковий керівник*
Київський національний університет будівництва і архітектури, м. Київ, Україна

Борошно – продукт, який одержують у результаті розмелення на порошок зерна хлібних злаків (пшениці, жита тощо) або насіння бобових культур (гороху, сої). Борошно має дуже важливе значення у харчуванні людини. Воно широко використовується в кулінарії, хлібопекарській, макаронній та інших галузях харчової промисловості. В Україні найбільше виробляють пшеничного борошна. Друге місце посідає житнє борош-

но. Невелику кількість борошна отримують з ячменю, кукурудзи, гороху, сої та інших культур [1].

Відомо, що борошно є основним продуктом переробки зерна, тому від його якості залежить якість продукції, яку будуть виготовляти.

Використання борошна для виготовлення хліба та хлібобулочних і кондитерських виробів, макаронів, харчових концентратів і в громадському харчуванні робить його якість основним чинником отримання високоякісної продукції.

Розрізняють такі показники якості борошна [2].

– загальні – колір, запах, смак, вміст металевих домішок, вологість, зольність, білість, крупність помелу, металомагнітна домішка, зараженість і забрудненість шкідниками хлібних запасів

– специфічні – кількість і якість (колір, розтяжність, еластичність, пружність) клейковини; кислотність, проведення лабораторних випічок (хлібопекарські властивості)

Для встановлення якості борошна в Україні розроблений галузевий стандарт ГСТУ 46.004-99 Борошно пшеничне. Технічні умови [3], що поширюється на борошно пшеничне, яке виготовлене із зерна м'якої, пшениці або м'якої з домішками твердої не більше 20 %. За цим нормативним документом встановлені вимоги до органолептичних (колір, запах, смак), фізико-хімічних (вміст металевих домішок, вологість, зольність, білість, крупність помелу) та біологічних (зараженість і забрудненість шкідниками хлібних запасів) показників. Окрім того, він висуває вимоги щодо вмісту токсичних елементів, мікотоксинів, радіонуклідів та пестицидів.

На відміну від ГСТУ 46.004-99[3] у CODEX STAN 152-1985 [4] міститься інформація щодо додаткових інгредієнтів, які можуть бути додані в борошно в кількостях, необхідних для технологічного процесу, а саме солодові продукти з ензимною активністю, виготовлені з пшениці, жита або ячменю; нативна пшенична клейковина; соєве борошно і борошно з бобових. Також CODEX STAN 152-1985 [4] містить перелік та максимальні рівні харчових добавок у кінцевому продукті, а саме ензими (грибкова амілаза Aspergillus niger, грибкова амілаза Aspergillus oryzae, протеолітичні ферменти Bacillus subtilis, протеолітичні ферменти Aspergillus oryzae), поліпшувачі борошна (L-аскорбінова кислота та її натрієва та калієва солі, гідро хлорид L-цистеїну, диоксид сірки (тільки у борошні для бісквi-

тів та випічки), моно фосфат кальцію, лецитин, хлор у випічці із підвищеним вмістом моно- та дигліцеридів, двоокис хлору – для дріжджових хлібобулочних виробів).

Беззаперечно, що харчові продукти повинні бути якісними і максимально безпечними для споживача. Оскільки борошно використовують для виробництва значної кількості різноманітної продукції, окремі види якої, наприклад хліб, призначені для щоденного вживання, його показники якості і безпечності набувають надзвичайно важливого значення. Тим більше, що існує дуже багато харчових добавок, які відносять до групи поліпшувачів борошна і які широко використовуються в харчовій промисловості. А харчові добавки – це хімічні сполуки, які за неправильного використання можуть нанести шкоду здоров'ю споживачів. CODEX STAN 152-1985 якраз і акцентує увагу на максимальних рівнях харчових добавок у кінцевому продукті, що дуже важливо не лише для європейського, але і для українського споживача. Гармонізація європейських і національних стандартів на харчові продукти дуже важливе завдання сьогодення, воно вносить вклад в захист здоров'я споживачів і в максимальній мірі полегшує міжнародну торгівлю. Адаптація існуючих національних стандарти до стандартів, прийнятих на території Євросоюзу потребує серйозної роботи, що вимагає організованого підходу й активної участі європейських фахівців-представників з питань стандартизації, регламентування та оцінки відповідності в ЄС.

Список використаних джерел

1. Борошно: види борошна, показники якості, зберігання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bur.com.ua/referaty/open.1016.html. – Назва з екрана. – Дата звернення: 09.11.18.
2. Якість борошна [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://foodtecnology.info/tehnologiya-virobnitstva-hliba/yakist-boroshna. – Назва з екрана. – Дата звернення: 09.11.18.
3. ГСТУ 46.004-99 Борошно пшеничне. Технічні умови [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.slideshare.net/ViktoriyaKiyko/ss-55845625. – Назва з екрана. – Дата звернення: 09.11.18.
4. CODEX STAN 152-1985 Стандарт кодекса для пшеничной муки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: file:///C:/Users/Admin/Downloads/CXS_152r.pdf. – Назва з екрана. – Дата звернення: 09.11.18.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

А. В. Гаврилець, *спеціальність Туризм, студентка групи Тм-61*
О. О. Тараненко, *к. е. н., доцент кафедри туристичного та готельного бізнесу – науковий керівник*
Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

У сучасному світі відпочинок, рекреація, туризм, оздоровлення – що врешті-решт означає здоров'я – є найвищою соціальною цінністю. Тому за останні кілька десятків років у світі поступово зростає значення туризму і рекреації. Це пов'язано в першу чергу із значним зростанням доходів населення економічно розвинутих країн, зростанням загальноосвітнього рівня людей, розвитком транспортного сполучення.

Крім того, індустріальний розвиток цивілізації, забруднення екологічних систем навколо великих промислових районів, збільшення психологічного навантаження на людину через прискорення темпу життя, змушує все більшу кількість людей шукати відпочинок та оздоровлення в поки що екологічно благополучних регіонах світу. Таким чином, у багатьох державах обслуговування рекреантів стало не лише самостійною галуззю економіки, але й життєво необхідною формою задоволення потреб людини.

Рекреація – відновлення чи відтворення фізичних і духовних сил, витрачених людиною в процесі життєдіяльності; рекреація включає різноманітні види діяльності у вільний час, спрямовані на відновлення сил і задоволення широкого кола особистих і соціальних потреб та запитів.

Полтавська область є відносно достатньо ресурсно-забезпеченою, клімат області є помірно комфортним та сприятливим для організації рекреаційної діяльності в регіоні, особливо в літній період. Соціально-економічний розвиток регіону, тільки починає відновлюватись після кризового періоду, спостерігаються позитивні тенденції у демографічній ситуації, у рівні соціальної захищеності населення, середнього рівня життя. Всі ці фактори, безумовно позитивно впливають, як на обсяги внутрішнього, так і міжнародного туризму.

Перспективними напрямами розвитку туризму в розрізі ресурсно-рекреаційних районів слід вважати: Кременчуцький економічний мікрорайон через його природно-рекреаційні можливості, подальшого розвитку набуватимуть можливості організації водного туризму, яхтингу, а наявність збережених природних ландшафтів забезпечить розширення мережі маршрутів екотуризму; у Лубенському економічному мікрорайоні регіоні подальшого розвитку набуватимуть можливості лікувально-оздоровчого, культурно-пізнавального туризму та водні види туризму у літній сезон. У Гадяцькому регіоні у зимовий час, перспективна інтенсифікація використання орографічних рекреаційних ресурсів (спорудження підйомників, закладів розміщення). У Полтавському економічному мікрорайон і прогнозується розвиток оздоровчої рекреації на берегах р. Ворскли, спортивного та культурно-пізнавального туризму. Особливо перспективним є сільський зелений туризм – специфічна форма відпочинку в селі з використанням природного, матеріального та культурного потенціалу даної місцевості, пов'язаного з використанням селянського або фермерського господарства, коли проживання, харчування та обслуговування туристів забезпечує сільська родина. Саме цей вид туризму передбачає використання усього рекреаційно-туристичного потенціалу районів області.

Проблемним питанням, що гальмує реалізацію інвестиційних проектів в галузі туризму є законодавчо не вирішене питання набуття інвесторами права на земельну ділянку. Земельний Кодекс України, що визначає порядок набуття власності на землю, передбачає здійснення продажу земельних ділянок державної та комунальної власності на конкурсних засадах шляхом проведення земельних торгів-аукціону і встановлює вимогу щодо визначення порядку проведення земельних торгів також законом. На сьогодні законодавчий акт, який би визначав такий порядок, відсутній.

Туристично-рекреаційний потенціал є базою розвитку відповідної діяльності. Проте, сам по собі він є досить інертною категорією. Його необхідно змусити активізуватись, працювати з метою отримання потрібного соціального й економічного ефекту. Він функціонує й розвивається не тільки за об'єктивними законами, але й під впливом суспільства. Важливо, щоб між об'єктивними законами й потребами суспільства не було суттєвих протиріч.

Список використаних джерел

1. Агафонова Л. Г. Проблеми державного регулювання розвитку туризму в Україні / Л. Г. Агафонова // Культура і освіта фахівців туристичної сфери: сучасні тенденції та прогнози. – Київ : КУТЕП, 2005. – С. 521–526.
2. Дехтяр В. Д. Туризм в Україні: стан і перспективи розвитку / В. Д. Дехтяр // Краєзнавство і туризм: освіта, виховання, стиль життя. – Київ, 2005. – С. 55–57.

ОРГАНІЗАЦІЯ ФОТОТУРІВ В ІВАНО-ФРАНКІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Ю. Л. Дехтяр, *кафедра туризму, студент групи ТР-15-1*
О. В. Побігун, *к. геогр. н., доцент, доцент кафедри туризму – науковий керівник*
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, м. Івано-Франківськ, Україна

Фототури є хоч і не новим, проте маловідомим напрямком туристичних послуг в Україні. Зазвичай вони позиціонуються як тури для фотографів. Ще декілька років тому, знайти такий продукт, як «фототур» на ринку туристичних послуг, було практично неможливо. Нікому не хотілося тягатися з армією вибагливих і дивакуватих людей, коли країна прагнула екзотичних курортів і поспішала відкривати нові країни. На той час фотографи не були потрібні нікому, крім самих себе. Все фотографічне спілкування обмежувалося рамками фотосайтів, фотоклубів, форумів. Під час фототуру передбачається не тільки споглядання і фотографування, але також навчання та консультації авторитетного фотографа, ведучого групи. Цим фототури принципово відрізняються від звичайних турів «для всіх». Безпосередньо фотографічна складова може проходити в різних варіантах, від інтенсивного курсу навчання в суворому академічному стилі, до повсякденного спілкування з фотографом. Такі подорожі стали ще більш популярні з розвитком цифрової фотографії. Був період, коли «цифра» різко додала в якості і стала нарешті по кишені звичайному рядовому фотолюбителю. З цього моменту ринок фототурів почав активно розвиватися і набирати неспинних обертів

Отже, фототур – це подорож, яка дозволяє фотографу по іншому дивитись на нові країни та поповнювати портфоліо. Подібно до всіх групових турів, вони починаються і закінчу-

ються в заздалегідь обрані певні дати, які оголошуються за кілька місяців до старту програми, так що поїхати «коли захочеться» навряд чи вийде. Позитивна сторона цієї незручності – можливість перебувати в компанії однодумців, попрацювати над своєю фотомайстерністю і захоплено досліджувати нашу фантастично красиву планету. Першочерговою задачею фототуру є створення сприятливих умов для проведення фотографічної зйомки. Тому всі маршрути ретельно плануються під режим дня фотографів і, як правило, заздалегідь вивчаються та перевіряються організаторами туру в плані фотографічного потенціалу. Крім фотографів, у фототуристичному поході можуть приймати участь звичайні туристи, прихильники активного відпочинку, шанувальники гірської природи

Туристично-рекреаційна галузь є стратегічним напрямом розвитку Івано-Франківщини. Об'єктивно область має всі передумови для інтенсивного розвитку внутрішнього та іноземного туризму: особливості географічного розміщення та рельєфу, сприятливий клімат, багатство природного, історико-культурного та туристично-рекреаційного потенціалів. Івано-Франківщина є частиною унікальної Карпатської лісогірської геоекосистеми, яка має важливе рекреаційне значення не тільки для України, але і для всього Європейського континенту. Тому саме фототуризм в Івано-Франківській області має величезний туристичний потенціал у порівнянні з іншими областями України. Адже до визначних природних рекреаційних фондів Івано-Франківщини можна віднести Карпатський гірський масив, численні заповідники та заказники, серед яких особливо виділяються Національний природний парк «Гуцульщина», Княждвірський тисовий заповідник, природні комплекси Чорногори та Горгани, які входять до складу Карпатського національного природного парку, ботанічний заказник «Скит Манявський», однією з найвідоміших серед туристів пам'яток природи є «Скелі Довбуша».

Одне з найсприятливіших місць для проведення фототуру в Івано-Франківській області – це високогірне село Дземброня. Високогірна Дземброня – автентичне мальовниче карпатське село, куди можна втекти від цивілізації. Неймовірні краєвиди, чисте гірське повітря, ліси та полонини дозволяють без жодних докорів сумління назвати Дземброню центром зеленого туризму. Це одна з найпопулярніших локацій фототурів вихідного дня, що проводяться в Карпатах.

Для організації зйомок в селі Дземброня чудово підходять наступні локації:

1) Хребет Косарище – до нього від села всього 30 хвилин ходьби. З хребта вам відкриється приголомшлива панорама на південно-східну частину Чорногірського хребта. На фото вміститься вершини гір Смотрич, Вухатий камінь, далеко промайне вершина гори Говерла. Крім гір на хребті знайдете чимало колоритних об'єктів для зйомки. Наприклад, дерев'яні гуцульські колиби і стоги сіна.

2) Полонина Смотрич – тут доведеться попітніти: в залежності від фізичної підготовки, піднятися на полонину можна за годину-півтора. Піднявшись ще трохи вище від неї, до підніжжя гори Смотрич, можна побачити всю Дземброню, залишену внизу полонину, хребти Косарище і Кринта. До слова, безпосередньо на полонині Смотрич з літа по початок осені живуть гуцули-пастухи. Тут без проблем можна купити свіжого молока і смачного полонинського сиру.

3) Село Ясеня – поруч хоч і проходить одна з основних карпатських трас, проте, село затишне і, що головне, з мальовничими околицями. Заради гарного кадру потрібно піднятися на один з довколишніх хребтів. Підйом при цьому займе від 20 хвилин до півтори години. Панорами на Чорногірський хребет, а також хребет Свидовецький. Залежно від обраної локації, ще можна захопити гори Горгани – вершини Хом'як і Синяк.

Також для проведення фототуру чудово підійдуть гора Говерла, гора Піп-Іван Мармароський, полонина Хом'яків, гора Бребенескул, хребет Кострича.

Висновок. Фототуризм як явище найчастіше асоціюється з мандрівками за межі нашої країни. Проте в Україні також є чимало атракцій, які можуть бути цікавими для фотографів. В даному ключі Івано-Франківськ не є вийнятком. Продумана організація фототурів у Прикарпатському регіоні, за умови виваженої цінової політики, зможе скласти гідну конкуренцію традиційним туристичним послугам.

Список використаних джерел

1. Туристичний інформаційний портал tourlib [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://tourlib.net. – Назва з екрана.
2. Karpaty.ua [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://blog.karpaty.ua. – Назва з екрана.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЕТНІЧНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Н. Д. Захарченко, *спеціальність Туризм, студентка групи Тм-61*
П. В. Шуканов, *д. геогр. н., доцент професор кафедри туристичного та готельного бізнесу – науковий керівник*
Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Актуальність даної теми дослідження обумовлена тим, що етнічний туризм в Україні стає одним з найбільш популярних видів туризму, оскільки він здатен задовольнити інтереси людей, які бажають ознайомитися з історичними і культурними традиціями українського народу. Сучасний туризм стрімко розвивається, з'являються нові, інколи досить специфічні його види, до яких відносять і етнічний туризм (етнотуризм).

Україна має значні перспективи для розвитку етнічного туризму, які базуються на різноманітних історико-культурних ресурсах. До таких ресурсів включають близько 130 тис. пам'яток культури, у тому числі понад 56 тис. пам'яток археології; 51 тис. пам'яток історії, майже 6 тис. пам'яток монументального мистецтва; 16 тис. пам'яток архітектури, містобудування, садово-паркового мистецтва та ін. [1]. Етнографічні тури пропонують своїм учасникам заглянути в глибину століть, побачити, чим жили народи тієї чи іншої області, побувати в минулому, не перекрученому вітринами музейних стендів.

У 1977 р. американський етнолог В. Сміт, першим дав визначення цього поняття: *етнічний туризм* – це пізнання глибинних традицій екзотичних народностей, відвідування їхніх домівок та поселень, спостереження за обрядами. Р. Макінтош та С. Гьольднер визначили етнографічний туризм як подорож з метою спостереження за культурою і способом життя екзотичних народів [7]. Ресурси для розвитку етнічного туризму в Україні багаті і своєрідні. Зокрема, це пам'ятки архітектури, музейні експозиції, архівні матеріали, мальовничі природні місця. Єдність природних та культурних чинників визначається поняттям «етнокультурні ландшафти», важливими складовими яких виступають промисли та ремесла, традиції, обряди та звичаї народу.

У сукупності все це створює сприятливі умови для відпочинку та ознайомлення з історією та культурою етносу. Поштовхом

до розвитку етнічного туризму і формування загальнонаціональної ідентичності стали державні програми: «Програма розвитку краєзнавства на період до 2010 року» (Постанова КМУ від 10 червня 2002 р. № 389); Державна програма розвитку туризму на 2002–2010 роки (Постанова КМУ від 29 квітня 2002 р. № 583); «Державні стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року» (затверджена Постановою КМУ від 21 липня 2006 р. № 1001). Зокрема, в останній згадується значна кількість пам'яток історії та культури, які можуть привабити іноземних та вітчизняних туристів, наголошується на низькому рівні інформаційно-рекламного забезпечення на внутрішньому і зовнішньому ринках. На сьогодні в Україні не ведуться системні дослідження можливостей етнічного туризму для розвитку малих міст і сільських населених пунктів, не ведеться статистичний облік етнічного туризму. Але водночас етнічний туризм в Україні доволі розвинений завдяки тому, що мільйони її жителів свого часу роз'їхалися по всьому світу. Вони самі, а також їх нащадки прагнуть потрапити на історичну батьківщину, щоб «доторкнутися» до свого коріння. Для них, а також для жителів України працюють десятки маршрутів, що дозволяють побачити унікальну історико-культурну спадщину країни.

В Україні можна виділити декілька груп ресурсів розвитку етнічного туризму: сакральні об'єкти – монастирі та церкви православних християн; культурна спадщина – мова, легенди, пісні, танці тощо; матеріальна культура – міські та сільські забудови, традиційні будівлі, предмети побуту, традиційний одяг тощо. Зараз існує безліч пропозицій етнічних турів, пов'язаних з національною культурою. Наприклад, екскурсії містами і селами, з відвідуванням відомих та унікальних заповідників, музеїв, пам'ятників архітектури та пам'ятних місць, на території яких відбулися найважливіші історичні події, в тому числі старовинні кладовища і поховання. Також для туристів, які приїхали на кілька днів, туристичні фірми можуть включити до програми семінари та лекції з вивчення мови, а також участь туриста в оригінальному фольклорному фестивалі.

Одеська дослідниця М. Орлова розглядає етнічний туризм як підвид пізнавального туризму, метою якого є ознайомлення з матеріальною та духовною культурою певного етносу і відповідного регіону [3]. Очевидно, таке визначення найбільш адекватно відображає специфіку етнотуризму, основним спону-

кальним мотивом якого виступає бажання поринути у культуру певного етносу, незалежно від того, в яких генеалогічних зв'язках з цією спільнотою він знаходиться. Передумовою розвитку етнотуризму в Україні є також багата різноманітність діаспор: російської, польської, грецької, білоруської, молдавської, єврейської, угорської, румунської, циганської, гагаузької вірменської та ін. Прибуття родичів та друзів татарських сімей, ознайомлення з місцевою культурою, дегустація національної кухні – все це донедавна сприяло розвитку і збільшувало попит на тематичні екскурсії Кримським півостровом.

Івано-франківський науковець Б. Савчук окреслює етнічну культуру як надзвичайно складне та багатогранне явище, яке формується у процесі адаптації спільноти людей до екологічного середовища та під час історичного розвитку нагромаджує специфічний культурний досвід, який відрізняє її від інших спільнот. Унікальність феномену етнічної культури становлять не окремі специфічні елементи, а неповторність їх переплетення [4, с. 347–348]. Етнічний туризм розвивається, але повільним темпом, через те, що учасниками відповідних турів є люди третього віку, тобто пенсіонери. Оскільки у нашій державі ця категорія туристів подорожує набагато менше, аніж представники інших вікових груп, тому етнотуризм не є таким поширеним, як інші види туризму.

В Україні етнічний туризм часто називають ностальгійним туризмом, який пов'язаний з відвідуванням місця народження, місця проведення дитинства, або деякого періоду з життя учасника подорожі. Такі тури переважно організовуються для іноземців, що походять із територій, що зараз перебувають у складі України. Для залучення іноземних та вітчизняних туристів до української етнічної культури проводяться фольклорні свята, фестивалі.

Волинські науковці Л. Черчик та Н. Коленда розглядають поняття етнічного туризму у широкому ракурсі культурної спадщини загалом. На основі аналізу праць вітчизняних та зарубіжних вчених та, підтримуючи думку про неподільність культурного надбання з природою, виводять поняття «культурний ландшафт» – природно-культурний територіальний комплекс, сформований внаслідок еволюційної взаємодії природи та людини, її соціокультурної та господарської діяльності [5, с. 209].

Отже, етнічний туризм є одним із перспективних видів туризму в Україні. Розвиток етнічного туризму стає новим цікавим напрямком діяльності, попит на етнічні тури, які можуть здійснюватись у рідні місця для туристів або з метою ознайомлення з культурою певного краю, постійно зростає. Зі свого боку туристичні фірми розробляють нові краєзнавчі маршрути, для того, щоб зацікавити шанувальників саме етнічного туризму. В Україні етнотуризм є новим і ще не до кінця освоєним напрямком туризму, але попри те, набуває популярності і в майбутньому може стати одним з найпопулярніших видів туристичної діяльності як серед молоді так і серед людей третього віку.

Незважаючи на всі труднощі, які існують сьогодні в нашій державі (політичні та економічні), сьогодення є періодом розвитку нових тенденцій у культурному житті для більшості регіонів України, а відтак орієнтація на етнічний туризм стає однією з реальних можливостей економічного, соціального та культурного піднесення країни.

Список використаних джерел

1. Етнічна культура [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki/Етнічна_культура. – Назва з екрана.
2. Про туризм [Електронний ресурс] : Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 31. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/324/95-вр. – Назва з екрана.
3. Орлова М. Л. Ресурси етнічного туризму регіону: суспільно-географічна оцінка (на матеріалах Одеської області) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. геогр. наук : спец. «економічна та соціальна географія» / М. Л. Орлова. – Одеса, 2009. – 19 с.
4. Савчук Б. Українська етнологія / Б. Савчук. – Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2004. – 560 с.
5. Черчик Л. М. Культурна спадщина як складова туристично-економічного співробітництва / Л. М. Черчик, Н. В. Коленда // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка». – 2010. – Спецвип. 3. – Ч. 3. – С. 208–211.
6. Этнотуризм – что это? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.mede. su/content/78/read246.html. – Назва з екрана.
7. Bulter R. Toutrism and Indigenous Peopls / R. Bulter, T. Hinch. – London : ITBP, 1996. – 134 p.

АЛГОРИТМ ФОРМУВАННЯ ПРОЕКТНИХ ПРОПОЗИЦІЙ ТУРИСТИЧНОГО СПРЯМУВАННЯ В ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ

Я. С. Коробейникова, *к. геол. н., доцент*
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, м. Івано-Франківськ, Україна

Процес проведення реформи адміністративно-територіального устрою відбувається з 2014 року та є «багатоетапною та клопіткою роботою, яка ґрунтується на волевиявленні представників територіальних громад, податковій спроможності й економічному розвитку територій, готових до об'єднання, паритету в контексті надання соціальних послуг усім членам об'єднання, а також розподілу і перерозподілу фінансових ресурсів на засадах повноправного партнерства із участю громад у реалізації владних повноважень» [1]. Об'єднані громади акумулюють бюджетні кошти для вирішення нагальних питань територіальних громад, отримують додатково фінансування другого бюджетного рівня з доходів районного бюджету, зменшують бюрократичний управлінський апарат; отримують повноваження на рівні міст обласного значення, що дозволить на практиці впроваджувати перспективні плани активного розвитку. В результаті децентралізації для об'єднаних територіальних громад змінилися не тільки процеси бюджетотворення та фінансування, відбулась перебудова процесів ухвалення рішень щодо життєдіяльності ОТГ та відповідальності за їх успішну реалізацію.

Практична реалізація процесу децентралізації розпочалася лише у 2015 році та по сьогоднішній день просувається дуже повільно. Місцеві громади, які утворилися, зіткнулися з рядом проблем, що унеможливлює їх ефективний розвиток. По перше, сформовані територіальні громади є різними за ресурсним потенціалом та соціально-економічним станом. Деякі з них опираються, в основному, тільки на державні субвенції. З іншого боку, фінансова децентралізація привела до акумулювання в територіальних громадах більше коштів, які не завжди раціонально використовуються. По друге, величезний тягар проблем життєзабезпечення громад, які не вирішувалися близько двадцяти років, лягли на плечі новоутворених адміністрацій. По третє, органи управління більшості територіальних громад потребують кваліфікованих управлінців у різних галузях, віддалені

громади відчувають нестачу кадрів, які мають вирішувати не тільки нагальні проблеми життєзабезпечення громади, а і працювати на перспективу, окреслюючи напрямки майбутнього розвитку громади.

В умовах формування територіальних громад актуальним постало питання оцінки ресурсного потенціалу нових адміністративних утворень для раціонального планування господарського комплексу. Наприклад, для більшості територіальних громад Івано-Франківської області перспективною галуззю господарства є туризм. Потужний природний та історико-культурний потенціал Прикарпаття у поєднанні зі збереженими етнічними традиціями та традиційними промислами сформували базу розвитку туризму в регіоні. Окрім цього, туристична галузь не потребує значних капіталовкладень та має швидкі терміни окупності проектів в умовах стійкої динаміки галузі. Це усвідомлюють керівники громад, проголошуючи туризм як пріоритетну галузь розвитку місцевих громад. Стратегічні плани виступають тільки як вектор розвитку, а не як практичні поради щодо реалізації запланованого [2–5]. Більшість з них не володіє інформаційною базою та інструментарієм, який дозволятиме реалізовувати туристичні проекти. Як показує досвід співпраці з місцевими територіальними громадами в галузі туризму, вони потребують дослідження рекреаційно-туристичного потенціалу ОТГ, формування інвестиційних пропозицій розвитку окремих видів туризму на територіях ОТГ, проектів планувальної організації рекреаційних та паркових зон, створення програми просування місцевого туристичного продукту на ринку послуг туризму, формування баз даних ресурсного потенціалу та інфраструктурної складової розвитку туризму, проектів удосконалення туристичної інфраструктури територій ОТГ, створення екскурсійних програм в межах ОТГ, консультування щодо можливості розвитку сільського туризму на територіях ОТГ. Головне питання – з чого почати таку діяльність? Нами розроблений алгоритм формування проектних пропозицій щодо розвитку туризму в межах місцевих територіальних громад, який дозволить упорядкувати та раціонально планувати розвиток туристичного сектору господарства, більш ефективно витрачати ресурс для досягнення цілей в межах місцевих територіальних громад (рис. 1).

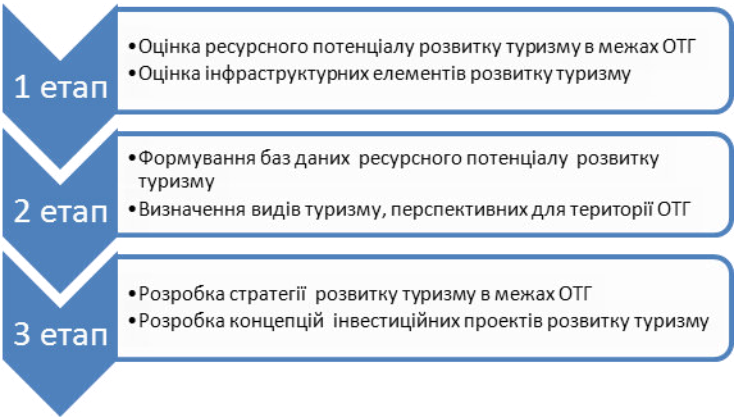

Рисунок 1 – Етапи формування концепцій проектів розвитку туризму в межах ОТГ

Список використаних джерел

1. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні : розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 р. № 333-р // Офіц. вісн. України. – 2014. – № 30. – С. 8. – Ст. 831.
2. Берданова О. Стратегічне планування місцевого розвитку ; практ. посіб. / Берданова О., Вакуленко В. ; Швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні – DESPRO». – Київ : ТОВ «Софія-А». – 2012. – 88 с.
3. Бородіна О. А. Теоретичні та практичні аспекти стратегічного планування в умовах децентралізації / О. А. Бородіна // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. – 2016. – Вип. 14.– С. 104–111.
4. Методологія стратегічного планування розвитку об'єднаних територіальних громад в Україні [Електронний ресурс] : офіцій. сайт Проекту Європейського Союзу «Підтримка політики регіонального розвитку в Україні». – Режим доступу: http://surdp.eu/uploads/files/SP_OTG_Methodology_UA.pdf. – Назва з екрана.
5. Стратегічне планування у громаді (навчальний модуль) / А. Ткачук, В. Кашевський, П. Мавко. – Київ : ІКЦ «Легальний статус», 2016. – 96 с.

МІСЦЕ І РОЛЬ РЕКРЕАЦІЇ В ТУРИЗМІ

А. В. Короткий, *спеціальність Туризм, студент групи Т-61м*
А. О. Пантелеймоненко, *д. е. н., професор, професор кафедри туристичного та готельного бізнесу – науковий керівник*
Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Активний відпочинок або рекреація – це різновекторна галузь, витрати на яку в окремих країнах світу становлять сотні мільярдів доларів на рік. Ця галузь генерує мільйони робочих місць у галузі виробництва, торгівлі та сфері обслуговування. Майже 50 відсотків американців називають себе «люди на відкритому повітрі» [3, с. 226]. Вони так само, як і громадяни інших країн світу користуються великою різноманітністю заходів, щоб додавати приємні хвилини хвилювання до свого життя, весело провести час із сім'єю та друзями, бути на самотні з природою, відчути її красу. Залучення рекреаційних можливостей на території тієї чи іншої країни є одним із чинників зростання подорожей, а також збільшення кількості міжнародних візитів. Відкриті пригодницькі подорожі набирають популярності серед професіоналів. Люди шукають більш якісні послуги та зручності в активному відпочинку.

Згідно одного з найбільш вдалих, на наш погляд, визначення – «рекреація, активний відпочинок (від лат. recreatio – відпочинок) – це система заходів, пов'язана з використанням вільного часу людей для їх оздоровчої, культурно-ознайомчої і спортивної діяльності на спеціалізованих територіях, що розміщені поза їх постійним помешканням» [2]. Рекреація притаманна всім видам відпочинку. Вона передбачає відновлення здоров'я і працездатності шляхом відпочинку на лоні природи, чи під час туристичної поїздки з відвіданням національних парків, архітектурних пам'яток, музеїв тощо [2].

Рекреація – необхідна умова життя людини, засіб компенсації напруження. Відтворення працездатності населення є відносно новою сферою міждисциплінарних досліджень (економічних, географічних, соціологічних, математичних, медичних та інших). Категорія «рекреація» отримала найбільш широке поширення в регіональній економіці. У науковій літературі трапляється різне трактування цього терміну. Зокрема, ототожнення поняття «рекреація» з поняттям «оздоровлення», інші – з по-

няттям «відпочинок». Крім цього, термін використовується для характеристики галузі національного господарства, пов'язаної з освоєнням території для відпочинку, лікування (реабілітації) і туризму, скерованої на розвиток, відпочинок і оздоровлення, вдосконалення і розвиток особистості [1, с. 65]. Проте, на жаль, поки що не існує законодавчого визначення терміна «рекреація».

«Рекреація» як наукове поняття використовується з 1960 років у спеціальній літературі на фізіологічну, медичну, соціально-економічну, архітектурно-будівельну та іншу тематику, коли мова йде про відпочинок населення. В спеціальній літературі під рекреацією передусім розуміють явища та процеси пов'язані з відновленням сил та лікуванням. Термін «recreation and turism» розуміють як «активний відпочинок та туризм», рекреаційний туризм. Цілком справедливо застосовувати термін «рекреаційний туризм», адже рекреація та дозвілля тісно пов'язані з туризмом (рис. 1).

Рисунок 1 – Схематичне подання взаємозв'язку
між дозвіллям, рекреацією (активним відпочинком)
та туризмом за С. Вільямсом

Джерело: [4, с. 12].

С. Вільямс вважає, що активний відпочинок є дуже важливою частиною у визначенні різних видів туризму, тому в його типології туризму серед інших видів туризму він відокремлює рекреаційний туризм як особливу форму туризму.

Рекреація (активний відпочинок) входить до поняття туризм. Воно може бути ширшим і вужчим залежно від контексту, в

якому використовується. Залежно від типу туризму, активний відпочинок (рекреація) може бути як первинною, так і вторинною діяльністю, під час подорожі. Ч. Гольднер та Дж. Брент Річі, класифікують відповідно до основної мети туристів та відповідно до первинної й вторинної діяльність туристів [3, с. 11]. На думку цих авторів, основною метою поїздки може бути: бізнес, відвідування родичів та друзів, інші приватні справи та, звичайно, задоволення, насолода та відпочинок. Згідно з цим поділом у туристів, які подорожують заради задоволення, відпочинок – це первинна туристична активність, а в туристів, які подорожують для бізнесу, відпочинок відбувається як вторинна туристична активність.

Таким чином, можна зробити висновок про те, що рекреація тісно пов'язана з туризмом, і є його невід'ємною частиною. Тому абсолютно доцільним є використання терміна «рекреаційний туризм».

Список використаних джерел

1. Дяченко Л. І. Поняття рекреації та її роль у соціально-економічному розвитку регіону / Дяченко Л. І. // Науковий вісник. Національний лісотехнічний університет України. – 2007. – Вип. 17.6. – С. 64–69.
2. Рекреація [Електронний ресурс] // Вікіпелія (Вільна енциклопедія). – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Рекреація. – Назва з екрана.
3. Goeldner Ch. R., Brent Richie J. R. Tourism: Principles, Practices, Philosophies 12th Edition. – New York : John Wiley & Sons, Inc., 2011. 544 p.
4. Williams S. Tourism Geography: A new synthesis. London: Routledge 2009. – 309 p.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ ТУРИСТИЧНИХ ДЕСТИНАЦІЙ

А. А. Мороз, *спеціальність Туризм, студент групи Т м-61*
О. О. Тараненко, *к. е. н., доцент кафедри туристичного та готельного бізнесу – науковий керівник*
Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Туристські дестинації є одними із найважливіших складових у туристичній системі. Стан та використання ресурсів туристичної дестинації знаходиться в тісному взаємозв'язку з її

іміджем. Його формування, підвищення і підтримка на необхідному рівні є важливою умовою забезпечення туристичного попиту на послуги відповідної дестинації.

Скільки людей, стільки і уявлень про конкретну дестинацію може бути продемонстровано, оскільки самі люди абсолютно різні, остільки специфічне і їх сприйняття; крім того, люди мають відмінну інформацію про території, неоднаковий їх досвід, пов'язаний з нею. Внаслідок цього імідж однієї і тієї ж дестинації у свідомості різних людей формується різний. Імідж дестинації – дуже різноплановий, емоційно-забарвлений, штучно створюваний образ, який складається у свідомості людей. Останнім часом технології формування іміджу туристської дестинації знаходять все більше застосування в сфері туризму, оскільки створення сприятливого іміджу туристської дестинації регіону – одна з ключових ланок діяльності з просування туристських послуг, досягнення переваг в конкурентній боротьбі.

Бренди туристичних дестинацій виражають їх основні цінності, місію та основні типи туристських ресурсів. Визначення основних цінностей бренда для представників цільових сегментів і ключових критеріїв позиціонування дестинації є однією з основних завдань формування позитивного іміджу. При створенні концепції бренду туристичної дестинації слід керуватися рядом фундаментальних принципів:

- простота, легкість і зрозумілість комунікації;
- можливість застосування міжнародного досвіду;
- сполучуваність з основними мотиваціями в туризмі;
- комплексність, повнота сприйняття бренду споживачем;
- базування на гуманістичній основі туристичної діяльності.

В якості компонентів образу дестинації виділимо:

- візуальні характеристики – це ім'я, символ, логотип, слово, знаки інші візуальні елементи, які одночасно ідентифікують і диференціюють дестинацію;
- природно-ресурсні характеристики;
- наявність сприятливих природних умов, ландшафту, води, повітря, їх поєднання, тобто існування певного набору рекреаційних ресурсів;
- культурні пам'ятки – приймаються до уваги наявні в дестинації пам'ятки і ступінь їх збереження;

– туристські послуги – комплекс послуг, що надаються одному споживачеві протягом певного часу. Для туристів важливі такі послуги, як прокат автомобілів, надання місцевого транспорту для проведення оглядових екскурсій і трансферів до місць розміщення в дестинації;

– підприємства сфери гостинності – це підприємства розміщення, харчування, розваги, а також роздрібна торгівля та інші підприємства сфери послуг, такі як банки, обмінні пункти, перукарні, медичні підприємства, тобто все те, що не тільки забезпечує притулок і їжу, але і створює загальне відчуття привітного прийому туристів даної дестинації;

– культурні пам'ятки – дестинація повинна являти собою культурну цінність, тобто відвідувачі повинні вважати її привабливою і такою, що заслуговує часу і грошей, витрачених на подорож;

– події, фактори привабливості – повинна бути певна родзинка для залучення туриста на територію дестинації. Територіальна індивідуальність включає в себе характеристику сукупності особливостей і ресурсів території;

– сприятливий соціальний клімат – включає в себе почуття, емоції, думки, настрої людей, що проживають на території туристської дестинації;

– туристи. Під час відвідування дестинації у туристів формуються сильні і глибокі асоціації, які, якщо ними вміло керувати, можуть стати основою для формування бренду. Туристські враження – це комплекс емоцій, зазвичай позитивних, душевного і фізичного стану туриста, що виник або досягнутий ним у результаті споживання туристичних послуг (робіт), придбання туристичних товарів;

– репутація території – подається як динамічна характеристика життя і діяльності території, що формується в суспільстві протягом досить тривалого періоду часу із сукупності достовірної інформації про неї, це ціннісні переконання, думки про територію, що склалися у людини (людей) на основі отриманої інформації про неї, особистого досвіду взаємодії (наприклад, комфортність проживання, безпека, соціальна захищеність тощо).

Для конструювання позитивного іміджу дестинації та її просування застосовується весь спектр комунікативних технологій,

які можуть бути згруповані, на наш погляд, у п'ять основних блоків:

– робота з традиційними засобами масової інформації (ЗМІ) всіх рівнів (медіарилейшнз);
– подієві PR-заходи;
– офіційні комунікації керівників території;
– нові медіа та Інтернет;
– управління чутками.

Таким чином, імідж (образ) дестинації складається з безлічі компонентів. Думка про кожну складову образу, в свою чергу, впливає на формування іміджу туристської дестинації в цілому. Однак для побудови адекватної моделі управління іміджем дестинації необхідно знати, які з них, в силу специфіки даної дестинації, мають пріоритетне значення, які компоненти іміджу дестинації виступають одночасно і в якості критеріїв вибору даної дестинації.

Список використаних джерел

1. Про туризм [Електронний ресурс] : Закон України від 18.11.2003. № 1282-IV. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/324/95-вр. – Назва з екрана.
2. Головчан А. І. Теоретико-методологічні підходи до визначення сутності туристичних дестинацій та управління ними [Електронний ресурс] / А. І. Головчан. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Tiru/2009_27/24.pdf. – Назва з екрана.
3. Головчан А. І. Дослідження ефективності сучасної системи туристичних дестинацій в Україні / А. І. Головчан // Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна (економічна серія) : зб. наук. пр. – Харків : ХНУ, 2010. – № 9. – С. 188–195.

ДО ПИТАННЯ ПРО СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «КУЛЬТУРНО-ПІЗНАВАЛЬНИЙ ТУРИЗМ»

В. Г. Сабадирь, *спеціальність Туризм, студент групи Т-61м*
А. О. Пантелеймоненко, *д. е. н., професор, професор кафедри туристичного та готельного бізнесу – науковий керівник*
Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Культурно-пізнавальний туризм без перебільшення можна назвати чи не найпопулярнішим і наймасовішим серед існуючих

видів туризму. Основною метою подорожей, що він передбачає є, передусім, ознайомлення з туристичними визначними місцями, зокрема, пам'ятками історії, архітектури, мистецтва, природними та етнічними особливостями певних територій (регіонів), а також сучасним життям народів різних країн світу. Сучасний культурно-пізнавальний туризм характеризується найбільш цікавими формами дозвілля. Він цілком закономірно відіграє помітну роль у розширенні загальних знань, що відображають культурну ерудицію суспільства.

Переходячи до сутнісної характеристики поняття «культурний туризм» («cultural tourism») або «культурно-пізнавальний туризм», слід зауважити, що його вперше на міжнародному рівні було офіційно включено до матеріалів Всесвітньої конференції з культурної політики в 1982 році. Основні документи в галузі культурного надбання формували дві міжнародні організації – ICOMOS та UNESCO. UNESCO розглядає цей вид туризму як відмінний від інших, «що враховує культури інших народів». У Хартії щодо культурно-пізнавального туризму Міжнародної ради з пам'яток і об'єктів (ICOMOS) він визначається як форма туризму, основною метою якого, крім інших цілей, є «відкриття пам'ятників і об'єктів» [6].

Прокоментуємо виявлені нами у ході дослідження визначення терміна «культурно-пізнавальний туризм». Так, уже згадана нами ICOMOS визачає цей термін як «невеликий сегмент ринку пізнавального або освітнього і найчастіше елітарного характеру, присвячений поширенню й роз'ясненню культурної ідеї» [7]. Можна зазначити, що це визначення є досить загальним і не вказує конкретні сфери чи напрями культурно-пізнавального туризму. Проте, досить справедливо зроблено акцент на елітарності культурного туризму як напряму. При цьому авторами визначено його основну мету, що передбачає поширення й роз'яснення культурної ідеї. Останнє, безумовно, має важливе суспільне значення у контексті формування загальнолюдських цінностей.

Дещо інший підхід обрав М. П. Кляп. Він звожить суть терміна «культурно-пізнавальний туризм» до «відвідання історичних, культурних або географічних визначних пам'яток» [2]. Автор конкретно вказує на три основні групи пам'яток культурнно-пізнавального туризму – історичні, культурні та географічні. Проте, на наше тверде переконання наукове визначення

терміна «культурнно-пізнавальний туризм» обов'язково має відображати його основну мету. При цьому доцільно (як і у попередньому випадку) акцентувати на суспільних цінностях, що несуть у собі подорожі в рамках цього виду туризму.

Дефініція Г. М. Дроздової – «Подорож з метою ознайомлення з історико-культурними цінностями й унікальними природними об'єктами» [1] вказує на основну мету культурнно-пізнавального туризму та його головну специфіку. Нажаль, вона також залишає по за увагою соціальне (виховне) значення названого напряму туризму.

У своєму визначенні О. О. Любіцева акцентує на тому, що культурнно-пізнавальний туризм це «ознайомлення туристів з природою, культурно-історичним надбанням і сучасним життям країни» [5]. Автор досить вдало поєднує минуле і сучасне як предмет ознайомчих туристичних екскурсій. Подібне визначення включене до «Енциклопедичного словника-довідника з туризму», тобто культурнно-пізнавальний туризм це: «Поїздки з метою ознайомлення і пізнання культурної спадщини різних країн і народів» [4].

При цьому, своєрідним узагальненням вищесказаного можна вважати дефініцію поняття «культурнно-пізнавальний туризм» запропоновану А. А. Кочетковою: «здійснення подорожей, метою яких є відвідання історичних, культурних або географічних визначних пам'яток, ознайомлення туристів з природою, культурно-історичним надбанням і сучасним життям країни». У ній творчо поєднано ідеї всіх названих визначень [3, с. 130–133].

На основі результатів наших наукових пошуків можна запропонувати таке визначення. Культурно-пізнавальний туризм – це окремий вид туризму пізнавального, естетичного розвиваючого, також виховного характеру, що спрямований на відвідання визначних історико-культурних та незвичайних ландшафтних місць, а також сучасних масових культурних заходів.

Список використаних джерел

1. Дроздова Г. М. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності підприємства : навч. посіб. / Дроздова Г. М. – Київ : Вид-во ЦНЛ, 2004. – 236 с.
2. Кляп М. П. Сучасні різновиди туризму : навч. посіб. / Кляп М. П., Шандор Ф. Ф. – Київ : Знання, 2011. – 334 с.

3. Кочеткова А. А. Сталий розвиток України: проблеми і перспективи : збірник матеріалів за результатами IV науково-практичної конференції студентів та молодих вчених / Кочеткова А. А. – Кам'янець-Подільський : Медобори-2006, 2016. – 230 с.
4. Культурно-пізнавальний туризм [Електронний ресурс] : енциклопедичний словник-довідник з туризму. – Режим доступу: http://www.leksika.com.ua/12940407/turizm/turizmkulturniy. – Назва з екрана.
5. Любіцева О. О. Методика розробки турів : навч. посіб. / Любіцева О. О. – Київ : Альтерпрес, 2003. – 104 с.
6. Поняття та суть культурно-пізнавального туризму [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://sport.bobrodobro.ru/7356. – Назва з екрана.
7. International Convention to Safeguard Intangible Cultural Heritage: UNESCO's General Conference. 32nd Session. Paris, 29 September – 17 October 2003.

ПОТЕНЦІАЛ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

В. Р. Школик, *спеціальність Комп'ютерна інженерія, студент групи 206-К*
Н. В. Смолянчук, *викладач вищої кваліфікаційної категорії – науковий керівник*
Відокремлений підрозділ Національного університету біоресурсів і природокористування України «Ірпінський економічний коледж», м. Ірпінь, Україна

Україна поки що не належить до світових лідерів за кількістю відвідань туристами, однак особливості її географічного розташування та рельєфу, сприятливий клімат, багатство природно-ресурсного, історико-культурного та туристично-рекреаційного потенціалу створюють можливості для інтенсивного розвитку багатьох видів і внутрішнього, і іноземного туризму. Країна розташована на перехресті шляхів між Європою і Азією, Північчю і Півднем, а важливі залізничні й автомобільні магістралі, порти Чорного і Азовського морів, річки Дунаю, авіамережа спроможні забезпечити інтенсивні зв'язки з іншими країнами.

За оцінками експертів, Україна має найвищий у Європі коефіцієнт транзитності.

На території країни діють 5 національних природних парків, 15 державних заповідників, заказники, дендропарки, пам'ятки садово-паркового мистецтва, що належать до природоохоронних територій. Серед останніх такі відомі, як Асканія-Нова,

Шацький національний природний парк, «Софіївка», «Олександрія», Тростянецький дендропарк, парк у Качанівці, острів Хортиця.

До специфічних ресурсів для розвитку іноземного туризму в Україні варто віднести і спеціальну зону Чорнобильської АЕС, місто Славутич та відпрацьований шахтний фонд Донбасу, де можна запроваджувати так званий промислово-екстремальний туризм. У Славутичі вже працює агентство «Туристичний кластер-Славутич»

Скажімо, мисливські угіддя Цуманських лісів Ківерцівського району Волинської області вже стали місцем активного відпочинку любителів полювання з Італії, Франції, Німеччини та Бельгії; гірські та гірськолижні курорти Карпат, освоювані донедавна вітчизняними туристами.

Історико-культурні пам'ятки є також вагомою складовою туристичного потенціалу України. Найбільше приваблюють туристів розкопки античних міст Північного Причорномор'я (Тіра, Ольвія, Херсонес, Пантікапей); пам'ятки Київської Русі IX–XII сторіч у Києві, Чернігові, Каневі, Овручі, Володимирі-Волинському; пам'ятки оборонної архітектури – фортеці в Луцьку, Меджибожі, Кам'янці-Подільському.

Серед історичних пам'яток України особливе місце належить Нікопольщині (Дніпропетровська область). Фахівці вважають, що немає в історії України іншої території, яка відіграла б таку значну роль не лише у становленні держави, а й у розвитку світової культури, цивілізаційних комунікацій, адже саме тут мешкали індоарійські кочові племена скотарів, які доместикували коня, створили дерев'яні вози та легкі бойові колісниці.

Загалом в Україні на державному обліку перебуває понад 130 тис. пам'яток, з яких 57,2 тис. – пам'ятки археології.

Україна має розгалужену мережу туристично-рекреаційної інфраструктури.

Отже, можна стверджувати, що в результаті активної державної політики та узгоджених дій усіх органів державної та місцевої влади з розвитку туризму, зокрема в міжнародних транспортних коридорах, створення прийнятних і прозорих «правил гри», сприйняття міжнародного туризму як засобу інтеграції у світовий та європейський простір, а також як форми розвитку інтеграційних комунікацій туризм стане потужною індустрією. Вона буде джерелом значних і стабільних надхо-

джень до бюджетів, сприятиме розвитку суміжних галузей та регіонів відвідання, відповідно й сталому розвитку цих регіонів та країни в цілому, а також підвищенню іміджу України у світі.

Список використаних джерел

1. Світовий туризм іде вгору // Урядовий кур'єр.
2. Веклич О. Урахування природного капіталу як базового компонента економічного розвитку України / Веклич О., Яхеєва Т. // Економіка України.
3. Століття туризму і Україна // Урядовий кур'єр.
4. Безносюк В. Куди зник турист-2 / Безносюк В. // Голос України.
5. The tourism industry. A report for the world summit on sustainable development Johannesburg, September 2002. Complited by WTTC, IFTO, IHRA, ICC, facilitated by UNEP (Division of Technology, Industry & Economics), WTO. – 2001.

CONTROL OF THE FUNCTIONAL STATE OF STUDENTS-ATHLETES

E. Bezega. *student of 2nd medical faculty, 4th year student*
S. Lapko. *senior teacher of department of physical rehabilitation, sports medicine with a course of physical education and health, Kharkiv national medical university*

There are many views on the theory and method of sports training. But there is no complete concept on the basis of which it would be possible to continue the creation of private technology training in various cycles of sport. At the present stage, this resulted in the multifaceted problem of sport of higher achievements. And precisely because of the many-sided training that is not defined, as well as their impact on the body, an actual question arises in controlling the functional state of athletes. First of all, this is due to the possible deterioration of the body through the effects of training.

The purpose of the study was to determine the level of physical development, physical fitness and functional state of students-athletes of KhNMU.

The work was performed on the basis of Kharkiv National Medical University. The participants' middle-age was 20.5, trained for at least two years, in amount of 27 people. Various studies were used to assess the athlete's condition. The results were handled.

The Ketle index, dynamometry, heart rate and BP dormancy and after the standard loading of the Martin-Kushelevsky test were used. Examples of testing student images in Table 1.

Table 1 – Student Testing Indicators

№	Indicators	Results
1	The Ketle index	20,66±1,53
2	Age, index	20,5±2
3	Heart rate in rest, beats / min	62,84±3,50
4	Heart rate after physical load, beats / min	119,1±20,06
5	Heart rate on the 1st minute of recovery, beats / min	78,06±12,58
6	RI (Ruffie Index)	6,12±2,2
7	Dynamometry of the left hand, kg	45,08±5,52
8	Dynamometry of the right hand, kg	48,23±3,48
9	Heart rate lying down, beats / min	65,38±6,88
10	Heart rate standing, beats / min	67,88±7,75

The average value of the Kettle Index is 20.66 ± 1.53 USD, which corresponds to the norm. In 5 % of subjects, there was a lack of body weight (Kettle's index is 16 USD), 4 % of the students surveyed have a hyposthenic status (Kettle's index is 18 USD), 10 % of the examined students have a hypersthenic state (the Kettle index is 26-27 USD). The average value of the Ruffie Index was 6.12 ± 2.2 au, which corresponds to a nearly good result, but not enough for athletes. So, this indicator of disability is not sufficient to support and maintain the health of student youth. The dynamometer values were bigger, which is quite expected. It is shown that the change in the heart rate in the orthostatic test of students is within the normal range: the most common occurrence is the reduction rate of 10 beats / min (12 % of cases), the increase in heart rate by 20 beats / min in accordance with the upper limit of the rate of heart rate in orthostatic test, that is 8 %. So, we see a rather unsatisfactory state of athlete students that needs to be adjusted.

References

1. Functional tests in sport medicine (methodical recomendations) / Mychaluk E. L. – Kyiv, 2005. – 37 p.
2. Remedial gymnastics and sport medicine (Lections) / Abramov B. B., Klapchuk V. V., Smirnova O. L. ; red. Ph. Klapchuk V. V. – Dnipropetrovsk : medical academy, 2006. – 179 p
3. Funkcional'nye rezervy organizma detej i podrostkov. Metody issledovaniya i ocenki: uchebnoe posobie / N. G. CHekalova [i dr.]. N. Novgorod : Izdatel'stvo NizhGMA, 2010. – 164 s.

USE OF FUNCTIONAL TESTS TO ASSESS THE STATE OF THE CARDIOVASCULAR SYSTEM IN ATHLETES

K. Zub, *student of 2nd medical faculty, 4th year student, gr 24*
D. Kutsiy, *teacher of department of physical rehabilitation, sports medicine with a course of physical education and health*
Kharkiv National Medical University

The leading criterion for the health of athletes is, as is known, physical development. From the normal physical and neuropsychic development, the functioning of the organs and systems of athletes depends on the ability of their organism to maintain resistance to exogenous factors, adapt to changing environmental conditions and successfully showcase the best results in the competitions. Those, who has a deviation in health, adaptive capacity is usually lower than

that of healthy athletes, which results in lower results. Deviations arising in the control systems of the heart, usually preceded by hemodynamic, metabolic, energy disturbances and, therefore, are the earliest prognostic signs of ill-treatment of the subject that shoulb be corrected, which is especially relevant for athletes.

The purpose of the study is to evaluate the functional state of the cardiovascular system of students-sportsmen of the KhNMU using functional tests of Ruthier and Martine-Kushelevsky.

The research was conducted on the basis of Kharkiv National Medical University. 25 athletes have participated in the work, the average age was 21, they have trained at least 2 years. To determine the Ruffie index, the participants measured the heart rate (HR) for 15 seconds before and after the load. The assessment of cardiac performance was calculated using the appropriate formula. The results were evaluated on a scale from 1 to 15. To determine the type of reaction of the CVS, heart rates and arterial pressure before and after loading were assessed. After that, an analysis of the data was carried out.

It should be noted that the Ruffet index was used to evaluate the cardiac performance in physical work, Martin-Kushelevsky's test – evaluation of CVS recovery processes under stress. The results allowed dividing the athletes into three groups: 25,6% had normotonic type of reaction; 55,3 % of participants had hypotonic type and 23,5 % hypertonic type. In the first group, the Ruffle index was 5,7±0,5, the second group was 5,9 ± 0,7 and the last – 7,4 ± 0,4.

So, at one third of athletes who had a hypertensive type of reaction, the output of the integral index of CVS in the range of "stress" was noted, indicating an increased load on the apparatus of blood supply with some decrease in the variability, which is most likely due to the consumption of a large part of the energy by the students for preparation to exams and stay all the time in stressful situations due to the high mental load at the university, a rare examination of the doctor and the lack of correction of hypertonic response, which will be reflected in their results in sport activities.

In our work, we showed that at one-third athletes have a functional voltage of the cardiovascular system. One should not miss the time and have time to make corrections, as it negatively affects their results in sports activities and may endanger the development of diseases of the cardiovascular system through constant load on it.

References

1. Sport medicine. textbook / Makarova G. A. – M. : Soviet sport, 2003. – 480 p.
2. Textbook «Remedial gymnastics and medical control» red. Epifanova and G. L. Apanasenko. – P. 14–16, 25–37.
3. Riganello F. [et. al]. Heart rate variability: an index of brain processing in vegetative state? An artificial inteligence, data mining study // Clinical Neurophysiology. – 2010. – Vol. 19. – № 2. – P. 210–215.

ОБОСНОВАНИЕ ПСИХОФИЗИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВЛЕННОСТИ СТУДЕНТОВ СПЕЦИАЛЬНОГО МЕДИЦИНСКОГО ОТДЕЛЕНИЯ К ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

А. С. Касьянюк, *специальность 122 Компьютерные науки, студент-магистр группы КН-18-1м (научный);*
А. С. Касьянюк, *специальность 122 Компьютерные науки, студент-бакалавр группы КН-18-1*
В. И. Филинков, *к. н. по ф. к. и с., профессор, профессор кафедры физического воспитания и спорта,– научный руководитель*
Донбасская государственная машиностроительная академия, г. Краматорск, Украина

В работе представлена обоснованная специальная программа обеспечения физической подготовки будущих специалистов-машиностроителей, которая обеспечивает психофизическую готовность студентов выполнять свои профессиональные функции. Рекомендованы способы и методы повышения профессионализма и продуктивности труда в период обучения в вузе.

Современное промышленное производство предъявляет высокие требования к физической и психофизической подготовленности специалистов машиностроительной промышленности. Все эти требования неодинаковы для представителей различных профессий и специальностей.

Необходимый уровень развития физический, психических качеств, двигательных умений и навыков у значительной части студентов отстает от требований современного производства, что сдерживает его интенсификацию [1–3, 7].

Необходимый уровень психофизической готовности к производительному труду может быть обеспечен за счет занятий и физическим воспитанием студентов [4, 5, 7].

Объект исследований – физическое воспитание студентов специального медицинского отделения (СМО) машиностроительных специальностей. Психофизическая подготовка – важный раздел физической культуры (ФК) и физического воспитания (ФВ), обеспечивающий формирование и совершенствование свойств и качеств личности, имеющих существенное значение для конкретной профессиональной деятельности [4–7].

Исследование системы психофизической подготовки студентов Донбасской государственной машиностроительной академии (ДГМА) СМО.

Обосновать программу психофизической подготовки студентов СМО, позволяющую существенно улучшить физическую и психофизическую подготовленность, профессиональную работоспособность, устойчивость к неблагоприятным факторам учебного процесса средствами, методами, формами физического воспитания.

Настоящая программа рассчитана на студентов СМО машиностроительных факультетов академии. Она разработана на основе длительных исследований и практического опыта. Подлинность ее проверена на практических занятиях, в которых приняли участие студенты 1-5 курсов СМО.

На основе педагогических, физиологических тестов и упражнений, результатов выполнения контрольных нормативов студентами, показателей развития общей статической выносливости, ловкости, координации движений, устойчивости к гиподинамии, к гипокинезии, способность к концентрации и устойчивости внимания и оперативное мышление формируются в процессе учебных занятий со студентами СМО лёгкой атлетикой, спортивными играми, атлетической гимнастикой, занятиями на тренажерах методом круговой тренировки.

Была разработана специальная программа целенаправленного развития и совершенствования физических качеств, обеспечивающего необходимый уровень профессиональной работоспособности и надёжности будущих инженеров-машиностроителей.

Эффективность разработанной программы проверялась с 2005 учебного года в ДГМА.

Практические учебные занятия студентов СМО проводились по специальной программе физического воспитания.

Для решения прикладных задач применялись основные и подготовительные упражнения из лёгкой атлетики (бег, кроссо-

вая подготовка, прыжки), гимнастические и акробатические упражнения, силовые и скоростно-силовые упражнения, игры в баскетбол, волейбол, использовались методы физического воспитания (регламентированные упражнения, круговой, игровой методы).

Результативность разработанной программы, её режимов оценивалась в ходе специальных обследований испытуемых – в начале, конце учебных годов на 1–5 курсе обучения.

В начале опытной проверки учебной программы уровень развития психофизических качеств у студентов обеих групп был примерно равный, в конце он оказался существенно выше у студентов опытной группы по всем исследовавшимся параметрам (в беге на 60–100 м, прыжкам в длину с места), тестами: Руфье, Ромберга, Генчи, Штанге и т. д.

Проведенные исследования показали эффективность разработанной программы физической и психофизической подготовленности студентов СМО.

Полученные результаты позволяют рекомендовать её в качестве типовой для машиностроительных факультетов вузов 3–4 уровня аккредитации.

Список использованных источников

1. Бернштейн Н. А. Физиология движений и активность / Н. А. Бернштейн. – Москва : Книга по Требованию, 2012. – 496 с.
2. Довгань Н. Ю. Фізичне самовдосконалення студентів : навч. посіб. / Н. Ю. Довгань. – Київ : КНТЕУ, 2016. – 378 с.
3. Волков В. Л. Розвиток фізичних здібностей студентів у системі. фізичної підготовки : монографія / В. Л. Волков. – Ужгород, 2012. – 54 с.
4. Карпюк І. Ю. Цільова орієнтація на ціннісний пріоритет здоров'я у навчальному процесі фізичного виховання студентів / І. Ю. Карпюк // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – 2007. – № 1. – С. 44–47.
5. Раевский Р. Т. Профессионально-прикладная психофизиологическая и психофизическая подготовка студентов : учеб. пособие для вузов / Р. Т. Раевский, В. И. Филинков. – Краматорск : ДГМА, 2003. – 100 с.
6. Краснов В. П. Фізичне виховання: психофізичні вимоги до фахівців агропрому : навч. посіб. для висш. навч. аграр. закл. / В. П. Краснов. – Київ : Аграрна освіта, 2000. – 133 с.
7. Ильинич В. И. Профессионально-прикладная физическая подготовка студентов. Физическая культура в профессиональной деятель-

ности бакалавра и специалиста. – В кн.: Физическая культура студента : учебник / под ред. В. И. Ильнича. – Москва : Гардарики, 1999. – С. 380–432.

ORGANISATION OF SPORTS AND IMPROVING WORK WITH PUPILS IN DAY-CARE CENTERS AND NEED OF ITS IMPROVEMENT

A. Misyura, *faculty of physical culture, graduate student*
E. P. Vrublevsky, *professor of sports disciplines department, the doctor of pedagogical sciences, professor – the research supervisor*
Francisk Scorina Gomel State University

The education system of modern society needs constant development. It assumes introduction of different innovations in the content of education (especially the sphere of physical culture).

One of the considerable directions of education improvement is the regular use of physical culture values, which are used by society for person's physical development, the improvement of his health and the development of physical activity. In the personal relation, the physical culture is an opportunity to develop comprehensively.

Physical culture and health within educational process at school is considered as "process of training in the movements or physical actions, education of the physical qualities peculiar to the person on the basis of which will is directed to develop abilities". Therefore, according to such authors as M. Ya. Vilensky, V. V. Kim, S. S. Korovin, S. A. Paliyevsky, I. P. Ratov, educational process has to be focused on the formation and education of the pupil as subject of own physical culture [3].

This orientation finds the expression in certain regime moments of day-care centers, which exist in institutions of education and are opened for the realization of certain tasks and purposes. Preservation and maintenance of pupils' physical health is one of their priority purposes in the work of day-care centers. The operating mode of such groups include carrying out sports hour, games or walks in fresh air within 45–60 minutes [4].

In view of assignment of such amount of time, this purpose can't be realized in completeness because of the existence of other actions in an operating mode of day-care centers: lunch, self-preparation, classes according to pupils' interests, sanitary and hygienic procedures and other occupations.

However, special attention needs to be paid to various forms of physical training sports hours, cheerful starts, outdoor games, physical minutes and to complex holding improving actions.

According to the questioning of 110 teachers-tutors of day-care centers from three gymnasiums and eighteen high schools in Gomel necessary data has been carried out. This poll allowed learning the reasons and children's attitude to visiting day-care centers and the necessity of carrying out sports and improving work.

Parents' employment and lack of an opportunity to take away the child after studies is the main reason for visiting day-care centers by pupils. 86,4 % of tutors admitted this fact. Communication with peers and carrying out leisure time are the reasons for 31,8 % and 5 % of the interviewed tutors respectively.

Tutors in number of 44 % think that the priority area of work in day-care centers is the developing activity: music, dances, drawing, etc. Sports activity (sports minutes, indoor games, walks in fresh air, etc.) is priority to 36, 7 % of the interviewed tutors and educational activity – to 12,8 %.

It is not surprising that the key role plays sports and improving and developing activity in view of the raised intellectual load of pupils during school day. They create conditions for formation and development of pupils' mental and physical capacities [4].

However, it should be noted that physical exercises and, first of all, the movements are one of fixed assets of preservation and promotion of pupils' health and their all-round physical development.

The pupils visiting day-care centers lack certain actions for strengthening and maintaining health.

The child tests the greatest lack of such actions as doing physical exercises, observance of personal hygiene rules, the organization of self-preparation and participation in additional classes on interests. 31,8 %, 21,8 %, 16,4 % and 36,4 % of the interviewed tutors respectively consider so.

Tutors in number of 71,8 % consider effective to diversify forms of holding sports occupations and classes in interests in day-care centers.

The integrated occupations can become an example of classes with a definite aim – to increase the pupils' level of physical activity and their level of proficiency in a foreign language. In case of their regular carrying out, they will bring a variety in pupils' leisure time, increase motivations in the visit of day-care centers and will be an

additional possibility of all-round development of the child's identity (according to the view of 67,3 % of tutors).

Summing up the results of the carried-out questioning it is possible to draw a conclusion that it is necessary to find special attention and enough time for motive regime of pupils, to hold a number of events for restoration of the lost reserves of health and efficiency of the child and to introduce new innovative methods of sports improvement and improving work with pupils in day-care centers. In the movements children learn life, the world around, therefore movements in children's life should be enough for the normal growth and development [5].

The list of the used sources

1. Guzhalovsky A. A. A research of various options of active recreation in a day regimen of initial classes of boarding school: abstract of the thesis Cand. Biol. Sci. / A. A. Guzhalovsky. – Moscow, 1963. – 25 p.
2. Zatonenko A. A. A technique of training in foreign-language communication of younger school students on the basis of integration of disciplines "Foreign language" and "Physical culture": studies. – a method. grant / A. A. Zatonenko, N. A. Tarasyuk. – Kursk : Teacher, 2017. – 48 p.
3. Korovin S. S. Didactic bases of physical education: studies. – method. grant / S. S. Korovin, P. P. Tissen, N. V. Mishnayevsky. – Orenburg : OGPU publishing house, 1999. – 155 pages (89).
4. About the adoption of the Provision on day-care center of special comprehensive school, auxiliary school. [Electronic resource]: Resolution of the Ministry of Education of the Republic of Belarus, on July 25 № 137 // Consultant Plus. Belarus / LLC Yurspektr, Nats. center legal inform. Republic Belarus. – Minsk, 2017.
5. Smirnov N. K. Health saving educational technologies and psychology of health at school / N. K. Smirnov. – M. : ARKTI, 2005. – 209 p.

ОСОБЕННОСТИ ВИДОВ ТРАВМ ПРИ ЗАНЯТИЯХ РАЗЛИЧНЫМИ ВИДАМИ БОРЬБЫ

Д. Л. Тулуп, *студент группы Л-540;*
Е. С. Данилова, *студент группы Л-530;*
Г. В. Новик, *к. пед. н., доцент, доцент кафедры физического воспитания и спорта – научный руководитель*
Гомельский государственный медицинский університет, г. Гомель, Республика Беларусь

Проблемы травматизма в различных видах борьбы является актуальными. Большинство травм является следствием непра-

вильно выполняемых упражнений, подбором физических нагрузок на тренировках, соревнованиях или во время поединка. Разработаны различные методики, направленные на коррекцию тех или иных травм методом укрепления мышечно-связочного аппарата, увеличение подвижности суставов, формирования гибкости в целом.

Цель исследования – изучение видов травм в различных видах борьбы.

Методы исследования – анализ научно-методической литературы, метод опроса, обработка полученных результатов.

В практике возникают следующие виды травм:

1) Травмы верхних конечностей:

Вывих локтевого сустава возникает при падении на вытянутую вперед руку. Поворотный вывих в плечевом суставе при захватах. При резком откидывании назад плеча и предплечья происходит растяжение передне-внутреннего отдела капсулы плечевого сустава. Разрывы ключично-акромиального сочленения (при нерациональных бросках прогибом).Переломы предплечья и костей запястья (чаще ладьевидной).

2) Травмы грудной клетки (ушибы, переломы и трещины ребер):

Переломы ребер наиболее часты у борцов во время захватов (страдает реберная дуга соответственно линии перехода хрящевой части ребра в костную) [3].

3) Подкожные кровоизлияния в ушную раковину.

4) Травмы нижних конечностей:

Наиболее уязвимым звеном локомоторного аппарата борцов является коленный сустав. Чаще всего повреждается внутренний мениск, реже наружный, а также оба мениска.

Разрыв связочного аппарата коленного сустава: одновременное повреждение передней крестообразной и внутренней боковой связок, внутреннего и наружного мениска. Переломы малоберцовой кости и пальцев стопы.

В целом, в спортивной борьбе на легкие травмы приходится 28 %, на средние – 57 % и на тяжелые – 15 %. Из них на ушибы приходится 30 % травм, на растяжения – 39 %, на потертости и ссадины – 6 %, на вывихи – 4 % [1].К основным причинам травм относятся: удары – 55 % случаев, движения против сустава – 33 %, резкие, некоординированные движения – 6 % [1].

Исследование проводилось в городе Гомеле с участием в нем 40 спортсменов, имеющих различный уровень спортивной квалификации. Участники исследования были разделены на 3 категории: Новички (УТГ – 1 год обучения);Любители (УТГ 2–3 года обучения); Профессионалы (группы спортивного мастерства от 3 лет обучения и более)

Спортсмены представляли следующие виды борьбы: вольная борьба, бразильское джиу-джитсу, греко-римская борьба, грэпплинг.

По результатам исследования были получены следующие результаты:

Вольная борьба: 75 % преобладает поражение суставов, 25 % – костная система. Травмы мышечной системы в этом виде борьбы по данным опроса не зарегистрированы и составляет 0 %. Греко-римская борьба: спортсмены наиболее подвержены травмам костной системы (62,5 %). Суставная система 37,5 %. Мышечная система так же не зарегистрированы (0 %). В бразильском джиу-джитсу костная – 43 % и суставная система – 57 %. Грэпплинг: в отличие от предыдущих видов борьбы, мышечная система подвергается травмированию на 11 %. Суставная система 50 %. Костная система 39 %.

Исходя из данных, полученных в результате опроса, можем сделать вывод, что травматизм в различных видах борьбы несколько отличается. Это связано с тем, что каждый из них имеет свою специфику. В биомеханике любой спортивной травмы ведущую роль играют такие факторы, как место приложения травмирующей силы (прямой, непрямой, комбинированный механизмы), сила травмирующего воздействия (превышающая или не превышающая прочность травмируемых тканей), частота повторений травматического воздействия (острые и хронически повторяющиеся), в силу чего процесс заживления затягивается и травмы не успевают заживать [2].

При проведении тренировочных занятий, учебно-тренировочных сборов, участии в соревнованиях специалисты в области физической культуры должны правильно дозировать физические нагрузки, подбирать средства и методы для подготовки спортсменов к участию в соревнованиях для снижения риска получения травмы.

Список использованных источников

1 Гигиена физической культуры и спорта : учебник [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://sport.wikireading.ru/10468. – Дата доступа: 31.10.2018 г.
2 Развитие перспективных способов и средств для повышения общей и специальной работоспособности, предупреждения и лечения травм у спортсменов высшей квалификации преимущественно с помощью безмедикаментозных факторов и воздействий : сб. науч. ст. / Л. А. Калинкин [и др.]. – Москва. – С. 41–46.
3 Башкиров В. Ф. Комплексная реабилитация спортсменов после травмы опорно-двигательного аппарата / В. Ф. Башкиров. – Москва, 1984. – С. 79.

MARTINE'S FUNCTION TEST IN DETERMINING THE PHYSICAL CAPABILITIES OF STUDENTS-ATHLETES

M. Tymbota, *student of 1st medical faculty, 4th year, group 6*
O. Lenskaya, *senior teacher of department of physical rehabilitation, sports medicine with a course of physical education and health*
Kharkiv national medical university

Support for the adaptive capacity of the organism at an adequate level is directly dependent on the functional reserves of the organism, its ability to mobilize them to support homeostasis in terms of professional activity. The level of physical health is closely related to the energy potential of the organism. The health level is ranked on a special scale on the Martine's test. It characterizes, firstly, the ability to preserve health, and, secondly, the presence or absence of restrictions on health for various professional activities and living in different climatic zones (components of high quality of life). A person with a low score also has a risk of loss of health. We can say that Martine's test characterizes the stock of physical health and indirectly – the quality of life.

The purpose of the study was to study the peculiarities of the physical possibilities of students-athletes based on the results of the Martin-Kushelevsky trial.

Materials and methods. The work was performed on the basis of Kharkiv National Medical University. The participants were athletes of both sexes aged 17–22 years. The perfomance of the Martin-Kushelevsky test includes measurement of blood pressure by a tonometer, definition of heart rate. When conducted, the subject

performs 20 sit-ups for 30 seconds at a tempo set from the screen. At the end of the exercise, the program for 3 minutes measures the heart rate and displays the recovery time (in seconds) on the chart. During recovery, the level of physical abilities is estimated:

- from 1 to 30 seconds (16–18 points) – high;
- from 31 to 60 seconds (13–15 points) – above average;
- from 61 to 120 c (7–12 points) – average;
- from 121 to 150 s (4–6 points) – below average;
- from 151 to 180 c (1–3 points) – low.

Statistical processing of data was carried out using methods of variation statistics.

Results of the research. Indicators of the functional test of students are presented in Table. 1

Table 1 – Indicators for evaluating Martine-Kushelevsky's trial for boys and girls

Indicatots	Boys	Girls
Time to recover HR, sec	60±10	75±9
Time to restore BP, sec	102±7	115±8
Changes in HR	43,1±4,5	49,8±4,3
Change SBP	14,6±1,5	17,6±2,7
Change DBP	4,5±1,3	3,6±1,5
Change pulse BP	27,3±3,3	35,6±3

Conclusions. The obtained results showed that the boys who were students-athletes of the KhNMU, according to the results of the test, corresponded to a level above the average of physical abilities. This, in its turn, speaks of their satisfactory training and readiness to take part in competitions.

References

1. Medical control in physical training and sports: medical recommendations for students of medical and stomatological faculties of universitie IV level of acreditation / V. S. Sokolovskyy, N. A. Romanova, V. S. Vladova, I. I. Bondarev. – Odessa : osmu, 2001. – 93 p.
2. Bartels B., de Groot JF, Terwee CB. The six-minute walk test in chronic pediatric conditions: a systematic review of measurement properties. Phys Ther 2013;93:529–41.
3. Chorba RS, Chorba DJ, Bouillon LE, et al. Use of a functional movement screening tool to determine injury risk in female N Am J Sports Phys Ther. 2010 Jun;5(2):47-54.

ГЕНДЕРНЫЕ ОСОБЕННОСТИ СОЦИАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ АДАПТАЦИИ СПОРТСМЕНОВ

Ю. С. Ходосок. *специальность Психология. магистрант*
В. Н. Дворак. *к. п. н.. доцент кафедры психологии, доцент – научный руководитель*
Гомельский государственный университет имени Франциска Скорины, г. Гомель, Республика Беларусь

Проблема социально-психологической адаптации актуальна всегда. Человек в наше время должен уметь приспосабливаться к быстро меняющимся условиям социальной среды в любом возрасте. Для того чтобы достичь поставленных перед собой социальных, профессиональных, творческих и других целей, чтобы быть успешным, спортсмен должен уметь быстро адаптироваться к условиям находящегося в постоянной динамике социального мира, обладать творческими и организаторскими способностями, а также хорошо сформированной субъектной позицией [1].

Знания формируются в процессе развития с самого рождения. Зачастую эти знания формируются неосознано [1]. Такие знания позволяют спортсмену адекватно приспосабливаться к изменяющимся условиям окружающей среды. Повседневная жизнь юношей и девушек наполнена ситуациями, в которых они знают гораздо больше, чем могут об этом сказать, включая усвоение и использование языка, а также овладение самыми разными навыками [2].

Образ мира» спортсмена – это целостная многоуровневая система представлений человека о себе, о мире, других людях и своей деятельности. Используя в своей жизни интуицию, спортсмен способен к ускоренному и к внезапному переходу от старых форм знания к новым, в основе которых уже лежит индивидуальный опыт. Социальная установка охватывает практически всю сферу жизнедеятельности спортсмена и помогает ориентировать его на определённые ценности, предлагая ему определенные способы поведения. С помощью идентификации спортсмен неосознанно отождествляет себя со значимым для него человеком. В проекции он неосознанно приписывает собственные неприемлемые для него на сознательном уровне черты другому человеку или группе людей. Используя схемы в своей жизни спортсмены могут свободно определить, что произойдет с ним в той или иной социальной ситуации, или

наоборот, что следует ожидать от человека в определенной социальной роли или от определенной группы [3].

Взаимодействуя с социумом, спортсмен раскрывают в себе всё многообразие своих личностных отношений, социально-психологических оценок и устремлений, которые формируют психическую адаптацию. Но часто многие спортсмены приобретают социально – психологическую дезадаптированность. Одни в результате неспособности адаптироваться к собственным потребностям и притязаниям, другие не в состоянии удовлетворительно идти навстречу тем требованиям и ожиданиям, которые предъявляются им той средой, в которой они находятся в данный момент, третьи не нашли себя в профессиональной среде или имеют другую мотивированность. Способность спортсмена к адаптации имеет индивидуальный характер для каждого и зависит от социального опыта спортсмена и возможностей его организма и психики, которые формируются за счет волевой сферы и особенностей характера. На процессы социально-психологической адаптации спортсменов влияют многие факторы: страна, общество, государство, семья, группа сверстников, учебные, воспитательные, профессиональные и другие организации [4].

Социализация включает три взаимосвязанных процесса:

1) социальная адаптация – это активное приспособление к условиям среды посредством изменения собственных требований и усвоения внешних;

2) индивидуализация – активное приспособление личности к собственным особенностям в форме самопознания, самореализации и самопринятия;

3) социально-психологическая интеграция.

Для того чтобы спортсмен успешно социализировался, он должен уметь на личностном уровне адаптироваться путём преобразования или полного преодоления проблемной ситуации, в том числе и в различных конфликтах; научится уходить от проблемной ситуации и научится приспосабливаться к ситуации в которой он находится, даже если сохраняется проблема. Ведь именно в трудной ситуации спортсмен получает информацию о разных ее элементах: о внешних условиях; о своих внутренних состояниях; о результатах своих собственных действий. Когда он обрабатывает эту информацию, он включает свои эмоциональные и познавательные процессы, которые влияют на поведение личности в трудной ситуации. Важным является то, что спортсмен должен не просто усвоить, но ещё и преобразовать

социальный опыт в собственные ценности, установки, ориентации [5].

Сложность изучения особенностей социализации спортсменов связана с тем, что существующие ранее традиционные образцы в современных условиях во многом изменились и продолжают меняться. Это в свою очередь создаёт огромное препятствие для спортсмена, пытающегося интегрировать в личности различные социальные роли, образцы поведения и черты. Спортсмен пытается выстроить собственную картину своего мира, свой новый образ – Я, и не ограничивается пассивным усвоением гендерных норм и ролей, а стремится самостоятельно и активно осмысливать и формировать свою гендерную идентичность. Отсюда возникает проблема исследования, связанная с тем, что ещё недостаточно изучена современная социализация девушек и юношей. Девочками и мальчиками, мужчинами и женщинами не рождаются, а становятся в процессе социализации. Это происходит в процессе воспитания, под влиянием социального окружения. Вхождение человека в социальную среду осуществляется через усвоение половых ролей и культуру брачно-семейных отношений, наследования отношений в родительской семьи [5].

Список использованных источников

1. Андреева Г. М. Зарубежная социальная психология XX столетия. Теоретические подходы. / Андреева Г. М., Богомолова Н. Н., Петровская Л. А. – Москва : Аспект-Пресс, 2001. – 286 с.
2. Белецкая Ю. С. Имплицитные теории межличностных отношений в организационном взаимодействии / Белецкая Ю. С. // Журнал практического психолога. – 2002. – № 1. – С. 4–12.
3. Берн Ш. Гендерная психология. Законы мужского и женского поведения / Берн Ш. – Санкт-Петербург : Прайм-ЕВРОЗНАК, 2007. – 318 с.
4. Налчаждян А. А. Социально-психическая адаптация личности (формы, механизмы и стратегии) / Налчаждян А. А. – Ереван : АН АрмССР, 1988. – 236 с.
5. Оноприенко Л. Гендерные отношения в семье и обществе / Л. Оноприенко // Социальная психология. – 2009. – № 2. – С. 153–159.
6. Посохова С. Т. Психология адаптирующейся личности / Посохова С. Т. – Санкт-Петербург, 2001.
7. Фетискин Н. П. Социально-психологическая диагностика развития личности и малых групп / Фетискин Н. П., Козлов В. В., Манулов Г. М. – Москва : Изд-во Института Психотерапии, 2002. – С. 193–19.

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ НІМЕЦЬКИХ ТА УКРАЇНСЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ З КОМПОНЕНТОМ «GOTT»/«БОГ»

І. Гаврілова, *студентка ІІ курсу факультету іноземної філології*
Т. В. Боднарчук, *к. пед. н., доцент, доцент кафедри німецької мови – науковий керівник*
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, м. Кам'янець-Подільський, Україна

У повсякденному житті жодна людина не може обійтися без вираження своїх емоцій, тому будь-яка мова багата на різноманітні влучні порівняння, фразеологізми та фразеологічні єдності. Вони надають мові виразності, роблять текст більш яскравим та цікавим, саме завдяки фразеологізми можна глибше пізнати культуру, оскільки пряме значення деяких фразеологізмів тісно пов'язане з історичним минулим країни. Крім того, науковці вважають, що в образній основі фразеологізмів відображено характерологічні риси етнічного світобачення певного народу, нації. Більшість дослідників визначають фразеологізм як усталене стійке словосполучення з постійним, відтворюваним за традицією складом компонентів, у якому втрачена їх лексична самостійність, і яке виражає цілісне фразеологічне значення, створюване внаслідок переосмислення вільного словосполучення [3]. За визначенням В. Телії, фразеологізм – це семантично пов'язане сполучення слів, яке, на відміну від подібних до нього за формою синтаксичних структур (висловів або речень), не виникає в процесі мовлення відповідно до загальних граматичних і значеннєвих закономірностей поєднання лексем, а відтворюється у вигляді усталеної, неподільної, цілісної конструкції [5, с. 557].

Як свідчить аналіз наукової літератури, переважна більшість лінгвістів вважає, що прислів'я та приказки також належать до фразеологічних одиниць: «Прислів'я – стислий і влучний, образний, здебільшого народний вислів, що стосується різноманітних явищ життя. Їх застосовують у мові для розкриття багатьох типових життєвих обставин і ситуацій» [2, с. 59].

Метою даного дослідження є виявити лексико-семантичні особливості німецьких та українських фразеологічних одиниць з компонентом «Gott»/«Бог».

Як свідчить аналіз наукової літератури, досить актуальним є дослідження біблійної фразеології, адже одиниці біблійної фразеології існують вже досить давно і зустрічаються в усіх мовах світу. Релігія певним чином впливає на життя суспільства, на світогляд та мову народу. Релігія всіх християн побудована на основі віри в Бога. Слово Бог в Біблії вживається не як філософський термін, а як Бог, який любить людину і близький до неї. Бог є Творець усього в нашому житті, що знаходить своє відображення у Біблії: «Die Erde ist des Herrn und was darinnern ist der Erdkreisund die darauf wohnen» (Ps. 24:1) – «Господня земля, і все, що на ній, вселенна й мешканці її» (Пс. 24:1). Він володіє такими якостями, яких люди не можуть досягнути і навіть до кінця уявити – Він Всезнаючий, Всемогутній і Справедливий. Яскравим прикладом цього є такі рядки з Біблії: «Gnädig und barmherzig ist der Herr, geduldig und von großer Güte» (Ps.145:8) – «Щедрий і милосердний Господь, довготерпеливий й многомилостивий» (Пс.145:8).

Як в українській, так і в німецькій мові знаходимо і фразеологічні єдності з подібною семантикою: «Das wissen die Götter» – «Один лише Бог знає», «Auf Gott bauen» – «сподіватися на Бога», «Das ist von Gott gewollt» – «Це сам Бог велів».

Компонент “der Gott”/”Бог” зустрічається і численних вигуках, які вживаються у розмовній лексиці як привітання, коротке побажання чи прохання: Grüß dich Gott (форма вітання), Größer Gott! (Боже мій!), da Gott sei vor! (Не дай Бог!), Behüt dich Gott! (Хай тебе Бог хранить!), um Gottes willen (заради Бога), Gott sei dank (Слава Богу), in Gottes Namen handeln (з Богом!), Gott zum Grüß! (Хай тобі Бог помогає), in Gottes Namen tun (робити заради Бога), Gott befohlen! (Прощавайте!).

Однак є також чимало фразеологічних єдностей з компонентом «Gott»/ «Бог» як в німецькій, так і в українській мові, які пов’язані із повсякденним життям людини: alle Tage, die Gott werden lässt (кожен божий день), dem lieben Gott den Tag abstehlen, den lieben Gott walten lassen, leben wie (der liebe) Gott in Frankreich (вести безтурботне життя, байдикувати), an Gott und die Welt schreiben (звертатися до всіх земних і небесних

сил), von Gott und der Welt nichts wissen (нічого не розуміти, не знати).

Деякі фразеологізми пов'язані зі смертю і вічним спочинком людини: seinen Frieden mit Gott machen (знайти спокій з Богом); Gott hab ihn selig (Царство небесне).

Менш вживаними є фразеологізми з негативним значенням, які виражають якусь невдачу: um Gottes willen! (який жах); прокльон: Gott verdamm mich (будь я проклятий); нерозуміння або бажання уникнути чогось: das Gott erbarm' (не дай Боже).

Серед проаналізованих фразеологізмів є й також такі, що рідко вживаються у повсякденному житті у зв'язку з тим, що мають поетичний характер і зустрічаються переважно в художніх текстах наприклад: bei Gott ist kein Ding unmöglich -для Бога немає неможливої жодної речі; von Gottes und Rechts wegen – за законами Божими і людськими.

Доцільним буде сказати, що в німецькій фразеології є невелика кількість фразеологізмів, які в українській мові перекладаються як прислів'я, серед найбільш вживаних є такі як:

Der Mensch denkt, Gott lenkt – Людина думає, Бог спрямовує; Gott sei gelobt, gepriesen und gebassgeit – Богом хвалились, благословляли, христились.

Отже, беручи до уваги все сказане вище, можна зробити висновок, що значення фразеологізмів з компонентом «Gott»/ «Бог» в німецькій і українській мові є подібними, існує велика кількість фразеологізмів в даних мовах. Особливістю використання фразеологізмів з компонентом «Gott»/«Бог» є високе емоційне напруження мовця. Більшість фразеологізмів мають позитивне значення, що пов'язано з релігійним значенням компонента, яке впродовж багатьох століть формувалося у свідомості людей.

Список використаних джерел

1. Словник фразеологізмів української мови / Білоноженко В. М., Гнатюк І. С., Дятчук В. В., Неровня Н. М., Федоренко Т. О. – Київ : Наукова думка, 2008. – 1096 с.
2. Коваль А. П. Спочатку було слово: крилаті вислови біблійного походження в українській мові / А. П. Коваль. – Київ : Либідь, 2001. – 312 с.
3. Медведєв Ф. П. Українська фразеологія: чому ми так говоримо / Медведєв Ф. П. – 2-ге вид. – Харків : Вища школа, 1977.

4. Німецько-український фразеологічний словник : в 2 т. / укл. Гаврись В. І., Пророченко О. П. – Київ : Рад. школа, 1981. – Т. 1. – С. 275–277.
5. Телия В. Н. Фразеологизм / В. Н. Телия // Лингвистический энциклопедический словарь / [гл. ред. В. Н. Ярцева]. – Ин-т языкознания АН СССР. – Москва : Советская энциклопедия, 1990. – С. 557–558.

ВЛИЯНИЕ КОГНИТИВИЗМА НА СОВРЕМЕННУЮ ТЕОРИЮ ЯЗЫКА

А. Ш. Гусейнова, *докторант*
Бакинский Славянский Университет, г. Баку, Азербайджан
Ф. Ф. Джахангиров, *професор – научный руководитель*
Азербайджанский университет языков, г. Баку, Азербайджан

Когнитивизм изучает познавательные и связанные с ним внутренние процессы. Кокнитивизм сегодня проявляется почти во всех науках, а не только в лингвистике. Следовательно, он также формируется как независимая наука. То есть этот процесс является основой этих наук, если познание – это принятие, понимание и повторная передача любой информации. Общие тенденции когнитивизма формируются путем изучения человеческого мышления и механизма восприятия, обработки информации по-разному, формирования систем, которые обеспечивают когнитивные действия, когнитивные процессы и психические процессы, которые обеспечивают мыслительные действия.

Когнитивизм воспринимает человеческое знание как систему, которая обрабатывает информацию. Очевидно, что повторное представление информации происходит на языке. Таким образом, язык может быть изучен с точки зрения мышления людей. Кроме того, когнитивизм может изучать знание и мышление через сам язык. Отсюда можно сделать вывод, что независимо от области науки когнитивное направление оценивает лингвистику как науку номер один. Естественно, что язык – это сцена сознания и мышления. Прежде всего, результаты мышления представлены в виде языковых знаков. (1, 488). Понятно, что когнитивная лингвистика исторически формировалась как реакция на структурализм. Однако гуманитарные науки сыграли важную роль в приведении принципов когнитивизма в лингвистику. Прежде всего, следует отметить роль современной психологии.

Как правило, психология и когнитивная психология также оказывают сильное влияние на современную теорию языка. С другой стороны, психолингвистика, которая демонстрирует общий интерес лингвистики и психологии, также влияет на формирование когнитивной лингвистики. На самом деле роль социальных и этнических факторов в теории языка имеет особое значение для человеческого фактора. Например, с древнейших времен люди осознавали, что существует иное представление об окружающей среде и мире в целом в массовом сознании людей, говорящих на разных языках. Когнитивная лингвистика, как и в каждой науке, должна также определять ее основные понятия.

То есть, понятия, используемые когнитивной лингвистикой, должны составлять систему и иметь необходимый характер. Система требует, чтобы вся терминология и концепции, стоящие за ними, были тесно взаимосвязаны. Необходимость в когнитивной лингвистике требует только новых терминов. Прежде всего, это означает, что все термины, используемые в когнитивной лингвистике, не новы. Но есть также слова, которые когнитивная лингвистика дает им новый контент. Таким образом, он создает свой собственный концептуальный аппарат.

Е. Пириев пишет: «Говоря об основных терминах когнитивной лингвистики, прежде всего надо упоминут о, мышлении, познании, знании, понимании, концепции, концепции, концептуальной системе, познании, мировоззрении, вербализации, национальном менталитете, культуре и культурном пространстве и так далее (2, 9).

Антропоцентрические тенденции в лингвистике основаны на быстром и славном марше когнитивной парадигмы. Когнитивизм в настоящее время ведет и претендует на то, чтобы привести другие парадигмы к своей орбите, но в общей антропоцентрической панораме это лишь часть теории языковой идентичности с ее языко-когнитивным уровнем. Основным объектом когнитивной лингвистики является процесс деятельности речевой мысли, формирование речи и восприятия.

Его основная цель – понять, как языковое знание в семантической системе языка (лексический и грамматический смысл) связано с неязыковым знанием и взаимодействием естественного языка с ментальным языком. Основными достижениями когнитивной лингвистики на сегодняшний день являются: 1) обучение когнитивному взгляду на мир, которое включено как

часть языкового видения; 2) обучение концепции и структуре, которая выступает в качестве ментальных представлений отдельных величин нашего знания о мире как компонентах этого ландшафта (системы); 3) новая теория категоризации.

Соответственно, ряд новых акцентов в лингвистических исследованиях, включая человеческие взаимодействия, были вызваны дилеммой, например, по знанию мира. В сознании индивида реальность отражается в форме понятий и концепций, и она формирует систему знаний и опыта. Концепции и концепции основаны на основных свойствах вещей и действий. Понятия понимаются как единицы содержимого памяти, квант структурированных знаний. Концепция «концептуальных» вариантов концепции различна: концепции могут быть обобщены словом, фразой, предложением, целым текстом. Фрейми можно рассматривать как метафору для так называемого «картона», в котором листы понятий сочетаются с корневым принципом.

В последнее время развиваются лингвокультурологические исследования.

Компьютер является одним из самых важных событий в современной жизни общества и имеет высокую социальную значимость. Однако это явление не было предметом исследований в лингвокультурологии в азербайджанской лингвистике. Основной единицей лингвокультурологии является лингвокультурологическая концепция. Лингвокультурологические концепции проявляются в языковом сознании и коммуникативном поведении и имеют много измерений. В контексте интеграции научно-технического прогресса и развития межкультурных контактов мы сталкиваемся с такими событиями, как «импорт» концепций или «получение концепции» из другой ассоциации языковой культуры. В этой связи актуальным является изучение приобретенных концепций, являющихся неотъемлемой частью процесса межкультурной коммуникации.

В последнее время развиваются лингво-культурологические исследования. Компьютер является одним из самых важных событий в современной жизни общества и имеет высокую социальную значимость. Однако это явление не было предметом исследований в лингво-культурологии в азербайджанской лингвистике. (3,18) Основной единицей лингво-культурологии является лингво-культурологическая концепция. Лингво-культурологические концепции проявляются в языковом сознании и

коммуникативном поведении и имеют много измерений. В контексте интеграции научно-технического прогресса и развития межкультурных контактов мы сталкиваемся с такими событиями, как «импорт» концепций или «получение концепции» из другой ассоциации языковой культуры. В этой связи актуальным является изучение приобретенных концепций, являющихся неотъемлемой частью процесса межкультурной коммуникации.

Список использованных источников

1. Fodor.J.(1981) The Present Status of the Innateness Controversy. In his Representations: Philosophical Essays on the Foundations of Cognitive Science, Cambridge, MIT Press. – С. 487–491.
2. Пириев Э. Практика по когнитивной лингвистике / Пириев Э. – Баку : Переводчик, 2012. – 108 с.
3. Когнитивная лингвистика: основные понятия и перспективы / Ф. Ю. Вейселли. – Баку : Переводчики, 2015. – 120 с.

ОСОБЛИВОСТІ ВИНИКНЕННЯ І ФУНКЦІОНУВАННЯ АНГЛІЙСЬКИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ У НІМЕЦЬКІЙ МОВІ

А. О. Меренюк, *студентка ІІ курсу факультету іноземної філології*
Т. В. Боднарчук, *к. пед. н., доцент, доцент кафедри німецької мови – науковий керівник*
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, м. Кам'янець-Подільський, Україна

Процес запозичення є наразі найпродуктивнішим способом побудови нових термінів, адже науково-технічна термінологія має особливо високу здатність сприймати іншомовні елементи. Прямі запозичення, як відомо, формують спільний лексичний фонд у різних мовах, що сприяє взаєморозумінню фахівців – носіїв різних мов. Цьому сприяє також і той чинник, що зростання та вдосконалення науково-технічної термінології супроводжується процесом запозичення відповідного наукового поняття. Науковці вказують на неоднозначність терміну «запозичення», оскільки ним може позначатися як сам процес запозичення (в його початковій стадії), так і його результат [1].

Метою даної роботи є розглянути особливості поповнення словникового складу німецької мови за рахунок запозичень з англійської. Змінам у системі сучасної німецької мови під впли-

вом англійських запозичень присвячено низка праць німецьких лінгвістів: К. Гетцелер, Р. Глан, Р. Келлер, Х.-Г. Шмітц, А. Шенфельд. Одним із перших у лінгвістиці англіцизми почав досліджувати Х. Ціндлер, який вперше назвав такі запозичення англіцизмами [3].

Оскільки англійські запозичення відомі в німецькій мови ще з XV ст. і цей процес є досить інтенсивним на сучасному етапі, в німецькій мови є досить значна частина словникового складу, яка по-різному ввійшла в мову в результаті запозичення. Тому лінгвісти намагаються класифікувати ці лексичні одиниці, особливо повною на нашу думку є класифікація за способом утворення нових лексичних одиниць М. Ленерта, який виділяє [4]: прямі запозичення (*Direktentlehnungen)* з написанням та вимовою, яка відповідає англійській мові: *Hobby, Manager*; запозичення, які передається перекладом (*Lehnübersetzungen)*: *Datenverarbeitung (data processing)*; запозичені вирази, що передають англо-американські словосполучення або вирази *(Lehnwendungen)*: *das Licht am Ende des Tunnels sehen (see the light at the end of the tunnel), Zeit ist Geld (time is money)*; слова і словосполучення, в яких не всі елементи англо-американського зразка замінені німецькими відповідниками *(Lehnübertragungen)*: *Titelgeschichte (cover story)*; німецьке слово за англійським зразком набуває нового значення (*Lehnbedeutungen): realisieren (realize/realise)* крім основного отримує значення «здійснювати», *kontrollieren (control)* – «опановуввати, володіти»; новоутворення, що побудовані за англійським зразком (*Lehnschöpfungen)*: *Blockfreiheit (non-alinement), Wasserglätte (aquaplaning)*.

Дослідники вважають, що причиною запозичень є лінгвістичні та екстралінгвістичні фактори. До найважливіших лінгвістичних факторів здебільшого відносять: відсутність у рідній мові слова для позначення нового поняття; тенденція до економії мовних засобів, тобто одного слова замість опису поняття; прагнення до усунення полісемії або омонімії в мові; потреба в деталізації відповідного значення, розмежуванні деяких його смислових відтінків. Серед екстралінгвістичних чинників варто назвати: насамперед взаємодію між народами та країнами у різних сферах життя; підвищення інтересу до вивчення тієї чи іншої мови; авторитетність мови-джерела (що іноді призводить до запозичення багатьма мовами і появі інтернаціоналізмів); історично зумовлене захоплення певних соціальних верств

культурою чужої країни; умови мовної культури соціальних верств, що запозичують нове слово [2].

Особливо багата запозиченнями з англійської мови мова німецької молоді. Як вказують дослідники, люди старшого віку не так часто вживають у своєму мовленні англіцизми. Більше того, багато хто з німецьких лінгвістів виступають за обмеження використання англійської мови. Зараз у науковій літературі зустрічаємо термін Денґліш (Denglisch – Deutsch + Englisch). Проте слід відрізняти англіцизми від денґлішу, оскільки денґліш, як правило, – не літературний варіант мови. Занадто активне захоплення використання запозичень з англійської мови, на думку деяких дослідників спричиняє те, що німці починають губити найважливішу для них річ – німецьку культуру. Молоде підростаюче покоління через наплив англіцизмів втрачає почуття патріотизму й усвідомлення важливості своєї рідної мови. Старше покоління в такій ситуації почуває себе також досить непевно. Багато німецьких філологів підтверджують той факт, що деяких англіцизмів все-таки не уникнути, особливо це стосується інтернаціоналізмів, що у більшості випадків належать до технологічного, медичного, кулінарного й іншого напрямів. Але одночасно з тим не варто засмічувати німецьку мову англійськими словами, еквіваленти яких можна знайти у німецькій мові.

Отже, можна стверджувати, що запозичення слів та виразів з однієї мови в іншу – це безперервний, динамічний процес, який тісно пов'язаний з глобалізацією реклами. Хоча, англіцизми, що проникають в німецьку мову – це явище закономірне і воно відображає процеси, які відбуваються не лише в мові, але й у суспільстві в цілому.

Список використаних джерел

1. Нагорна Л. П. Політична мова і мовна політика: діапазон можливостей політичної лінгвістики / Нагорна Л. П. – Київ : Світогляд, 2005. – 315 с.
2. Сидоров О. В. Прагматический статус заимствований в современном немецком языке / Сидоров О. В. // Взаємодія одиниць різних рівнів германських, романських і слов'янських мов. – Київ : КДПІІМ, 1991. – С. 10–14.
3. Herberg D. Neologismen in der deutschen Gegenwartssprache. Probleme ihrer Erfassung und Beschreibung / Herberg D. // Deutsch als Fremdsprache. Leipzig. – 2002. – № 4. – S. 195–200.

4. Lehnert M. Der angloamerikanische Einfluß auf die Sprache der beiden deutschen Staaten / Lehnert M. // Die amerikanische Bildungselite des 19. Jh. und ihr Image von Dresden. – Berlin : Akademie-Verlag, 1991. – S. 5–20.
5. Schippan Th. Lexikologie der deutschen Gegenwartssprache. Tübingen: Max Niemeyer Verlag, 2002. – 305 s.

ФУНКЦІОНУВАННЯ НІМЕЦЬКИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

К. Олійник, *студентка ІІ курсу факультету іноземної філології*
Т. В. Боднарчук, *к. пед. н., доцент, доцент кафедри німецької мови – науковий керівник*
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, м. Кам'янець-Подільський, Україна

Мова є динамічною системою, яка перебуває у постійному розвитку. Особливо помітними є процеси трансформації у лексиці, тому вивчення змін словникового складу мови є одним із найактуальніших напрямків у лінгвістиці. Одним із джерел поповнення словникового запасу є запозичення із інших мов. Функціонування запозичень у різних мовах було предметом дослідження таких науковців як А. Білецький, Є. Верещагін, М. Степанова, І. Чернишова та інших. Метою даної роботи є проаналізувати трактування поняття «запозичення» у лінгвістичній літературі та розглянути функціонування запозичень з німецької мови в українській.

Нові слова, які потрапляють до лексичної системи української мови, науковці називають запозиченнями [4, с. 4–5], позичками [5, с. 123, 127], іншомовними або чужомовними словами [2, с. 93]. Запозиченими словами переважна більшість науковців вважає іншомовні слова, цілком засвоєнні мовою, що їх перейняла і які носії даної мови не сприймають як чужорідні елементи, ці слова не потребують пояснень щодо форми й значення [1, с. 143].

Нас цікавлять перед усім лексичні запозичення як наслідок контактів української та німецької мови. Зустрічаючи в українській мові такі слова як der Motor, der Diesel, der Halstuch, der Schlagbaum, das Butterbrot, das Problem, der Zirkel, ми одразу ж розуміємо про що йде мова. Причиною такого явища є контакти між мовами, які відбувалися в історії обох країн. Коли в україн-

ських містах встановлювалось магдебурзьке право, багато німецьких слів увійшло в українську мову через польську. Але основним джерелом запозичення німецької лексики для української мови була російська. За часів правління Петра I (XVII–XVIII ст.) відбулося безпосереднє запозичення з німецької в російську і вже з російської деякі німецькі слова потрапили в українську. Звісно, варто згадати ще період, коли майже всі західноукраїнські землі опинилися під владою Австро-Угорщини. Це спричинило не тільки засвоєння багатьох лексем але й зворотів, конструкцій німецького походження [3]. Деякі німецькі слова з'явилися в українській мові і після Другої світової війни.

Німецькі мова дала нам певну частину лексики військової тематики: *гауптвахта, єфрейтор, табір, солдат, плац, шомпол, штурм, фельдфебель, фронт, юнга, юнкер.*

Запозичена з німецької мови також значна частина лексики, яка пов'язана із ремеслами: *верстак, домкрат, клейстер, маляр, планка, рубанок, слюсар, стамеска, флюгер, шайба, шахта, шифер, шлагбаум, шлак, шлюз, шпала, шпатель, шпиндель, шрифт, штейгер* та ін.

Можна відзначити і деякі слова спортивної тематики: *гросмейстер, міттельшпиль, цейтнот, ендшпіль*.

Запозичення з німецької мови збагатили також медичну термінологію: *бинт, пластир, лазарет, фельдшер, курорт, шприц*, а також мистецьку: *арфа, флейта, мольберт, ландшафт, лейтмотив, капельмейстер* тощо.

Деякі слова, що стосуються побуту українців також запозичені з німецької мови: *краватка, кітель, лацкан, обшлаг, фартух, шлейф, вата, вафля, вексель, вундеркінд, вальдшнеп, мундштук, плацкарта, танець, циферблат, шніцель, шпинат, пудель, ротвейлер* та інші.

У 40–50-ті роки XX століття в українську мову увійшли: *мессершмітт* (*мессер*), *юнкерс, фюрер, абвер, поліцай, бліцкриг*; *моторолер, шлягер* та ін.

Особливо характерними для німецьких слів є початкове поєднання ***шт-*** і ***шп-:*** *штаб, штабель, штамп, штанга, штат, штрек, штик*; *шпат, шпик, шпигун, шпинат, шпіц, шприц, шпроти, штори*, а також характерне для німецьких слів закінчення ***мейстер:*** *гросмейстер, капельмейстер, концертмейстер, танцмейстер* та ін.

Слід відмітити, що частина німецьких запозичень прийшла з усного мовлення, а частина через письмові джерела. Отже, дослідження запозичень німецьких слів є цікавим та актуальним не лише для українських мовознавців. В Німеччині існує велика кількість досліджень з метою виявлення і вивчення німецької лексики в українській мові та аналізу адаптації іншомовних лексичних елементів у новому мовному середовищі. Беззаперечним фактом є те, що німецькомовні лінгвісти більше уваги приділяють дослідженням соціолінгвістичного спрямування.

Список використаних джерел

1. Бодик О. П. Сучасна українська літературна мова. Лексикологія. Фразеологія. Лексикографія : навч. посіб. / Бодик О. П., Рудакова Т. М. – Київ : Центр учб. лі-ри, 2011. – 413 с.
2. Караванський С. Секрети української мови / Караванський С. – Київ : УКСП Кобза, 1994. – 151 с.
3. Лопушанський В. М. Німецькомовні лексичні запозичення у південно-західних говорах України : навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів / Лопушанський В. М., Пиц Т. Б. – Дрогобич : Посвіт, 2011. – 122 с.
4. Семчинський С. В. Лексичні запозичення з російської та української мов у румунській мові. Розділ з історії лексикології мови / Семчинський С. В. – Київ : КДУ, 1958. Вип. І. – 117 с.
5. Сербенська О. Актуальне інтерв'ю з мовознавцем: 140 запитань і відповідей / Сербенська О., Волощак М. – Київ : Просвіта, 2001. – 204 с.

СЕМАНТИЧНІ ТА СТРУКТУРНІ ТИПИ ЕПІТЕТІВ У ПЕРЕКЛАДІ БРИТАНСЬКИХ ТА АМЕРИКАНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ

Т. П. Сукманюк, *спеціальність Філологія. Переклад, студентка групи ФІЛ-15*
О. В. Ємець, *професор кафедри германської філології та перекладознавства – науковий керівник*
Хмельницький національний університет, м. Хмельницький, Україна

Останнім часом у спостерігається зростання інтересу до питань дослідження тропів, зокрема до метафор та метонімій. Тому актуальність зумовлена значним інтересом вчених до семантичних та функціональних особливостей епітетів у художніх

текстах та недостатнім висвітленням питання перекладу епітетів у науковій літературі.

Мета дослідження полягає у визначенні структурних та семантичних типів епітетів та прийомів їх перекладу.

Ми проаналізували твори британських (О. Вайлд, Дж. Голсуорсі, А. Крісті), та американських прозаїків (Е. По, О. Генрі, Т. Капоте, Дж. Паттерсон, Ф. С. Фіцжеральд, Дж. Аббот) та поетів (Д. Томас, Е. Паунд, М. Сміт, Р. Ауслендер). Розглянуто як твори класичної літератури, так і твори сучасних авторів. Ми аналізували українські та російські переклади творів, у випадку відсутності українською мовою, ми пропонували власний варіант. Одразу варто зазначити, що типи епітетів, які використовує автор, залежать від жанру літературної творчості. Поети більше тяжіють до використання простих та складних епітетів, рідше – фразових. Прозаїки ж частіше використовують прості та фразові. Так само і переклад епітетів залежить від жанру твору.

Переклад складних епітетів.

Описовий переклад застосовується нерідко, адже передача змісту складного епітета одним або двома словами є викликом для перекладача. Наприклад, The waving of crooked, false-jewelled fingers (Оскар Вайлд «Портрет Доріана Грея»). Перекладач передав суть цього епітета, але разом з тим його метонімічність та оригінальність втратилась: пальці, обвішані дешевими перснями (переклад Р. Доценка).

У вірші Морелли Сміт «Техаська ніч» також є приклад таких епітетів: a shaking, finger-picking, shoulder-licking storm. Всі ці епітети є метафоричними і надають зливі ознак людини. Перекладач вдається до описового перекладу зливи,що тремтить і перебирає пальцями, плечі мої облизує (перекладач – Д. Гладун). Антропоморфність цих епітетів збережено, однак сам троп замінено на метафору.

а)Заміна тропа.

У вірші Рози Ауслендер «Typist`s Prayer» вартий уваги складний прикметник to you we come after office hours vegetable hearted. Це метафоричний епітет, що має риси біоморфної метафори, тобто перенесення ознаки з неживого предмета на живий. Його передано за допомогою порівняння ось ми прийшли до тебе після офісних годин з серцями, мов овочі (перекладач – І. Вікирчак). На нашу думку, попри те, що зміст образу передано повністю, такий переклад не є дуже вдалим. Ми пропонуємо

перекласти це речення таким чином: ось ми прийшли до тебе після офісних годин з прісними серцями. При такому перекладі не тільки зберігається троп, а й його біоморфність, адже прикметник прісний вживається здебільшого для якісної характеристики неживих предметів.

б) Експресивізація.

У творі Ділана Томаса «Peaches» цікавим є епітет spade-shaped face, він вживається у гумористичному контексті, і російською мовою його перекладено як лицо лопатой (перекладач – О. Суриц). На нашу думку, можна перекласти цей епітет за допомогою набагато яскравішого засобу – фразеологізму «пика, хоч пацюки бий», оскільки він підходить як за значенням, так і за сферою вживання і створить гумористичний ефект.

в) Нульовий переклад.

У разі, коли у перекладі неможливо зберегти існуючий в оригіналі образ, слід його вилучити. До прикладу, у вірші Д. Томаса присутній такий цікавий епітет By the sea`s side hear the dark-vowelled birds. Цей епітет є метафоричним, оскільки мається на увазі спів птахів вночі. У перекладі В. Моляко це речення передано таким чином То ж слухай море і пташиний спів. Задля збереження віршового розміру та рими автор не передає цей образ.

Переклад фразових епітетів.

Фразові епітети є чи не найскладнішим з погляду перекладу видом епітетів. Вони є оказіональними і є надзвичайно поширеними. Перекладачеві слід вдатися до ретельного підбору точних відповідників, оскільки саме такі авторські епітети мають значну стилістичну вагу. Їхніми відповідниками можуть бути епітети, словосполучення або підрядні частини речення.

Отже, проаналізувавши переклад епітетів у творах британських та американських прозаїків та поетів, можна зробити такий висновок. По-перше, спосіб перекладу епітета якнайперше залежить від його структури, а потім від жанру твору, у якому він вжитий. Особливо це стосується інвертованих та фразових епітетів. Семантика не відіграє такої важливої ролі при підборі способу перекладу. По-друге, поети більше використовують прості та складні епітети, рідше – фразові. Прозаїки – прості та фразові. Найбільше виявилося епітетів перекладених за допомогою еквівалента, рідше – за допомогою заміни образу

та заміни тропа. Причинами для останньої трансформації є різниця в образності, а в поезії – рима та метрика.

Щодо фразових епітетів, то при їх перекладі важко обійтися однією трансформацією, тут мова йде про конвергенцію стилістичних прийомів, а саме пермутацію, декомпресію та заміну образу.

Список використаних джерел

1. Дубенко О. Ю. Порівняльна стилістика англійської та української мов / О. Ю. Дубенко. – Вінниця : Нова Книга, 2011. – 328 с.
2. Ємець О. В. Спірні питання термінології лінгвостилістик / О. В. Ємець // Актуальні проблеми літературознавчої термінології: науковий збірник / вип. 2 – Рівне : О. Зень, 2017. – 233 с.
3. Кухаренко В. А. Практикум з стилістики англійської мови : підручник / Валерія Андріївна Кухаренко. – Вінниця : Нова Книга, 2000. – 160 с.

ДО ПИТАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ АКАДЕМІЧНИХ НОМЕНІВ (на матеріалі найменувань навчальних курсів лінгвістичного напряму Гарвардського університету)

В. В. Тоболь, *студентка 3-го курсу, ф-ту «Референт-перекладач»*

Н. С. Молодча, *к. філол. н., доцент загальноакадемічної кафедри іноземних мов – науковий керівник*

Харківський гуманітарний університет «Народна українська академія», м. Харків, Україна

В лінгвістиці вивчення номенклатурних одиниць здійснюється з першої половини XX століття і пов'язане головним чином з розробкою теорії термінознавства. Існує номенклатура медична, хімічна, технічна, до складу якої входять назви ліків, серійні марки машин, тощо. При досить високому рівні розробленості різних категорій найменувань громадської та комерційної діяльності (офіціонім, емпоронім, бізнесонім), розташованих на периферії ономастикону, слід зазначити, що номени академічного дискурсу ще не піддавалися комплексному аналізу. Вишезазначене встановлює актуальність даного дослідження і формулює його мету, яка полягає у виявленні системно-структурних і семантичних характеристик англомовних найменувань освітніх програм і навчальних курсів, а також особливостей їх перекладу української мовою.

Номенклатурні назви складають субсистему термінів, однак дані категорії один одному протиставлені. Терміни пов'язані з поняттями відповідної науки, тому що словесно відображають систему понять відповідної науки. Номенклатурні назви (лат. «перелік, список») – своєрідні етикетки предметів, явищ, понять. Якщо в основі терміна лежить загальне поняття, то в основі номенклатурної назви – одиничне [1].

Академічні номенклатурні утворювання відображають аспекти різноманітної діяльності вищого навчального закладу. Виокремлюються назви документів і об'єктів, які мають відношення до діяльності вищого навчального закладу та його підрозділів: адміністративного корпусу, академічних підрозділів (факультети, кафедри), відділів та інших служб (навчально-методичний відділ, відділ кадрів, науковий відділ, відділ докторантури та аспірантури).

За попередніми даними до складу академічних номенів відносяться назви: а) документів, які дозволяють освітню діяльність внз (ліцензії, сертифікати, свідоцтва, довідки, положення з усіх напрямків діяльності університету; б) освітніх програм, навчальних курсів, які пропонує університет; в) документів (дипломи, свідоцтва, атестати, грамоти) про нагородження університету, його структурних підрозділів, громадських організацій, студентських колективів за успіхи в різних напрямах діяльності та інше.

Матеріалом дослідження слугували 28 найменувань навчальних курсів лінгвістичного напряму, які пропонуються академічним підрозділом (Department of Linguistics) Гарвардського університету [2].

Під час дослідження ми з'ясували структурні особливості академічних номенів. Академічний номен – це словосполучення, складне найменування, яке виконує таку ж номінативну функцію, що й слово. Згідно з даними вибірки 27 одиниць (96 %) – це одноярусні номени. Наведемо приклади: *Introduction to Historical Linguistics, Linguistic Field Methods.* Зареєстрована одна двоярусна одиниця, що складає 4 % від загальної кількості номенів – *The Science of Language: An Introduction*. Найбільш поширеними є трьох-компонентні структури номенів, які будуються за допомогою моделі N+Prep+N, а також двохкомпонентні структури, які побудовані на базі моделі N+Prep+Adj+N.

Найменш чисельними є групи номенів, які складаються з одного іменника, а також 6-ті- і 7-микомпонентні структури, які утворені за допомогою моделей Art+N+Adj+N+Art+N і N+Conj+N+Prep+Art+Adj+N.

Узагальнюючи класифікацію номенів, в якій відзначені 8 угруповань на основі логічних зв'язків між елементами групи, зазначимо, що у Гарвардському університету пропонується вивчення наступних мов і мовних груп: *1) Indo-European languages group: Introduction to Indo-European, Advanced Indo-European; 2) Slavic languages group: Old Church Slavonic; Structure of Modern Russian; 3) Introduction to Germanic Linguistics; 4) Beginning American Sign Language; 5) Advanced Hittite; 6) The Language of Homer; 7) History and Pre-History of the Japanese Language; 8) Structure of Chinese.*

Переклад академічних номенів має особливе значення в контексті реалізації академічної (кредитної) мобільності в системі вищої освіти, для забезпечення якої до уваги приймаються формальні показники курикулума, а саме назви навчальних курсів. Тому у дослідженні здійснена спроба визначити певний алгоритм для перекладу англомовних академічних номенів. Він складається з наступних етапів: 1. Аналіз мікро і макроконтексту номену (здійснюється структурно-синтаксичний аналіз вихідного номену і звернення до відповідної галузі знань) 2. Вибір найбільш доцільного перекладацького засобу і створення номену засобами цільової мови. Для досягнення збігу обсягів значення номенів двох мов найбільш використаними виявилися наступні засоби – калькування, компенсація, редукція та комбінації між ними. Наведемо приклади: *Advanced Indo-European*/ Індоєвропейська мова: просунутий рівень/Калькування і компенсація; *Old Church Slavonic*/Церковнослов'янська мова/Компенсація і редукція.

Список використаних джерел

1. Словник лінгвістичних термінів: лексикологія, фразеологія, лексикографія / [Голянич М. І., Стефурак Р. І., Бабій І. О.] ; за ред. М. І. Голянич. – Івано-Франківськ : видавець Голіней О. М., 2011. – 268 с.
2. Department of Linguistics – [Electronic resource]. – Mode of access : http://linguistics.fas.harvard.edu/pages/undergraduate.

ВЫБОР «СЛОВА ГОДА» В АНГЛИЙСКОЙ ЯЗЫКОВОЙ КУЛЬТУРЕ

Т. Г. Шведова, *викладач англійської мови*
Маріупольський електромеханічний технікум, м. Маріуполь, Україна

Ежегодно в различных странах Мира проводится акция «Слово года». Цель данного мероприятия – выявить наиболее актуальные и популярные слова и выражения. Случается и так, что верхние строчки рейтинга занимают неологизмы, которые в дальнейшем становятся частью языковой культуры, или даже паралингвистическИЙ символ письменной коммуникации (😂 (Face with Tears of Joy emoji). В последнее десятилетие выбор «Слова года» превратился в обязательную лингвокультурную практику. Акция «Words of the year» вошла в англоязычное лингвокультурное пространство с 1990-х годов.

В комиссию по отбору слов входят редакторы словарей, лексикографы и консультанты из различных сфер деятельности. При этом нет никакой гарантии, что то или иное слово будет включено в один из словарей. Комиссия лишь признаёт факт популярности. Довольно часто слово становится лидером не по всплеску частотности употребления, а по рекордному количеству запросов в поисковых системах.

Несмотря на субъективность при выборе слов «Words of the year», всё же существуют объективные векторы, которые создают социально-политический портрет года. Эта акция помогает различить аспекты жизни языка и общества в микроисторической динамике. Причём, совсем не обязательно, чтобы слово появилось в языке именно в год своей популярности. Слово может «вспыхнуть» через много лет после его изобретения; именно так случилось со словом «youthquake». Впервые его использовали в 1965 году в связи с изменениями в моде и музыке. Оксфордские редакторы отметили активное использование «youthquake» в июне 2017 года, но уже совеем в другой области – во время выборов в Великобритании. А вот, что касается слова «feminism», то его популярность не вызывала сомнений на протяжении не одного десятка лет, но лишь в 2017 году словарь «Merriam-Webster» присвоил ему титул чемпиона. Очень часто образование новых слов в английском языке напоминает игру по принципам многозначности и смешения. Это

подтверждается возникновением в последние годы большого количества неологизмов, сложносоставных слов, появившихся путём слияния основ. Рассмотрим в качестве примера несколько слов, популярность которых была отмечена Издательством Оксфордского университета в 2017 году.

✓ Gorpcore – style of dress incorporating utilitarian clothing of a type worn for outdoor activities. Если разобрать слово по составу, то – core – это суффикс, как в слове «hardcore», а «gorp» – корень, представляющий собой аббревиатуру от «good old raisins and peanuts». Именно словом «gorp» в США называют смесь из сухих фруктов и орехов, удобный сытный перекус для тех, кто путешествует налегке.

✓ Newsjacking – practice of taking advantage of current events or news stories in such a way as to promote or advertise one's product or brand. За основу взято слово «hijacking» («угон самолёта»). Словом «newsjacking» называют маркетинговый ход. Например, в 2013 году в связи с рождением у герцога и герцогини Кембриджских первенца компания «Coca Cola» выпустила бутылки с именами Вильяма и Кейт, предлагая своим потребителям разделить радость вместе с монаршими родителями.

✓ Youthquake – significant cultural, political or social change arising from the actions or influence of young people. «Youthquake» образовано путём сложения двух основ по аналогии со словом «earthquake» (землетрясение) и дословно его можно перевести как «молодёжетрясение».

Заимствования из других языков весьма малочисленны. Из последних можно упомянуть «kompromat». Kompromat – compromising information collected for use in blackmailing, discrediting, or manipulating someone, typically for political purposes. Это слово называется «бумеранг-заимствование». Возникло оно в английском как сокращение от «COMPROmising MATerial» и получило широкое распространение в русском, откуда и вернулось в английский язык.

Рассмотрим «Слова года» в синхронической и диахронической перспективах. Так, если проследить изменения в «настроениях» наиболее популярных слов в 2015–2017 годах, то сразу заметен ярко выраженный акцент на политических проблемах в пространстве медиа-коммуникаций в 2017 году. Слова 2016 года в равных долях отражают социальную сторону жизни и политический ракурс. Слова 2015 года разительно отличаются

от уже упомянутых: они касаются сферы досуга, эмоций и интереса человека к себе.

«Words of the year» – это ключевые фразеологические единицы, на основе которых в национальной культуре формируется и передаётся система представлений о внеязыковой действительности, важной для носителей данной культуры. Следовательно «Слова года» можно рассматривать как лингвокультурные концепты, которые отражают специфические особенности умственной, духовной, социальной или материальной сфер существования человека.

Dictionary	2017	2016	2015
Oxford Dictionary	Youthquake	Post-truth	Emoji (face with tears of joy)
Collins English Dictionary	Fake news	Brexit	Binge-watching
Merriam-Webster	Feminism	Surreal	-ism
Dictionary.com	Complicit	Xenophobia	Identity

Список використаних джерел

1. http://www.bbc.com/ukrainian/news.
2. https://fakty.ictv.ua.
3. https://www.segodnya.ua.
4. http://www.oxforddictionaries.com.

РАСШИРЕНИЕ УЧАСТИЯ КОММЕРЧЕСКИХ БАНКОВ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ В ЛИЗИНГОВЫХ ОПЕРАЦИЯХ

М. В. Андрухович, *специальность Финансы и кредит, студент группы ФК-31*
Л. В. Федосенко, *к. э. н., доцент, доцент кафедры финансов и кредита, – научный руководитель*
Гомельский государственный университет имени Франциска Скорины, г. Гомель, Республика Беларусь

Сегодня в Республике Беларусь возникла ситуация, связанная с острой необходимостью обновления и модернизации производственных мощностей. Перед государством стоит задача обновить их как можно скорее, в противном случае продукция белорусских производителей окажется еще более неконкурентоспособной на мировой рынке, учитывая то, что мировые производители уже «выкладывают» на рынок продукцию VI–VII технологического уклада. Одним из наиболее важных путей решения обозначенной проблемы является лизинг, поскольку он позволяет ускорять процессы обновления материально-технической базы производства на основе современного оборудования. Лизинговые операции позволяют решить одновременно как проблему инвестиций, так и проблему источника их финансирования, что важно для нашей страны. На наш взгляд, именно банки, наращивая своё присутствие на лизинговом рынке, явятся тем локомотивом, который сможет вытянуть производственно-техническую базу товаропроизводителей из застоя.

Преимущества присутствия банка в лизинговых отношениях заключаются в следующем:

– высокий уровень специалистов по лизинговым сделкам;
– широкая кредитная база банков;
– доступ к информации о состоянии дел участников лизинговых отношений.

Банки, используя лизинговые операции, имеют определённые выгоды, включающие: чистый доход, снижение рисков неплатежей пользователей имущества за счет гарантий, расширение рынка сбыта лизинговых объектов, повышение конкурентоспособности своего кредитно-инвестиционного портфеля, расширение спектра предоставляемых услуг, увеличение общих объемов прибыли и доходов и др.

Анализ рынка лизинговых услуг показывает, что совокупный уставный фонд белорусских лизинговых организаций на 1 июля 2018 года составил 449,9 млн рублей. Уставный фонд на 80 % сформирован коммерческими организациями, на 16 % – банками, на 2 % – физическими лицами и на 2 % – иными учредителями [1]. Общий объем нового бизнеса лизинговых организаций и банков составил 1 580 458 617 рублей (725,55 млн евро). Доля банков в общем объеме составила 7 %.

Как следует из табл. 1, постепенно наращивается присутствие банков на лизинговом рынке Республики Беларусь.

Таблица 1 – Данные о количестве зарегистрированных банков, осуществляющих лизинговую деятельность за 2016–2018 гг. в Республике Беларусь [1]

Показатели	Годы	01.01	01.04	01.07	01.10
Зарегистрировано банков, осуществляющих лизинговую деятельность	2016	14	11	11	12
	2017	13	13	14	14
	2018	14	14	15	

Доля банков в белорусском лизинге по годам представлена на рис. 1 [2]. Около 70 процентов (1,9 млрд рублей) совокупного объема лизингового портфеля в нашей стране приходилось на 5 лизинговых организаций, созданных с участием банковского капитала (ООО «АСБ Лизинг», ОАО «Промагролизинг», СООО «ВТБ Лизинг», СООО «РайффайзенЛизинг» и ОАО «Агролизинг»). Основной объем лизинговых операций приходится на компании, созданные при банках. Лизинговыми операциями активно занимается ОАО «АСБ Беларусбанк», ОАО «Белпромстройбанк», ОАО «Белгазпромбанк». Среди лидеров следует назвать такие банковские лизинговые компании, как «Белбизнеслизинг», «Белинтерфинанс» и др. [2].

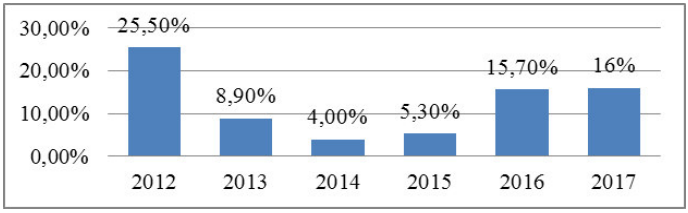

Рисунок 1 – Доля банков в белорусском лизинге за 2012–2017 года, в процентах

Исследование показывает, что успешному развитию лизинга, в том числе с участием банков, в Республике Беларусь мешает ряд проблем, которые необходимо решить в ближайшие годы:

– несовершенство действующего законодательства, прежде всего в области налогообложения, ценообразования, защиты прав собственника-инвестора;

– невозможность заключения договоров лизинга государственными предприятиями под залог своего имущества, что является существенным препятствием для обновления производственных фондов;

– недостаточность финансового, в том числе валютного потенциала;

– неразвитость связей со страховыми компаниями;

– отсутствие системы информационного обеспечения лизинга, которая предоставляла бы информацию о предложениях лизинговых операций банков, их услуг, об их достоинствах.

Список использованных источников

1. Шиманович С. В. Белорусский рынок лизинга. Обзор 2017 г. / С. В. Шиманович, А. И. Цыбулько. – Минск : УП «Энциклопедикс», 2018. – С. 48–49.
2. Официальный сайт Национального банка Республики Беларусь [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.nbrb.by. – Дата доступа: 15.10.2018.

РЕГУЛИРОВАНИЕ АУДИТОРСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

А. А. Баранова, *специальность Финансы и кредит, студентка группы ФК-41*

О. О. Порошина, *ст. преподаватель – научный руководитель*

Гомельский государственный университет имени Франциска Скорины, г. Гомель, Республика Беларусь

В Республике Беларусь законодательная база, регулирующая аудиторскую деятельность, начала формироваться в 1991 г., когда Постановлением Совета Министров Республики Беларусь «О контрольно-ревизионной службе» № 367 было утверждено Временное положение об аудиторской деятельности в Республике Беларусь. Аудиторская деятельность была отнесена к числу лицензируемых.

Для целей государственного регулирования аудиторской деятельности и контроля над ней была образована Аудиторская палата при Совете Министров Республики Беларусь, которая с 1994г. стала функционировать на принципах самоуправления и самофинансирования.

Развитию аудита способствовало принятие 8 ноября 1994 г. Закона Республики Беларусь № 3373-XII «Об аудиторской деятельности», регламентирующего порядок деятельности аудиторов и аудиторских организаций. В 1996 г. был утвержден перечень субъектов негосударственной формы собственности, подлежащих обязательной аудиторской проверке. С 1999 г. функциональным органом управления в сфере аудита стало Министерство финансов Республики Беларусь.

В 2011 г. отменено лицензирование аудиторской деятельности.

Введение в действие с 1 января 2014 г. нового закона «Об аудиторской деятельности» было продиктовано необходимостью формирования соответствующей потребностям экономики правовой базы, регулирующей отношения в сфере аудиторской деятельности. Законом был предусмотрен ряд концептуальных изменений (увеличение минимальной численности штатных аудиторов в аудиторских организациях, сокращение объема обязательного аудита, требование к общественно значимым организациям составлять отчетность по МСФО за 2016 и последующие годы, подлежащую аудиту, и др.).

Функции по государственному регулированию аудиторской деятельности возложены на Президента Республики Беларусь, Совет Министров Республики Беларусь и Национальный банк Республики Беларусь [1].

При Министерстве финансов Республики Беларусь в целях объективного рассмотрения и обсуждения проектов нормативных правовых актов, связанных с аудиторской деятельностью, а также обсуждения проблемных вопросов, возникающих у юридических и физических лиц в ходе осуществления аудиторской деятельности создан общественно-консультативный совет по вопросам аудиторской деятельности.

Аудит сегодня основывается на утвержденных Министерством финансов Национальных правилах аудиторской деятельности (НПАД) – нормативных правовых актах Республики Беларусь, устанавливающих требования к порядку осуществления

аудиторской деятельности, а также регулирующих иные вопросы, предусмотренные Законом об аудиторской деятельности.

В мировой практике национальные правила (стандарты) разрабатываются с целью учета особенностей экономики страны, в которой они применяются. При их разработке страны, как правило, учитывают содержание международных стандартов аудита путем:

– использования международных стандартов без корректировки на национальные особенности (Кипр, Малайзия, Нигерия);

– принятия международных стандартов аудита лишь к своему сведению (Канада, Великобритания, Ирландия, США);

– разработки национальных стандартов на основе международных (Австралия, Бразилия, Индия, Нидерланды).

Республика Беларусь избрала для себя третий из указанных способов.

Кроме НПАД применяются также регулирующие нормы локального характера, предусмотренные внутренними правилами аудиторской деятельности аудиторских объединений, а также аудиторских организаций и аудиторов – индивидуальных предпринимателей [1].

Расширение международных экономических связей, углубление интеграционных процессов обусловило необходимость гармонизации национальных стандартов аудита с международными, повышения эффективности и качества аудита.

В настоящее время стране ведется проработка вопросов, связанных с подготовкой правовой основы для введения в действие на территории Республики Беларусь международных стандартов аудиторской деятельности [2, 3]. Введение международных стандартов аудиторской деятельности будет способствовать повышению степени доверия со стороны иностранных партнеров к результатам национального аудита, позволит обеспечить международное признание аудиторских заключений, подготовленных белорусскими аудиторами, повысит уровень профессионализма аудиторов и аудиторских фирм, качество проводимого аудита.

В целях совершенствования и унификации законодательства Республики Беларусь в области аудита Министерство финансов Республики Беларусь сотрудничает с международными аудитор-

скими организациями, аудиторами и аудиторскими организациями зарубежных стран; налаживает сбор информации по вопросам организации и проведения аудита в других странах, как в ближнем, так и дальнем зарубежье. Важнейшей задачей является гармонизация нормативно-правовой базы стран – участниц ЕАЭС для создания единого рынка аудиторских услуг, обеспечения на нем равных конкурентных условий и снятия имеющихся барьеров.

Список использованных источников

1. Об аудиторской деятельности [Электронный ресурс] : Закон Республики Беларусь 12 июля 2013 г. № 56-З: с изм. и доп.: текст по состоянию на 4 июня 2015. – Режим доступа: http://pravo.by/document/?guid=3871&p0=H11300056. – Дата доступа: 4.04.2018.
2. Официальный сайт Министерства финансов Республики Беларусь [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.minfin.gov.by.
3. Ипатов В. В Беларуси обновят Налоговый кодекс и Закон об аудиторской деятельности / В. Ипатов // Главный бухгалтер. – 2018. – № 4. – С. 21.

УПРАВЛЕНИЕ РАСХОДАМИ ОРГАНИЗАЦИЙ СЕРЫ ОБРАЩЕНИЯ

А. Ю. Вакульчик, *специальность Финансы и кредит, студент научно-ориентированной магистратуры группы Фн-21з*
Н. В. Ковалева, *к. э. н., доцент – научный руководитель*
Белорусский торгово-экономический университет потребительской кооперации, г. Гомель, Республика Беларусь

Расходы организаций сферы обращения являются сложной социально-экономической категорией, интерес к которой постоянно возрастает по мере становления рыночной экономики. Столь широкая заинтересованность расходами определяется тем, что они связаны с решением разнообразных практических задач по обслуживанию населения и удовлетворению его потребностей. Таким образом, существует объективная необходимость в осуществлении определенных действий в сфере общественного воспроизводства. Представляя собой некоторый результат таких действий, расходы проявляются в виде затрат, выраженных в денежной форме, порой превышая, как это нередко имеет место в настоящее время, доходы. На

различных стадиях товарного кругооборота и под его воздействием они приобретают соответствующие характеру конкретного вида деятельности объемы и структуру.

Оптимизация управления расходами является главным элементом системы управления расходами. Если не проводить оптимизацию расходов, то компания не сможет выжить в условиях быстро меняющейся среды. Эффективность снижения расходов зависит от того, как ведется учет доходов и расходов.

В практике сложилось три пути оптимизации расходов:

1. Планомерное сокращение расходов, которое предполагает постепенное сокращение расходов, в течении нескольких лет;

2. Быстрое сокращение, которое требует работу по снижению расходов в течении нескольких недель или месяцев;

3. Экспресс-сокращение, которое может осуществиться в течении нескольких дней.

Рассмотрим подробнее каждое из этих путей оптимизации:

1. Такое сокращение расходов связано с улучшением трех направлений деятельности: инвестиции, закупки, производственные процессы. Все эти три процесса образую самую большую долю расходов предприятия. И поэтому руководители стараются их снижать постепенно, чтобы они в меньшей степени влияли на конечную деятельность предприятия, т.е. прибыль.

Управление инвестициями. Инвестиции, которые вкладываются в покупку нового оборудования и во внедрение новых современных технологий необходимо предприятию для решения и улучшению задач по производству продукции. В связи с тем, что на такие инвестиционные проекты тратится большое количество денежных средств, инвестиционные проекты должны проходить серьезный отбор. Для этого требуется полная обоснованность целесообразности такого инвестирования. Руководитель четко и точно должен понимать окупятся ли его затраты в будущем, и какая будет при этом прибыль [1, с. 125].

Управление закупками. Закупки являются основной долей расходов предприятия. Оно предполагает поиск более выгодных поставщиков. Именно от поставщика зависит, насколько эффективно будут удовлетворены потребности в сырье, материалах и т. д.

Управление производственным процессом. На некоторых предприятиях для эффективного снижения расходов приме-

няется технология «бережливого производства». Все расходы оцениваются с точки зрения клиента, стал бы он платить за некачественную продукцию. С этим предприятию приходится либо избавляться от тех процессов, которые не одобрил покупатель, либо сокращать расходы на них.

2. Быстрое сокращение расходов предполагает снижение постоянных и переменных расходов предприятия. На этом пути сокращения расходов происходит сокращение расходов на сырье и материалы.

Наиболее эффективным решением по снижению расходов является пересмотр договоров с поставщиками. Нужно искать такие компании, которые могут предложить более низкие цены на сырье и материалы, а также предоставляют отсрочки по платежам.

Также происходит снижение числа накладных расходов. Сюда входят расходы на электроэнергию, транспорт, отопление и т. д. Расходы на электроэнергию могут сократиться при контроле расхода энергии; следует ограничить освещение помещения в темное время суток, если это не мешает производственному процессу; также можно перейти на экономное освещение и оборудование. Что касается расходов на транспорт, то следует сократить число служебных машин, более тщательно следить за расходованием топлива для этих машин. Сокращение расходов на отопление можно произвести путем установления парогенераторов.

Еще один путь – это сокращение фонда оплаты труда. Более приемлемым способом снижения расходов является способ сокращения заработанной платы, но для того, чтобы это работников предприятия не привести с состояние нежелания работать, нужно предоставить им социальные льготы: бесплатное питание, расширенную медицинскую страховку и т. д.

3. При таком сокращении расходов, нужно как можно быстрее прекратить оплачивать расходы по некоторым статьям. Следует определить затраты по значимости. Они бывают высокоприоритетными, приоритетными, допустимыми и ненужными. Из этих расходов необходимо отказаться от ненужных расходов, т. к. они не несут предприятию никакой прибыли (оплата отдыха руководителю предприятия). Далее следует уменьшить финансирование допустимых расходов (оплата санаторного лечение сотрудников). Не следует сокращать высокоприо-

ритетные и приоритетные расходы, потому что при их сокращении возникает угроза остановки операционной деятельности и наносится ущерб нормальному ведению предприятия [4, с. 89].

Также в практике возможным способом сокращения расходов является повышение их эффективности. Существует три основным модели эффективности:

а) «чистое» снижение расходов – снижение издержек за счет избавления от непроизводительных расходов. Основная экономия идет за счет постоянных расходов;

б) «интенсификация» расходов – происходит даже некоторое увеличение издержек, но при этом более существенно увеличивается и повышается выручка. Как правило, это происходит при внедрении нового оборудования, технологий, которые увеличивают производительность оборудования, а следовательно, и выручку;

в) «фиксация» расходов – когда при увеличении выручки расходы не увеличиваются. Как правило, это либо увеличение цены на продукцию, либо равноценное увеличение производительных расходов и снижение непроизводительных. У этих моделей есть как свои плюсы, так и недостатки.

Для того, чтобы избежать ненужных расходов, можно выделить три основных способа работы предприятия. Первый способ – это планирование. Нужно заранее планировать пути расходования статей предприятия. Необходимо наличие намеченных объемов доходов и расходов с разбивкой на месяцы, кварталы, годы. Рациональное планирование затрат приводит предприятия к намеченным целям по получению прибыли [2, с. 45].

Второй способ – это контроль. Руководитель должен иметь расширенную информацию о своем предприятии. Возможность контролировать расходы, появляется с момента, когда они начинают учитываться. На предприятии образуется отдел по сокращению расходов. Он занимается изучением факторов, влияющих на формирование расходов; выясняют возможные причины перерыв в производственном процессе. Затем происходит анализ всех этих расходов и сотрудники разрабатывают программу сокращения выявленных расходов, а руководитель их рассматривает и утверждает.

Третий способ – это дисциплина. На предприятиях должна существовать жесткая финансовая дисциплина, она подтверждается приказом руководителя [3, с. 145].

Направление программ сокращения расходов весьма разнообразны, в частности, это:

– внедрение новых более экономичных технологий;

– применение более современных организационных концепций;

– аутсорсинг – отказ от собственного производства некоторых изделий или услуг и переход на закупку у сторонних организаций;

– в противоположность аутсорсингу, переход от закупок ряда изделий и услуг на стороне к их производству собственными силами;

Успешная реализация программы сокращения расходов и создание механизма регулярной оптимизации расходов позволит компании повысить эффективность предприятия или использовать низкие цены на продукцию как одно из ключевых преимуществ в конкурентной борьбе.

В действительности у предприятий есть множество различных видов деятельности, расходов, оно взаимодействует с большим количеством поставщиков, партнеров, покупателей, в нем работает персонал с определенной квалификацией, поэтому целесообразно не следовать именно одной определенной модели сокращения расходов, а применять их той ситуации, которая сложилась на предприятии. И каждое предприятие путем определенных потерь и ошибок, определяет для себя наиболее эффективные методы оптимизации расходов предприятия.

Список использованных источников

1. Бурмистрова Л. М. Финансы организаций (предприятий) : учеб.-практ. пособие для вузов / Л. М. Бурмистрова. – Москва : МарТ, 2009. – 240 с.
2. Гомонко Э. А. Управление затратами на предприятии : учеб. для вузов / Э. А. Гомонко. – Москва : КноРус, 2010. – 320 с.
3. Казуева Т. С. Управление доходами и расходами предприятия : учеб. пособие для вузов / Т. С. Казуева. – Москва : Дашков и К, 2009. – 192 с.
4. Лабзунов П. П. Управление ценами и затратами в современной экономике / П. П. Лабзунов. – Москва : Книжный мир. 2013. – 288 с.
5. Трубочкина М. И. Управление затратами предприятия : учеб. пособие для вузов / М. И. Трубочкина. – 2-е изд., испр. и доп. – Москва : ИНФРА-М, 2013. – 219 с.

НАПРАВЛЕНИЯ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ФИНАНСОВОЙ ОТЧЕТНОСТИ

И. А. Гаврилина, *специальность Финансы и кредит, студент магистратуры группы Фп-21з*
Н. В. Ковалева, *к. э. н., доцент – научный руководитель*
Белорусский торгово-экономический университет потребительской кооперации, г. Гомель, Республика Беларусь

Необходимость пересмотреть подход предприятий к финансовой отчетности для внешних пользователей определяется растущим пониманием того, что в условиях усиления непредсказуемости и изменчивости экономической среды традиционная отчетность не в полной мере отражает результаты деятельности. Поэтому необходимы новые подходы к развитию финансового менеджмента предприятий, основанные на адаптации к переменам, обновлению содержания отчетности, ориентированной на инвесторов и создание стоимости.

Все участники рынков капитала – от инвесторов и аналитиков до руководителей корпораций нуждаются в прозрачной финансовой отчетности. Финансовые показатели, анализируемые по представляемой отчетности, обладают несомненными достоинствами. Их измерение опирается на последовательные методологии и, кроме того, им свойственна пространственно-временная сопоставимость, что позволяет инвесторам делать выводы об относительной привлекательности инвестиций, соотносить результаты деятельности с возможностями конкурентов. Однако своевременно предоставлять пользователям информацию для принятия на ее основе финансовых и инвестиционных решений недостаточно, не менее важна правильная интерпретация финансовых показателей при последующей их аналитической оценке. Информационная прозрачность взаимосвязанных финансовых показателей, обоснованная формулировка стратегии развития, эффективный информационный обмен, наличие активов, обеспечивающих гибкость, приспособление к смене обстоятельств создают объективные условия успешной финансово-хозяйственной деятельности. Не только в Швейцарии, Нидерландах и Сингапуре, где имеются хорошо развитые рынки капитала, но и во Франции, Германии, Италии, Японии, где рынки капитала малы по сравнению с экономикой в целом, доля аналитиков, по мнению которых необходимо усиливать

информационную открытость финансовой отчетности, превышает среднюю по всем странам и составляет 62 %.

Концепция будущего финансовой отчетности основывается на постепенном пересмотре и трансформации существующей модели раскрытия ее содержания и новом взгляде на обязанности менеджеров, которые готовят финансовую отчетность для инвесторов, акционеров, аналитиков, специализированных агентств и других заинтересованных сторон. Традиционные финансовые показатели, представленные в отчётности, важны, однако они не всегда дают полное представление о финансовом положении организации и имеют определенные ограничения, а именно:

– отражают результаты прошлой деятельности («показатели»);

– практически не раскрывают данных, своевременно определяющих результаты деятельности (прибыльность потребителей, число реализованных заказов, влияние взаимоотношений с потребителями в текущем году на уровень дохода в следующем и т. д.);

– искажают реальные операционные результаты, так как акцент в ходе анализа только на финансовых показателях не позволяет учитывать влияние нефинансовых показателей и сопоставлять результаты деятельности с конкурирующими организациями по таким параметрам, как рыночная доля, скорость выхода на рынок и др.

Одно из оснований для критического пересмотра содержания значимой информации в отчетности заключается в том, что финансовые показатели разнятся по достоверности, надежности, значимости и не только отражают с некоторым запаздыванием фактические результаты деятельности, но в то же время используются для опережающей или отсроченной оценки других показателей. Например, текущая прибыль – это важный опережающий показатель будущих прибылей, а валовая прибыль с опережением отражает текущую прибыль (сначала формируется валовая прибыль, затем из нее вычитаются расходы на реализацию и управленческие расходы).

Основные показатели финансовой отчетности должны создавать точное представление об эффективности финансово-хозяйственной деятельности, поскольку они:

– позволяют увидеть возникающие проблемы или дополнительные возможности для последующего развития;

– отражают в динамике изменения в условиях хозяйственной деятельности;

– связаны с финансовыми результатами деятельности.

Кроме того, при рассмотрении бизнес-процессов организации цепочки причинно-следственных связей наряду с финансовыми должны включать нефинансовые показатели: качество доставки, рыночная доля как функция маркетинговых расходов и оценка уровня конкурентов, число новых заказов и др. В противном случае неизбежно возникают информационные разрывы с точки зрения соответствия и надежности представленной аналитиком информации о перспективах развития, ожидаемой доходности и конкурентоспособности организации в отрасли. Наиболее важными, но методологически сложными для раскрытия в отчетности являются взаимосвязанные финансовые показатели и возникающие при их интерпретации, вопросы:

– с какого момента должен признаваться доход от совершенных финансово-хозяйственных операций и в каком размере;

– где должна проходить граница между обязательством и капиталом и как поступать при использовании сложных финансовых инструментов, которые включают одновременно элементы обязательств и капитала;

– что важнее принять за основу при аналитическом учете активов – цену приобретения или реальную рыночную стоимость, учитывая возможное влияние на получаемую прибыль колебаний рыночных цен и низкую надежность показателей, отражающих операции по учету активов по реальной стоимости;

– какой по форме и содержанию должна быть финансовая отчетность по нематериальным активам и возможно ли распространение бухгалтерского определения актива на категории стоимости бренда, ноу-хау, интеллектуального капитала, исследовательских разработок, оценки качества управления и др.;

– какие показатели наиболее полно характеризуют финансовый результат деятельности с позиций их последующего применения для финансового прогнозирования, оценки финансовой устойчивости;

– какие факторы следует считать ключевыми при наращивании стоимости, чтобы их использование в качестве инстру-

мента управления способствовало созданию дополнительной стоимости и могло положительно влиять на будущие финансовые результаты.

Большая часть перечисленных вопросов относится к уровню, для которого практически не существует действующих национальных стандартов, а бухгалтерское регулирование даже косвенно не затрагивает многих показателей. Методология оценки таких активов, как инновации, цепь поставок, обслуживания, интеллектуальный капитал, торговые марки, мотивация сотрудников, репутация компаний, находится в стадии становления, проверки и подтверждения вырабатываемых подходов. На практике мировой опыт финансового управления наиболее успешных компаний за последние годы наглядно показал необходимость эффективного использования во внешней отчетности наряду с финансовыми наиболее значимых нефинансовых показателей (эффективности использования торговой марки, оценки поведения потребителей и т. д.). Такой подход позволил использующим его фирмам занять более активную деловую позицию, открывал доступ к более полной аналитической информации.

Основные направления совершенствования финансовой отчетности можно свести к следующим:

– дальнейшей работе над сближением национальных стандартов финансовой отчетности к международным стандартам финансовой отчетности, либо адаптации МСФО к белорусскому законодательству;

– переходу на международные стандарты финансовой отчетности (трансформацию баланса организации в формат МСФО);

– усилению заинтересованности потребителей в финансовой отчетности, составленной на базе международных стандартов;

– подготовке кадровых специалистов по МСФО;

– дальнейшему совершенствованию бухгалтерского баланса, как основной формы бухгалтерской отчетности, через: усиление роли бухгалтерского баланса в информационной системе управления организацией путем совершенствование принципов и способов его составления, порядка заполнения и т.п.; совершенствование структуры бухгалтерского баланса с целью повышения его аналитичности и детализации данных;

– совершенствование других форм бухгалтерской отчетности, в частности, отчета о прибылях и убытках (в нем предлагается выделить дополнительную статью «Амортизационные отчисления», что даст возможность оценить чистый поток денежной наличности; отражать в отчете начисления и выплаты дивидендов; расшифровать направления использования прибыли).

Список использованных источников

1. Бухучет и МСФО: пути сближения / А. Гольдберг [и др.] ; подготовил Д. Ермак // Финансы, учет, аудит. – 2014. – № 11. – С. 27–30.
2. Борисенко В. В. Промежуточная финансовая отчетность / В. В. Борисенко // Бухгалтерский учет. – 2015. – № 11. – С. 22–26.
3. Закон РБ О Бухгалтерском учете и отчетности [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://kodeksyby.com/zakon_rb_o_buhgalterskom_uchete_i_otchetnosti/1.htm. Дата доступа: 11.11.2018.

ПЛАТЕЖЕСПОСОБНОСТЬ ОРГАНИЗАЦИЙ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

О. И. Глазко, *специальность Финансы и кредит, студентка группы Ф-51*
О. О. Порошина, *ст. преподаватель – научный руководитель*
Гомельский государственный университет имени Франциска Скорины, г. Гомель, Республика Беларусь

В условиях кризиса неплатежей и применения ко многим предприятиям процедур банкротства (несостоятельности) объективная оценка их финансового состояния имеет приоритетное значение. Одним из главных критериев такой оценки является платежеспособность.

Платежеспособность предприятия характеризуется его возможностью и способностью своевременно и полностью выполнять свои финансовые обязательства перед внутренними и внешними партнерами, а также перед государством. При этом необходимым и обязательным условием платежеспособности организации является ее ликвидность, которая представляет собой достаточность денежных и других средств для оплаты долгов в текущий момент [1, с. 25].

Для оценки ликвидности и платежеспособности субъектов хозяйствования в качестве основного показателя используют коэффициент текущей ликвидности, динамика значений кото-

рого за 2012–2016 гг. по организациям Республики Беларусь представлена на рис. 1.

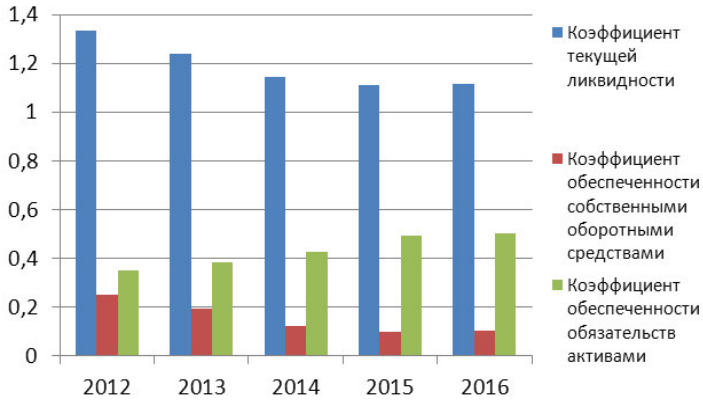

Рисунок 1 – Показатели платежеспособности организаций Республики Беларусь в 2012–2016 гг. [2]

Коэффициент текущей ликвидности, нормативное значение которого дифференцируется в зависимости от вида экономической деятельности предприятия, рассчитывается путем отношения всей суммы краткосрочных активов к общей сумме краткосрочных обязательств. Данный показатель характеризует степень покрытия краткосрочными активами краткосрочных обязательств организации и демонстрирует ожидаемую платежеспособность на период средней продолжительности одного оборота всех оборотных средств.

За анализируемый период наблюдается отрицательная динамика значений коэффициента текущей ликвидности, свидетельствующая о существенном снижении платежеспособности организаций Республики Беларусь. Так, если в 2012 г. значение коэффициента текущей ликвидности составляло 1,33, что являлось достаточно высоким уровнем показателя, то в 2016 г. каждый рубль краткосрочных обязательств покрывался только 1,11 руб. краткосрочных активов. Как следствие указанных негативных тенденций – рост числа убыточных организаций.

Необходимым условием успешной работы организации является наличие собственных оборотных средств, величина которых определяется как сумма собственного капитала и долгосрочных обязательств за вычетом долгосрочных активов. При

проведении расчетов суммирование источников собственных средств и долгосрочных обязательств обусловлено тем, что кредиты и заемные средства, привлекаемые на долгосрочной основе, используются в основном на капитальные вложения, то есть на формирование долгосрочных, а не краткосрочных активов.

Расчет коэффициента обеспеченности собственными оборотными средствами, показывающий удельный вес собственных оборотных средств (краткосрочных активов) в общей их величине, резко снизился с 0,25 в 2012 г. до 0,10 в 2016 г. Следовательно, в 2016 г. лишь 10 % краткосрочных активов организаций было сформировано за счет собственного и приравненного к нему капитала (долгосрочных обязательств), оставшиеся 90 % краткосрочных активов сформированы за счет краткосрочных обязательств, что является допустимым лишь для сферы торговли, гостиничного и ресторанного бизнеса, а также некоторых других видов экономической деятельности.

Коэффициент обеспеченности обязательств активами, напротив, в анализируемом периоде демонстрирует положительную динамику (с 0,35 в 2012 г. до 0,5 в 2016 г.), что свидетельствует о повышении способности организаций рассчитаться по своим финансовым обязательствам после реализации активов.

Отметим, что снижение платежеспособности в исследуемом периоде произошло на фоне отрицательных изменений финансовых результатов субъектов хозяйствования. Это позволяет сделать вывод об ухудшении их финансового состояния. Сложившаяся ситуация, в свою очередь, стала следствием как факторов внешнего порядка, связанных прежде всего со спадом деловой активности на внешних рынках, негативным изменением их конъюнктуры, так и внутренних факторов, основными из которых являются низкие эффективность и конкурентоспособность отечественных субъектов хозяйствования.

Список использованных источников

1. Шеремет А. Д. Финансы предприятия / А. Д. Шеремет, Р. С. Сайфулин. – М., 1998. – 83 с.
2. Национальный статистический комитет Республики Беларусь. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.belstat.gov.by/ofitsialnaya-statistika/makroekonomika-i-okruzhayushchaya-sreda/finansy/godovye-dannye_14/finansovoe-polozhenie-v-respublike-belarus/. – Название с экрана.

МЕРЫ ВОССТАНОВЛЕНИЯ ПЛАТЕЖЕСПОСОБНОСТИ ДОЛЖНИКА, ПРИМЕНЯЕМЫЕ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

О. С. Давыдова, *специальность Финансы и кредит, студентка группы Ф-41*
И. Н. Новикова, *специальность Финансы и кредит, ст. преподаватель кафедры бухгалтерского учета – научный руководитель*
Белорусский торгово-экономический университет потребительской кооперации, г. Гомель, Республика Беларусь

Банкротство – неплатежеспособность, имеющая или приобретающая устойчивый характер, признанная решением хозяйственного суда о банкротстве с ликвидацией должника. Финансовое положение многих белорусских субъектов хозяйствования остается сложным. В таких обстоятельствах актуальными являются вопросы проведения финансового оздоровления как комплекса мер, направленных на восстановление платежеспособности и финансовой устойчивости организации.

В целях реализации единой государственной политики по предупреждению банкротства и обеспечения условий для проведения его процедур в отношении государственных (с долей государства) организаций используется комплекс мероприятий по предупреждению экономической несостоятельности и проведению процедур экономической несостоятельности. Так, для неплатежеспособных государственных организаций установлена обязанность периодически проводить анализ своей финансово-хозяйственной деятельности и представлять предложения о принятии мер по предупреждению банкротства либо подаче заявления в суд.

Для восстановления платежеспособности должника могут приниматься такие меры, как:

– ликвидация дебиторской задолженности;
– исполнение обязательств должника собственником имущества должника – унитарного предприятия либо учредителями (участниками) должника или иными третьими лицами;
– предоставление должнику финансовой помощи;
– перепрофилирование производства;
– закрытие нерентабельных производств;
– продажа части имущества должника;

– уступка требования должника;

– предоставление отсрочки или рассрочки уплаты налогов, сборов;

– продажа предприятия должника как имущественного комплекса;

– размещение в установленном порядке дополнительного выпуска акций должника, оплата которых может быть осуществлена только денежными средствами.

Досудебное оздоровление и санация – не просто набор мер, изложенных в произвольной форме и объеме, а процедуры, которые осуществляются на основании плана, являющегося официальным документом, требования к которому установлены законодательством.

Для того чтобы предотвратить риск вероятности банкротства организации необходимо применять некоторые методы оценки вероятности банкротства. К ним можно отнести такие методы как:

1. Трендового анализа обширной системы критериев и признаков.
2. Ограниченного круга показателей.
3. Интегральных показателей.

К первому методу относят показатели, свидетельствующие о возможных финансовых затруднениях и вероятности банкротства в недалеком будущем:

– повторяющиеся существенные потери в основной деятельности, выражающиеся в хроническом спаде производства, сокращении объемов продаж и хронической убыточности;

– наличие хронически просроченной кредиторской и дебиторской задолженности;

– низкие значения коэффициентов ликвидности и тенденция их к снижению;

– увеличение до опасных пределов доли обязательств в общей сумме источников финансирования;

– дефицит собственных оборотных средств;

– систематическое увеличение продолжительности оборота капитала.

Во второй метод входят показатели, неблагоприятные значения которых не дают основания рассматривать текущее финансовое состояние как критическое, но сигнализируют о возмож-

ности резкого его ухудшения в будущем при непринятии действенных мер. К ним относятся:

– чрезмерная зависимость предприятия от какого-либо одного конкретного проекта, типа оборудования, вида актива, рынка сырья или рынка сбыта;
– потеря ключевых контрагентов;
– недооценка обновления техники и технологии;
– потеря опытных сотрудников аппарата управления;
– вынужденные простои, неритмичная работа.

Учитывая многообразие показателей финансовой устойчивости, различие в уровне их критических оценок и возникающие в связи с этим сложности в оценке риска банкротства, целесообразно производить интегральную балльную оценку финансовой устойчивости.

Таким образом, применение данного подхода является наиболее точным, поскольку использует различные показатели, которые наиболее точно определяют финансовую составляющую организации.

Список использованных источников

1. Савицкая Г. В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия : учеб. пособие / Г. В. Савицкая. – 4-е изд., перераб. и доп. – Минск : 000 «Новое знание», 2000. — 688 с.
2. Кобозева Н. В. Банкротство. Учет, анализ, аудит / Н. В. Кобозева. – Москва : Инфра-М, Магистр, 2017**.** – 208 с.

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕЗУЛЬТАТАМИ МАШИНОБУДІВНОГО ПІДПРИЄМСТВА ЯК НАПРЯМ ПІДВИЩЕННЯ ЙОГО КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

В. М. Дмітрієв, *спеціальність Фінанси, банківська справа та страхування, студент групи ФК-61м;*
А. Р. Пономаренко, *спеціальність Фінанси, банківська справа та страхування, студентка групи ФК-61(Ч)*
О. В. Яріш, *к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів та банківської справи – науковий керівник*
Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Одним із важливих аспектів сучасного ринкового середовища, який характеризує можливість підприємства адаптуватися

до умов ринку і зайняти провідну позицію на довгострокову перспективу є його конкурентоспроможність підприємства. Тому дослідження факторів, що сприяють забезпеченню стійких конкурентних переваг вітчизняних підприємств є актуальним.

Ефективність фінансово-господарської діяльності як фактор конкурентоспроможності машинобудівного підприємства відображає передусім рівень менеджменту фінансових результатів суб'єкту господарювання. Нехтування проблемами формування та ефективного управління фінансовими результатами діяльності підприємства, ігнорування світовим досвідом управління ними на рівні господарюючого суб'єкту може надто дорого коштувати підприємству. Виникнення проблеми у цьому напрямку може призвести не тільки до збитків, що зменшує поточний фінансовий результат господарювання, але й до більш вагомих наслідків – втрати іміджу та конкурентних переваг, періодичної або стійкої неплатоспроможності, часткової або повної втрати власного капіталу і навіть банкрутства підприємства [1].

В контексті означеного метою управління фінансовими результатами діяльності підприємства, на нашу думку, є отримання ключових параметрів, які дають об'єктивну та всебічну оцінку його фінансово-господарської діяльності і фінансового стану, дозволяють визначити не лише конкретні шляхи покращення організації фінансової роботи на підприємстві, але й забезпечити інвестиційну привабливість та конкурентоспроможність на ринку.

Комплекс дій щодо застосування процедур стратегічного управління фінансовими результатами підприємства повинен розроблятися не тільки на основі оцінки поточного стану підприємств (експрес-діагностика та (або) комплексна діагностика), але й враховувати перспективи їхнього подальшого розвитку. Так, вітчизняними підприємствами для дослідження перспектив розвитку підприємницької діяльності використовується метод оцінки рівноваги підприємств, його життєздатності за певний проміжок часу.

Цей метод засновано на основі побудови матриць фінансової рівноваги, вперше застосовано французькими фахівцями Ж. Франшоне, І. Романе [2, с. 185].

Метод полягає у розрахунку таких узагальнюючих показників підприємства: результат господарської діяльності (РГД),

результат фінансової діяльності (РФД), результат господарсько–фінансової діяльності (РГФД).

При цьому варто зазначити, що інтерпретація отриманих результатів не відповідає чітко математичним законам, є більш логічною, ніж математичною. Тобто для оцінки показника як нульового допускаються відхилення від нульової позначки у сторону як збільшення, так і зменшення за умови незначної вагомості розрахованого значення для конкретного підприємства з урахуванням масштабів його діяльності.

У загальному вигляді матрицю фінансової рівноваги, що допомагає здійснити вибір подальшої стратегії керівництву (менеджерам) машинобудівного підприємства, представлено на рис. 1 [3].

	РФД < 0 (гальмування)	РФД = 0 (стабілізація)	РФД > 0 (зростання)
РГД > 0 (повільне зростання)	1. РФГД = 0 «батько родини»	4. РФГД > 0 «рантьє» $РФГД_{2016} = 0,095 > 0$ $РФГД_{2017} = 0,170 > 0$	6. РФГД > 0 «холдинг»
РГД = 0	7. РФГД < 0 «епізодичний дефіцит»	2. РФГД = 0 «стійка рівновага»	5. РФГД > 0 «атака»
РГД < 0	9. РФГД < 0 «криза»	8. РФГД < 0 «дилема»	3. РФГД = 0 «нестійка рівновага»

Рисунок 1 – Матриця фінансової рівноваги машинобудівного підприємства (станом на кінець 2016–2017 років) [3]

Практичне призначення аналітичної характеристики побудованої матриці фінансових стратегій полягає у обгрунтуванні вибору подальшої стратегії керівництву. Її застосування дозволяє провести ретельну фінансово-економічну та організаційно–технічну діагностику, віднайти невирішені пріоритетні проблеми подальшого розвитку підприємства та визначити вектор підвищення його конкурентоспроможності підприємства.

Представлені на рис. 1 результати свідчать, що протягом 2016–2017 років позиція машинобудівного підприємства у матриці фінансових стратегій відповідала квадранту 4 «Рантьє», тобто у розпорядженні підприємства були вільні кошти. При цьому, варто звернути увагу на динаміку ключових показників та зміну позиції підприємства в межах квадранта. Адже тенден-

ція зміни результату від господарської діяльності є негативною, тобто можна стверджувати, що керівництво підприємства надає перевагу використанню власних коштів для фінансування його розвитку, тобто дотримується принципу самофінансування.

Обсяг результату від фінансової діяльності є близьким до нуля, тобто позикові кошти для фінансування розвитку підприємства практично не залучалися, що також можна пояснити достатністю власного капіталу. У такій ситуації спостерігається мінімізація рівня фінансової залежності підприємства, що в загальному випадку позитивно характеризує стан підприємства з точки зору ризику втрати фінансової стабільності.

З іншого боку, за мінімального залучення позикових коштів, відповідно до ефекту фінансового важеля, зменшується рентабельність власних коштів, тобто в такій ситуації ефективність політики управління структурою капіталу підприємства значно знижується. Тому подальша відмова від використання позикових ресурсів була б необґрунтованою.

Список використаних джерел

1. Руснак Л. Р. Напрями удосконалення управління фінансовими показниками діяльності підприємств [Електронний ресурс] / Руснак Л. Р. – Режим доступу: http://www.confcontact.com/2008dec/6_rusnak.php. – Назва з екрана.
2. Конкурентоспроможність підприємства: оцінка рівня та напрями підвищення : монографія / за заг. ред. О. Г. Янкового. – Одеса : Атлант, 2013. – 470 с.
3. Офіційний сайт ПрАТ «Хорольський механічний завод» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://mehzavod.com.ua/ua/aktsioneram/ – Назва з екрана.

РОЛЬ МАРЖИНАЛЬНОГО АНАЛИЗА В УПРАВЛЕНИИ ОРГАНИЗАЦИЕЙ

Ю. О. Игошина, *специальность Финансы и кредит, студент группы Фп-21з.*

Н. В. Ковалева, *к. э. н., доцент, доцент кафедры бухгалтерского учета и финансового менеджмента в отраслях народного хозяйства – научный руководитель*

Белорусский торгово-экономический университет потребительской кооперации, г. Гомель, Республика Беларусь

Снижение себестоимости продукции приобретает особую важность. Наряду с повышением качества продукции, умень-

шение затрат на производство во многом определяет конкурентоспособность организации, устойчивость ее финансового состояния, платежеспособность и кредитоспособность как субъекта хозяйствования и ее выживаемость в рыночной среде. Поэтому поиск путей снижения себестоимости становиться главной задачей любой организации, решить которую важно, четко представляя состав затрат, включаемых в себестоимость и их классификацию. Выраженные в денежной форме затраты на производство и реализацию продукции составляют ее себестоимость. В условиях различных форм развития экономики себестоимость продукции является важнейшим показателем производственно-хозяйственной деятельности организаций.

Получение наибольшего эффекта с наименьшими расходами, экономия трудовых, материальных и финансовых ресурсов зависят от того, как решает организация вопросы снижения себестоимости продукции.

Большую роль в обосновании управленческих решений в бизнесе играет маржинальный (предельный) анализ, методика которого базируется на изучении соотношения между тремя группами важнейших экономических показателей: «издержки – объем производства (реализации) продукции – прибыль» и прогнозировании критической и оптимальной величины каждого из этих показателей при заданном значении других. Данный метод управленческих расчетов называют также анализом безубыточности или содействия доходу.

Маржинальный анализ себестоимости продукции позволяет точнее измерить влияние факторов на изменение уровня себестоимости продукции, прибыли и рентабельности и на этой основе вырабатывать более эффективную политику управления затратами и финансовыми результатами.

Себестоимость продукции при маржинальном методе учета затрат калькулируется лишь по переменным затратам, а постоянные затраты относятся непосредственно на финансовые результаты того периода, в котором возникают. Поэтому они называются затратами периода.

Маржинальный анализ в управлении служит поиску наиболее выгодных комбинаций между переменными затратами на единицу продукции, постоянными затратами, ценой и объемом

продаж. Поэтому этот анализ невозможен без разделения затрат на постоянные и переменные.

Маржинальный анализ в управлении (анализ безубыточности) позволяет:

– более точно исчислять влияние факторов на изменение себестоимости продукции (услуг), суммы прибыли, уровня рентабельности и на этой основе более эффективно управлять процессом формирования и прогнозирования себестоимости и финансовых результатов;

– определять критические уровни объема продаж, переменных затрат на единицу продукции, постоянных затрат, цены при заданной величине соответствующих факторов;

– установить зону безопасности (безубыточности) организации и оценивать степень ее чувствительности к изменению внешних и внутренних факторов;

– исчислить необходимый объем продаж для получения заданной величины прибыли;

– обосновать наиболее оптимальный вариант управленческих решений, касающихся изменения производственной мощности, ассортимента продукции, ценовой политики, вариантов оборудования, технологии производства, приобретения комплектующих деталей и др., с целью минимизации затрат и увеличения прибыли.

Таким образом, методика маржинального анализа, основанная на делении затрат на постоянные и переменные, имеет очень большое значение в анализе, планировании и прогнозировании себестоимости продукции. Внедрение ее в отечественных организациях позволит более эффективно управлять процессом формирования себестоимости и финансовых результатов на микроуровне.

Список использованных источников

1. Круглов Д. И. Бюджетирование как управленческая технология и ее составные части [Электронный ресурс] / Д. И. Круглов // Вычислительная правовая система «Бизнес-Инфо» / ООО «Главный бухгалтер-Инфо». – Мн., 2017.

СРАВНИТЕЛЬНАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА РОЗНИЧНЫХ ПРОДУКТОВ БЕЛОРУССКИХ БАНКОВ

Е. А. Ковалёва, *специальность Финансы и кредит, студент группы ФК-31.*
Т. А. Шердакова, *ст. преподаватель кафедры Финансы и кредит – научный руководитель.*
Гомельский государственный университет имени Франциска Скорины, г. Гомель, Республика Беларусь

Развитие розничного бизнеса – одно из ключевых направлений деятельности многих банков, поскольку содействует устойчивому росту ресурсной базы, выступает стабильным источником получения доходов, сопряжено с относительно меньшими рисками для банков, а также ведет не только к достижению значимого социально-экономического эффекта, но и способствует повышению эффективности банковской системы в целом.

Совершенствование розничных банковских услуг является одной из важных позитивных тенденций развития банковской системы Республики Беларусь. С одной стороны, розничный бизнес показывает, как развивается экономический потенциал страны, с другой, – розничный банковский бизнес способствует развитию экономики через предоставление населению финансовых ресурсов в виде кредитов, приема средств во вклады (депозиты), предложения услуг по расчетно-кассовым операциям, включая расчетные операции с использованием различных инструментов, услуги по валютно-обменным операциям, операциям с драгоценными металлами и драгоценными камнями, с ценными бумагами, консультационно-информационные услуги и др.

Успех банка на розничном рынке – результат политики (маркетинговой, процентной, тарифной, региональной, в области рисков), основанной на расширении спектра услуг и повышении их качества, персональном подходе к каждому клиенту, развитии новых высокотехнологичных продуктов и совершенствовании бизнес-процессов, дистанционных технологий управления финансами [1].

Стратегическими целями развития рынка розничных банковских услуг в Республике Беларусь являются:

– достижение уровня обслуживания, позволяющего максимально удовлетворять потребности физических лиц в банковских услугах;

– приближение параметров розничных банковских услуг в республике к уровню развитых стран.

В 2016–2018 гг. развитие розничного бизнеса банковской системы продолжилось по следующим направлениям: разработка новых и совершенствование действующих линеек банковских продуктов, внедрение в практику работы принципов комплексного обслуживания розничных клиентов, развитие удаленных каналов обслуживания, совершенствование технологий предоставления розничных банковских услуг, оптимизация и развитие сети структурных подразделений, повышение качества и культуры обслуживания населения.

Чтобы сделать вывод о розничной продуктовой линейке белорусских банков, мы провели сравнительный анализ предоставляемых банковских продуктов для розничных клиентов на примере трех банков, различных по своей доле в банковской системе страны: ОАО «АСБ Беларусбанк», ОАО «Технобанк» и ОАО «Статусбанк». Рейтинг рассмотренных банков согласно бухгалтерской отчетности за третий квартал 2018 года сложился следующий (табл. 1) [2].

Таблица 1 – Рейтинг банков

Название	Активы, тыс. руб.	Депозиты клиентов, тыс. руб.	Кредиты клиентам, тыс. руб.	Уставный фонд, тыс. руб.
ОАО «АСБ Беларусбанк»	28 303 558	18 368 816	18 701 269	2 669 093
ОАО «Технобанк»	535 450	370 328	320 120	11 348
ОАО «Статусбанк»	117 984	56 256	72 124	43 000

Проанализировав розничные продукты, предоставленные на официальных сайтах этих банков, мы составили сравнительную таблицу, отметив наличие или отсутствие банковских продуктов для розничных клиентов [3–5].

Кроме представленной в табл. 2 розничной продуктовой линейки, у каждого из рассмотренных банков есть своя система

Интернет-банкинга, выбор оптимального для клиента кредита или депозита через официальный сайт, а так же предоставление кредита или депозита онлайн.

Таблица 2 – Розничные продукты белорусских банков

Виды розничных продуктов	Беларусбанк	Технобанк	Статусбанк
Эмиссия платежных карточек	+	+	–
Потребительское кредитование	+	+	+
Кредит на недвижимость	+	+	–
Льготное кредитование	+	–	–
Лизинг	+	–	–
Вклады в бел.руб.	+	+	+
Вклады в иностр. валюте	+	+	+
Страхование	+	+	–
Денежные переводы	+	+	+
Валютно-обменные операции	+	+	+

В итоге, можно сделать вывод, что каждый из этих банков предоставляет в основном типичные розничные банковские продукты. Среди рассмотренных банков лидером по разработке новых и совершенствованию старых продуктов является ОАО «АСБ Беларусбанк». Таким образом, чем крупнее банк, тем больше набор продуктов для клиентов и больше возможностей для совершенствования имеющихся и разработки новых банковских продуктов.

Список использованных источников

1. Ханцевич А. Г. Состояние розничного бизнеса в банках Республики Беларусь / А. Г. Ханцевич // Молодой ученый. – 2015. – № 15 (95), ч. 4. – С. 427–430.
2. Официальный сайт Национального Банка Республики Беларусь [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.nbrb.by/system/Banks/FinancialPosition/BalanceSheet/. – Дата доступа: 05.11.2018 г.
3. Официальный сайт ОАО «АСБ Беларусбанк» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://belarusbank.by/ru/fizicheskim_licam/. – Дата доступа: 05.11.2018.
4. Официальный сайт ОАО «Технобанк» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://tb.by/individuals/. – Дата доступа: 05.11.2018 г.

5. Официальный сайт ОАО «Статусбанк» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://stbank.by/private_client/. – Дата доступа: 05.11.2018 г.

ПРОБЛЕМЫ ФИНАНСИРОВАНИЯ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

К. К. Ковальчук, *Финансы и кредит, студентка группы ФК-21*
Л. В. Дергун, *к. э. н., доцент, доцент кафедры финансов и кредита – научный руководитель*
Гомельский государственный университет имени Франциска Скорины, г. Гомель, Республика Беларусь

Государственной Программой инновационного развития Республики Беларусь на 2016–2020 гг. поставлена задача обеспечения качественного роста национальной экономики, повышение ее конкурентоспособности с формированием высокотехнологичных секторов. Основные ожидаемые результаты реализации программы: формирование благоприятной среды для осуществления инновационной деятельности и создания развитого рынка научно-технической продукции; рост и диверсификация экспорта наукоемкой и высокотехнологичной продукции; инновационное развитие традиционных секторов национальной экономики и внедрение в них передовых технологий; закрепление позиций Республики Беларусь на рынках наукоемкой продукции [1]. Программой предусмотрена активизация инновационной деятельности в стране с достижением следующих целевых показателей в 2020 году: удельный вес инновационно активных организаций в общем числе организаций промышленности 26 % (21,6 % в 2017 г.); удельный вес отгруженной инновационной продукции в общем ее объеме 21,5 % (17,4 % в 2017 г.); доля экспорта наукоемкой и высокотехнологичной продукции в общем объеме белорусского экспорта 33,0 % (31,9 % в 2017 г.) [2].

Формирование благоприятных экономических условий для инновационного развития в стране требует совершенствования системы финансирования научно-технической и инновационной деятельности. В 2017 г. внутренние затраты на научные исследования и разработки увеличились на 24 % по сравнению с 2016 г., а затраты на технологические инновации выросли на 57,8 %. Изменения, произошедшие в структуре финансирования данных затрат, характеризуются увеличением доли собственных

источников финансирования внутренних затрат на научные исследования и разработки до 31,5 % в 2017 г., что произошло на фоне сокращения бюджетного финансирования (на 2,2 п.п.). Доля собственных средств при финансировании технологических инноваций также является превалирующей, однако в 2017 г. произошло ее снижение до 49,4 % (против 67,1 % в 2015 г.) [2]. Таким образом, можно констатировать, что инновационная активность отечественных организаций во многом ограничена возможностями самофинансирования, которые в свою очередь детерминированы их финансовым состоянием.

Текущее финансовое состояние организаций характеризуется следующими показателями. Выручка от реализации в январе-июле 2018 г. составила 124 млрд рублей, и по сравнению с январем-июлем 2017 г. увеличилась на 17,4 % в номинальном и на 4,7 % в реальном выражении. Чистая прибыль организаций за январь-июль 2018 г. составила 5 млрд рублей и по сравнению с январем-июлем 2017 г. увеличилась на 4,2 %. Рентабельность реализованной продукции в январе-августе 2018 г. была ниже по сравнению с январем-августом 2017 г. (10,5 % в 2017 г. против 9,5 % в 2018 г.), что свидетельствует о снижении эффективности производства и является отрицательной тенденцией. Достаточно высокой остаётся доля убыточных и низкорентабельных предприятий. Так на 1.08.2018 г. доля убыточных предприятий составила 17,4 %. В январе-июле 2018 г. рентабельными (по уровню рентабельности продаж) были 78,2 % предприятий; нерентабельными и низкорентабельных (с рентабельностью от 0 до 5 %) – 55,9 %; высокорентабельными (рентабельность более 20 %) – 8,8 %. В текущем периоде стоит проблема низкой платёжеспособности предприятий и увеличения кредитной задолженности субъектов хозяйствования. Так, на 1.08.2018 г. задолженность по кредитам и займам по сравнению с 01.01.2018 г. увеличилась на 4,7 %, доля просроченной задолженности составила 3,8 % [3]. Представленные данные свидетельствуют о невозможности генерирования достаточного объема собственных ресурсов для финансирования инноваций.

В сложившихся условиях важная роль в финансировании инновационной деятельности предприятий принадлежит банковскому кредитованию. Так за счет кредитных ресурсов в 2017 г. профинансировано 24,1 % технологических инноваций [2]. Основными тенденциями банковского кредитования в теку-

щем периоде являются: снижение спроса на кредиты в белорусских рублях и повышение в иностранной валюте у представителей малого и среднего бизнеса; снижение спроса на изменение срока погашения кредитов в национальной валюте у малого и среднего бизнеса; ужесточение требований к финансовому положению для всех категорий кредитополучателей; увеличение процентных ставок в национальной валюте для представителей бизнеса [4]. Таким образом, существенно ухудшились условия кредитования для субъектов малого и среднего бизнеса, которые можно рассматривать в качестве потенциальных реципиентов инвестиций в инновации. В данной ситуации требуется смещение акцентов с банковских кредитов, являющихся доминирующим источником заемного финансирования для субъектов хозяйствования, и использование возможностей, предоставляемых рынком ценных бумаг в расширении доступа инвесторов к инструментам долгосрочного финансирования. Кроме того в целях создания благоприятных условий для финансирования инновационного развития Республики Беларусь необходимо совершенствование действующего в стране механизма венчурного финансирования, в том числе путем учреждения совместных с зарубежными организациями венчурных организаций; внедрения практики долевого участия организаций Республики Беларусь в финансировании венчурных проектов; расширение практики предоставления инновационных ваучеров и грантов для физических лиц и субъектов малого предпринимательства при реализации инновационных проектов и др.

Список использованных источников

1. Об утверждении Государственной программы инновационного развития Республики Беларусь на 2016–2020 годы [Электронный ресурс] : Указ Президента Респ. Беларусь от 31 января 2017 г. № 31 // Режим доступа: http://etalonline.by. – Дата доступа: 05.11.2018.
2. Наука и инновационная деятельность в Республике Беларусь в 2017 году // Нац. стат. ком. Респ. Беларусь : редкол.: И. В. Медведева [и др.]. – Минск, 2018. – 134 с.
3. Финансы [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.belstat.gov.by/ofitsialnaya-statistika/makroekonomika-i-okruzhayushchaya-sreda/finansy/Дата доступа : 25.09.2018.
4. Мониторинг условий банковского кредитования: аналитическое обозрение [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.nbrb.by/publications/CreditsMonitoring/. – Дата доступа: 25.10.2018.

РЕСУРСНАЯ БАЗА БАНКОВСКОГО СЕКТОРА РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ И ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ ЕЕ УВЕЛИЧЕНИЯ

М. В. Козлова, *специальность Финансы и кредит, студентка группы Ф-31*
Т. И. Иванова, *ст. преподаватель кафедры финансов и кредита – научный руководитель*
Гомельский государственный университет имени Франциска Скорины, г. Гомель, Республика Беларусь

Наличие необходимых финансовых ресурсов является определяющим условием существования, развития и эффективного функционирования банковской системы. Ресурсы банка по способу формирования можно разделить на собственные и привлеченные.

В мировой практике основу деятельности банка составляют собственные средства, так как они обеспечивают банку, как юридическому лицу, экономическую самостоятельность, являются резервом ресурсов, а также определяют масштабы деятельности. Привлеченные средства, как правило, составляют около 70–80 % всей ресурсной базы банка, а на долю собственных средств приходится от 20 до 30 % [1].

Собственный капитал белорусских банков стабильно растет и за 2017 год он увеличился на 11,6 % – с 8 459, млн руб. до 9441,3 млн руб. [2].

Однако банки работают не только на собственном капитале, но и за счёт привлечённых средств, которые по характеру образования можно классифицировать на средства, полученные от клиентов банка, и заимствованные в банковском секторе. Основная часть банковских ресурсов, как известно, образуется в процессе проведения депозитных операций, от эффективной и правильной организации которых зависит, в конечном счете, устойчивость функционирования любой кредитной организации.

Основную долю привлеченных средств белорусских банков (около 70 %) формируют депозитные ресурсы, а меньшую – недепозитные источники. Привлеченные средства банка – это средства, не принадлежащие банку, но временно участвующие в его обороте в качестве источников активных операций.

Соотношение собственных и привлеченных средств банковского сектора Республики Беларусь представлено в табл. 1 [3].

Таблица 1 – Соотношение собственных и привлеченных средств банков Республики Беларусь за 2017 г.

Показатели	На 01.01.2017		На 01.01.2018		Темп роста, %
	сумма, млн руб.	уд. вес, %	сумма, млн руб.	уд. вес, %	
Собственные средства	8 459,6	11,6	9 441,3	12,4	111,6
Привлеченные средства	64 467,0	88,4	66 679,6	87,6	103,4
Итого	72 926,6	100	76 120,9	100	104,4

Следовательно, наибольший удельный вес в структуре банковских ресурсов занимают привлеченные средства (более 80 %). Их сумма за рассматриваемый период выросла на 3,4 % и составила 66 679,6 млн руб., однако наблюдается снижение их доли в структуре ресурсов, что обусловлено увеличением объема собственных средств. В структуре привлеченных средств преобладают депозиты, причем их доля только за 2017 год увеличилась с 69,4 % до 71,1 %. Более 88 % депозитов в национальной валюте сформировано юридическими лицами. Обратная ситуация складывается со структурой депозитов в СКВ, более 60 % которых сформировано физическими лицами. Однако в последнее время наметилась тенденция снижения этого показателя на 8,1 п. п. за 2017 год – с 68,5 % до 60,4 % [2].

Данная тенденция связана с политикой дедоллоризации белорусской экономики. Причиной уменьшения доли средств в национальной валюте физических лиц явилось снижение доверия населения к белорусскому рублю и банковской системе в целом, а также усиление процесса трансформации сбережений из национальной валюты в иностранную валюту.

Банкам Республики Беларусь необходимо наращивать свой ресурсный потенциал: привлекать новых клиентов, которые ранее не прибегали к услугам данного банка, и «удерживать» уже имеющихся. Для этого необходимо:

– повышать уровень финансовой грамотности населения. Некоторая часть населения страны не доверяет банковской системе, предпочитая хранить свои сбережения дома;

– не привязываться к определенному кругу клиентов. Банкам необходимо постоянно расширять рынки сбыта банковских продуктов и круг своих клиентов;

– больше уделять внимания вопросам поддержания ликвидности: максимально сбалансировать соответствующие категории активов и пассивов;

– повышать доверие населения к национальной валюте;

– по новым безотзывным вкладам предложить клиентам более высокий процент;

– продавать мультивалютную карточку по льготной цене в момент оформления отзывного вклада;

– пересмотреть в сторону уменьшения комиссию за открытие вкладных (депозитных) рублевого и валютного счетов.

Список использованных источников

1. Ханкевич А. В. Формирование ресурсной базы коммерческих банков: от привлечения депозитов до IPO / А. В. Ханкевич // Экономика и управление. – 2013. – № 1. – С. 74.
2. Бюллетень банковской статистики. Ежегодник (2008–2017) [Электронный ресурс] / Национальный банк Республики Беларусь. – Режим доступа: http://www.nbrb.by/Publications/bulletinYearBook/Statistics_Bulletin_Yearbook_2017.pdf. – Дата доступа: 26.10.2018.
3. Информационный сборник «Банковский сектор Республики Беларусь. Краткая характеристика устойчивости функционирования» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.nbrb.by/Publications/banksector/bs_20180401.pdf. – Дата доступа: 26.10.2018.

ВЗАИМОСВЯЗЬ ДЕПОЗИТНОЙ БАЗЫ И ТРЕБОВАНИЙ БЕЛОРУССКИХ БАНКОВ К ЭКОНОМИКЕ

Е. П. Косицына, *специальность Финансы и кредит, студентка группы ФК-31*

Л. В. Федосенко, *к. э. н., доцент, доцент кафедры финансов и кредита – научный руководитель*

Гомельский государственный университет имени Франциска Скорины, г. Гомель, Республика Беларусь

Банки для осуществления своей деятельности должны располагать определенной суммой средств – ресурсами. В деятельности банков ресурсная база имеет первостепенное значение, так как процессы образования ресурсов и их размещение

находятся в тесной взаимосвязи. Основную часть ресурсов банка (до 90 %) составляют привлеченные средства, и основная доля приходится именно на депозиты, которые затем размещают, удовлетворяя потребности предприятий, организаций, населения, нуждающихся в денежных ресурсах. Средства клиентов и составляют основную часть всех обязательств банков. По данным независимых экспертов для развития отечественной экономики требуется, по самым скромным подсчетам, от 5 до 6 млрд. белорусских рублей в год и этот показатель имеет тенденцию роста. Требуемые средства предполагается брать у кредитно-финансовых институтов, включая банки, прежде всего на внутреннем денежном рынке.

Следует констатировать, что за 2017 год депозиты физических лиц в национальной валюте выросли на 22,4 %, в то время, как вклады частных клиентов в инвалюте уменьшились на 0,6 %. В итоге банки «должны» населению 7,4 млрд долларов. Относительно депозитов юридических лиц, рублевые вклады выросли на 34,2 %, а в инвалюте увеличились на 34,8 % и достигли 4,3 млрд долларов [1].

Доля вкладов юридических лиц, в общем объёме привлеченных средств, преобладала над долей вкладов физических лиц и индивидуальных предпринимателей (рис. 1). Такая тенденция положительна для банковского сектора Республики Беларусь, так как депозиты юридических лиц наиболее привлекательны для банков, прежде всего своей стоимостью и объёмами.

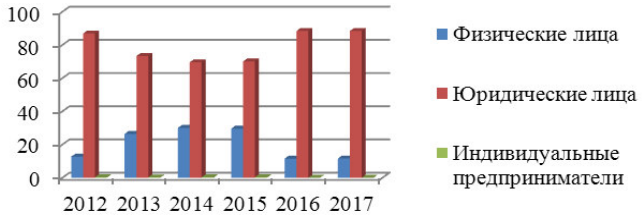

Рисунок 1 – Динамика вкладов физических, юридических лиц и индивидуальных предпринимателей в общей сумме привлеченных средств в национальной валюте в 2012–2017 гг. [2]

В структуре пассивов банков по состоянию на 1 сентября 2018 года по сравнению с аналогичным периодом 2017 года

наблюдалось увеличение доли средств субъектов хозяйствования-резидентов (1,3 %), средств органов государственного управления (0,9 %), средств физических лиц (0,5). В то же время уменьшилась доля средств банковской системы и нерезидентов [3].

В то же время активы белорусских банков увеличились за данный период на 3,4 %. Наибольшая доля (65 %) активов белорусских банков приходится на требования к экономике, другими словами – кредиты, выданные юридическим и физическим лицам. Кредиты субъектам хозяйствования за 2017 год выросли незначительно, лишь на 7,7 %, а кредиты населению увеличились за анализируемый период на 76 % [4].

Тенденция данного периода была негативной, на наш взгляд, так как ресурсная база должна обслуживать, в первую очередь, реальный сектор экономики страны, который создает ВВП и имеет целевые установки по его наращиванию к 2025 году в $ 100 млрд, в то время как в 2017 году данный результирующий показатель составлял $ 54,4 млрд.

Такая глобальная целевая установка предполагает значительное наращивание обеспечения национальной экономики деньгами со стороны кредитных институтов, с целью наращивания инвестиционной активности субъектов хозяйствования. Ситуация медленно менялась и в августе 2018 года требования белорусских банков и ОАО «Банк развития Республики Беларусь» к экономике увеличились на 1 430,6 млн рублей, или на 3 процента. В структуре активов банков на 1 сентября 2018 г. относительно 1 сентября 2017 г. отмечается рост доли требований к субъектам хозяйствования-резидентам (1,7 %), к физическим лицам (3 %) и нерезидентам (0,9 %).

Таким образом, можно констатировать, что депозитный потенциал банков, как источника развития национальной экономики, невелик, медленно наращивается и требует новых подходов в депозитной политике. Банкам страны требуется нарастить требования к экономике, прежде всего субъектам хозяйствования, от работы которых зависит выполнение поставленных задач роста ВВП.

Список использованных источников

1. Рейтинг банков по объемам и динамике привлечения депозитов за 2017 год. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://infobank.by/

rejting-bankov-po-obyemam-i-dinamike-privlecheniya-depozitov-za-2017-god/]. – Дата доступа: 22.10.2018.
2. Бюллетень банковской статистики [Электронный ресурс] / Национальный банк Республики Беларусь. – 2017. – № 12. – Режим доступа: http://www.nbrb.by/publications/bulletin/Stat_Bulletin_2017_12.pdf. – Дата доступа: 17.10.2018.
3. Основные тенденции в экономике и денежно-кредитной сфере Республики Беларусь. Аналитическое обозрение с январь-август 2018 г. [Электронный ресурс] – Режим доступа: https://www.nbrb.by/publications/ectendencies. – Дата доступа: 19.10.2018].
4. Рейтинг банков Беларуси по активам и выданным кредитам за 2017 год [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://infobank.by/rejting-bankov-belarusi-po-aktivam-i-vydannym-kreditam-za-2017-god/]. – Дата доступа: 23.10.2018.

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ СИСТЕМЫ СОЦИАЛЬНОЙ ЗАЩИТЫ НАСЕЛЕНИЯ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ

Е. М. Куркова, *специальность Финансы и кредит, студент группы Фп-213*
Н. В. Ковалева, *к. э. н., доцент – научный руководитель*
Белорусский торгово-экономический университет потребительской кооперации, г. Гомель, Республика Беларусь

В Республике Беларусь государственное социальное страхование представляет собой систему пенсий, пособий и других выплат ее гражданам за счет средств государственных внебюджетных фондов социального страхования в случаях, предусмотренных законодательством.

Особое значение приобретает поиск оптимальной модели финансового обеспечения системы пенсий и пособий, которая учитывала бы международные принципы и нормы, гарантировала качественно новый уровень пенсионирования и активацию страховых признаков системы.

Целью такой работы является построение модели финансового обеспечения системы пенсионного и социального страхования, соответствующей современным рыночным условиям, которая должна обеспечивать:

– сочетание солидарности обязательств и индивидуального накопления в пенсионной системе с существенным преобладанием последнего;

– равенство страхового тарифа для всех плательщиков взносов;

– возвратность пенсионных и других страховых платежей по замкнутой траектории;

– индивидуальный учет не только уплаченных взносов, но и полученных страховых выплат;

– целевое использование страховых взносов на выплату пенсий;

– консервацию (сбережение) страховых взносов на индивидуальных счетах застрахованных;

– прямую зависимость размера пенсии от трудового (страхового) вклада застрахованных лиц.

Успешное развитие современной экономики невозможно без поворота к нуждам и потребностям человека. При переходе государства к рынку коренным образом меняются социально-экономические отношения, изменяются и условия жизни людей. Адаптация к ним значительной части населения проходит с большими социальными издержками.

Для Республики Беларусь вопрос социальной политики, политики социальных гарантий и защиты, политики регулирования доходов населения является как никогда актуальным. Согласно Конституции наше государство имеет статус социального, что подразумевает высокие социальные расходы государства на нужды общества.

В современных условиях набирает силу процесс старения населения, который воздействует на состав рабочей силы, структуру производства, потребления и особенно на социальное обеспечение и здравоохранение, так как влечет за собой значительный рост расходов на пенсии, медицинское обслуживание, специальные службы по уходу за престарелыми и т. п.

Увеличивается число неполных семей, что предполагает совершенствование социального законодательства в части гарантий дохода, ухода за малолетними детьми, занятости и профессионального обучения женщин из неполных семей, чтобы они могли сочетать работу с семейными обязанностями.

При этом следует иметь ввиду, что спад производства, перестройка многих отраслей народного хозяйства и ряд других факторов повлияли на ограничение средств государственного бюджета на социальные расходы. Всё это и определяет актуальность исследования вопросов социальной защиты населения.

Происходящие перемены в экономике, политике, духовной сфере Республики Беларусь повлекли за собой существенные перемены в системе социальной защиты населения. В республике складывается обновленная национальная модель социальной защиты, направленная на гуманизацию и стабилизацию социальных отношений. Появились новые формы работы с различными группами населения, стали разворачиваться негосударственные формы социальной помощи, обозначилась социальная направленность всей государственной политики, осуществляется принцип помощи и т. д. В республике идет поиск наиболее эффективных организационно-управленческих построений системы социальной защиты, совершенствуется деятельность ее структурных подразделений, разворачивается подготовка профессиональных кадров социальной сферы. В Республике Беларусь приоритетной в области социальной защиты является борьба с бедностью, в силу чего социальная защита населения направлена, в первую очередь, на поддержку преимущественно нетрудоспособных и малообеспеченных граждан.

Важным направлением в системе социальной защиты населения является пенсионное обеспечение. Совершенствование пенсионной системы должно быть направлено в сторону повышения уровня жизни нетрудоспособных граждан и граждан пенсионного возраста на основании сочетания обязательного и дополнительного добровольного пенсионного страхования, накопительных и распределительных механизмов финансирования.

В целях реформирования пенсионной системы Республики Беларусь целесообразно следующее:

1) пенсионная система должна быть основана на накопительном механизме;

2) создание многоуровневой пенсионной системы, сочетающей в себе как распределительные, так и накопительные механизмы (в т. ч. создание системы условно-накопительных счетов);

3) введение профессиональной отдельной пенсионной системы, которая поможет расширить возможности для тех, кто реально утратил трудоспособность в силу старости или инвалидности;

4) стимулировать добровольный выход на пенсию. В этом случае у государства появляется дополнительный инструмент в регулировании рынка труда. Либо стимулировать работника

продолжать трудовую деятельность, при дефиците рабочей силы в стране, либо стимулировать к выходу на пенсию, при определенном уровне безработицы в стране.

Осуществление всех выше перечисленных мер должно будет обеспечивать современный подход, достойный уровень пенсионного обеспечения, высокую степень гарантии и свободу принятия решений со стороны граждан.

Список использованных источников

1. Конституция Республики Беларусь 1994 года (с изменениями и дополнениями, принятыми на республиканских референдумах 24 ноября 1996 г. и 17 октября 2004 г.). – Минск : Амалфея, 2005. – 48 с.
2. О Фонде социальной защиты населения Министерства труда и социальной защиты : Указ Президента Респ. Беларусь от 16 янв. 2009 г. № 40 (в ред. указа Президента Респ. Беларусь от 14 март. 2013 г., № 128) // Консультант Плюс : Беларусь. Технология 3000 / ООО «ЮрСпектр». – Мн., 2013
3. Положение о Фонде социальной защиты населения Министерства труда и социальной защиты Республики Беларусь : утв. Указом Президента Республики Беларусь 16 янв. 2009 № 40 // Консультант Плюс: Беларусь. Технология 3000 / ООО «ЮрСпектр». – Минск, 2016.

УПРАВЛЕНИЕ ПРИБЫЛЬЮ ОРГАНИЗАЦИИ

М. В. Лакизо, *специальность Финансы и кредит, студент магистратуры группы Фп-21з*
Ю. Ю. Сидоренко, *к. э. н., доцент – научный руководитель*
Белорусский торгово-экономический университет потребительской кооперации, г. Гомель, Республика Беларусь

Деятельность предприятия в условиях рыночной экономики зависит от множества факторов. Такие факторы, как повышенные требования потребителей к качеству выпускаемой продукции, финансовая нестабильность отражаются на деятельности предприятия. В данных условиях предприятие должно быстро и эффективно реагировать на изменение рыночной ситуации и принимать необходимые оптимальные решения в области планирования и управления собственной прибылью.

Основной и главной целью предприятия является получение прибыли. Также, она является важнейшей экономической кате-

горией. Прибыль предприятие получает только в том случае, если оно производит продукцию или услуги, которые удовлетворяют потребности покупателей. Из этого следует, что прибыль является не только целью производства, но и показывает результат его деятельности, т. к. успех деятельности любого предприятия зависит от того, насколько эффективно оно управляет прибылью.

Согласно исследованиям многих экономистов, управление прибылью определяется как процесс принятия соответствующих управленческих решений, не отражая того, что к процессу управления прибылью необходимо подходить как к системе.

Управление прибылью с точки зрения системного подхода – сложная многоуровневая система. Она включающая такие подсистемы: планирования прибыли, анализа прибыли, прогнозирования прибыли, контроля.

Каждая из этих подсистем имеет свои конкретные цели и задачи. Также, все эти подсистемы находится под влиянием других. А именно, объёмы прибыли, сформированного на первом этапе, определяют направления его распределения.

Чем больше прибыль предприятия, тем больше задач экономического, технического, социального плана она может решить, распределив средства по определенным направлениям использования. Также, эффективность использования влияет на будущие возможности по увеличению прибыли на этапе её формирования. Системный подход к управлению прибылью предполагает изучение способов организации подсистем в единое целое и влияние процессов функционирования системы в целом на отдельные её звенья.

Главной целью управления прибылью является обеспечение максимизации благосостояния собственников предприятия в текущем и перспективном периоде. Эта главная цель обязана обеспечивать одновременно совмещение интересов собственников с интересами государства и персонала предприятия.

Стратегическая ориентация системы управления прибылью определяется в рассмотрении перспективных ориентиров деятельности предприятия на основе анализа, оценки и прогнозирования состояния рыночной среды, определения уровня получаемой прибыли и возможностей управления ею с целью её оптимизации. Одним из основных элементов управления прибылью является разработка альтернативных вариантов решения

тактических и стратегических задач, а также возможность моделирования альтернативных вариантов в концепции интегрированности управления прибылью с общей системой управления предприятием.

Система управления прибылью формируется в рамках предприятия, определяя те или иные управленческие решения. Ряд аспектов по формированию, распределению и использованию прибыли может регламентироваться требованиями устава, системой внутренних нормативов и требований, то есть целевой политикой управления прибылью.

Прибыль выполняет ряд функций: оценочную, стимулирующую и фискальную.

Оценочная функция проявляется в следующем: прибыль даёт оценку эффективности хозяйственной деятельности организации. Однако, в этом случае, для анализа деятельности нельзя использовать только показатель прибыли, необходим комплекс показателей, так как невозможно будет в полной мере изучить все аспекты эффективности. Прибыль отражает конечный результат деятельности предприятия. Стимулирующая функция прибыли проявляется в финансировании производственной деятельности и денежном поощрении работников предприятия. Каждый бизнесмен должен понимать, что рост доходов происходит только в том случае, если часть прибыли вложена в развитие компании. Фискальная функция означает, что прибыль является основным источником отчислений в бюджет государства и внебюджетные фонды. Эти отчисления поступают государству в виде налогов и направлены на финансирование основных функций, которые выполняет государство.

Далее рассмотрим методы управления прибылью на предприятии.

Существует несколько видов методов:

– экономические методы (побуждения);

– организационно-распорядительные методы (принуждения);

– социально-психологические методы (убеждения).

Экономические методы управления прибылью предприятия показывают, как система мероприятий, которая при помощи экономических рычагов и стимулов направляет деятельность компании в нужное для общества направление, тем самым, оказывая косвенное влияние на производство. Данная система

методов управления прибылью использует все хозяйственные рычаги: экономическое стимулирование, налоги, ценовую политику и т. д. Эти рычаги должны полностью охватывать объект управления, то есть использоваться комплексно и системно.

Организационно-распорядительные методы управления прибылью предприятия основываются на правах и ответственности людей. В данных методах предполагается использовать власть руководителей и ответственность подчиненных. В эти методы входят разные способы воздействия субъектом на объект при помощи влияния силы и власти – законов, инструкций, приказов, распоряжений и др. Они определяют права и обязанности каждого руководителя и подчиненного, а также каждого уровня и звена управления. Чтобы работа системы была наиболее результативной, необходимо выполнение двух условий: ответственность и согласованность прав на каждом уровне управления.

Социально-психологические методы управления прибылью на предприятии основываются на фундаменте нравственных ценностей общества, а так же на отношении к личности.

Объектами управления с помощью этих методов выступают: личностные характеристики работников; порядок организации труда; наличие и использование информационного обеспечения; порядок подбора, подготовки и переподготовки штатных единиц; сплоченность коллектива; система побуждения работников к эффективности выполнения труда.

При использовании данных методов оценке подлежат социально-психологический климат коллектива и его влияние на отдельных работников. Для оценки используют разные методы: анкетирование, психологические тесты, наблюдения и др. Также разрабатывают различные мероприятия, направленные на развитие социально-психологических отношений внутри коллектива.

Из выше сказанного следует, что прибыль является основной целью любой компании. Существование прибыли и есть результат предпринимательской деятельности предприятия, его искусства оптимально распределить используемые факторы производства и найти им правильное применение. На эффективное управление прибылью на предприятии влияет множество факторов, которые зависят как от самого предприятия в целом, так и от окружающей его внешней среды.

Список использованных источников

1. Голов Р. С. Экономика и управление на предприятии : учебник / Р. С. Голов, А. П. Агарков, В. Ю. Теплышев, Е. А. Ерохина. – Москва : Дашков и К, 2016. – 400 с.
2. Савицкая Г. В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия : учеб. пособие / Г. В. Савицкая. – Москва : Новое знание, 2016. – 688 с.
3. Фридман А. М. Финансы организации (предприятия) : учебник / А. М. Фридман. – Москва : Дашков и К, 2013. – 488 с.

ФИНАНСОВАЯ УСТОЙЧИВОСТЬ ОРГАНИЗАЦИИ И МЕТОДИЧЕСКИЙ ИНСТРУМЕНТАРИЙ ЕЁ ОЦЕНКИ

О. С. Моложавская, *специальность Финансы и кредит, магистрантка 1 курса*
Т. И. Иванова, *ст. преподаватель кафедры финансов и кредита – научный руководитель*
Гомельский государственный университет имени Франциска Скорины, г. Гомель, Республика Беларусь

Финансовая устойчивость коммерческой организации является одной из ключевых характеристик ее финансового состояния, представляя собой наиболее ёмкий показатель, отражающий степень безопасности вложения средств в бизнес. Финансовая устойчивость – это прежде всего степень независимости организации от заемных источников финансирования, степень обеспеченности активов организации собственными средствами.

К определению финансовой устойчивости в отечественной и зарубежной научной литературе существует множественность подходов. Однако несмотря на кажущееся на первый взгляд разнообразие точек зрения к определению финансовой устойчивости, можно констатировать, что все авторы понимают под финансовой устойчивостью:

1) финансовую стабильность;
2) грамотное управление финансовыми ресурсами;
3) возможность соблюдения платежной дисциплины.

Иными словами, финансово устойчивой можно назвать организацию, когда она функционирует на достаточно эффективном уровне и имеющихся у нее финансовых ресурсов достаточно для бесперебойного функционирования и своевременного выполнения своих обязательств перед кредиторами. Поэтому можно сказать, что внешним проявлением финансовой устойчи-

вости предприятия является ликвидность бизнеса (платежеспособность предприятия).

Финансовая устойчивость организации – это своего рода индикатор качества финансового менеджмента в организации, умение организации управлять своими финансовыми ресурсами, оставаться платежеспособной.

Таким образом, финансовую устойчивость организации можно определить, как результат системы отношений, возникающих в процессе кругооборота средств субъекта хозяйствования, а также источников этих средств, характеризующих на определенную дату наличие различных активов, размеры обязательств, способность субъекта хозяйствования функционировать и развиваться в изменяющейся среде, текущую и будущую возможность удовлетворять требования кредиторов, а также его инвестиционную привлекательность.

Для обеспечения финансовой устойчивости организация должна обладать гибкой структурой капитала, уметь организовывать его движение таким образом, чтобы обеспечить постоянное превышение доходов над расходами с целью сохранения платежеспособности и создания условий для самофинансирования.

При анализе финансовой устойчивости предприятия не существует каких-либо нормированных подходов. Владельцы предприятий, менеджеры, финансисты сами определяют критерии оценки финансовой устойчивости в зависимости от преследуемых целей [1, с. 444].

Наиболее широко в мировой и отечественной практике используются традиционные подходы, одним из которых является метод оценки финансовой устойчивости предприятия с использованием системы абсолютных показателей. К абсолютным показателям при оценке финансовой устойчивости предприятия относятся общая величина запасов и общая величина источников их формирования, на основе сопоставления которых определяется излишек или недостаток обеспеченности по каждому виду средств. Данный метод анализа финансовой устойчивости достаточно удобен, однако, он не объективен и позволяет выявить лишь только внешние стороны факторов, влияющих на финансовую устойчивость. Кроме того, этот подход противоречит методике расчета собственных оборотных средств, официально принятой в Республике Беларусь.

К традиционным методам оценки платежеспособности и финансовой устойчивости относится также и коэффициентный

метод. Финансовые коэффициенты определяются на основе структуры баланса каждого конкретного предприятия. Рассчитанные коэффициенты сопоставляются с их нормативными или рекомендуемыми значениями, что и составляет заключительный этап оценки. Кроме того, делаются попытки оценивать уровень коэффициентов в баллах, и затем эти баллы суммировать, находя, таким образом, рейтинг данного предприятия при сравнении его с другими предприятиями [2, с. 7].

Необходимо отметить, что не существует каких-то единых нормативных критериев для финансовых коэффициентов. Они зависят от многих факторов: отраслевой принадлежности предприятия, условий кредитования, сложившейся структуры источников средств, оборачиваемости оборотных средств, репутации предприятия и др. Поэтому приемлемость значений этих коэффициентов, оценка их динамики и направлений изменения могут быть установлены только в результате пространственно-временных сопоставлений для конкретного предприятия, а также сопоставлений по предприятиям одинаковой специализации. Общим универсальным правилом по отношению ко всем предприятиям является разумный рост доли заёмных средств и, наоборот, кредиторы отдают предпочтение предприятиям, где велика доля собственного капитала, т. е. выше уровень финансовой автономии.

Список использованных источников

1. Бернстайн Л. А. Анализ финансовой отчетности / Л. А. Бернстайн. – Москва : Финансы и статистика, 2002. – 444 с.
2. Ендовицкий Д. А. Системный подход к анализу финансовой устойчивости коммерческой организации / Д. А. Ендовицкий // Экономический анализ: теория и практика. – 2005. – № 6. – 7.

СОСТОЯНИЕ И ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ БАНКОВСКОГО МАРКЕТИНГА В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

М. Д. Назарова, *специальность Финансы и кредит, студентка группы ФК-31.*
Т. А. Шердакова, *ст. преподаватель кафедры финансов и кредита – научный руководитель.*
Гомельский государственный университет имени Франциска Скорины, г. Гомель, Республика Беларусь

Постепенное внедрение маркетинга в банковскую систему Республики Беларусь происходит параллельно процессу пере-

хода к рыночной системе всех структур и сфер хозяйствования. Данное обстоятельство придает еще большее значение маркетингу, который направлен как на активизацию банковской деятельности, так и на более высокие темпы формирования современной банковской системы, ориентированной на рынок, а значит, и на конечного потребителя, что в свою очередь содействует переходу к рыночной системе других хозяйствующих субъектов.

Преобразования в банковской сфере на данном этапе развития экономики республики Беларусь считаются наиболее завершенными. На сегодняшний день белорусские банки отвечают многим мировым нормам и стандартам. История развития банков в постсоветской Беларуси состоит из двух этапов и соответственно можно выделить и этапы развития банковского маркетинга.

Первый этап отличался отсутствием нормативно-правовой базы банковской деятельности, высокой скоростью обращения денег вследствие инфляции, низкой экономической культурой населения и многими другими признаками переходного периода. В эти годы образовывалось множество банков и других коммерческих структур. С одной стороны, из-за превышения спроса над предложением между ними практически не существовало конкуренции. Но с другой стороны, недоверие большинства населения банковской системе после распада системы советских сберегательных книжек и негативного опыта «МММ» [1]. Второй этап продолжается до сих пор и характеризуется противоположными процессами. Активно создается и совершенствуется нормативно-правовая база в сфере банковской системы, ужесточается контроль за состоянием банковской сферы страны, чтобы выжить банкам необходимо не только периодически производить увеличение уставного капитала, но и постоянно выпускать новые конкурентоспособные банковские продукты и услуги, чтобы заинтересовать и удержать клиентов. Привлечь клиентов и выжить в конкурентной борьбе могут только те банки, которые эффективно применяют комплекс маркетинга в своей работе.

Главной целью банковского маркетинга является постоянное привлечение новых клиентов. В развитых странах Европы банковскими услугами пользуются более 80 % домашних хозяйств.

В Беларуси эта цифра значительно ниже. В этой ситуации банкам следует обратить внимание на качество, условия и диверсификацию предлагаемых банками услуг. В странах Европы население пользуется более широким спектром банковских услуг, в то время как у нас из-за не очень высокой финансовой культуры населения и значительной доли пожилого населения, которое до сих пор помнит негативный опыт прошлых лет, это сводится к хранению денег на счетах и обслуживанию дебетовых карт [2].

Особое внимание маркетингу уделяется банками, развивающими международные связи. Некоторые банки стремятся создать и расширить сеть своих филиалов за рубежом, включая государства СНГ. Опыт показывает, что последнее направление маркетинга – весьма перспективное, открывает для белорусских рынков новые возможности, но и растет конкуренция на внутреннем рынке в связи с глобализационными процессами.

Эффективность маркетинговой деятельности оценивается критериями роста клиентской базы банка, а также объемом продуктовых портфелей. Подсчитывается количество потенциальных клиентов, позвонивших в банк, а также количество клиентов, воспользовавшихся услугами банка за определенный период.

Служба маркетинга банка принимает самое активное участие в разработке банковских продуктов. Важным этапом процесса создания продукта, его корректировки, адаптации является анализ рынка и предложений конкурентов, который ведет и контролирует служба маркетинга. Банки внедряют новые продукты и услуги исходя из предпочтений клиентов. Так, исходя из возрастной сегментации банком БелВЭБ были выпущены такие карты как «Студенческая» (кэшбэк в кафе, кино, торгово-развлекательные центры и т. д.), «Ледикард» (кэшбэк в ресторанах, салонах красоты, фитнес клубах, парикмахерских, спакомплексах и т. п.), «Автокард» (кэшбэк на СТО, автосервисах, заправках) [3]. Также важное значение имеет кто первый и на каких условиях применит новый банковский продукт или услугу. Общие тенденции 2017 года сохранятся и в 2018 году: продвигаются высокотехнологичные банковские продукты: интернет-банкинг, мобильный банкинг.

Список использованных источников

1. Банковский маркетинг и клиентинг [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://infobank.by/bankovskij-marketing-i-klienting/. – Дата доступа: 27.11.2018 г.
2. Основные тенденции в экономике и денежно-кредитной сфере Республики Беларусь. Аналитическое обозрение с январь-август 2018 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://www.nbrb.by/publications/EcTendencies/. – Дата доступа: 03.11.2018 г.
3. Комплексные продукты белорусских банков [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://infobank.by/infolinebigview/-kompleksnye-produkty-belorusskix-bankov/. – Дата доступа: 22.10.2018 г.

ПРОБЛЕМЫ КРЕДИТОВАНИЯ ФИЗИЧЕСКИХ ЛИЦ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

В. А. Пасечнюк, *специальность Финансы и кредит, студентка группы ФК-31*
Т. И. Иванова, *старший преподаватель кафедры финансов и кредита – научный руководитель*
Гомельский государственный университет имени Франциска Скорины, г. Гомель, Республика Беларусь

В настоящий момент Республика Беларусь столкнулась с проблемой закредитованности населения. Увеличение кредитования за период 2012–2016 гг. происходило постепенно, и только в 2017 году наметился резкий скачок. В целом же за анализируемый период объем кредитов увеличился в 2,9 раза – с 3 496,4 млн руб. до 6 299,6 млн руб. [1].

Наибольшую долю в кредитовании населения заняли потребительские кредиты, которые увеличились в 2017 году на 75 %, и составили на 1 января 2018 года 3,01 млрд руб. Важно констатировать, что рост объемов потребительского кредитования наибольшими темпами происходил во второй половине года, так как именно в это время активно происходило снижение ставки рефинансирования [2].

Снижение ставки рефинансирования Национального банка оказало влияние на уровень ставок по предоставляемым банками кредитам. Так, за 2017 г. ставка по кредитам на период до года снизилась с 19,3 % до 9,6 %, а на период свыше года – с 17,4 % до 11,4 % [3]. Данное снижение отразилось на спросе не

только на потребительские кредиты, но также и на кредиты на недвижимость.

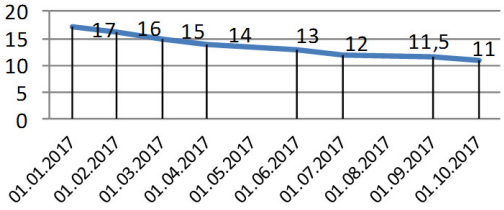

Рисунок 1 – Динамика ставки рефинансирования
в период 01.01.2017 г. – 01.10.2017 г. [3]

Увеличение спроса на потребительские кредиты можно оценивать с двух сторон: позитивной и негативной. Негативными сторонами, наряду с повышенными рисками невозвратности денежных средств для банков, является рост объема импорта. Так, за 2017 год импорт вырос на 17,2 %, или на 812.4 млн, долларов. Сложившаяся ситуация потребовала от Национального банка определенных мер регулирования, которые нашли отражение в Инструкции о порядке предоставления (размещения) денежных средств в форме кредита и их возврата. Данная инструкция устанавливает показатели кредитования, которые коммерческие банки обязаны соблюдать:

– показатель обеспеченности кредита, который характеризует соотношение кредита со стоимостью объекта недвижимости, принятого в качестве залога;

– показатель долговой нагрузки, характеризующий соотношение ежемесячного платежа, носящего кредитный характер, со среднемесячным доходом кредитополучателя.

Эти показатели позволят банкам снизить риски, связанные с возможностью невозврата кредита, а кредитополучателю более адекватно оценивать свои возможности. Так, ежемесячный платеж по потребительскому кредиту не должен превышать более 40 % от среднемесячного дохода физлица. Сумма кредитов на недвижимость не должна превышать 90 % стоимости приобретаемого жилья, но допускается выдача кредитов превышающих этот порог, если их объем не превышает 10 %. Указанные выше

показатели должны быть рассчитаны на стадии принятия решения о выдаче кредита [4].

Принятые меры, по мнению регулятора, должны были не только снизить риск невозвратности для банков, но и снизить темпы потребительского кредитования. Однако отложенный спрос многих лет и снизившаяся процентная ставка по кредитам продолжают «подогревать» спрос у физлиц на кредиты и существенного снижения в динамике не наблюдается. Так, на 1 сентября 2018 года задолженность по потребительским кредитам выросла на 3 883,1 млн рублей, на недвижимость – на 6 701,1 млн рублей.

Таким образом, Национальному Банку Республики Беларусь следует ввести более жесткие меры в отношении регулирования объемов выдаваемых кредитов населению. Иначе может произойти дальнейшее увеличение объемов импортируемых товаров, что в свою очередь приведет к вымыванию валюты из экономики и к еще большим экономическим проблемам в стране.

Список использованных источников

1. Бюллетень банковской статистики. Ежегодник (2008–2017) [Электронный ресурс] / Национальный Банк Республики Беларусь. – Режим доступа: http://www.nbrb.by/Publications/bulletinYearBook/Statistics_Bulletin_Yearbook_2017.pdf. – Дата доступа 25.10.2018.
2. Итоги 2017 года: задолженность жителей Беларуси перед банками [Электронный ресурс] / БелРынок. – Режим доступа: http://www.belrynok.by/2018/02/01/itogi-2017-goda-zadolzhennost-zhitelej-belarusi-pered-bankami-vyrosla-pochti-na-1-mlrd-usd/ – Дата доступа 23.10.2018.
3. Ставка Рефинансирования [Электронный Ресурс] / Национальный банк Республики Беларусь. – Режим доступа: http://www.nbrb.by/statistics/MonetaryPolicyInstruments/ RefinancingRate – Дата доступа 27.10.2018.
4. Постановление Правления Национального банка Республики Беларусь «О внесении дополнения в Инструкцию о порядке предоставления (размещения) банками денежных средств в форме кредита и их возврата» [Электронный Ресурс] / Национальный банк Республики Беларусь. – Режим доступа: http://www.nbrb.by/Legislation/documents/PP149_18.pdf. – Дата доступа 28.10.2018.

РАСЧЕТ СТРАХОВОГО ТАРИФА ПО НОВОМУ СТРАХОВОМУ ПРОДУКТУ – ДОБРОВОЛЬНОЕ СТРАХОВАНИЕ ОТ НЕСЧАСТНЫХ СЛУЧАЕВ И ДИАГНОСТИКА ВНЕЗАПНЫХ ЗАБОЛЕВАНИЙ

А. В. Пискун, *специальность Финансы и кредит, студент группы Ф-51*
Т. А. Шердакова, *ст. преподаватель кафедры финансов и кредита – научный руководитель*
Гомельский государственный университет имени Франциска Скорины, г. Гомель, Республика Беларусь

Добровольное страхование от несчастных случаев и диагностика внезапных заболеваний – предлагаемый новый страховой продукт для рынка личного страхования в Республике Беларусь.

Объектом страхования выступают имущественные интересы застрахованных лиц, связанные с утратой здоровья, трудоспособности и жизни, а также расходы застрахованных на оплату расходов на диагностическую и консультативную помощь при внезапных заболеваниях. Страховая сумма по данному договору страхования может устанавливаться как в национальной, так и иностранной валюте.

Для расчета страхового тарифа используем методику расчета страховых тарифов по видам страхования иным, чем страхование жизни, приказ Министерства финансов Республики Беларусь от 23 сентября 2016 г. № 270 [1].

Страховой тариф, или брутто-ставка ($T_б$), по своей структуре состоит из двух частей: нетто-ставки ($T_н$) и нагрузки (Н), т. е.:

$$T_б + T_н + H. \quad (1)$$

Нетто-ставка ($T_н$) включает основную часть ($T_о$) и рисковую надбавку ($T_р$):

$$T_н = T_о + T_р. \quad (2)$$

Основная часть нетто-ставки ($T_о$):

$$T_о = \frac{S_b q}{S} 100, \quad (3)$$

где S_b – средняя величина страхового возмещения на один страховой случай по договорам данного вида;

S – средняя страховая сумма на один договор страхования;

q – вероятность наступления страхового случая.

Рисковая надбавка рассчитывается по формуле:

$$T_{\text{р}} = 1,2a(\gamma)T_{\text{о}}\sqrt{\frac{1-q}{nq}}, \quad (4)$$

где a – коэффициент, зависящий от вероятности γ;
n – количество заключенных договоров.

Общая нагрузка рассчитывается следующим образом:

$$H = H_{\text{вд}} + H_{\text{пм}} + H_{\text{пр}}, \quad (5)$$

где $H_{\text{вд}}$ – часть нагрузки, обеспечивающая поступление средств на финансирование расходов на ведение дела;
$H_{\text{пм}}$ – часть нагрузки, обеспечивающая поступление средств на финансирование мероприятий по предупреждению наступления страховых случаев;
$H_{\text{пр}}$ – часть нагрузки, обеспечивающая поступление средств на формирование прибыли страховщика, так называемая «прибыль в тарифах».

Брутто-тариф рассчитывается по формуле:

$$T_{\text{б}} = \frac{T_{\text{о}} + T_{\text{р}}}{1 - H}. \quad (6)$$

Произведем оценку показателей отношения средней суммы страхового возмещения к средней страховой сумме ($S_{\text{в}}/S$) и вероятности наступления страхового случая (q) на основании предоставленных сведений (табл. 1). Определяем вероятность наступления страхового события (q) в пределах 20 % (0,2), при более высоком значении страхование становится экономически не выгодным для страховщика. При расчете базовых страховых тарифов применены максимальные значения полученных показателей (неблагоприятная оценка).

Таблица 1 – Показатели вероятности наступления страхового события

Наименование организации	$S_{\text{в}}/S$	q
БРУСП «Белгосстрах»	14 685 329/351 911 933,33 = 0,042	0,2
ЗАСО «Промтрансинвест»	0,051	0,2
ЗАСО «Белнефтестрах»	0,041	0,2
ЗАСО «Таск»	0,084	0,2

Согласно Методике расчета страховых тарифов по видам страхования иным, чем страхование жизни (приказ Министерства финансов Республики Беларусь 23.09.2016 № 270) коэффициент $\alpha(\gamma) = 3$. Расходы на ведение дела 20 %. Формирование фонда предупредительных мероприятий до 5 %. Предусматривается прибыль до 20 %. Произведем расчет базового страхового тарифа исходя из средних значений рассчитанных показателей.

Основная часть нетто-тарифа ($T_о$):

$$T_о = 100\left[\left(0,042 + 0,051 + 0,041 + 0,084\right) / 4\right]0,2 = 1,09\ \%.$$

Расчет рисковой надбавки нетто-тарифа ($T_р$):

$$T_р = 1,2 \cdot 3 \cdot 1,09\sqrt{\left(1 - 0,2\right)} / \left[0,2\left(35\,191,19 + \right.\right.$$

$$\left.\left. + 5\,888,04 + 29\,853,53 + 3\,378,82\right)/4\right] = 0,06\ \%.$$

Расчет нетто-тарифа (*ТН*): $T_н = 1,09 + 0,06 = 1,15\ \%$.

Расчет брутто тарифа ($T_Б$): $T_Б = 1,15 \cdot 100/(100–20–5–20) = 2,6\ \%$.

Список использованных источников

1. Методика расчета страховых тарифов по видам страхования иным, чем страхование жизни приказ Министерства финансов Республики Беларусь от 23.09. 2016 г. № 270.

ПРОБЛЕМЫ ПРИМЕНЕНИЯ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ФИНАНСОВОМ АНАЛИЗЕ И ПУТИ ИХ РЕШЕНИЯ

В. А. Сидоренко, *специальность Финансы и кредит, студент магистратуры группы Фп-21з*
Н. В. Ковалева, *к. э. н., доцент – научный руководитель*
Белорусский торгово-экономический университет потребительской кооперации, г. Гомель, Республика Беларусь

В рамках автоматизированного рабочего места аналитика весь информационный фонд предприятия функционирует в форме базы данных, базы знаний и программных средств. Базы данных представляют собой фактографические данные о хозяйственной деятельности. Интеллектуальной оболочкой их полезного прочтения являются базы знаний – методы и методика ана-

лиза. Программные средства образуют инструмент автоматизированного исполнения аналитических задач для информационного обслуживания хозяйственной деятельности. При этом пользователь имеет возможность легко переходить от одного раздела методики к другому и от одной задачи анализа к другой задаче внутри раздела. Этот информационный комплекс иначе называется корпоративной информационной системой – КИС. Эксплуатация комплекса предусматривает достижение следующих целей:

– снижение трудоемкости и стоимости аналитического процесса;

– сокращение сроков обработки аналитических данных,

– повышение их качества и достоверности;

– создание условий для перехода к безбумажной технологии обработки аналитических данных;

– обеспечение директивных сроков представления установленных результатов анализа;

– повышение гибкости и управление аналитическим процессом;

– совершенствование организации труда аналитических работников.

В настоящее время большая часть корпоративных информационных систем на Западе строится на основе ERP-систем (Enterprise Resource Planning или планирование ресурсов предприятия). В данные системы входит и модуль управления финансами.

Помимо приведенных выше действий ERP-система позволяет осуществлять электронный обмен данными с другими системами, моделировать некоторые ситуации, связанные с прогнозированием и планированием.

Существует несколько причин того, что руководители компаний приходят к выводу о необходимости внедрения ERP-систем.

Первый блок причин, который можно выделить, условно можно назвать «внешнеполитическими». К ним, в первую очередь, относится желание менеджеров компании увеличивать ее капитализацию всеми доступными им средствами. Одно из этих средств – внедрение современной информационной системы, которая, по мнению бизнес-партнеров, может означать прозрач-

ность информационных потоков компании, легкость аудита, а также финансовую устойчивость компании.

Второй блок причин условно назовем «хозяйственным». Это, прежде всего, необходимость получения полной информационной поддержки управленческих решений на всех стадиях процесса управления: прогнозирование, планирование, учет и контроль результатов деятельности.

Однако их применение не всегда является единственно возможным вариантом в связи с рядом проблем, возникающим в процессе их использования.

Прежде всего, нужно остановиться на ограничениях возможностей корпоративных информационных систем.

1. Информационная система обеспечивает поддержку только формализованных процессов. То есть, таких, которые описаны, и на практике выполняются в соответствии с утвержденными инструкциями. Однако фактически, даже в организации с хорошо отлаженным управлением, к тому же действующей в стабильных условиях, формализации поддаются не более 80% бизнес-процессов. Остальные 20 % настолько изменчивы, что зафиксировать их практически невозможно.

2. Довольно редко компании строят свою деятельность на «однородном» бизнесе. Чаще всего их бизнес в той или иной степени диверсифицирован. Автоматизация управления такими «конгломератами» весьма затруднительна, когда ставится задача «свести» в рамках одной системы различные бизнес-процессы, принципы учета и планирования. Для многопрофильных холдингов нереально ставить задачу построения единой интегрированной системы, поскольку корпорации развиваются динамично; одни бизнесы покупаются, другие продаются, а по своей сути, процесс внедрения КИС является достаточно затратным, поскольку эти системы дорогостоящие, да и сам процесс внедрения занимает много времени. Из-за постоянного изменения структуры организации проект создания интегрированной системы для холдинга, однажды начавшись, может никогда не завершиться.

Рынок программных продуктов для проведения финансового анализа представляет широкий выбор всевозможных программ с разным спектром возможностей. Есть универсальные информационные системы, охватывающие все стадии процесса управления предприятием, в которые входит модуль проведения финан-

сового анализа. Это, например, такие программные комплексы на базе ERP-систем как Microsoft Axapta фирмы Microsoft, BS Integrator фирмы «Бизнес-Сервис» г. Киев, КИС «Галактика» корпорации «Галактика» г. Санкт-Петербург. Данные программные комплексы предназначены для автоматизации всего спектра финансово-хозяйственной деятельности средних и крупных предприятий.

Также в большом количестве представлены специализированные программные продукты для выполнения финансового и инвестиционного анализа.

Можно отметить, что внедрение информационной системы является не просто следованием моде, а приносит реальную пользу, упрощает проведение анализа, его точность, а также скорость, что является не мало важным фактором при необходимости принятия оперативных решений.

МОДЕЛИРОВАНИЕ ЗАВИСИМОСТИ ПРИБЫЛИ БАНКА ОТ ОБЪЕМОВ КРЕДИТОВАНИЯ И ИНВЕСТИРОВАНИЯ В ЦЕННЫЕ БУМАГИ

А. А. Сидорова, *специальность Финансы и кредит, студент группы ФК-31*
С. Ф. Каморников, *д. ф.-м. н., профессор – научный руководитель*
Гомельский государственный университет имени Франциска Скорины, г. Гомель, Республика Беларусь

Так как операции, связанные с кредитованием клиентов и инвестированием в ценные бумаги других эмитентов, приносят наибольшую прибыль финансовой организации при условии грамотной кредитной и инвестиционной политики, то представляет теоретический и практический интерес количественная оценка взаимосвязи объёмов кредитования ($X1$) и инвестирования ($X2$) коммерческого банка с его прибылью (Y). Экспериментальное моделирование такой связи осуществляется в данной работе.

В качестве объекта исследования выбран ведущий банк Республики Беларусь – ОАО «АСБ Беларусбанк». Информационную базу исследования составляют данные сайта ОАО «АСБ Беларусбанк» [1]. Основным методом исследования является регрессионный анализ.

Отметим, что логический анализ причинно-следственного механизма взаимодействия факторных переменных $X1$ и $X2$ с объясняемой переменной Y и традиционная оценка тесноты корреляционной связи их между собой и с переменной Y позволяет сделать вывод о существовании реальной связи переменных $X1$ и $X2$ с объясняемой переменной Y (линейная связь фактора $X1$ с переменной Y является весьма сильной (линейный коэффициент корреляции равен 0,928), а связь фактора $X2$ с переменной Y – заметной (линейный коэффициент корреляции равен 0,669)). Обращает на себя внимание и тот факт, что линейная связь между переменными $X1$ и $X2$ является сильной (линейный коэффициент корреляции равен 0,828). Это говорит о том, что в проектируемой линейной модели присутствует совершенная коллинеарность, а потому по модели четко разделить вклад рассматриваемых факторов в прибыль банка не представляется возможным.

Оценки параметров уравнения линейной регрессии найдем с помощью обычного МНК. Проектируемую линейную двухфакторную модель специфицируем как модель вида $Y = a_1 X1 + a_2 X2 + \varepsilon,$ т. е. как модель с нулевым свободным членом. В пользу модели по линейной форме с нулевым свободным членом говорит, в частности, факт, что прибыль банка будет практически нулевой, если он не занимается кредитованием и инвестированием в ценные бумаги. Кроме того, построенная общая линейная двухфакторная модель с ненулевым свободным членом обладает низким качеством: ее свободный член не является статистически значимым.

Уравнение линейной регрессии имеет вид

$$Y = 0{,}012X1 - 0{,}008X2 + \varepsilon. \qquad (1)$$

Коэффициент при $X1$ показывает, что с увеличением кредитов на 1 млн руб. чистая прибыль банка увеличивается в среднем на 12,1 тыс. руб. По сути, коэффициент при $X1$ говорит о том, что средняя реальная доходность операции кредитования в ОАО «АСБ Беларусбанк» в течение рассматриваемого периода составляет 1,21 %. На самом деле эта доходность значительно занижена ввиду наличия сильной связи между факторами $X1$ и $X2$, что не позволяет разделить их вклад в изменения Y.

Коэффициент при $X2$ в уравнении регрессии показывает, что с увеличением вложений в ценные бумаги на 1 млн руб. чистая прибыль банка уменьшается в среднем на 7 985 рублей. Казалось бы, такой модельный вывод несколько противоречит экономической логике. Однако он подтверждается соответствующим анализом, который объясняет появление отрицательного знака при $X2$ стремлением банка к высокой среднесрочной ликвидности.

Коэффициент детерминации R-квадрат равен 0,9698, что приводит к следующему модельному выводу: изменения фактора Y на 96,98 % объясняются изменением факторов $X1$ и $X2$, а потому факторы $X1$ и $X2$ (объем кредитования и объем вложений в ценные бумаги) является доминирующими факторами, определяющими величину чистой прибыли банка.

Однако этот вывод (как и сама методика оценки тесноты связи) требует определенной корректировки. Дело в том, что данные, составляющие статистическую базу исследования, представляют собой временные ряды. Простой анализ показывает, что в них присутствуют достаточно четкие возрастающие тренды, наличие которых приводит к искажению некоторых выводов (в частности, к преувеличению степени коррелированности уровней рядов и завышению коэффициента детерминации). Для оценки истинной силы взаимодействия факторных переменных $X1$ и $X2$ с объясняемой переменной Y исключим тенденции из уровней временных рядов, воспользовавшись методом отклонения от тренда. Как известно (см., например, [2]), суть такого подхода состоит в выполнении следующих процедур:

1) для каждого временного ряда определяется уравнение тренда и вычисляются соответствующие теоретические значения;

2) по каждому из временных рядов Y, $X1$ и $X2$ находятся остаточные величины $dY = Y - \hat{Y}$, $dX1 = X1 - \hat{X}1$ и $dX2 = X2 - \hat{X}2$ как разности наблюдаемых и теоретических значений;

3) строится и анализируется линейная модель регрессии $dY = f\left(dX1, dX2\right)$.

Проведенный в соответствии с описанными процедурами модельный анализ позволяет отметить, что совокупная линейная связь факторов $dX1$ и $dX2$ с фактором dY является заметной (линейный коэффициент корреляции равен 0,606). Модель,

построенная по преобразованным данным, показывает, что при устранении тенденции из исходных уровней временных рядов имеет место связь между остаточными величинами. Это означает, что значение коэффициента корреляции, равное 0,606, отражает реальную связь чистой прибыли банка с объемами кредитованием и инвестированием: эта связь является заметной, но не сильной. Оцененная ранее теснота связи по исходным статистическим данным ввиду наличия тенденций во временных рядах действительно является завышенной (как отмечено выше, коэффициент корреляции по исходным данным равен 0,985).

Коэффициент детерминации R-квадрат для построенной по преобразованным временным рядам модели имеет значение, равное 0,367. Значит, адекватность уравнения регрессии невысокая: изменения факторов $X1$ и $X2$ лишь на 36,7 % объясняют изменением фактора Y. Это говорит о том, что, кроме объемных показателей кредитования и инвестирования, имеются и другие существенные факторы, влияющие на изменения чистой прибыли банка.

Возвращаясь к модели (1), отметим, что так как показатель «Значимость F» значительно меньше 0,05, то уравнение регрессии (1) статистически значимо в целом. Статистически значимыми являются и коэффициенты модели. Таким образом, общее качество уравнения регрессии (1) является достаточно высоким.

Для оценки прогностических способностей модели (1) оценим выполнимость основных модельных предположений (условий теоремы Гаусса-Маркова). Прежде всего, отметим, что проверка гипотезы о равенстве нулю среднего значения остатков свидетельствует об отсутствии в модели смещения. Для статистического тестирования автокорреляции воспользуемся DW-статистикой Дарбина-Уотсона. Для этого по формуле $DW = \frac{\sum (e_i - e_{i-1})^2}{\sum e_i^2}$ вычисляется наблюдаемое значение DW-статистики. В нашем случае оно равно 1,94. Пороговые значения DW-статистики имеют значения соответственно 0,658 и 1,604. Можно сделать вывод о том, что в уравнении регрессии отсутствует автокорреляция остатков, что говорит о пригодности этого уравнения для прогноза.

Результаты моделирования могут быть использованы для решения ряда практических задач, связанных с краткосрочным прогнозированием и стратегическим планированием.

Список использованных источников

1. Финансовая отчётность / ОАО «АСБ Беларусбанк» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://belarusbank.by. – Дата доступа: 10.10.2018.
2. Эконометрика : учебник для магистров / И. И. Елисеева [и др.] ; под ред. И. И. Елисеевой. – Москва : Юрайт, 2014. – 449 с.

ФОРМИРОВАНИЕ ДОХОДНОЙ ЧАСТИ ГОСУДАРСТВЕННОГО БЮДЖЕТА РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

И. С. Титова, *специальность Финансы и кредит, студентка группы ФК-41*
О. О. Порошина, *ст. преподаватель – научный руководитель*
Гомельский государственный университет имени Франциска Скорины, г. Гомель, Республика Беларусь

Доходы консолидированного бюджета Республики Беларусь по итогам 2016 года составили 28 526,3 миллионов рублей, что на 7,1 % больше по сравнению с 2015 годом в номинальном выражении (в реальном выражении они снизились на 0,7 %). Доходы консолидированного бюджета составили 30,2 % к ВВП страны (за 2015 год – 30,6 %).

В структуре доходов консолидированного бюджета преобладают налоговые поступления, удельный вес которых остался неизменным на уровне 83,6 %.

За 2016 год в бюджет поступило 23 852,3 миллиона рублей налоговых доходов, что больше по сравнению с 2015 годом на 7,1 % в номинальном выражении (в реальном выражении доходы уменьшились на 0,7 %). Неналоговые доходы за 2016 год сложились в сумме 4 405,1 миллиона рублей и по сравнению с 2015 годом увеличились на 3,6 % в номинальном выражении (в реальном выражении – уменьшились на 3,9 %). Безвозмездные поступления за 2016 год составили 268,9 миллиона рублей, что в 2,6 раза больше, чем в предыдущем году.

Формирование налоговых доходов в 2016 году на 91,0 % было обеспечено за счет поступлений: налога на добавленную

стоимость (34 %), подоходного налога (16,5 %), налоговых доходов от внешнеэкономической деятельности (14,4 %), налога на прибыль (9,7 %), акцизов (9,2 %), налогов на собственность (6,7 %) [1].

Таким образом, в Республике Беларусь основу доходов бюджета формируют налоговые платежи. Именно они обеспечивают государственную казну стабильными поступлениями, создают единые условия хозяйствования для разных субъектов, возможности прогнозирования развития их деятельности. При этом доходная часть бюджета характеризуется высокой долей косвенных налогов, что негативно влияет на темпы экономического роста страны.

В целом в структуре доходов консолидированного бюджета 57,7 % составляли доходы республиканского бюджета и 42,3 % – собственные доходы местных бюджетов.

Отметим, что республиканский бюджет в анализируемом периоде подвергался корректировке и уточнению. Если в 2015 году корректировка происходила в сторону увеличения доходной части бюджета, то в 2016 году – в сторону понижения [2].

Исполнение бюджета в 2016 году проходило под влиянием неблагоприятных факторов, связанных с падением цен на нефть и калийные удобрения, снижением спроса и ухудшением конъюнктуры цен на производимую в стране продукцию. Существенное сокращение доходов бюджета было связано с внешнеэкономической деятельностью. Только в виде вывозных таможенных пошлин на нефть и нефтепродукты и дивидендов от калийной отрасли республиканский бюджет недополучил 1,3 миллиарда рублей запланированных доходов [3].

В 2016 году наблюдалось ухудшение финансовых результатов работы организаций, падение прибыли и рост числа убыточных предприятий до 21 %, что обусловило сокращение поступлений налога на прибыль в реальном выражении. В связи с эти были приняты меры по ужесточению налоговой политики, в частности, увеличены акцизы и имущественные налоги, отмены льготные режимы налогообложения по НДС в секторах транспорта и связи. Эти меры позволили поддержать доходы бюджета. Вместе с тем, в сложившихся условиях налоговая политика должна быть ориентирована не только на обеспечение наполняемости бюджета, но и на стимулирование экономического роста. Определяющим направлением должно стать по-

вышение стимулирующей функции налогов и усиление борьбы с уклонением от уплаты налогов, теневой экономикой.

Еще один проблемный аспект бюджетно-налоговой политики, на наш взгляд, связан с тем, что основная часть налогов поступает в бюджет еще до реализации продукции. Это в свою очередь негативно сказывается на оборотных средствах предприятий и на их финансовой устойчивости.

Таким образом, основными проблемами формирования государственного бюджета являются:

1. Абсолютное преобладание налоговых доходов над другими составляющими доходов бюджета;
2. Невозможность существенного увеличения налоговой нагрузки на население;
3. Существенное различие доходов бюджета в реальном и номинальном выражении.

В целях совершенствования бюджетно-налоговой политики и увеличения доходной части бюджета предлагаются следующие мероприятия:

1. Постепенный переход к снижению роли косвенных налогов в формировании доходной части бюджета и последовательное снижение ставок данных налогов;
2. Одновременное расширение налоговой базы путем роста объемов производства и реализации продукции, повышения ее конкурентоспособности;
3. Освобождение фондов оплаты труда предприятий и организаций от чрезмерной налоговой нагрузки, дальнейшее совершенствование системы социального страхования;
4. Предоставление субъектам хозяйствования возможности использования метода признания выручки «по оплате» при исчислении налогов;
5. Активизация деятельности государства как самостоятельного субъекта рыночных отношений;
6. Применение более прогрессивных методов планирования и прогнозирования, повышение обоснованности макроэкономических показателей как основы планирования доходов бюджета.

Список использованных источников

1. О состоянии государственных финансов Республики Беларусь за 2016 год. [Электронный ресурс]. – Режим доступа:

http://www.minfin.gov.by/upload/bp/doklad/2016/yd2016.pdf. – Название с экрана.
2. Об утверждении отчета об исполнении республиканского бюджета за 2016 год [Электронный ресурс] : Закон Республики Беларусь от 17 июня 2017 года № 49-З. – Режим доступа: http://www.minfin.gov.by/upload/budget/act/ zakon_120716_395z.pdf. – Название с экрана.
3. Итоги социально-экономического развития РБ в 2016 году [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://economics.basnet.by/files/Itog_2016.pdf. – Название с экрана.

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ РИНКУ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ В УКРАЇНІ

Л. Б. Черненька, *викладач*
Відокремлений підрозділ Національного університету біоресурсів і природокористування України «Ірпінський економічний коледж», м. Ірпінь, Україна

На сучасному етапі страхування життя є одним із впливових інструментів, за допомогою якого можна реалізувати соціальні і економічні потреби суспільства.

Страхування життя є однією з багатьох видів послуг, які пропонуються на сучасному страховому ринку. Воно є одним із видів особистого страхування, а тому являється одним із головних акумуляторів значних фінансових потоків, що зосереджені на страховому ринку.

В сучасному світі важливе місце займає страхування життя, адже саме воно дозволяє вирішити низку проблем. Перш за все при тимчасовій втраті працездатності, при настанні несприятливих подій у житті, при виникненні проблем зі здоров'ям тощо. Більшість громадян нашої держави не можуть самостійно компенсувати ці неочікуванні втрати, а звернення до страхових компаній дає змогу отримати швику компенсацію за невелику плату. Відповідно до вищесказаного, саме страхуванню життя повинна приділятись особлива увага в нашій державі, оскільки для неї важливим елементом розвитку є благополуччя та добробут громадян. Саме страхування життя забезпечує соціальну стабільність в державі [2].

Під страхуванням життя розуміють вид особистого страхування, який передбачає обов'язок страховика здійснити страхову виплату згідно з договором страхування у разі смерті застра-

хованої особи, чи у разі дожиття застрахованої особи до закінчення строку дії договору страхування та (або) досягнення застрахованою особою визначеного договором віку.

Користуючись програмами страхування життя, фізичні особи в першу чергу зацікавленні у власній фінансовій незалежності при досягненні ними періоду неможливості задоволення своїх фінансових потреб не можуть не звертати уваги на ризики притаманні цьому виду страхування.

Основні ризики при придбанні програм страхування життя наступні:

– стандартні ризики – притаманні будь-яким договірним зобов'язанням укладеним на терміни понад 10 років;

– ризик виникнення ситуації від якої фактично страхується особа (фінансова незалежність) до терміну закінчення страхової угоди, тобто неможливість виконувати свої зобов'язання по сплаті страхових премій до закінчення строку дії страхового договору.

– ризик зміни курсових коливань валюти яка є базовою при укладенні договору страхування життя [3].

На сьогодні в галузі страхування життя, на ринку України, свою діяльність здійснюють вітчизняні та іноземні страхові компанії, але це не може свідчити про успішну діяльність всього сегменту ринку убезпечення життя. В Україні на ринку страхування життя діє 60 страхових компаній, з яких лише 20 активно здійснюють свою діяльність по убезпеченню життя.

Аналізуючи вітчизняний ринок страхування життя можна виділити ряд позитивних тенденцій: зростання загального обсягу страхових премій, зростання капіталізації та платоспроможності страхових компаній, підвищення рівня прозорості страхових компаній, збільшення обсягу страхових виплат, зростання чисельності здійнятих у даному виді страхування [1].

Проте, розвиток убезпечення життя в Україні стримується багатьма об'єктивними і суб'єктивними чинниками. Основні причини цього – відсутність платоспроможного попиту на страхові послуги внаслідок низького рівня життя населення, нестійкості податкової системи, відсутності економічних стимулів для розвитку страхування, невідновлена довіра до фінансових компаній, нестача інформації, не найвдаліший імідж даної послуги.

Також серед негативних чинників, які стримують розвиток ринку убезпечення життя, можна виділити наступні:

– невміння страховиків позиціонувати свій товар на ринку;

– недосконаліть захисту прав споживачів страхових послуг;

– недостатність надійних фінансових інструментів для інвестування;

– використання страхового ринку суб'єктами господарювання для оптимізації оподаткування та витоку коштів за кордон;

– недостатній рівень кадрового та наукового забезпечення страхового ринку;

– низький рівень страхової культури населення.

«Прогноз ситуації на українському ринку страхування життя залежить від тенденцій зміни в економіці України в цілому. За умови поліпшення бізнес-клімату в країні, а також старту необхідних законодавчих ініціатив (прийняття нового закону «Про страхування», запуск другого рівня пенсійної реформи, скасування єдиного соціального внеску та функціонування Фонду гарантування страхових виплат за договорами страхування життя) почнеться зростання ринку[1].

Напрямок, що має високі шанси на розвиток – накопичувальне пенсійне страхування. Змінами до базових пенсійних законів встановлюється, що застраховані особи, яким на дату впровадження обов'язкової накопичувальної системи пенсійного страхування виповнилося не більш як 35 років, сплачують внески із своєї заробітної плати (доходу) від 2 % із щорічним збільшенням до 7 %. Інші особи (які не досягли пенсійного віку або ті, кому виповнилося більше 35 років) мають право брати добровільну участь у накопичувальній системі пенсійного страхування.

Українці в черговий раз переконалися, що розраховувати на державні пенсії не доводиться, тому інтерес до альтернативних способів забезпечити себе і своїх близьких фінансово на момент втрати працездатності найближчим часом буде стабільно високим. Але реалізований цей попит буде тільки за умови зростання довіри до страхування в цілому і до компаній зокрема, для чого, крім зусиль компаній, були б дуже корисні і державні гарантії. Хоча, безумовно, обіцяні податкові пільги можуть підсилити цей сегмент за рахунок корпоративних клієнтів.

Західні експерти також позитивно оцінюють перспективи вітчизняного страхового ринку, вважають, що український ринок убезпечення життя – один з найпривабливіших в Європі, оскільки має великий потенціал розвитку [4].

Сприяти розвитку українського ринку убезпечення життя має насамперед держава і саме вона має: провести заходи стосовно популяризації убезпечення життя, які б підвищили ступінь довіри до інституту страхування загалом; запровадити умови, які б дозволили страховикам пропонувати привабливі програми нагромадження капіталу і були б доступні більш широкому загалу, а також на державному рівні приділити значну увагу розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення.

Список використаних джерел

1. Офіційний веб-сайт Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.dfp.gov.ua/ – Назва з екрана.
2. Третьякова Г. Особливості та процедури убезпечення життя в Україні / Г. Третьякова / Фінансовий ринок України. – 2009. – № 5. – С. 18–22.
3. Шумелда Я. Організаційні схеми та економічні механізми страхування життя / Я. Шумелда / Страхова справа. – 2007. – № 3. – С. 52–61.
4. Силига С. Я. Накопичувальне страхування життя на ринку фінансових послуг України / С. Я. Силига / Держава та регіони. – 2008. – № 4. – С. 190–194.

ЭКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЕ МОДЕЛИРОВАНИЕ ЗАВИСИМОСТИ ПРИБЫЛИ БАНКОВ ОТ ДОЛИ БЕЗНАЛИЧНЫХ ОПЕРАЦИЙ

В. А. Чугай, *специальность Финансы и кредит, студент группы ФК-41*

С. Ф. Каморников, *д. ф.-м. н., профессор – научный руководитель*

Гомельский государственный университет имени Франциска Скорины, г. Гомель, Республика Беларусь

В данной работе обсуждаются некоторые аспекты моделирования взаимодействия прибыли (Y) банковской сектора Республики Беларусь и доли (X) количества безналичных операций в общем количестве совершаемых банковских операций. Эти

аспекты связаны с выбором функциональной формы модели и оценкой ее точности, надежности и адекватности.

Информационную базу исследования составляют взятые из [1] статистические данные о результатах деятельности банковской системы страны за последние 8 лет (2010–2017 гг.).

Таблица 1 – Данные о прибыли банковской сектора Республики Беларусь и доле количества безналичных операций в общем количестве совершаемых банковских операций за 2010–2017 гг.

Год	Прибыль банковского сектора, тыс. руб.	Доля количества безналичных операций в общем количестве совершаемых операций, %
2010	171 250	49,69
2011	308 730	56,10
2012	539 410	62,63
2013	682 310	68,40
2014	759 380	72,02
2015	585 900	76,38
2016	884 900	79,83
2017	886 700	83,13

Построим сначала парную модель зависимости прибыли Y банковской сектора Республики Беларусь от доли X количества безналичных операций в общем количестве совершаемых банковских операций с помощью обычного метода наименьших квадратов. Уравнение линейной регрессии имеет вид

$$Y = -819\,477{,}62 + 20\,747{,}61X + \varepsilon.$$

Коэффициент при X показывает, что с увеличением доли количества безналичных операций в общем количестве совершаемых банковских операций на 1 % объем прибыли банковского сектора увеличивается в среднем на 20 747,61 тыс. руб. Линейная связь фактора X с фактором Y является весьма сильной (линейный коэффициент корреляции равен 0,939). Скорректированный коэффициент детерминации R-квадрат составляет 0,862. Значит, адекватность уравнения регрессии достаточно высокая: изменения фактора Y на 86,2 % объясняются изменением фактора X. Следовательно, фактор X является существенным фактором, характеризующим величину прибыли банковской системы.

Так как показатель «Значимость *F*» меньше 0,05, то полученное уравнение регрессии статистически значимо в целом. А так как показатель «*P*-Значение» меньше 0,05, то и коэффициенты уравнения регрессии линейной модели статистически значимы. В то же время средняя ошибка аппроксимации, составляет 15,9 %, поэтому построенная линейная модель не является точной. Таким образом, общее качество построенной модели является лишь удовлетворительным.

Для оценки прогностических способностей уравнения регрессии проанализируем выполнимость основных модельных предположений. В частности, оценим наличие автокорреляции в остатках. Для статистического тестирования ее воспользуемся *DW*-статистикой Дарбина-Уотсона. Так как наблюдаемое значение *DW*-статистики равно 2,451 при пороговых значениях 0,763 и 1,356, то в уравнении регрессии отсутствует автокорреляция в остатках, что говорит о пригодности этого уравнения для прогноза.

Информационную базу исследования составляют временные ряды. При этом в них присутствуют достаточно четкие возрастающие тенденции (см. рис. 1), наличие которых может приводить к искажению результатов моделирования и их интерпретации (в частности, к преувеличению степени коррелированности уровней рядов, завышению коэффициента детерминации, а также неэффективным оценкам параметров регрессии).

В связи с этим в работе осуществляется дополнительный анализ взаимосвязи исследуемых показателей.

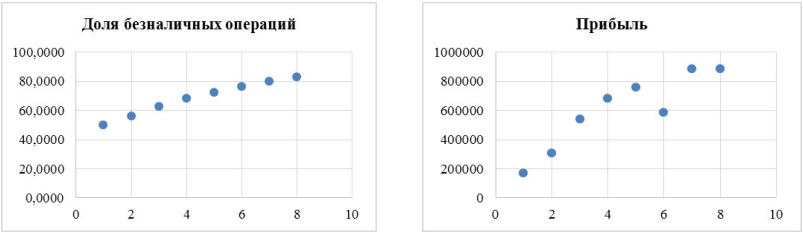

Рисунок 1 – Точечные графики временных рядов

Для исключения тенденции из уровней временных рядов применяется метод включения в модель фактора времени (см., например, [2]). Суть его состоит в построении модели вида $y = a + bx + ct + \varepsilon$. Оценки параметров уравнения линейной рег-

рессии при этом находятся с помощью обычного МНК. При этом проектируемая линейная двухфакторная модель специфицируется как модель с нулевым свободным членом. Это связано с тем, что линейная модель с ненулевым свободным членом обладает низким качеством: ее свободный член не является статистически значимым. Уравнение линейной регрессии имеет вид $Y = 3735{,}475X + 77348{,}34t + \varepsilon$.

Модель, построенная на основании метода включения в модель фактора времени более реально отражает связь доли безналичных операций с прибылью банковского сектора. Она показывает, что оцененная выше теснота связи по исходным статистическим данным ввиду наличия тенденций во временных рядах завышена незначительно (нормированный коэффициент детерминации *R*-квадрат для построенной модели имеет значение, равное 0,808).

Существенным преимуществом последней модели является то, что коэффициент регрессии при *X* в ней характеризует «чистое» воздействие фактора *X* на результирующую переменную *Y*; он показывает, что рост доли безналичных банковских операций на один процентный пункт в условиях неизменной тенденции способствует росту прибыли банковской системы на 3 735,475 тыс. руб. Параметр при *t* характеризует среднегодовой прирост прибыли независимо от изменения доли безналичных операций, т.е. обусловленный влиянием других факторов, не учитываемых в регрессии. Этот прирост составляет 77 348,34 тыс. руб. в год.

Отметим еще, что в последнем уравнении также отсутствует автокорреляция в остатках и потому оно может быть использовано в целях прогнозирования.

Проведенные в работе эксперименты подтверждают наличие существенной связи доли безналичных операций с прибылью банков. Результаты моделирования могут быть использованы для обоснования политики развития безналичных банковских операций.

Список использованных источников

1. Официальный сайт Национального банка Республики Беларусь [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.nbrb.by. – Дата доступа: 08.11.2018.
2. Эконометрика : учебник для магистров / И. И. Елисеева [и др.] ; под ред. И. И. Елисеевой. – Москва : Юрайт, 2014. – 449 с.

ОЦЕНКА ФИНАНСОВОГО СОСТОЯНИЯ ОРГАНИЗАЦИИ

Е. И. Шастак, *специальность Финансы и кредит, студентка группы Ф-41*
И. Н. Новикова, *ст. преподаватель кфедры бухгалтерского учета – научный руководитель*
Белорусский торгово-экономический университет потребительской кооперации, г. Гомель, Республика Беларусь

Оценка финансового состояния организаций представляет собой не только важную часть информационного обеспечения для принятия управленческих решений внутри организаций, но и востребована практически всеми внешними пользователями отчетности, такими как инвесторы, банки и иные кредиторы, поставщики и покупатели.

Оценка финансового состояния организации осуществляется с целью выявления основных факторов, оказывающих влияние на финансовое благосостояние организации, а также для того, чтобы сделать прогноз тенденций изменения роста и разработки стратегий развития деятельности организации. Эта работа проводится посредством оценки состава и структуры активов организации, их движения и состояния, оценки состава и структуры обязательств и собственного капитала, анализ характеристик и свойств финансовой устойчивости организации.

Главная цель финансовой деятельности – решить, где, когда и как использовать финансовые ресурсы для эффективного развития производства и получения максимума прибыли. Чтобы выжить в условиях рыночной экономики и не допустить банкротства организации, нужно хорошо знать, как управлять финансами, какой должна быть структура капитала по составу и источникам образования, какую долю должны занимать собственные средства, а какую – заемные.

Общая характеристика эффективности финансово-хозяйственной деятельности организации может быть дана с помощью целого ряда показателей, основными из которых являются: платежеспособности и ликвидности, финансовой независимости, деловой активности, рентабельности. Данные показатели достаточно просто рассчитываются на основе имеющихся данных бухгалтерской отчетности.

Однако, несмотря на простоту самого анализа и прозрачность информационной базы имеются свои недостатки:

– при расчете показателей для оценки финансового состояния используются не все формы бухгалтерской отчетности, а только бухгалтерский баланс и отчет о прибылях и убытках. Это приводит к тому, что при определении важнейших параметров деятельности предприятия, не учитываются показатели притока и оттока денежных средств по текущей, финансовой и инвестиционной деятельности, отраженные в отчете о движении денежных средств;

– бухгалтерский баланс предприятия не всегда отражает реального положения дел в активах, капитале и обязательствах поскольку не отражает их качества;

– возможно намеренное изменение статей бухгалтерского баланса с целью улучшения показателей финансового состояния предприятия;

– отсутствие экономической рациональности при расчете коэффициента текущей ликвидности. При увеличении остатков нереализованной продукции, незавершенного производства, товаров отгруженных, краткосрочной дебиторской задолженности, производственных запасов, сырья, материалов и т. д. платежеспособность, определяемая коэффициентом текущей ликвидности по балансу, будет улучшаться. Поэтому по мере роста остатков краткосрочных активов коэффициент текущей ликвидности достигнет не только норматива, но может возрасти в несколько раз;

– показатели оценки финансового состояния рассматриваются изолированно, вне увязки с имущественным положением, а также без сравнения с аналогичными организациями отрасли;

– рассчитываемые показатели не объясняют причины сложившейся ситуации и наблюдаемых тенденций в сфере финансового состояния предприятия.

Следовательно, недостатки существующей методики оценки финансового состояния предприятия существенны.

Для решения указанных выше проблем необходимо:

1. Использовать для расчета показателей платежеспособности не только бухгалтерский баланс и отчет о прибылях и убытках, но и отчет о движении денежных средств, отчет об изменении капитала.

2. Формировать показатели финансового состояния предприятия только во взаимосвязи и взаимообусловленности форм

бухгалтерской отчетности – такой подход к оценке финансового состояния соответствует принципам МСФО.

3. Дополнить существующую методику оценки финансового состояния предприятия иными показателями, характеризующими ликвидность предприятия (коэффициенты срочной, промежуточной ликвидности и др.), его платежеспособность (в т. ч. динамику денежных потоков предприятия), финансовую устойчивость (коэффициент финансового левериджа и др.), деловую активность (показатели оборачиваемости дебиторской и кредиторской задолженностей, «золотое правило экономики предприятия»).

4. Уточнить перечень показателей рентабельности, которые необходимо рассчитывать при оценке финансового состояния предприятия.

5. Исчислять коэффициент текущей ликвидности с учетом оборачиваемости краткосрочных активов и кредиторской задолженности.

Таким образом, оценка финансового состояния предприятия должна носить комплексный системный характер, учитывать все аспекты финансово-хозяйственной деятельности предприятия, используя при этом в полной мере всю имеющуюся информационную базу анализа. Это позволит более точно и достоверно отражать финансовое состояние предприятий, выявлять угрозу их банкротства на более ранней стадии, а также снижать финансовые риски при проведении различных финансово-кредитных операций.

Список использованных источников

1. Об утверждении инструкции о порядке расчета коэффициентов платежеспособности и проведения анализа финансового состояния и платежеспособности субъектов хозяйствования: постановление Министерства финансов Респ. Беларусь и Министерства экономики РБ, 9 дек. 2013 г., № 140/206 // Нац. реестр правовых актов РБ. – 2014.– № 8/24865.
2. Сивчик Л. Оценка финансового состояния и его информационная база / Л. Сивчик // Финансы. Учет. Аудит. – 2009. – № 3. – С. 14–17.
3. Смольский А. Расчет и оценка показателей финансового состояния организации / А. Смольский // Финансовый директор. – 2011. – № 3 (99). – С. 22–30.

СУЧАСНИЙ СТАН БІРЖОВОГО СЕГМЕНТУ ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

О. В. Яріш, *к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів та банківської справи*
В. М. Мироненко, *спеціальність Фінанси, банківська справа та страхування, студент групи ФК-61м*
Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Відомо, що обіг цінних паперів на біржовому ринку має істотне значення для функціонування фондового ринку в цілому. Саме на організованому фондовому ринку забезпечується висока концентрація попиту і пропозиції в єдиному місці, встановлюється найбільш об'єктивна система цін на окремі фінансові інструменти і послуги, проводиться перевірка фінансового стану емітента головних видів цінних паперів, які допускаються до торгів. Процедура торгів має відкритий характер, гарантується виконання укладених угод.

В сучасних умовах у біржовому обігу перебуває незначна частина всіх цінних паперів (рис. 1).

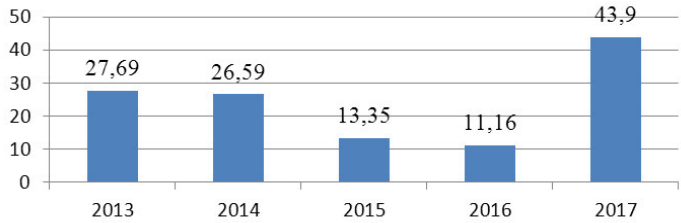

Рисунок 1 – Частка біржового ринку в загальному обсязі торгів на ринку цінних паперів в Україні у 2013–2017 рр. [1]

У 2017 році частка біржового ринку в загальному обсязі торгів на ринку цінних паперів збільшилась та становила 43,9 %.

Основною причиною стрімкого зростання частки біржового ринку в загальному обсязі торгів на ринку цінних паперів в Україні у 2017 р. на фоні скорочення обсягу біржових торгів (рис. 2) стало стрімке зниження на 72,23 %, порівняно з 2016 роком загального обсягу торгів на ринку цінних паперів в Україні. Це сталося через те, що з 2017 р. депозитні сертифікати більше не враховуються у розрахунках обсягу торгів (у 2016 році

обсяг торгів депозитними сертифікатами на ринку цінних паперів становив 1 153,15 млрд грн). Відповідно до Положення про застосування Національним банком України стандартних інструментів регулювання ліквідності банківської системи депозитний сертифікат Національного банку України – це один з монетарних інструментів, що є борговим зобов'язанням НБУ, який свідчить про розміщення в Національному банку України коштів банків та їх право на отримання внесеної суми і процентів після закінчення встановленого строку.

Загальний обсяг торгів на організованому ринку протягом 2017 р. досяг п'ятирічного мінімуму (рис. 2).

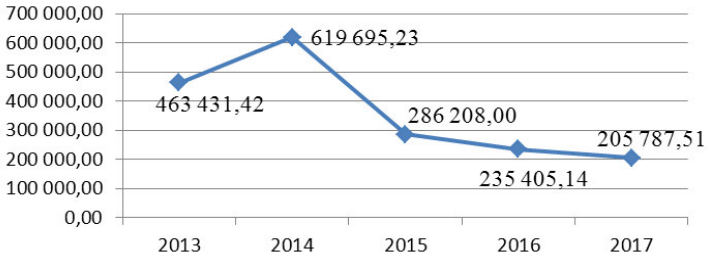

Рисунок 2 – Обсяг торгів на біржовому ринку цінних паперів в Україні у 2013–2017 рр., млн. грн [1]

Обсяги торгів за всіма фінансовими інструментами, крім опціонних сертифікатів, значно скоротились у порівнянні з останніми роками. Разом з тим, структура торгів на біржовому ринку значно не змінилась, у зв'язку з цим падіння обсягу торгів не можна пов'язувати зі зменшенням активності учасників.

На кінець 2017 р. діяльність з організації торгівлі здійснювали лише 7 фондових бірж, в той час як у 2016 році їх функціонувало 9, а у 2013–2015 рр. – 10. При цьому, ключовими організаторами торгівлі протягом аналізованого періоду, на яких було сконцентровано понад 95 % загального біржового обороту, а у 2017 р. 99,7 %, були лише 3 з них: ПФТС, Перспектива та УБ [1].

За структурою обсягів торгів в розрізі фінансових інструментів протягом усього аналізованого періоду вітчизняний біржовий фондовий ринок фактично був ринком державних облігацій (від 74,63 % у 2013 р. до 92,1 % у 2017 р. загального обсягу).

Зазначені вище дані свідчать про те, що український фондовий ринок низьколіквідний. Крім цього, існує ще одна серйозна проблема – це низький відсоток акцій, які перебувають в обігу. Адже саме цей сегмент ринку займає важливе місце серед ринків капіталів, рівень надійності і ліквідності якого є одним із чинників, що визначає інвестиційний клімат у країні, сприяє залученню й перерозподілу інвестиційного капіталу у перспективні сфери економіки.

Для покращення ситуації на фондовому ринку необхідно вжити низку заходів. По-перше, має бути запропоновано широкий спектр інструментів та ефективні механізми взаємодії учасників ринку. По-друге, розвиток фондового ринку України має бути тісно пов'язаний з розвитком інших сегментів фінансового ринку (банківського, страхового, сектору пенсійного забезпечення тощо). По-третє, основною функцією, яку має виконувати ринок цінних паперів, є забезпечення грошовим капіталом потреб економіки країни шляхом створення механізму акумулювання, розподілу та перерозподілу фондів коштів від особи, яка володіє вільними інвестиційними ресурсами, до особи, якій необхідні такі ресурси для розвитку.

Аналіз особливостей функціонування біржового фондового ринку України впродовж 2013–2017 рр. дозволяє зробити висновок, що даний ринок є децентралізованим з домінуючою часткою позабіржового обігу цінних паперів, хоча світова тенденція характеризується створенням загальнонаціональної системи фондового ринку; номенклатура використовуваних фінансових інструментів на фондовому ринку є надто вузькою, простежується стала тенденція до зростання обсягів торгів державними цінними паперами; обмежена кількість ліквідних та інвестиційно-привабливих цінних паперів.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nssmc.gov.ua. – Назва з екрана.

УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕСЕРТІВ СПРЯМОВАНОЇ ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ ДІЇ

Д. О. Грінчук, *магістр спеціальності Технології в ресторанному господарстві, студентка групи ТРГ-61м*
А. Б. Бородай, *к. вет. н., доцент – науковий керівник*
Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Концепція функціонального харчування вже не нова, однак лише зараз вона набуває популярності. Насамперед це зумовлено зміною ритму життя людей, погіршенням екологічної ситуації у світі, збільшенням захворюваності всіх категорій населення. На сьогодні науковцями вже напрацьована велика база інформації щодо того, як саме той чи інший продукт впливає на організм людини. Саме знання про особливості дії нутрієнтів на клітинному і молекулярному рівнях в організмі людини дало поштовх до активного вивчення та впровадження в життя основ функціонального харчування [4].

Функціональні продукти можуть бути представлені майже у будь-якому вигляді: це може бути широкий перелік продуктів – від гарнірів до вітамінізованих напоїв.

Серед широкого різноманіття солодких страв особливе місце належить стравам із драглеподібною структурою: киселям, желе, мусам, бланманже, іншим десертам [1, 3]. У процесі приготування для них притаманні значні втрати поживних речовин і висока калорійність на виході, тому важливими питаннями є зменшення тривалості процесу виробництва десертів із плодово-ягідної сировини, заміна желатину в рецептурі.

При виготовленні желе, мусів та самбуків із різних видів плодово-ягідної сировини вміст поживних речовин у готових стравах залишається практично постійним незалежно від величини вмісту їх у сирому продукті (табл. 1). При виробництві желе з плодово-ягідної сировини найбільше втрачається клітковини – 88 %, вітаміну С – 55 %, калію – 24 %, ніацину – 20 %. При виробництві мусів та самбуків відмічаються аналогічні зміни, що підтверджує недосконалість технологій [2].

Таблиця 1 – Втрати поживних речовин при виробництві желе, мусів та самбуків із плодово-ягідної сировини, % від вмісту в сирому продукті

Поживні речовини	Желе	Мус	Самбук
Клітковина	88	88	25
Органічні кислоти	6	6	2
Зола	10	9	4
Натрій	5	5	2
Калій	24	17	9
Кальцій	4	4	1
Магній	12	7	3
Фосфор	4	19	4
Залізо	0	10	0
Ніацин	20	40	12
Аскорбінова кислота	55	60	36

Це в свою чергу викликає втрати цінних компонентів та знижує харчову цінність желейних страв. Таким чином, існують «вузькі» місця у технологіях желе, мусів та самбуків. Вирішити їх можливо шляхом удосконалення традиційних і розроблених нових технологій жельованих десертів із плодово-ягідної сировини.

Вибір об'єкта дослідження пов'язаний із тим, що желе, муси і самбуки – це продукти, невелике корегування хімічного складу яких дасть можливість отримати вироби із високим вмістом рослинного білка, харчових волокон, мінеральних речовин та вітамінів.

На першому етапі досліджень розроблено модульні екстракти з лікарських і пряних рослин на основі березового соку, які можна використовувати для купажування у десертних желе з метою розширення асортименту та покращення харчової і біологічної цінності десертів. Екстракт отримано шляхом обробляння рослинної сировини ультразвуковими коливаннями з наступним екстрагуванням на березовому соці та випарюванням до вмісту сухих речовин 50–55 %.

Для десертних желе на основі яблучного соку запропоновано додавання екстрактів з аронії, калини, апельсину і м'яти. Десерти мають специфічний аромат і смак, ніжну консистенцію, процес структуроутворення скорочується на 5–10 хв, у якості загущувача використано агар-агар, який містить велику кількість

мінеральних солей, вітамінів, полісахариди, агаропектин, агарозу, галактозу і пентозу, кислоти (піровиноградну та глюкоронову). Організмом агар-агар не засвоюється і його калорійність дорівнює нулю [3].

З метою розширення асортименту солодких жельованих страв запропоновано також рецептури мусів із пюре гарбуза та апельсина зі зменшеною кількістю драглеутворювача. Доцільність такого зменшення обумовлена наявністю пектинових речовин в пюре, які частково його заміняють. Новий виріб має приємне яскраве забарвлення, добре виражений смак, своєрідну консистенцію, а також можливість отримувати цей продукт практично протягом усього року.

Використання плодово-ягідної та гарбузово-цитрусової сировини значно знижує енергетичну цінність готової продукції і забезпечує високу біологічну цінність завдяки вмісту вітамінів, органічних кислот, біологічно-активних речовин, макро- й мікроелементів. У подальших дослідженнях буде детально вивчено харчову й біологічну цінність нових видів десертів, фізико-хімічні та мікробіологічні показники.

Таким чином, використання нетрадиційної сировини у технології десертів дозволить не лише розширити асортимент солодких жельованих страв, а й підвищити їхню харчову та біологічну цінність, а також рекомендувати їх для дієтичного харчування.

Список використаних джерел

1. Кравчук Т. В. Вітамінізовані желейні десерти з використанням антоціанових добавок для закладів ресторанного господарства / Кравчук Т. В. / Біопроцеси, біотехнологія харчових продуктів, БАР. – № 1 (22). – 2013. – С. 40–43.
2. Значення солодких страв, їх класифікація. Характеристика сировини [Електронний ресурс]. – Режим доступу: ua.textreferat.com. – Назва з екрана.
3. Технологія харчових продуктів функціонального призначення: монографія / за ред. М. І. Пересічного. – Київ : КНТЕУ, 2012. – 116 с.
4. Шемета О. О. Функціональне харчування – новий підхід до здорового способу життя / Шемета О. О., Дожук К. М. – Ліки України. – № 1 (186). – 2015. – С. 24–27.

ВИКОРИСТАННЯ ЖЕЛЮЮЧОГО СОКУ В ТЕХНОЛОГІЇ СОЛОДКИХ СТРАВ ТА ОЗДОБЛЮВАЛЬНИХ НАПІВФАБРИКАТІВ

Д. В. Іваник, А. І. Бойко, *магістри спеціальності 181 Харчові технології освітня програма «Технології в ресторанному господарстві»*
О. М. Горобець, *к. т. н., доцент кафедри технологій харчових виробництв і ресторанного господарства*
Г. П. Хомич, *д. т. н., професор, завідувач кафедри технологій харчових виробництв і ресторанного господарства – науковий керівник*
Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Несприятлива екологічна ситуація в Україні характеризується високим рівнем антропогенного забруднення довкілля. Щорічний приріст таких показників, як вміст радіонуклідів, солей важких металів, пестицидів складає 1–1,5 %. Розроблення продукції оздоровчо-профілактичної спрямованості, яка в своєму складі містить біологічно активні речовини, які не викликають алергій, ускладнень, небажаних побічних ефектів, мають оздоровчу дію, є одним із пріоритетних завдань харчової промисловості. Так, рослинна клітковина і пектин відзначаються здатністю зв'язувати малорозчинні комплекси радіонуклідів, важких металів, нітратів та інших токсичних сполук і виводити їх із організму людини. L-аскорбінова кислота є потужним антиоксидантом і володіє імуностимулюючою та адаптогенною дією [1, 2].

Питаннями підвищення вмісту біологічно-активних речовин в кондитерських виробах, оздоблювальних напівфабрикатах та солодких стравах займались багато поколінь вчених. Більшість розробок передбачають введення до рецептур фруктово-ягідної та овочевої сировини (соків, пюре, підварок, вичавок, порошків), рослинних олій, екстрактів лікарських трав, висівок зернових культур тощо [3, 4]. На особливу увагу заслуговує желюючий сік, який містить у своєму складі значну кількість пектину і отримують його з відходів сокового виробництва (вичавки, насіннєва камера), що дозволяє також застосувати ресурсозберігаючі технології у виробництві [5].

Кондитерські вироби та солодкі страви прикрашають будь-який святковий стіл та користуються попитом серед усіх верств населення. Для оздоблення тортів та тістечок використовують різноманітні креми та глазурі, які не завжди за якісними показниками задовольняють вимоги технологів. Для їх удосконалення користуються харчовими добавками, які, зазвичай, хімічного походження і пошук рослинної сировини, яку можна використати в якості натуральної добавки природного походження, і вона покращить не тільки якісні показники виробів, а водночас буде корисною та безпечною для здоров'я людини при тривалому споживанні є актуальним завданням сьогодення.

В якості об'єкту досліджень були обрані дзеркальна глазур для декорування тортів, тістечок та панакота – солодкий десерт, досить популярний серед споживачів.

Об'єднуючим фактором цих виробів є наявність в складі желатину, їх висока харчова цінність та калорійність і низька біологічна цінність.

З метою зниження калорійності та підвищення біологічної цінності було вирішено провести часткову заміну желатину на желюючий сік з хеномелесу.

Желюючий сік отримували шляхом проварювання подрібнених плодів разом з насінневою камерою у воді при співвідношенні 1 : 1. Визначено у складі желюючого соку вміст пектинових речовин (1,2 %), L-аскорбінової кислоти (209 мг/100 г) та органічних кислот (3,35 %).

Желюючий сік вносили до рецептури дзеркальної глазурі та панакоти у кількості 25 %, 50 %, 75 % та 100 % від маси желатину.

За органолептичними показниками дзеркальної глазурі раціональним є заміна до 50 % желатину. Глазур зберігала притаманний їй блиск та пружність. 100 % заміна желатину на желюючий сік позитивно впливала на смак, але глазур не мала дзеркальності та не застигала.

У випадку панакоти використання желюючого соку позитивно вплинуло на смак виробу. За показниками пружності раціональною є заміна 75 % желатину на желюючий сік. При такій концентрації страва зберігає свої структурно-механічні властивості і має приємний смак та аромат, а страва зі 100 % заміною желатину на желюючий сік, хоча і має ніжну текстуру та приємний смак, але за класифікацією більше подібна до крему.

Таким чином, встановлено, що використання желюючого соку в технології солодких страв та оздоблювальних напівфабрикатів дозволяє зменшити рецептурний вміст желатину. У випадку дзеркальної глазурі – на 50 %, а в технології панакоти – на 75 %. Окрім того, солодкі страви будуть збагачені L-аскорбіновою кислотою, фенольними та пектиновими речовинами, що в свою чергу підвищує біологічну цінність виробів.

Список використаних джерел

1. Донченко Л. В. Технология пектинов и пектинопродуктов : учеб. пособие / Донченко Л. В. – Москва : ДеЛи, 2000. – 255 с.
2. Выродов И. П. Геронтологические основы рационального питания и оздоровления организма / Выродов И. П. // Известия вузов. Пищевая технология. – 2001. – № 2–3. – С. 77–81.
3. Тележенко Л. Н. Биологически активные вещества фруктов и овощей: сохранение при переработке / Л. Н. Тележенко, А. Т. Безусов. – О. : Оптимум, 2004. – 265 с
4. Оболкина В. И. Изучение эффективности смесей эмульгаторов в кондитерских изделиях / В. И. Оболкина, Н. А. Залевская, В. С. Гуреева, С. А. Кишко // Хлібопекарська і кондитерська промисловість України. – 2011. – № 5. – С. 11–12.
5. Гореньков Э. С. Технология консервирования : учебник / Гореньков Э. С., Горенькова А. Н., и др. – Москва : Агропромиздат, 1987. – 354 с.

ВИКОРИСТАННЯ ПЛОДОВОЇ СИРОВИНИ У ТЕХНОЛОГІЇ ПІСОЧНОГО ПЕЧИВА

В. В. Клименко, *магістр спеціальності Технології в ресторанному господарстві*

Л. О. Положишникова, *к. т. н., доцент, доцент кафедри технологій харчових виробництв та ресторанного господарства – науковий керівник*

Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

В сучасних умовах розвитку харчової промисловості все більшу увагу приділяють питанням покращення структури та якості харчування як одного з головних факторів здорового способу життя. Багато хвороб цивілізації, таких як ожиріння, атеросклероз, пов’язані з порушенням харчування, яке полягає у збільшенні споживання продуктів з високою енергетичною

цінністю та недостатньою кількістю продуктів, що містять біологічно активні речовини: вітаміни, пектинові речовини, харчові волокна.

Мучні кондитерські вироби (МКВ) є улюбленим продуктом харчування більшості населення нашої країни. Потреба у них притаманна людям будь-якого соціального статусу та рівня доходів. Серед МКВ значним попитом користуються печиво, тістечка, торти з пісочного тіста.

Аналіз його рецептурного складу показав, що вироби містять надлишкову кількість цукру і жиру і недостатню кількість білків, харчових волокон, пектинових речовин, вітамінів і макро- і мікроелементів. Тому пошук технологічних рішень, що дозволять скорегувати рецептурний склад пісочного напівфабрикату є актуальним питанням. Одним з шляхів вирішення його – використання рослинної сировини – плодів та продуктів їх переробки (пюре, паст, порошків).

Як рослинну сировину у роботі використано пасту з айви. Приготування пасти полягало у варінні до розм'якшення плодів айви та їх перетирання. При її отриманні відбувалося потемніння, ймовірно за рахунок окислення поліфенольних речовин. Для усунення цього негативного явища під час приготування пасти додавали лимонну кислоту. Готова паста характеризувалася наступними органолептичними показниками: однорідна пюреподібна текуча маса з поодинокими камедистими включеннями темно-лимонного кольору солодкувато-терпкого смаку з легким ароматом кислих яблук з відтінком деревної кори з вмістом сухих речовин 22,31±1,02 %. Вивчення її хімічного складу показало наявність вуглеводів, клітковини, органічних кислот, вітамінів – С, β-каротину B_1,РР, пектинових речовин, що дало висунути припущення про можливість використання у технологіях МКВ з пісочного тіста зі зниженою часткою цукру і жиру.

Аналіз наукової літератури показав, що внесення фруктових добавок не повинно перевищувати 30 %, оскільки їх збільшення призводить до погіршення структури випечених виробів [1].

При проведенні експериментальних досліджень пасту з айви вносили у тісто замість цукрово-жирової маси у кількості 10, 20 і 30 % до маси борошна разом з яйцями у цукрово-жирову масу. Таке її введення сприяло утворенню системи з пониженою рухомістю води і запобігало підвищенню адсорбції вологи білками борошна.

Використання пасти з айви призводило до зменшення ламкості та намочуваності випечених виробів. Це відбувалося завдяки зниженню вмісту у тісті цукру та жиру, які впливають на структурно-механічні властивості пісочного тіста, і збільшенню у випечених виробах пектинових речовин та клітковини. Останні, в свою чергу, сприяють утримуванню вологи при випіканні. Тому запропоновано збільшення у рецептурному складі частки розпушувачів.

Доведено, що при збільшенні тривалості замісу тіста до 5 хв відбувалося розрідження його структури. Це насамперед пов'язано з пластифікуючими властивостями плодової сировини. Експериментальними дослідженнями визначено, що тривалість замішування тіста не повинна перевищувати 2–3 хв.

Все це полягло в основу розробки технології пісочного напівфабрикату з використанням плодової сировини, згідно з якою отримання МКВ складалося з декількох етапів: приготування яєчно-плодової маси, цукрово-жирової маси, їх перемішування; замішування тіста; формування та випікання виробів.

Розроблений пісочний напівфабрикат з плодовою сировиною характеризувався наступними показниками якості (табл. 1).

Таблиця 1 – Показники якості випечених напівфабрикатів з пісочного тіста

Показники якості	Контроль	Дослід
Розсипчастість, %	49±2,4	44±2,0
Ламкість, $\times 10^5$ Па	7,9±0,40	7,4±0,37
Намочуваність, %	148±7,42	162±8,12
Лужність, °Н	0,42±0,02	0,92±0,05
pH середовища	7,12±0,36	7,85±0,39
Масова частка цукрів	24,03±1,2	20,56±1,03
Масова частка жирів	26,42±1,32	22,24±1,11

Як видно з табл. 1 використання пасти з айви сприяє зміни показників якості випечених виробів: зменшення розсипчастості на 10,2 %, ламкості на 6,33 %, намочуваності на 9,46 %, вмісту цукру та жиру на 14,44 і 15,82 % відповідно. збільшення лужності у 2,19 рази та pH на 10,25 %.

Отже, аналіз показників якості підтвердив висунуте раніше припущення про доцільність застосування пасти з плодової сировини у технологіях МКВ з пісочного тіста.

Список використаних джерел

1. Шринивасан Дамодаран, Кирк Л. Паркин, Оуэн Р. Феннема Химия пишевых продуктов : перевод с англ. 4-го изд Fennema's Food Chemistry. – Санкт-Петербург : Профессия. – 1040 с.

УДОСКОНАЛЕННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ПІСОЧНОГО ТІСТА ЗА РАХУНОК ВИКОРИСТАННЯ РОСЛИННОЇ СИРОВИНИ

Г. В. Лісогор, *магістр спеціальності Технології в ресторанному господарстві*
Г. П. Хомич, *д. т. н., професор, завідувач кафедри технологій харчових виробництв і ресторанного господарства – науковий керівник*
Н. І. Ткач, *к. т. н., доцент, доцент кафедри технологій харчових виробництв і ресторанного господарства – науковий керівник*
Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Одним з пріоритетних напрямків розвитку кондитерської промисловості на сучасному етапі є розробка та впровадження новітніх технологій виробництва високоякісних харчових продуктів з місцевої екологічно чистої сировини і створення функціональних кондитерських виробів. Необхідність розширення асортименту якісних та безпечних для споживача вітчизняних продуктів харчування обумовлена незадовільним станом здоров'я населення, продовольчою безпекою країни та формуванням конкурентного середовища на продовольчому ринку України. Особлива у вага приділяється використанню натуральних збагачувачів у виробництві борошняних кондитерських виробів. У нашій країні і закордоном проводиться багато досліджень по вивченню таких збагачувачів і розробці нових видів борошняних кондитерських виробів, багатих повноцінним білком, вітамінами, харчовими волокнами, оптимальним жирнокислотним складом і мінеральними комплексами. При цьому важливіша вимога споживачів – натуральність. В зв'язку із цим широке розповсюдження отримало використання природних біологічно активних речовин з продуктів переробки фруктової сировини у виробництві кондитерських виробів. Використання з

цією метою натуральних продуктів має безперечну перевагу перед штучними хімічними добавками [1, 3, 4].

Рослинна сировина є безперечним джерелом біологічно мінеральних речовин, фенольних сполук і вітамінів, тощо. На даний час не втрачає актуальності використання вторинної рослинної сировини – відходів сокового виробництва, які містять у своєму складі до 80 % корисних речовин сировини і особливо багаті на харчові волокна та пектинові речовини. Перспективною сировиною є вичавки, отримані після вилучення гранатового соку, які містять цукор, органічні кислоти і мінеральні речовини: натрій, магній, залізо, фосфор і кальцій, калій, а також вітаміни групи В, РР, С, А. Велика кількість фолацину, пантотенової кислоти і вітаміну B_6 визначають його вплив на процеси обміну і синтезу білків в організмі, на обмін жирів і вуглеводів [2].

З вичавок виготовляють фруктові порошки, тому перспективними є дослідження потенціалу використання порошку з гранатових вичавок для виробництва борошняних кондитерських виробів, як джерела харчових волокон, органічних кислот, вітамінів, фенольних речовин.

Дослідження проводили з використанням стандартних методів аналізу. Якість готових виробів контролювали за органолептичними та фізико-хімічними показниками.

Для дослідження впливу порошку гранату було обрано пісочний напівфабрикат (основний). Добавку порошку вносили у кількості 2,5 %, 5,0 %, 7,5 % і 10 % від маси борошна. Вплив внесення порошку оцінювали за органолептичними, фізико-хімічними і структурно-механічними показниками.

За результатами органолептичної оцінки найкращим було обрано зразок з внесенням 5 % порошку з гранатових вичавків до рецептури пісочного печива. Він володів приємним смаком та ароматом, підвищеною пористістю та привабливим зовнішнім виглядом.

Зразки з додаванням більшої кількості порошку відрізнялися кислуватим присмаком, у консистенції відчувалися частинки порошку.

Встановлено, що використання порошку з гранатових вичавок сприяє збільшенню вологості у дослідних зразках на 16,7 %. Отримані дані дають можливість прогнозувати збільшення три-

валості зберігання виробів. Підвищення вологості відбувається за рахунок вмісту харчових волокон та пектинових речовин, які здатні поглинати та утримувати в собі вологу. У зв'язку із цим, знижується і показник упікання виробів.

Якість печива у значній мірі характеризується його здатністю поглинати вологу. Отримані результати показали, що показник намочуванності збільшується зі збільшенням кількості внесеного порошку – з 150,1 у контрольному зразку до 168,00 у зразку з 10 % порошку.

За наявності досить значного вмісту органічних кислот у складі порошку гранату спостерігається зменшення лужності виробів – з 2,0 град. у контрольному зразку до 1,8 град. у дослідних зразках

Вплив харчових волокон позначився на розсипчастості ламкості печива – зі збільшенням кількості порошку вони знижуються на 12,2…4,8 %.

Таким чином, на основі аналізу органолептичних та фізико-хімічних показників пісочного печива доведена доцільність використання порошку з гранатових вичавок при виробництві борошняних кондитерських виробів. Внесення порошку у кількості 5,0 % сприяє формуванню кращих фізико-хімічних і структурно-механічних властивостей, позитивно впливає на смак та аромат готових виробів, а також підвищує біологічну цінність виробів за рахунок збагачення фенольними та мінеральними речовинами.

Список використаних джерел

1. Подрушняк А. Безпечне харчування, неякісні продукти / А. Подрушняк // Харчова і переробна промисловість. – 2004. – № 11. – С. 8–9.
2. Тележенко Л. Н. Биологически активные вещества фруктов и овощей: сохранение при переработке / Л. Н. Тележенко, А. Т. Безусов. – О. : Оптимум, 2004. – 265 с
3. Плотникова Т. В. Плодово-ягодные порошки в мучных изделиях / Плотникова Т. В., Тепкина Е. В. // Продукты. Ингредиенты. – 2006. – № 2. – С. 20–21.
4. Кислухина О. В. Витаминные комплексы из растительного сырья / Кислухина О. В. – Москва : ДеЛи принт, 2004. – 308 с.

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ МИГДАЛЬНОГО ГОРІХА ЯК СИРОВИНИ ДЛЯ ВИРОБНИЦТВА РОСЛИННОГО ЗАМІННИКА МОЛОКА

В. В. Макарук, Т. Г. Бондаренко, *студенти спеціальності Харчові технології в ресторанному господарстві, групи ТРГм-61*
Ю. Г. Наконечна, *к. т. н., доцент, доцент кафедри технологій харчових виробництв та ресторанного господарства – науковий курівник*
Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Сучасні тенденції розвитку харчової промисловості орієнтовані на виробництво здорових продуктів харчування – низькокалорійних, з високим вмістом вітамінів, мінеральних речовин, поліненасичених жирних кислот (ПНЖК) тощо. Збільшення кількості людей, що страждають на алергію або мають надчутливість до білків тваринного походження, а також нездатних засвоювати молочний цукор – лактозу, стимулювало розвиток виробництва продуктів нового покоління, що базується на використанні рослинної сировини як джерела білкових і білково-жирових продуктів [1]. Слід відзначити, що з кожним роком зростає кількість споживачів, які обирають вегетаріанський спосіб життя й не вживають продукти тваринного походження, що пов'язано з бажанням уникнути поширених у наш час «хвороб цивілізації» – серцево-судиних, атеросклерозу, гіпертонії, алергії, різноманітних новоутворень тощо.

Особливої уваги потребує організація харчування людей, які страждають на алергію на коров'яче молоко, а також на таку спадкову хворобу, як гіполактазія, тобто нездатність організму засвоювати молочний цукор – лактозу. В організмі хворих людей спостерігається недостатня кількість білка, вітамінів, мінеральни речовин, що призводить до функціонального розладу роботи організму. Для харчування таких людей необхідно створювати та постійно розширювати асортимент продуктів, які за своїм складом повинні бути максимально наближені до складу коров'ячого молока.

Актуальним напрямом у харчовій промисловості є пошук перспективних джерел рослинного походження та створення на їх основі нових продуктів харчування.

Харчова промисловість виробляє різні види напоїв з оздоровчими та профілактичними властивостями. Останнім часом особ-

ливу увагу споживачі приділяють «рослинному молоку», – молокоподібному напою, який можна використовувати як альтернативний замінник тваринного молока й виготовляти продукти на його основі, а також додавати до кулінарних страв. Напої на рослинній основі не містять холестерину, лактози, крохмалю, гормонів та антибіотиків порівняно з молоком тваринного походження.

На сьогодні промисловістю випускається численна кількість продуктів, що імітують смак, консистенцію та фізико-хімічні властивості молочних напоїв, які виготовлені виключно з рослинної сировини. Вони є низькокалорійними продуктами, містять біологічно активний білковий комплекс, пептиди, вільні амінокислоти, лецитин, розчинні цукри, харчову дієтичну клітковину, біогенні макро- та мікроелементи, вітаміни, фітогормони та інші цінні компоненти [2].

Проведений аналіз літературних джерел і патентний пошук, що найкращими рослинними замінниками молока є соєвий і горіховий напої.

Горіховий замінник молока готується з різноманітних горіхів. Найчастіше це мигдаль, оброблений і змішаний із водою й невеликою кількістю підсолоджувача. Мигдальний напій здавна користується популярністю в Європі під час суворих постів. Такий напій менш жирний і має меншу калорійність порівняно із соєвим, а для підвищення біологічної цінності його збагачують кальцієм і вітамінами. За органолептичними показниками горіховий замінник молока має більше переваг, тому що володіє вираженим горіховим смаком та ароматом.

Плоди мигдального горіха містять комплекс фізіологічно-функціональних інгредієнтів, що дозволяють використовувати їх як сировину для отримання продукції, яка володіє високими споживчими властивостями та вираженим оздоровчим ефектом на організм людини.

Мигдаль – дуже калорійний продукт. Його насіння (горіхи) характеризуються досить високим вмістом деяких вітамінів, мінеральних елементів, білків, але найголовніше – ненасичених жирних кислот (особливо – лінолевої і олеїнової) і фітостеролів.

Так, мигдальні горіхи багаті альфа-токоферолом (в 100 г – 173,3 % добової норми), вітаміном B_2 (рибофлавін) (відповідно – 44,8 %), біотином (34,0 %), фолієвою кислотою (23,3 %), вітаміном РР (нікотинова кислота) (18,3 %), вітаміном B_1 (тіамін)

(17,0 %), холіном (10,4 %). Основу мінерального складу становлять: бор, кремній, кобальт, ванадій, марганець, нікель, магній, мідь, фосфор, цирконій, молібден, залізо, хром, калій, цинк, кальцій, літій. Мигдальні горіхи містять незамінні і замінні амінокислоти (в 100 г – відповідно 31,4 % і 29,1 %) Особливо багатий мигдаль незамінними амінокислотами фенілаланіном (40,0 %), ізолейцином (39,3 %) і валіном (38,0 %).

Мигдаль виділяється за вмістом ненасичених жирних кислот, поліненасичених, а саме – лінолевої кислоти і мононенасичених – олеїнової кислоти. Мигдаль містить моно- і дисахариди (12,0 %), клітковину (48,8 %), невеликі кількості крохмалю (в 100 г – 0,74 г), мальтози (0,04 г) і досить багато сахарози (3,6 г) [3].

Перераховані позитивні властивості мигдального горіха свідчать про доцільність його використання для виготовлення продукції, призначеної для людей, схильних до алергії та несприйняття організмом окремих білків тваринного та рослинного походження.

Список використаних джерел

1. Разработка технологии геродиетических напитков на основе соевого молока / М. В. Палагина, Е. И. Черевач, Ю. В. Приходько, С. А. Черкасова // Известия высших учебных заведений. Пищевая технология. – 2008. – № 4. – С. 44–47.
2. Elaine B. Feldman (2002), "The scientific evidence for a beneficial health relationship between walnuts and coronary heart disease", The American Society for Nutritional Sciences. – Vol. 132. – № 5. – P. 10625–11015.
3. Orchards Sara Aryapak, Parisa Ziarati (2014), "Nutritive Value of Persian Walnut (Juglans regia L.) Orchards", American-Eurasian J. Agric. & Environ. Sci., № 14 (11). – P. 1228–1235.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗШИРЕННЯ АСОРТИМЕНТУ М'ЯСНИХ КОНСЕРВІВ ДЛЯ ДИТЯЧОГО ХАРЧУВАННЯ

Ю. А. Мацук, *к. т. н., доцент, доцент кафедри харчових технологій*
А. Г. Фарісєєв, *к. т. н., доцент кафедри харчових технологій*
О. Ю. Вієнко, *асистент кафедри харчових технологій*
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, м. Дніпро, Україна

За останнє десятиліття в технологіях та асортименті харчових продуктів відбулися значні зміни, що призвели до появи нових

груп продуктів харчування (функціональних продуктів, продуктів лікувального та дитячого харчування і т. д.) з новим складом та властивостями. Ці зміни пов'язані з новим розумінням ролі харчування в житті людини, зв'язку якості їжі і хвороб цивілізації, проявом нових умов та ритму життя, а також екологічних проблем, застосуванням харчових, біологічно активних добавок та покращувачів. У зв'язку з цим все більше споживачів роблять свідомий вибір на користь здорового харчування, особливо коли мова йде про дітей.

Як відомо, дитячий вік – це період інтенсивних процесів обміну речовин, розвитку і становлення фізіологічних функцій. Саме в перші роки життя в дитячому організмі формується структура і вдосконалюється функція нервової, кістково-м'язової, серцево-судинної, ендокринної та інших систем [1, 2].

Слід звернути увагу на те, що однією із умов нормального фізичного та нервово-психологічного розвитку організму, а також високої здатності його імунної системи до опору різним захворюванням та іншим шкідливим факторам зовнішнього середовища є раціональне харчування, особливо впродовж перших років життя. Це пов'язано з тим, що харчування у перші роки життя забезпечує «програмування» метаболізму таким чином, що ті або інші його порушення можуть збільшити ризик виникнення та розвитку цілого ряду захворювань: алергічних хвороб, дисбактеріозу, ожиріння, метаболічного синдрому. Виходячи з цього продукти дитячого харчування повинні володіти лікувальними і профілактичними властивостями.

Останнім часом спостерігається інтенсивний розвиток ринку дитячих консервів, особливо після прийняття державної цільової програми розвитку дитячого харчування в Україні на 2012–2016 роки. Метою даної програми було створення сприятливих умов для розвитку виробництва безпечних та якісних продуктів дитячого харчування. Важливо відмітити, що загальна чисельність дітей-інвалідів станом на 1 січня 2017 складає 156,1 тис. осіб, або 2 % усього дитячого населення України [3]. Складні економічні умови, погіршення екологічної ситуації, надмірне техногенне навантаження, неблагополучні умови праці жінок, недосконаліть системи медичного і соціального забезпечення, високий рівень захворюваності батьків, погіршення якості продуктів харчування, зростання стресових ситуацій у повсякденному житті спричиняють збільшення кількості дітей з різними видами захворювань [4, 5].

Загальновідомо, що забезпечення організму натуральними, повноцінними продуктами харчування є основним завданням харчової промисловості. Важливо забезпечити дітей спеціалізованими продуктами, в тому числі м'ясними, зі збалансованими по вмісту насиченими та ненасиченими кислотами. У своєму складі м'ясо містить велику кількість повноцінних білків, вітаміни, мінеральні речовини, легкозасвоюване залізо, у зв'язку з чим бажано включати продукти на м'ясній основі в раціон харчування дітей з 8 місяців. Лікарі-педіатри рекомендують введення в раціон харчування м'ясо в консервованому, тонкоподрібненому вигляді, в якості прикорму дітей після 6–7 місячного віку, та у якості лікувально-профілактичного після 5–6 місяців. Високу харчову і біологічну цінність мають м'ясні консерви збагачені рослинною сировиною, оскільки сполучення різних компонентів підвищує їх цінність за рахунок взаємного доповнення харчовими речовинами та значно покращує смак продукту [6–8].

Рослинна сировина, що міститься в консервах, сприяє кращому засвоєнню білків, а також покращує виділення шлункового соку. Слід також відмітити, що вона є джерелом харчових волокон, які покращують роботу травної системи, підвищує фізіологічну цінність та містить водорозчинні вітаміни [6–8]. Вивчаючи асортимент м'ясо-рослинних консервів для дитячого харчування виявлено, що в якості рослинної сировини для їх приготування використовують моркву, кольорову і білокачанну капусту, картоплю, зелений горошок, цибулю, петрушку, крупи, борошно та ін. Фруктово-ягідні компоненти практично не використовуються, хоча і містять велику кількість біологічно активних речовин та багатий хімічний склад.

Таким чином, одним з основних резервів повнішого забезпечення як дорослого населення так і дітей високовітамінними лікувально-дієтичними продуктами харчування є використання харчовою, переробною і фармацевтичною промисловістю плодових і ягідних порід. В якості сировини можна використовувати вирощенні в екологічно чистих зонах місцеві, хоча і малопоширені у культурі, дикорослі рослини, такі як обліпиха, кизил, хеномелес, калина. Вони мають високу біологічну і фізіологічну цінність через великий вміст поліфенолів, флавоноїдів, антоціанів, катехінів та інших біологічно активних речовин, ві-

тамінів групи В, С, Р, Е, провітаміну А, пектинових, дубильних і барвних речовин, ефірних олій, органічних кислот.

Проведений аналіз ринку продуктів дитячого харчування дозволив виявити, що лікувально-профілактичні продукти поліфункціональної спрямованості та м'ясні консерви для дитячого харчування на ринку України практично відсутні. У зв'язку з цим постає необхідність збільшувати асортимент цих консервів за рахунок використання рослинних добавок на фруктово-ягідній основі багатих на БАР. Використання фруктово-ягідних добавок у м'ясних консервах дозволить підвищити вміст біологічно активних речовин, сприятиме зменшенню витрат при їх термічній обробці та покращить смакові властивості готових консервів.

Список використаних джерел

1. Філіпова Л. Ю. Технологія виробництва консервованих продуктів для немедикаментозної корекції порушених функцій організму дитини / С. Ф. Пономаренко, В. П. Кульчицька // Наукові праці Одеської національної академії харчових технологій : зб. наук. пр. / ОНАХТ. – Одеса : ОНАХТ, 2002. – Вип. 23. – С. 37–39.
2. Устинова А. В. Перспектива развития производства и рынка детских консервов на мясной основе / А. В. Устинова // Мясная индустрия. – 2002. – № 9 – С. 16 – 19.
3. Соціальний захист населення України : стат. зб. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://dostup.pravda.com.ua/request/32021/response/66093/attach/4/zb%20sznu%2016pdf.zip. – Назва з екрана.
4. Постанова про затвердження Державної цільової програми розвитку виробництва продуктів дитячого харчування на 2012–2016 роки [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету міністрів України № 870 від 24 жовтня 2012 року. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/870-2011-п. – Назва з екрана.
5. Постанова про рекомендації парламентських слухань на тему : «Освіта, охорона здоров'я та соціальне забезпечення дітей з порушенням психофізичного розвитку: проблеми та шляхи їх вирішення [Електронний ресурс] : Постанова Верховної ради України № 96 – VIII від 13 січня 2015 року. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/96-16. – Назва з екрана.
6. Продукты детского питания на мясной основе [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.znaytovar.ru/new554.html. – Назва з екрана.

7. Устинова А. В. Специализированные мясные продукты в детском и диетическом питании. [Електронний ресурс] / Устинова А. В. – Режим доступу: http://www.gastroportal.ru/php/content.php&id=1552. – Назва з екрана.
8. Новые поликомпонентные консервы для детей [Електронний ресурс] / А. В. Устинова, О. К. Деревицкая, М. А. Асланова, В. Н. Стилиди, Е. И. Акентьева. – Режим доступу: http://www.kid.ru/72003/index13php3. – Назва з екрана.

УДОСКОНАЛЕННЯ ТЕХНОЛОГІЇ БІСКВІТНИХ ВИРОБІВ ЗА РАХУНОК ДИКОРОСЛОЇ СИРОВИНИ

М. Ю. Медведев, *спеціальність 181 Харчові технології, студент групи ТРГ-71 м*
А. Л. Рогова, *к. е. н., доцент, доцент кафедри технологій харчових виробництв та ресторанного господарства – науковий керівник*
Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Одним з основних завдань сучасної харчової промисловості є створення так званих «здорових» продуктів харчування, що мають значені функціональні властивості та призначені як для масового і профілактичного, так і для дієтичного харчування. Значний потенціал в галузі виробництва таких продуктів харчування мають борошняні кондитерські вироби, які характеризуються високою калорійністю, але низькою харчовою та біологічною цінністю. У зв'язку з цим актуальним є збагачення харчових раціонів населення шляхом підвищення вмісту потрібних для організму людини нутрієнтів у продуктах харчування, які часто споживаються.

Виходячи з цього, важливим є пошук дешевої, біологічно цінної рослинної сировини, яка б не вимагала великих витрат на її переробку, була технологічною та знаходилася в товарних кількостях в Україні. Такою сировиною можуть бути, зокрема, дикорослі плоди. Перспективною сировиною регіонального походження може бути калина звичайна.

Калина звичайна після дозрівання має гіркувато-терпкий смак, який зникає після проморожування або теплового оброблення. Стиглі ягоди містять до 82 мг вітаміну С, пектинові речовини, каротин, вітамін Р, органічні кислоти, до 32 % полісахаридів у перерахунку на суху масу. Загальна зольність плодів кали-

ни доходить до 4,0 %. Склад мінеральних елементів достатньо різноманітний (калій, фосфор, кальцій; магній, залізо, а також нікель, кобальт, молібден, барій, ванадій, хром, йод). Плоди калини є також джерелом дубильних речовин, вміст яких залежить від метеорологічних умов [1]. Таким чином, дослідження, спрямовані на вивчення можливості застосування пюре з калини звичайної в технології виробів з бісквітного тіста є актуальними.

Для приготування пюре калину перебирають; миють; припускають (співвідношенні води і ягід 1 : 3) 2–3 хв не доводячи до кипіння; протирають крізь сито. Масова часткою сухих речовин у пюре складає 15±1,5 %.

На першому етапі досліджень встановлювали вплив пюре калини на здатність білків утворювати піну (піноутворювальну здатність). З цією метою досліджували зразки із вмістом пюре калини 3, 6, 9, 12, 15 % від загальної кількості сировини з відповідним зниженням в рецептурі частки яєчно-цукрової суміші. У якості контролю обрано бісквітний напівфабрикат основний [2]. Введення добавки проводили на початку збивання яєчно-цукрової маси.

Введення пюре калини покращує піноутворювальну здатність яєчно-цукрової суміші. На наш погляд це пояснюється наявністю у пюре калини пектинових речовин, яким, як звісно, притаманні поверхнево-активні властивості. У разі додавання пюре більш 9 % піноутворювальна здатність дещо знижується. Доцільним є припущення, що це пояснюється достатньо високою вологістю пюре калини порівняно з вологістю яєчно-цукрової суміші, вміст якої знижується. Перенасичення вологою призводить до утворення крупних пор, вкритих занадто тонким шаром плівки. Як наслідок, пори під власною масою осідають, що і викликає погіршення піноутворювальної здатності.

Важливою характеристикою пінних систем, до яких відноситься бісквітне тісто, є їх стійкість – здатність зберігатися протягом часу. У контрольному зразку руйнування піни починається помітно вже через 30 хв зберігання. У разі збільшення дозування добавки руйнування піни відбувається повільніше. Найбільш стабільною за зміною висоти піни у часі виявився зразок з 9 % калинового пюре. Зразки ж з вмістом добавки 12 та 15 % руйнуються швидше.

Для розроблення рецептури бісквіту з пюре калини необхідно визначити максимальну кількість добавки, яку можна ввести

до тіста без погіршення якості готового продукту. Якість готового виробу визначають його фізико-хімічні (вологість, пористість, упік, щільність) та органолептичні властивості, які формуються на стадії випікання.

Встановлено, що за збільшення дозування добавки до 9 % пористість зростає. Подальше збільшення концентрації добавки призводить до зниження пористості, але порівняно з контролем цей показник вищий на 3,3 %. Покращення пористості також обумовлено наявністю пектину в досліджуваній добавці. Важливим показником, що відображає споживчі властивості готового виробу є вологість. Нормативними документами встановлено, що вологість бісквіту основного має бути 24 ± 3 % [3]. За значенням вологості всі досліджувані зразки відповідають вимогам нормативної документації.

Важливою складовою якості готових виробів окрім фізико-хімічних показників є органолептичні властивості. Відзначено, що для всіх дослідних зразків значення органолептичних показників є задовільними. За умов збільшення дозування пюре калини до 9 % вироби мають гарну рівномірну пористість, колір м'якуша підсилюється із світло-жовтого до злегка рожевого. Негативним можна вважати появлення кислуватого присмаку та аромату калини у виробу з 12 % добавки, крім того для цього зразка характерна дещо нерівномірна пористість та не дуже приємний колір.

Таким чином, на основі дослідження фізико-хімічних та органолептичних показників якості бісквіту основного з різним вмістом пюре калини встановлено, що оптимальне дозування добавки має бути 9 % від кількості загальних рецептурних компонентів. Розроблено проект нормативної документації на нову продукцію: технічні умови на бісквітний напівфабрикат з додаванням пюре калини та технологічну картку на торт бісквітний «Калинка», що робить можливим їх впровадження у підприємствах ресторанного господарства.

Розрахунковим шляхом встановлено біологічну цінність нового виробу. Відмічено, що бісквіт з пюре калини має підвищений порівняно з контролем вміст вітамінів та мінеральних речовин. Важливим мікроелементом для людини є залізо, основний кровотворний елемент, його вміст у 100 г бісквіту з добавкою становить майже половину добової норми. Позитивним фактором є збільшення більше ніж в 10 разів вмісту клітковини, яка виконує в організмі радіопротекторні функції.

Список використаних джерел

1. Калина_звичайна – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/. – Назва з екрана. – Дата звернення: 03.09.18.
2. Сборник рецептур мучных кондитерских изделий для предприятий общественного питания. – Санкт-Петербург : Гидрометеоиздат, 1998. – 293с.
3. Бісквіти. Загальні технічні умови. ДСТУ 8001:2015. – Київ : Держспоживстандарт України, 2015. – 15 с.

ВИКОРИСТАННЯ ПЮРЕ З ОБЛІПИХИ В ТЕХНОЛОГІЇ МАРМЕЛАДІВ

Н. М. Петтер, *освітня програма «Технології в ресторанному господарстві», студентка групи ТРГ-61м*
Ю. В. Левченко, *к. т. н., доцент кафедри технологій харчових виробництв та ресторанного господарства*
І. В. Чоні, *к. т. н., доцент, доцент кафедри технологій харчових виробництв та ресторанного господарства – науковий керівник*
Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

В останні роки в харчовій промисловості і ресторанному господарстві значна увага приділяється розробці функціональних продуктів, які характеризуються наближеним до ідеального співвідношенням компонентів, наявністю біологічно активних речовин та безпечністю. Вченими багатьох країн світу доведено, що, з точки зору економії сировинних ресурсів, підвищення функціональності готової продукції, доцільним є використання нетрадиційної сировини рослинного походження. Для України такою сировиною є плоди і ягоди, які до недавно вважались дикорослими: аронія, бузина чорна, калина звичайна, обліпиха тощо. Вони містять природні біологічно активні речовини, у тому числі харчові волокна. Окрім цього вони можуть замінити традиційні культури, рівень споживання яких низький.

Кондитерські вироби (КВ) є невід'ємним і улюбленим компонентом харчового раціону всіх категорій населення завдяки приємному солодкому смаку і привабливому аромату. Пастило-мармеладні вироби (ПМВ) серед усього розмаїття кондитерської продукції відрізняються драглеподібною консистенцією. Порівняно низька енергетична цінність цих виробів, а також функціональність, обумовлена присутністю структуроутворювачів,

сприяє підвищенню попиту на дану групу кондитерських виробів. Тому розширення їх асортименту, зниження собівартості, збереження якості при зберіганні є своєчасним і актуальним напрямком.

Метою досліджень було використання напівфабрикатів з обліпихи у технології пастило-мармеладних виробів із високим вмістом біологічно активних речовин.

Пастило-мармеладні кондитерські вироби являють собою особливу групу виробів зі специфічною драглеутворюючою структурою, яка потребує наявності у рецептурах особливих желюючих речовин. Як желюючу основу у кондитерському виробництві використовують драглеутворювачі – агар, агароїди, пектин різного походження, а також яблучне пюре, багате пектиновими речовинами.

За ботанічними особливостями обліпиха відноситься до сімейства маслинкових. Плоди ароматні, на смак подібні до плодів ананаса гіркуваті, після перших приморозків втрачають гіркоту і набувають приємного кислуватого смаку. Їх використовують сирими і для різноманітної переробки. За рахунок високого вмісту органічних кислот обліпиха, як сировина, в чистому вигляді використовується рідко або з додаванням значної частки цукру, що підвищує калорійність готових виробів. Композиції з його використанням характеризуються високим вмістом фенольних речовин, L-аскорбінової кислоти, пектинових речовин та органічних кислот [3].

Наявність пектинових речовин та органічних кислот підтверджує високі функціонально-технологічні властивості обліпихи, тому що їх поєднання у певному співвідношенні сприяє кращому структуроутворенню при виробництві желейних виробів.

Традиційні технології фруктового мармеладу передбачають використання плодово-ягідної сировини у вигляді пюре. Для введення у рецептуру обліпихи досліджували технологічні параметри отримання пюре з цієї сировини та аналізували показники якості, які впливають на процес структуроутворення.

Визначили вплив способу попередньої обробки плодів на вміст пектинових речовин у готовому пюре. Встановлено, що оптимальним способом отримання пюре з обліпихи є бланшування парою протягом 10 хвилин. Проаналізовано фізико-хімічні показники пюре з плодів обліпиху: масова частка сухих речовин – 10,20 %, титрованих кислот – 2,60 %, пектинових речовин

– 0,80 %, вміст L-аскорбінової кислоти – 158,56 мг/100 г, вміст каротину – 1,32 мг/100 г.

Так як водно-пектиново-цукровий розчин у кислому середовищі желює швидше і дає більш міцні драглі, встановили, що хімічний склад пюре з обліпихи позитивно впливає на процес драглеутворення за рахунок органічних кислот та пектинових речовин, що містяться в ньому.

За контрольний зразок в дослідженнях обрали фруктовий мармелад «Ароматний». Досліджено вплив пюре з обліпихи на органолептичні показники якості мармеладних виробів.

Оптимальне співвідношення яблучного пюре та пюре з обліпихи 50 : 50 % від рецептурної кількості.

Використання пюре з обліпихи в технології мармеладних виробів дало можливість відмовитись від використання штучної молочної кислоти, замінивши її органічними кислотами, що входять до складу пюре, а також частково зменшити внесення патоки в мармеладну масу. За органолептичними показниками смак готових виробів став гармонійний кисло-солодкий, колір покращився до золотисто-жовтого, а консистенція стала більш пружною.

Таким чином, результати проведених досліджень свідчать про доцільність переробки обліпихи на пюре і подальше його використання в технології мармеладних виробів. Часткова заміна пюре з яблук на пюре з обліпихи покращує органолептичні показники, підвищує біологічну та поживну цінність розроблених кондитерських виробів.

Список використаних джерел

1. Експрес аналізу ринку «Мармелад» [Електронный ресурс] / Режим доступа: http://www.informsistema.com/result.asp. – Назва з екрана.
2. Фощан А. Л. Регулювання реологічних та структурно-механічніх властивостей желейних виробів та напівфабрикатів на основі комбінованих систем драгле утворювачів / А. Л. Фощан, А. М. Григоренко // Хлібопекарська і кондитерська промисловість України. – 2010. – № 2. – С. 29–30.
3. Визначення міцності нових видів желе на основі функціональних напівфабрикатів із дикорослих ягід / Д. Одарченко [та ін.] // Хлібопекарська і кондитерська промисловість України. – 2012. – № 5. – С. 19–21.

НОВІ ВИДИ БІСКВІТІВ З ВИКОРИСТАННЯМ НЕХЛІБОПЕКАРСЬКИХ ВИДІВ БОРОШНА

А. В. Руденко, К. І. Строкань, *магістри спеціальності Технології в ресторанному господарстві*
Л. О. Положишникова, *к. т. н., доцент, доцент кафедри технологій харчових виробництв та ресторанного господарства – науковий керівник*
Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Серед підприємств харчування, що активно розвиваються в нашій країні вагому частку займають кафе-кондитерські. В них представлений досить широкий асортимент мучних кондитерських виробів (МКВ), за рахунок споживання яких покриваються добові потреби на 80 % у вуглеводах і на 40 %. у жирах Серед МКВ, які користуються попитом, належить виробам з бісквітного тіста. Але одним з їх істотних недоліків є невисока їх поживна цінність. Тому доцільним є пошук сировинних компонентів, використання яких дозволить усунути цей недолік. До таких видів сировини, на наш погляд, належать нехлібопекарські види борошна, які випускаються промисловістю – борошно нуту та черемшини.

Борошно нуту містіть у своєму складі білкові речовини, поліненасичені жирні кислоти, вітаміни групи В, РР, Е, мінеральні речовини – кальцій, магній, фосфор, залізо, селен, харчові волокна

В свою чергу, борошно черемшини є джерелом вітамінів, особливо групи В–B_4, який виконує роль потужного гепатопротектора, допомагає тканинам печінки відновлюватися після вживання медикаментів та алкогольних напоїв. Необхідний для здоров'я нервової системи. Також це речовина відіграє важливу роль у стабілізації показників вмісту цукру в крові, що є профілактичним засобом проти розвитку цукрового діабету.

Вітамін B_9 забезпечує нормальний ріст і розвиток плоду, тому його необхідно вживати у період вагітності. Окрім цього, він відіграє важливу роль у регулюванні роботи кровотворної системи, а також є гепатопротектором. Вітамін К запобігає кальцифікації судин – їх стінки зберігають еластичність не змінюються внаслідок появи відкладень кальцію. Крім того, він регулює процес згортання крові та захищає від розвитку таких небезпечних захворювань як остеопороз.

Наявність клітковини та дубильних речовин сприяє істотному поліпшенню стану травного тракту. Так, зокрема, вони уповільнюють розлади харчового тракту, у тому числі і діареї. Крім того, ягоди черемшини є спазмолітиками, тобто допамагають позбавитися організму від коліків.

В ягодах також міститься вітамін С, який відіграє провідну роль у профілактиці респіраторних захворювань, а також допомагає організму швидше справитися з хворобою. Флавоноїди, які містяться у складі борошна, позитивно впливають на стан судин, підвищуючи їх еластичність. Вітамін С разом з флавоноїдами стимулює діяльність імунної системи, підвищуючи загальну резистентність організму до вірусів і бактерій. Пектинові речовини та вітамін РР сприяють виведенню з організму «шкідливого» холестерину.

Отже, підсумовуючи все вище зазначене можна висунути припущення, що використання різних видів борошна призведи до зміни якості готових виробів.

Для підтвердження цього проводили експериментальні дослідження, в результаті яких визначено, що раціональний вміст борошна нуту становить – 20 %, борошна черемшини – 15 %. Як контроль використовували кекс «Столичний» та бісквіт «Шифоновий» (табл. 1). При цьому досліджували органолептичні та фізико-хімічні показники якості готових виробів, використовуючи стандартні методи.

Таблиця 1 – Показники якості випечених бісквітів з нехлібопекарськими видами борошна

Найменування показника	Контрольний разок	Дослідний зразок
	Кекс «Столичний»	Кекс «Нутік»
З борошном нуту		
Намочуваність, %	194,38	234,45
Пористість,%	61,06	69,86
Лужність, град.	0,6	0,6
З борошном черемшини		
	Бісквіт «Шифоновий»	Бісквітний «Вишуканість»
Пористість, %	77±3	83±3
Питомий об'єм, $м^3/кг$	420±20	460±20
Масова частка вологи,%	24,5±3	26,7±3

Нами розроблені бісквіт «Вишуканість» з борошном черемшини та кекс «Нутік» з борошном нуту.

За органолептичними показниками бісквіт «Вишуканість» мав гладку поверхню, без тріщин та розривів, товщиною 5–6 см, шоколадного кольору, без підгорілостей та забруднень, стан м'якуша – добре пропечений, без закалу і слідів непромісу, рівномірний за товщиною, з добре розрихленою структурою, має запах горіхів, з легким ароматом вишні та шоколаду.

Бісквіт «Нутік» мав випуклу поверхню з тріщинами, світло-жовтого кольору з поодинокими включеннями жовтого кольору, колір поверхні – світло коричневий, на розрізі – жовтий. Стан м'якуша добре пропечений бе закалу і слідів непромісу, з пористою структурою, смак – приємний з легким ароматом нуту.

Як свідчать табличні дані, розроблені зразки відповідають вимогам якості щодо кожної групи. Необхідно відмітити, що використання нових видів борошна призводить до покращення їх пористості та питомого об'єму.

ВИКОРИСТАННЯ НЕТРАДИЦІЙНОЇ СИРОВИНИ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ХАРЧОВОЇ ЦІННОСТІ БОРОШНЯНИХ КОНДИТЕРСЬКИХ ВИРОБІВ

О. О. Тарнавська, *магістр спеціальності Технології в ресторанному господарстві, студентка групи ТРГ-61*
А. Б. Бородай, *к. вет. н., доцент, доцент кафедри технологій харчових виробництв та ресторанного господарства – науковий керівник*
Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Дані статистики останніх 5 років свідчать про значне зниження споживання біологічно цінних продуктів при одночасному високому рівні в раціоні частки борошняної продукції [1]. Ситуацію можна покращити послідовним розв'язанням проблем харчування за рахунок збагачення полінутрієнтами харчових продуктів загального і функціонального призначення [2].

Перспективною сировиною для збагачення кондитерських виробів на важливі харчові нутрієнти є вторинні продукти переробки олійної сировини – шроти [3]. На особливу увагу заслуговують шроти горіху волоського та льону, які містять багато корисних речовин. Крім того, це недорога сировина, що випускається у вигляді дієтичних добавок «Клітковина ядер волоско-

го горіху» й «Клітковина рослинна з насіння льону» та є у вільному продажу.

Дієтичні добавки мають високу біологічну цінність завдяки різноманітному хімічному складу (табл. 1).

Таблиця 1 – Харчова та енергетична цінність дієтичної добавки

Показник	Вміст у добавці	
	клітковина рослинна з насіння льону	клітковина ядер волоського горіху
Вода, %	7,9	7,6
Білки, %	33,5	38,2
Жири, %	11,9	13,8
Вуглеводи, %	30,1	35,0
Енергетична цінність, ккал	335	389

Оскільки при проведенні досліджень за органолептичними показниками (зовнішнім виглядом та кольором) печиво з клітковиною горіха волоського мало більше переваг, то зупинимося детально на характеристиці першого шроту та виробів з ним.

Із мінеральних речовин «Клітковина ядер волоського горіху» містить магній, мідь, калій, залізо, кальцій, солі кобальту, фосфору і сірки. Також вона багата корисними поживними мікроелементами, що необхідні для правильного функціонування організму, особливо йодом і цинком.

При введенні добавки у кількості 4; 8 і 12 % значно збільшується вміст білків – на 19,5; 39,2 і 58,8 % відповідно. Вміст жирів у дослідних зразках майже не змінюється. Поряд з цим відбувається зниження вмісту вуглеводів. Під час розрахунку енергетичної цінності встановлено, що при збільшенні добавки до 12 % вона зростає несуттєво – на 0,45 %. Збільшення цього показника відбувається за рахунок підвищення вмісту білку у зразках з добавкою.

Вміст замінних амінокислот також збільшується: при дозуванні добавки у кількості 4; 8 і 12 % на 20,0; 39,8 і 60,5 %, а вміст незамінних амінокислот – на 20,7; 41,6; і 61,7 % відповідно.

Внаслідок того, що близько 11 % всіх жирів шроту складають поліненасичені жирні кислоти, під час її введення у кількості до 12 % спостерігається збільшення ненасичених жирних кислот у

виробах в 3 рази. Кількість насичених жирних кислот за умов такого вмісту добавки зменшується відносно контрольного зразку на 5 %.

Розрахунками встановлено також, що при введенні до 12 % добавки від загальної кількості рецептурних компонентів кількість калію у виробах збільшується в 4 рази, кальцію – в 3,1 рази, сірки – в 1,5 рази, фосфору – в 4,2 рази, заліза – в 1,6 рази. Дозування добавки до 12 % збільшує вміст вітаміну Е у цукровому печиві в 1,5 рази порівняно з контролем, вміст ніацину – в 1,2 рази, тіаміну – в 2,3 рази, пантонтенової кислоти – в 2,1 рази, піридоксину – в 3,4 рази відповідно [3].

Таким чином, наведені розрахунки свідчать про перспективність використання клітковини з ядер волоського горіху в технології пісочного печива з позиції його збагачення такими важливими нутрієнтами, як білки, поліненасичені жирні кислоти, мінеральні речовини (К, Са, Р, F) та вітаміни (Е, РР, B_1, B_5, B_6).

Після аналізу результатів проведених досліджень за органолептичними та фізико-хімічними показниками якості готових виробів, нами було розроблено рецептуру печива «Горішок» та «Льонок» з вмістом дієтичної добавки у кількості 8 % від загальної кількості сировини.

Удосконалено технологію пісочного печива з додаванням шротів, за якої добавка вводиться до борошна. Встановлено, що готові продукти мають високі органолептичні та фізико-хімічні показники якості, підвищену харчову й біологічну цінність. Протягом встановленого ДСТУ терміну зберігання за якістю жирового компоненту, фізико-хімічними, мікробіологічними та органолептичними показниками вони відповідають вимогам нормативної документації. На нову продукцію розроблено проект технічних умов та технологічну картку.

Список використаних джерел

1. Баланси та споживання основних продуктів харчування населенням України // Статистичний збірник. – Київ, 2018. – 59 с.
2. Лисюк Г. М. Технологія борошняних кондитерських і хлібобулочних виробів : навч. посіб. / Г. М. Лисюк [та ін.] – Суми : ВТД «Університетська книга», 2009. – 464 с.
3. Вплив добавки «Клітковина ядер волоського горіха» на харчову цінність пряників / А. Л. Рогова, О. Г. Шидакова-Каменюка // Тези міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 40-річчю факультету ХТГРТБ «Актуальні проблеми та перспективи

розвитку харчових виробництв, готельно-ресторанного та туристичного бізнесу». – ПУЕТ 20-21 листопада 2015 р. – Полтава, 2015. – С. 96–98.
4. Химический состав пищевых продуктов : справочное пособие / А. А. Покровский. – Москва : Пищевая промышленность, 1977. – С. 230.

УДОСКОНАЛЕННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ВИГОТОВЛЕННЯ М'ЯКОГО МОРОЗИВА

Ю. В. Шмерега, Д. Р. Шиманська, Л. В. Перетятько, *студенти спеціальності Харчові технології в ресторанному господарстві, групи ТРГм-61*
Ю. Г. Наконечна, *к. т. н., доцент, доцент кафедри технологій харчових виробництв та ресторанного господарства – науковий курівник*
Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

В умовах сучасної ринкової економіки актуальним є питання представлення на ринку вітчизняної конкурентоспроможної, вітамінізованої, оздоровчої продукції за доступною ціною та високою якістю. Заморожений десерт парфе – це оптимальна форма харчового продукту, збалансований склад якого здатний робити позитивний ефект на організм. За останні роки енергетична цінність раціонів харчування середньостатистичного мешканця України знизилася приблизно на 16 %. Водночас спостерігається деформація раціонів харчування у вигляді підвищеного споживання тваринних жирів, цукру на фоні різкого зниження споживання вітамінів, мінеральних речовин, клітковини, пектинових речовин [1].

В XXI столітті виробництво харчової продукції оздоровчого призначення стає стратегічним напрямком розвитку ресторанної індустрії. Серед асортименту продукції закладів ресторанного господарства особливий попит мають заморожені десерти власного виробництва, а саме парфе, але їх асортимент обмежений, а обсяги реалізації не задовольняють попит. Підкреслимо, що серед заморожених десертів, які історично стали провісниками м'якого морозива особливу роль займає парфе, яке традиційно виготовляється з натуральних вершків 35 % жирності, яєць і цукру. Однак, висока калорійність і жирність продукції, яка зумовлена жирами тваринного походження при відсутності рослинних продуктів, роблять традиційне парфе не бажаним в хар-

чуванні сучасної людини, яка віддає перевагу продуктам оздоровчого спрямування.

На думку значної частини населення, багатьох фахівців харчування, працівників харчової промисловості парфе, особливо виготовлене на натуральній основі з фруктів, ягід, овочів, – це ідеальне джерело всіх необхідних людині вітамінів [2].

Тому актуальним є під час виробництва парфе використовувати біологічно цінну рослинну сировину, у тому числі овочеву подову, яка містить підвищену кількість вітамінів і мінеральних речовин.

На основі проведеного аналізу традиційних технологій розроблені технології приготування солодких страв: парфе із використанням фруктово-овочевих добавок. Вона відрізняється від традиційної тим, що в рецептурі проводиться заміна основного продукту (яблучного пюре) на фруктово-овочеву добавку, яка вноситься як збагачувач біологічно активними речовинами, структуроутворювач, натуральний покращувач кольору. За аналог взято рецептура парфе, яке готуються на основі яблучного пюре.

Технологія виробництва парфе з використанням фруктово-овочевих добавок передбачає наступні стадії:

– приготування яблучно-цукрової суміші: розчинення цукру у пюре;

– приготування збитих вершків.

– приготування маси, відбувається поєднання підготовленої яблучно-цукрової суміші з фруктово-овочевою добавкою, проведення збивання і внесення збитих вершків. Вагомою технологічною властивістю функціональних напівфабрикатів є ступінь зберігання лабільних речовин (каротинів, аскорбінової кислоти), що залежить від технологічних режимів.

Як основа для виробництва парфе часто використовується пюре яблучне, цитрусове, ягідне тощо. В роботі як сировину для отримання пюре використовували яблука, гарбуз, моркву та аличу.

В переважній більшості виробляють плодові та ягідні пюре і плоди та ягоди протерті або консервовані з цукром, менше приправи та соуси. Пюре являє собою протерту масу розм'якшених нагріванням свіжих чи заморожених овочів, плодів і ягід. Найбільш доцільне приготування пюре із свіжої сировини. У ньому добре зберігаються корисні речовини, а грубі частини овочів, плодів і ягід видаляються при протиранні.

В роботі використано технологію одержання пюре, які включають механічне кулінарне обробляння, обробляння у насиченому водяному середовищі (для аличі – 3 хв, гарбуза і моркви 12–15 хв), протирання до розміру часток 0,4–0,8 мм, купажування пюре, протерту масу консервують шляхом пастеризації або шляхом заморожування.

Для досягнення оптимальних смакових якостей до гарбузового та морквяного пюре вносили пюре з аличі у кількості 10–40 %. Отримані зразки морозива мали високі органолептичні показники, відрізнялись підвищеним вмістом БАР

Таким чином, овочево-плодові пюре (гарбузово-аличеве, морквяно-аличеве) із вмістом сухих речовин 12 %, можуть бути використані як натуральні поліпшувачі кольору, як джерела біологічно активних речовин в різні продукти харчування (парфе, желе, самбуки, муси, креми, а також коктейлі, сиркові страви, соки, морси тощо).

Список використаних джерел

1. Поліщук Г. Є. Формування складних дисперсних систем молочного морозива з натуральними компонентами : дис. … д-ра техн. наук / Г. Є. Поліщук. – Київ : НУХТ, 2013. – 437 с.
2. Самофалова Л. А. Исследование технологических свойств эмульсий молока как сырья для производства мороженого и оценка качества смесей / Л. А. Самофалова, А. П. Симоненкова // Пищевая промышленность. – 2004. – № 6. – С. 88–89.

ВИКОРИСТАННЯ ПОРОШКУ З ГРАНАТОВИХ ВИЧАВОК В ТЕХНОЛОГІЇ БОРОШНЯНИХ КОНДИТЕРСЬКИХ ВИРОБІВ

З. Ю. Шумельчик, М. І. Кострич, *магістри спеціальності Технології в ресторанному господарстві*

О. М. Горобець, *к. т. н., доцент кафедри технологій харчових виробництв і ресторанного господарства*

Г. П. Хомич, *д. т. н., професор, завідувач кафедри технологій харчових виробництв і ресторанного господарства – науковий керівник*

Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

В харчуванні населення значне місце належить борошняним кондитерським і хлібобулочним виробам, які добре засвоюються організмом, мають приємний смак, привабливий зовніш-

ній вигляд і складають до 30 % щоденного раціону людини. За останні п'ять років в Україні виробництво борошняних кондитерських виробів збільшилося на 48 %. Дана група виробів характеризується високою калорійністю за рахунок значного вмісту цукру та борошна, проте має низьку біологічну цінність та потребує збагачення біологічно активними речовинами, необхідними для нормального функціонування організму людини (макро- та мікроелементами, вітамінами, поліненасиченими жирними кислотами, клітковиною тощо), що викликано збідненням загального раціону сучасної людини, погіршенням екологічних умов, підвищенням психоемоційного навантаження і зумовлює зниження резистентності організму до негативних зовнішніх чинників [1, 2].

Сировина рослинного походження – джерело біологічно активних речовин, багатих мінеральними речовинами, фенольними сполуками, вітамінами, тощо. Особливого значення набуває використання вторинної рослинної сировини – відходів сокового виробництва. Вичавки, отримані в результаті вилучення соку, містять у своєму складі до 80 % корисних речовин сировини і особливо багаті на харчові волокна. Значної уваги заслуговують вичавки, отримані після вилучення гранатового соку. Вони містять цукор, органічні кислоти і мінеральні речовини: натрій, магній, залізо, фосфор і кальцій. За вмістом калію, гранат є рекордсменом серед фруктів. Серед вітамінів присутні вітаміни групи В, РР, С, багато провітаміну А (каротину). Велика кількість фолацину, пантотенової кислоти і вітаміну B_6 визначають його вплив на процеси обміну і синтезу білків в організмі, на обмін жирів і вуглеводів. Фолацин, пектинові речовини, а також таніни (дубильні речовини) роблять гранат корисним при запальних захворюваннях органів травлення. Цим також пояснюється в'яжуча дія гранату при різних розладах кішківника [3].

Перспективними є дослідження потенціалу використання порошку з гранатових вичавок для виробництва борошняних кондитерських виробів, як джерела харчових волокон, органічних кислот, вітамінів, фенольних речовин.

Дослідження проводили з використанням стандартних методів аналізу. Якість готових виробів контролювали за органолептичними та фізико-хімічними показниками.

Відомо, що якість готового виробу залежить від сировини, яку використовують при виробництві. Основною сировиною, від

якої залежить якість виробів з дріжджового і бісквітного тіста є борошно. На початковому етапі досліджень проаналізували вплив порошку з гранатових вичавок на білково-протеіназний комплекс борошна. Результати досліджень підтверджують позитивний вплив порошку на властивості клейковини борошна при внесенні до 5 % порошку. Спостерігається збільшення пружності та розтяжності клейковини, але зі збільшенням відсотку внесення добавки якість клейковини знижується, вона стає менш еластичною, зменшується розтяжність, що пов'язано зі збільшенням концентрації органічних кислот, які сповільнюють набухання білкових молекул та перешкоджають утворенню міцного клейковинного каркасу.

До рецептури виробів з дріжджового та бісквітного тіста порошок з вичавків гранату вносили в кількості 5 %, 10 % 15 % та 20 % від маси борошна.

За результатами органолептичної оцінки найкращим було обрано зразок з внесенням 5 % порошку з гранатових вичавків до рецептури дріжджового тіста та 15 % до рецептури бісквітного тіста. Дослідні зразки відрізнялися приємним смаком та ароматом, підвищеною пористістю.

Пористість в зразках з дріжджового тіста з внесенням 5 % порошку підвищилась на 8 %, а в зразках з бісквітного тіста з внесенням 15 % порошку на 10 %.

Встановлено, що використання порошку з гранатових вичавок сприяє збільшенню вологості у дослідних зразках з дріжджового тіста на 5 %, а з бісквітного на 6 %. Отримані дані дають можливість прогнозувати збільшення тривалості зберігання виробів. Підвищення вологості відбувається за рахунок вмісту харчових волокон та пектинових речовин, які здатні поглинати та утримувати в собі вологу.

Таким чином, на основі аналізу органолептичних та фізико-хімічних показників виробів з дріжджового та бісквітного тіста доведена доцільність використання порошку з гранатових вичавок при виробництві борошняних виробів. Внесення порошку сприяє інтенсифікації процесу бродіння дріжджового тіста, позитивно впливає на смак та аромат готових виробів, а також підвищує біологічну цінність виробів за рахунок збагачення фенольними та мінеральними речовинами.

Список використаних джерел

1. Лапушенко О. В. Завдання державного санітарно-епідеміологічного нагляду у забезпеченні державної політики в галузі харчування населення / О. В. Лапушенко // Проблеми харчування. – 2003. – № 1. – С. 5–7.
2. Подрушняк А. Безпечне харчування, неякісні продукти / А. Подрушняк // Харчова і переробна промисловість. – 2004. – № 11. – С. 8–9.
3. Тележенко Л. Н. Биологически активные вещества фруктов и овощей: сохранение при переработке / Л. Н. Тележенко, А. Т. Безусов. – О. : Оптимум, 2004. – 265 с

АНАЛИЗ СОДЕРЖАНИЯ СУММАРНОГО И АММОНИЙНОГО АЗОТА В УДОБРЕНИЯХ

Д. О. Ляшенко, *студентка 4 курса*
Е. В. Воробьева, *к. х. н., доцент – научный руководитель*
Гомельский государственный университет имени Франциска Скорины, г. Гомель, Республика Беларусь

Внесение удобрений создает наилучшие условия для питания растений. При этом использование удобрений наиболее эффективно, если учитывать свойства различных видов и форм удобрений, особенностей их взаимодействия с почвой, знать лучшие марки удобрений [1].

Культуры чаще всего нуждаются в следующих элементах: азот, фосфор и калий. ***Азот*** – это самый важный элемент в системе жизнеобеспечения сельхоз культур, отвечающий за их развитие и влияющий на урожайность [2].

Азотные минеральные удобрения продаются без ограничений, и каждый фермер или дачник может их приобрести. Но при этом по-прежнему актуальна проблема качества удобрения.

Цель работы – изучить лабораторные методики определения азота и оценить содержание этого элемента в удобрениях различных торговых марок и производителей.

В работе был проведен химический анализ шести видов комплексных удобрений: «Суперфосфат аммонизированный 10-36», «Суперфосфат аммонизированный 9-30», «А.Ф.К комплексное 8-19-29», «А.Ф.К комплексное 16-16-16» производства ОАО «*Гомельский химический завод*», «Акварин-колор», «Акварин “Универсальный” производства ОАО «*Буйский* химический завод».

Анализ азота проводился по двум методикам, по первой определялся общий или суммарный азот, по другой – аммонийный азот [3]. Метод определения ***суммарной массовой доли азота*** основан на гидролизе амидного азота до аммонийного при кипячении с концентрированной серной кислотой, минерализации органического азота до аммонийного при кипячении с концентрированной серной кислотой в присутствии смеси сульфатов меди и калия (натрия) с последующей отгонкой аммиака

из щелочного раствора в раствор серной кислоты и обратном титровании избытка кислоты раствором гидроокиси натрия. Метод определения массовой доли ***аммонийного азота*** в сложных удобрениях (хлораминовый метод) основан на окислении аммонийного азота до элементарного хлорамином в присутствии бромистого калия в фосфатном буферном растворе с pH 6,7 с последующим определением избытка хлорамина йодометрическим методом.

Результаты проведенных анализов показали, что наибольшее содержание общего азота по методике определения суммарной массовой доли азота в сложных удобрениях (в аммонийной и амидных формах с отгонкой аммиака) содержится в удобрении Акварин «Универсальный» и составляет 18,0±0,5 %, а наименьше в удобрении А.Ф.К комплексное 8-19-29 и составляет 7,5±0,4. Наибольшее содержание аммонийного азота содержится в удобрении «Суперфосфат аммонизированный 10-36» и составляет 9,5±0,5 %. Наименьшее содержание аммонийного азота в удобрении Акварин «Универсальный» и составляет 2,1±0,2 %. В удобрениях: «Суперфосфат аммонизированный 9-30», «Суперфосфат аммонизированный 10-36» и «А.Ф.К комплексное 8-19-29» присутствовал только аммонийный азот, поэтому общий азот и аммонийный совпадают по своему значению. Выявлено содержание нитратного азота в удобрениях «Акварин-колор» и Акварин «Универсальный», а также аминного в удобрении Акварин «Универсальный».

При использовании хлораминового метода определения аммонийного азота нами получены данные, согласно которым наибольшее количество аммонийного азота содержится в удобрении «Суперфосфат аммонизированный 10-36» и составляет 9,3±0,3 %. Наименьшее содержание аммонийного азота обнаружено в удобрении Акварин «Универсальный» составляет 2,3±0,3 %.

Установлено, что наибольше содержание общего азота в удобрении Акварин «Универсальный» и составляет 18±0,5 %, а наименьшее в удобрении «Акварин-колор» и составляет 15,0±0,4 %. В работе экспериментально показано, что наибольше содержание аммонийного азота в удобрении «Суперфосфат аммонизированный 10-36» и составляет 9,3±0,3 %, наименьшее содержание аммонийного азота в удобрении Акварин «Универсальный» составляет 2,3±0,3 %.

Список использованных источников

1. Лапа В. В. Баланс азота, фосфора и калия и применение удобрений на почвах пахотных земель Беларуси / Лапа В. В., Ивахненко Н. Н. // Известия Национальной академии наук Беларуси. Серия аграрных наук. – 2017. – № 2. – С. 48–57.
2. Цыбулько Н. Н. Азотный режим дерново-подзолистой легкосуглинистой почвы и продуктивность озимой ржи / Цыбулько Н. Н. // Весці Акадэміі аграрных навук Рэспублікі Беларусь. – 1998. – № 3. – С. 46–52.
3. Титова В. И. Агро- и биохимические методы исследования состояния экосистем : учеб. пособие для вузов / Титова В. И., Дабахова Е. В., Дабахов М. В. – Н. Новгород : Изд-во ВВАГС. – 2011.

ИССЛЕДОВАНИЕ ВЛИЯНИЕ СОПОЛИМЕРОВ СКН-40 И СКЭПТ-60 НА СВОЙСТВА БИТУМНЫХ КОМПОЗИЦИЙ

Д. С. Мамед Гасан-заде, *с. н. с., научно-исследовательская лаборатория «Новые химические материалы и технологии», к. х. н., доцент*

Р. Э. Мустафаева, *с. н. с., научно-исследовательская лаборатория «Новые химические материалы и технологии», к. х. н., доцент*

Азербайджанский государственный университет нефти и промышленности, г. Баку, Азербайджан

Как известно ежегодно возрастает транспортная нагрузка и использование материалов с низкими эксплуатационными качествами приводят к тому, что каждые три-четыре года требуется капитальный ремонт дорог [1–2].

В данной работе исследовались резиновые смеси на основе бутадиен нитрильного каучука СКН–40, дополнительно вводились этиленпропиленовый тройной сополимер СКЭПТ-60, поливинилхлорид и олигоэфиракрилат МГФ-9.

За счет добавки СКЭПТ-60, поливинилхлорида и МГФ-9 удалось повысить теплостойкость в 3 раза, относительное удлинение до 0,73 при сохранении высоких показателей физико-механических свойств вулканизаторов.

Методика приготовления резиновых смесей была следующая: смеси готовились на лабораторных вальцах при температуре 30–40 °С. Общая продолжительность смешивания 20–25 минут. Вулканизация резиновых смесей проводилась при 150°°С в течение 30 минут. Рецептура резиновых смесей и физико-механические показатели даны в таблицах 1 и 2 соответственно.

Нами исследовалось влияние количеств СКЭПТ-60 и поливинилхлорида на свойства резиновых смесей. Оказалось, что пределы от 10 до 20 массовых частей наиболее оптимальные, так как ниже 10 и выше 20 м.ч. ухудшаются физико-механические свойства вулканизаторов.

Если МГФ-9 взять меньше 3 м. ч. то в резиной смеси на основе SKN-40, СКЭПТ-60 и поливинилхлорида ухудшается совместимость и обработка резиновой смеси. Больше 3 м. ч. также не следует использовать, так как у МГФ-10 низкая молекулярная масса, что также ухудшает физико-механические свойства вулканизатов.

Далее к полученной резиновой смеси нами добавлялась от 3–9 мас.частей масла PN-6*м*. Исходя из полученных данных для того, чтобы получить необходимую вулканизированную систему, следует регулировать соотношение взятых компонентов.

Исходя из полученных данных для того, чтобы получить необходимую вулканизированную систему, следует регулировать соотношение взятых компонентов. Для производства нами предложена резиновая смесь следующего состава в масс. частях:

SKİ$_3$-85, поливинилхлорид-10,0, SKEPT-60-50; серы -2,5; ZnO-5; каптакс-0,3;4010NA-1; неозонД-1,0; конифоль-0,5; стеариновая кислота-0,5; R4-1-2.0; рубрукс-4; Технический углерод Р234-30.

Оказалось, что на вулканизацию полученной смеси большое влияние оказывает содержание серы. При введение в смесь 2,5 мас.ч серы и 0,3 м. ч. картакса уменьшается время вулканизации с 20,8 с до 16,6 с и улучшаются физико-механические характеристики композиций.

Полученную резиновую смесь мы добавляли в битумные композиции с целью получения дорожного битума. В состав композиции нами вводились: битум, глыба, мазут и резиновая смесь. Как показали экспериментальные данные на показатели битумной композиции влияли содержание мазута и резиновой смеси.

Из проведенных исследований установлено, лучшей битумной композицией является следующая: битум – 73,5 %, глыбы – 2,2 %, мазута – 22,1 % и резиновой смеси – 3,1 %.

Таким образом, в результате проведенного исследования механизма действия насыщенных полимеров, на резинах из непредельных каучуков, содержащих СКЭПТ, выявлено, что основной причиной их высокой теплостойкости является обогащение СКЭПТ-60 от поверхностного слоя при механической переработке смеси. Установлено, что при введении в резиновую смесь на основе СКН-40, СКЭПТ-60 и ПВХ увеличивается теплостойкость вулканизатов, причем МГФ-9 иПВХ вследствие чего улучшается совместимость в системе СКН-40 – СКЭПТ-60-ПВХ. Добавка полученных резиновых смесей к битумным композициям позволила улучшить такие показатели как пенетрация, растяжимость.

Список использованных источников

1. Киселев В. П. Использование продуктов совместной переработки каменных и бурых углей, нефтяных остатков и полимерных отходов / Киселев В. П. // Известия высших учебных заведений. Строительство. – 2008. – № 9. – С. 17–22.
2. Шарыпов В. И. Получение связующих для дорожного строительства из смесей бурого угля, нефтяных остатков и полимерных отходов / Шарыпов В. И. и др. // Химия в интересах устойчивого развития. – 2005. – № 5. – С. 655–662.

SYNTHESIS AND STUDY OF AN IMMOBILIZED NANOCOMPOSITE CATALYST BASED ON A RUTHENIUM COMPLEX

M. R. Mikayilova, *Azerbaijan State University of Oil and Industry-graduate student*

An efficient and selective hybrid nanocomposite catalyst for the hydrogenation of cyclohexene was synthesized. Synthesis of the acrylamide ruthenium complex on the surface of SiO_2, its subsequent polymerization and reduction lead to the formation of an organo-inorganic composite including polymer-matrix-stabilized nano-sized Ru particles and an inorganic carrier.

Materials containing nano-sized particles [1] of metals exhibit unique physicochemical properties and have been the object of intensive research in recent years.

The acrylamide complex of ruthenium nitrate was synthesized by replacing crystallization water in the crystal hydrate of the metal nitrate with acrylamide molecules (AAM). The results of elemental analysis and some spectral characteristics of the obtained complex [2]

IR spectroscopic data indicate that the coordination of the metal atom is carried out through the oxygen atoms of the carbonyl group of the acrylamide ligand: the vibrational bands Co (1665 cm-1) are shifted to the long-wavelength region, as in similar complexes of transition metals.

This is confirmed by the shift of the C 1s (Eb = 288.3 eV), N 1s (Ebb = 399.8 eV) and O 1s (Eb = 531.6 eV) in the RFE spectra to the high-energy region by 0.5; 0.7 and 0.5 eV, respectively. In the IR spectra of complexes [3], bands of stretching vibrations of nitrate anion 1384 cm-1 (NO3-) were also recorded.

In the surface layer, the ratio of Ru / N and O / N atoms is 0.11 and 1.4, respectively.

Acrylamide complexes of metal nitrates have the ability to effectively polymerize in the condensed state in the frontal mode, i.e. under conditions when the process of conversion of the monomer into a polymer starts in the local reaction zone and spreads layer by layer throughout the volume. The reaction proceeds under mild conditions at atmospheric pressure and thermal initiation (without the use of chemical initiators and activators).

Polymerization is carried out in a narrow temperature range. The heat released in the reaction zone is transferred to the heating zone, where the substance is heated by thermal conductivity, the temperature rises to the value at which the reaction begins, i.e. the distribution of polymerization occurs [3].

The preparation of the acrylamide complex Ru on the surface of the mineral carrier and its subsequent polymerization lead to the formation of a polymer-inorganic composite which, according to electron microscopy, consists of Ru nanoparticles 4-8 nm in size and their 10–20 nm aggregates stabilized by the polymer matrix.

The effect of the SiO2 filler on the auto wave polymerization regime is manifested in the fact that the polymerization front acquires the signs of spatio-temporal stabilization. The smearing of the defectional maxima and the broadening of the lines indicate the ultra-dispersed state of the particles. for the nanocomposites obtained is characterized by a microporous structure with a pore size from a few to 20 nm and their uniform size distribution.

The resulting hybrid nanocomposites have a sufficiently developed surface and porous structure, which ensures the availability of active catalyst centers for reagents and their high activity in the catalytic reactions under study.

It has been found that the nanocomposites under study retain the catalytic activity and when repeated cycles of reaction are carried out on them, and the fact that they are in the immobilized form makes it possible to easily separate them from the reaction medium and use them repeatedly, on the other hand to study different physicochemical intermediates formed on the catalyst. In some cases, during repeated use, there is even an increase in activity, i.e. there is a “development” of the catalyst, which is characteristic for many immobilized systems.

The catalytic properties of the investigated composites are influenced by the conditions for the formation of Ru nanoparticles. With an increase in the temperature of the reduction treatment of nanocomposites, the rate of hydrogenation of cyclohexene on them decreases. The reason for the decrease in the reaction rate is the coarsening of the Ru particles at relatively high processing temperatures of the nanocomposites.

Thus, the resulting hybrid polymer-immobilized Ru nanoparticles exhibit high activity in the cyclohexene hydrogenation reaction and retain it in repeated cycles. The catalytic properties of nanocomposites depend on the conditions of their preparation, which obviously influence the size of the nanoparticles formed Ru.

Literature

1. Hannack M., Kamenzin S., Kamenzin C., Subramanian L. R. // Synthesis Metals. – 2000. – V. 110. № 2. – P. 93.
2. Агагусейнова М. М. Координационные соединения переходных металлов в катализе / М. М. Агагусейнова, Н. Э. Джаббарова. – Баку, 2006.
3. Агагусейнова М. М. Комплексы переходных металлов с молекулярным кислородом / М. М. Агагусейнова, Н. Э. Джаббарова. – Баку, 2012.

ПОЛУЧЕНИЕ И ИССЛЕДОВАНИЕ ЛИТЬЕВЫХ РЕЗИН НА ОСНОВЕ МОДИФИЦИРОВАННЫХ ЭЛАСТОМЕРНЫХ СМЕСЕЙ

Р. Э. Мустафаева, *с. н. с., научно-исследовательская лаборатория «Новые химические материалы и технологии», к. х. н., доцент*
Азербайджанский государственный университет нефти и промышленности, г. Баку, Азербайджан

Исследовано влияние различных добавок и вулканизующих систем с целью улучшения литьевых свойств резин на основе модифицированного бутадиен-стирольного каучука (БСК) и получения вулканизатов с улучшенными физико-механическими характеристиками при меньшем времени вулканизации, по сравнению с подобными промышленными резинами.

Среди модифицирующих добавок особое внимание уделяется полимерным добавкам, содержащим функциональные группы, которые способствуют улучшению адгезии между полимерны-

ми фазами, препятствуют процессу их разделения и улучшают совместимость в межфазной зоне [1]. В качестве добавок к резинам были использованы поливинилхлорид (ПВХ) и алюмино-фторсодержащий кремнегель (КАФС). Исследовано также влияние содержания сульфенамида Ц и тиурама Д на процесс вулканизации резин на основе БСК.

В резины на основе БСК вводился ПВХ в количестве 5÷15 масс.ч. Было установлено, что увеличение количества ПВХ в смеси приводить к уменьшению прочности и относительного удлинения, сопротивления раздиру, эластичности и в тоже время увеличению сопротивления тепловому старению. Как видно из данных табл. 1 резины на основе бутадиен – стирольного каучука БСК модифицированного поливинилхлоридом (ПВХ) имеют высокую адгезионную прочность связи с металлом по сравнению с БСК немодифицированным (табл. 1 и 2).

Таблица 1 – Состав и свойства литьевых резин, содержащих ПВХ (вулканизация при 428 К, 10 мин.)

№	Состав смесей, масс.ч.				
	СКМС 30-АРКМ-15	**100**	**100**	**100**	**100**
	ПВХ*	**–**	**5**	**10**	**15**
Свойства вулканизатов					
1	Условная прочность при растяжении, МПа	11,4	10,4	9,65	8,9
2	Условное напряжение при удлинении 100 %, МПа	2,42	2,62	2,46	2,8
3	Условное напряжение при удлинении 300 %, МПа	7,53	7,66	7,05	6,85
4	Относительное удлинение, %	470	460	440	422
5	Относительная остаточная деформация после разрыва, %	18	19	18	20
6	Сопротивление раздиру, кН/м	46,5	44,5	39,6	35,7
7	Твердость по ТМ-2, усл.ед.	60	63	67	70
8	Эластичность по отскоку, %	25	23	22	22
9	Коэффициенты теплового старения при 373 К в течение 72 часов По сопротивлению разрыву По относительному удлинению	 0,64 0,41	 0,68 0,41	 0,67 0,38	 0,74 0,34
10	Адгезионная прочность к металлу, МПа	1,52	1,7	2,6	2,9

* Остальные компоненты состава резиновых смесей по табл. 2 (II).

Из данных табл. 1 следует, что введение в смесь 5÷15 масс.ч. ПВХ приводит к снижению показателей твердости, сопротивления раздиру и эластичности вулканизатов. Более 5 масс.ч ПВХ ухудшает показатели основных характеристик вулканизатов.

Введение в смеси КАФС в количестве 3÷12 масс.ч. снижает показатели прочности при растяжении. В пределах введения КАФС 3÷6 масс.ч. сохраняются основной уровень показателей и в некоторой степени улучшаются показатели сопротивления раздиру, эластичности по отскоку, термостойкости и уменьшается твердость вулканизатов (табл. 2).

Таблица 2 – Состав и свойства литьевых резин, содержащих КАФС (вулканизация при 428К, 10 мин.)

№	СКМС 30-АРКМ-15	Состав смесей, масс.ч.			
		100	100	100	100
	КАФС*	–	3	6	12
Свойства вулканизатов					
1	Условная прочность при растяжении, МПа	11,4	10,2	10,2	8,70
2	Условное напряжение при удлинении 100 %, МПа	2,42	2,18	2,2	3,03
3	Условное напряжение при удлинении 300 %, МПа	7,53	6,90	6,56	5,18
4	Относительное удлинение, %	470	470	464	450
5	Относительная остаточная деформация после разрыва, %	18	18	16	18
6	Сопротивление раздиру, кН/м	46,5	51	50,6	50
7	Твердость по ТМ-2, усл.ед.	60	57	57	58
8	Эластичность по отскоку, %	25	27	26	25
9	Коэффициенты теплового старения при 373 К в течение 72 часов По сопротивлению разрыву По относительному удлинению	 0,64 0,41	 0,69 0,48	 0,67 0,48	 0,66 0,50
10	Адгезионная прочность к металлу, МПа	1,52	1,50	1,7	1,7

* Остальные компоненты состава резиновых смесей по таблице 2.

Исследовано совместное влияние на технологические и литьевые свойства резин ПВХ+КАФС+сульфенамид «Ц» + тиу-

рам «Д» в различных комбинациях (табл. 3).Анализируя данные следует, что наиболее удовлетворительными технологическими и физико-механическими свойствами будут иметь литьевые резиновые смеси на основе БСК, содержащие, масс.ч.: ПВХ-5, КАФС-5, сульфенамида «Ц» – 0,2 и тиурама «Д» – 0,5.Такая смесь имеет среднюю скорость вулканизации – 12÷13мин., что позволяет перерабатывать ее литьем под давлением.

Таблица 3 – Вязкость смесей БСК по Муни при 373 К, содержащих ПВХ, КАФС, сульфенамид «Ц» и Тиурам «Д»

Составы смесей	Вязкость по Муни
Указанная резина содержит ПВХ, масс.ч:	
5	46,0
10	46,8
15	48,0
Указанная резина содержит КАФС, масс.ч:	
3	35,0
5	35,0
Указанная резина содержит сульфенамид «Ц», масс.ч.:	
0,05	40,0
0,1	41,5
0,15	42,0
0,2	41,8
Указанная резина содержит Тиурам «Д», масс.ч.:	
0,5	45,2
1,0	48,0
1,1	50,0
1,2	52,0
1,3	54,2

Изучено влияние времени вулканизации опытных резиновых смесей на их физико-механические свойства. Показано, что вулканизаты опытных резиновых смесей, вулканизованных в течение 4 и 6 мин. по физико-механическим показателям не отличаются от производственных резин при содержании в их составе 0,2÷0,5 масс.ч.сульфенамида «Ц». Полученные резиновые смеси достигают высокие показатели физико-механические свойства, при вулканизации 6 мин, хотя для получения производственных

резин с такими же показателями физико-механическими свойствами требуется 10 мин. времени вулканизации. В связи с этим для смесей, рекомендованных к переработке литьем под давлением, оптимальное время вулканизации выбрано 6 мин.

Анализ полученных результатов показывает, что ПВХ в смеси с КАФС являются регуляторами процесса вулканизации литьевых резин.

В результате проведенных лабораторных и опытно-производственных испытаний получены литьевые резины на основе СКМС-30 АРКМ-15 модифицированного ПВХ и КАФС, с необходимыми литьевыми и физико-механическими характеристиками. Усовершенствованы составы ободных и вентильных резин шинного производства с целью регулирования их технологических свойств и скорость вулканизации для переработки этих резин литьем под давлением. Показано, что применением модифицирующих добавок ПВХ и алюминий фторсодержащего кремнегеля, возможно регулирование вязкостных свойств сырых резиновых смесей, ускорение процесса вулканизации, улучшение литьевых и физико-механических свойств резин на основе БСК, применяемых в шинной промышленности для изготовления вентильных резин и комплектной ободной ленты.

Список использованных источников

1. Исследование свойств композиций на основе модифицированных эластомерных смесей / Билалов Я. М., Юсубов Ф. В., МамедГасанзаде Д. С. // Азерб. Хим. жур. – № 4. – 2003, С. 38–41.

ПОЛУЧЕНИЕ И ИССЛЕДОВАНИЕ СВОЙСТВ ЭЛАСТОМЕРСОДЕРЖАЩИХ КОМПОЗИЦИЙ НА ОСНОВЕ СООЛИГОМЕРОВ

Р. Э. Мустафаева, *с. н. с., научно-исследовательская лаборатория «Новые химические материалы и технологии», к. х. н., доцент*
Азербайджанский государственный университет нефти и промышленности, г. Баку, Азербайджан

Химические и физико-механические свойства полиуретанов во многом определяются многообразием химических связей различного типа в его структуре, и фактически представляют собой блок сополимеров, в цепи которых осуществляется чередование

участков различной химической природы. Эта особенность химического строения полиуретанов способствуют получению на их основе материалов с широким спектром физико-механических свойств

Объектом настоящего исследования стало получение высокоадгезионной полимерной композиции на основе промышленного полиэфира – полиоксипропиленгликоля, совмещенного при комнатной температуре с 4,4'-дифенилметандиизоционатом и 5 %-м раствором бутилкаучука в толуоле.

Совмещение полиоксипропиленгликоля (ПОПГ) с 4,4'-дифенилметандиизоционатом проводилось смешением при комнатной температуре. Смешение полигликолей с отвердителями изоционатного типа реакция уретанообразования протекает по механизму миграционной полимеризации, основанному на способности присоединения к атому азота подвижного водородного атома полиэфира [1].

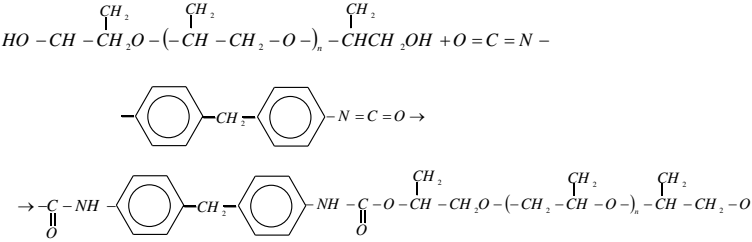

Проведено исследование в целях получения высоко – адгезионного и высоко-эластичного покрытия клеящей и уплотняющей композиции. Получены, соолигомеры полиоксипропиленгликоля и 4,4'-дифенил-метандиизоционата, изучена кинетика сополиконденсации. Установлено, что реакция уретанообразования протекает по миграционной полимеризации, основанному на присоединении к атому азота подвижных водородных атомов полиэфира. Методом ИК-спектроскопии исследована морфология синтезированных соолигомеров.

Установленно, что совмещение соолигомера с бутилкаучуком (сополимером изобутилена и изопрена) увеличивает эластичность системы, снимает усадку и повышает термо-, химическую стойкость. С целью получения высокоадгезионного и высокоэластичного композиционного материала изучены смеси полиуретанового соолигомера с бутилкаучуком (БК), имеющего

высокие показатели теплостойкости, эластичности, химической стойкости в агрессивных средах, атмосферо- и водостойкости.

Показано, что при смешении полиуретанового сополимера с бутил каучуком происходит образование полимерной системы, макромолекулы которой механически взаимодействуя между собой образуют так называемые взаимопроникающие сетки. Указанная композиция также наиболее устойчива в агрессивных средах, что делает ее применение перспективным.Сравнение данных дифференциально-термического анализа соолигомера и композиции соолигомер + бутил каучука, показывает, что полученная композиция термически более устойчива, чем соолигомер. В работе решена важная научно-техническая проблема повышения качества адгезионных композиций.

В результате проведенного исследования разработаны рекомендации по улучшению свойств адгезионных композиций, конкурентоспособных по отношению к существующим аналогам, по рецептуре строению, технологии получения и использования адгезионных композиций. Полученные указанным путем композиции могут быть использованы в производстве полимерных изделий для нефтяной, машиностроительной промышленности.

Список использованных источников

1. Askadsky A. A. The influence of strong intermolecular and chemical interactions on the compatibility of polymers / Askadsky A. A. // Advances in Chemistry. – 1999. – № 4. – P. 349–364.

ЭКОЛОГИЧЕСКИЙ СОСТАВ ПРИРОДНЫХ ВОД НА ПРИМЕРЕ ПОВЕРХНОСТНЫХ ВОД ГОМЕЛЬСКОГО РАЙОНА

Е. С. Назар, *биологический факультет, специальность Биология, студентка группы БИ-42*
С. М. Пантелеева, *к. х. н., доцент кафедры химии – научный руководитель*
Гомельский государственный университет имени Франциска Скорины, г. Гомель, Республика Беларусь

Вода – наиболее распространенное вещество в гидросфере, ее распределение таково, что человек зависим лишь от незначительной части гидрологического цикла. Органолептические признаки воды формируются под воздействием химических ве-

ществ и обеспечивают качество вод по запаху, привкусу, цветности, мутности и другим показателям, которые не являются непосредственной причиной ухудшения состояния здоровья, но вызывают снижение качества жизни человека.

Данные, полученные в результате органолептического исследования проб воды, взятых с поверхностных вод Гомельского района, приведены в табл. 1.

Таблица 1 – Органолептические показатели поверхностных вод Гомельского района

Параметр	Единица измерения	Наименование поверхностного водоема			Допустимые значения
		р. Сож	р. Уза	оз. Сетен	
Запах	Баллы	3	4	2	-
Мутность	мг/дм^3	24	32	23	25
Цветность	Градусы	28	36	19	-
Температура	°С	15	12	14	14
pH	Единицы pH	7,69	7,78	7,56	7,52

Как видим, воды изученных водоемов характеризуются наличием отчетливого присутствия запаха вод, что может свидетельствовать о наличии биогенного загрязнения водоемов и о начале процессов эвтрофикации.

Наибольшей цветностью, мутностью и запахом воды обладает р. Уза, pH – р. Сож. Озеро Сетен характеризуется наименьшими показателями по всем параметрам. Вода озера Сетен подвержена наименьшему антропогенному воздействию, в отличие от рек Сож и Уза.

Таблица 2 – Токсикологические показатели поверхностных вод по катионам и анионам

Показатель	Наименование водоема			ПДК
	р. Сож	р. Уза	оз. Сетен	
Азот аммонийный, мг/дм^3	0,29	0,44	0,27	0,39
Железо, мг/дм^3	0,29	0,30	0,27	0,270 (Сож, Сетен), 0,250 (Уза)

Продовж. табл. 2

Показатель	Наименование водоема			ПДК
	р. Сож	р. Уза	оз. Сетен	
Кальций, мг/дм^3	63,5	71,2	60,3	180
Магний, мг/дм^3	32,4	56,4	28,4	40
Марганец, мг/дм^3	0,039	0,037	0,042	0,038 (Сож, Сетен), 0,035 (Уза)
Медь, мг/дм^3	0,0031	0,0045	0,0028	0,0045 (Сож, Сетен), 0,0043 (Уза)
Нитраты, мгN/дм^3	2,12	3,21	6,4	9,03
Нитриты, мгN/дм^3	0,015	0,028	0,018	0,024
Сульфаты, мг/дм^3	28,1	19,4	51,1	100
Фосфат, мгP/дм^3	0,092	0,081	0,078	0,066
Хлориды, мг/дм^3	18,1	17,5	18,9	300

Повышенное содержание аммонийного азота в поверхностных водах обычно является признаком хозяйственно-фекальных загрязнений. В остальных изученных нами водоемах данный показатель не превысил установленных нормами концентраций.

Ситуация с железом общим следующая: в двух из трех проб обнаружены превышения ПДК – максимальное в пробе вод из р. Уза (1,2 ПДК), на втором месте р. Сож (1,07 ПДК).

Таким образом, химическое исследование поверхностных водоемов Гомельского района показало, что по органолептическим показателям все исследованные образцы воды имели достаточно различимый запах воды (наибольший в пробе из р. Уза), повышенной мутностью обладают также воды р. Уза (32 мг/дм^3). Р. Сож и оз. Сетен относятся к водоемам с водами II класса качества и характеризуются как относительно чистые; р. Уза несет воды III класса качества и относится к умеренно загрязненным поверхностным водоемам.

Экологический мониторинг необходим, поскольку усиливаются антропогенные нагрузки и повышаются эксплуатационные характеристики известных месторождений, что приводит к ухудшению качества природных питьевых вод.

Список использованных источников

1. Косов В. И. Охрана и рациональное использование водных ресурсов. Ч. 1 : Охрана поверхностных вод : учеб. пособие / В. И. Косов, В. Н. Иванов. – Твер. гос. техн. ун-т, 1995. – 354 с.

2. Анисимов А. В. Экологический менеджмент : учеб. пособие / А. В. Анисимов, Т. Ю. Анопченко, Д. Ю. Савон. – Москва : КноРус, 2013. – 306 с.

ИЗМЕНЕНИЕ МАССЫ МИНЕРАЛА ШУНГИТА ПРИ ЕГО ТЕРМИЧЕСКОЙ ОБРАБОТКЕ

А. О. Назюта, *студентка 3 курса;*
Е. В. Воробьева, *к. х. н., доцент – научный руководитель*
Гомельский государственный университет имени Франциска Скорины, г. Гомель, Республика Беларусь

Геологи считают шунгит докембрийской горной породой, занимающей по составу и свойствам промежуточное положение между графитом и антрацитом. В настоящее время придерживаются определения [1–3]: шунгитовое вещество не является просто аморфным углеродом, а представляет собой смесь разнообразных углеродных аллотропов, чьи небольшие решетки соединены аморфным углеродом.

В настоящее время возрос интерес к использованию шунгита в качестве наполнителя для полимерных и строительных материалов, что обусловлено наличием в его составе некристаллического углерода и диоксида кремния – двух компонентов, по химической природе близких к наиболее используемым наполнителям – техническому углероду и диоксиду кремния (белая сажа). Минеральная и углеродная части шунгита химически не связаны друг с другом, но при этом они не разделяются даже при диспергировании минерала.

Органическое вещество породы имеет аморфную, метастабильную, структуру, состоящую из фуллеренов и фуллереноподобных образований. «Сердцем» органического вещества является глобула размером 10–30 нм с луковичной структурой, устойчивая против фазовых переходов аморфного углерода в кристаллические формы (графит, алмаз). Содержание углеродного вещества в шунгитовой породе может быть от нескольких долей процента до 98–99 мас.% [4].

Именно органическое вещество ответственно за уникальные свойства шунгитовой породы, а не кристаллические вещества различных фаз неорганической природы. Неорганическая и органическая составляющие делают шунгитовую породу биполярной, благодаря чему она может легко смешиваться с веществами как органической, так и неорганической природы,

открывая тем самым широкие возможности для создания высоконаполненных композитов с различными связующими [4].

В исследованиях использовался нанодисперсный шунгит Зажогинского месторождения. Для определения содержания воды и органической части шунгита, способной выделяться в виде углекислого газа, азота и аммиака, была проведена термическая обработка минерала. Отжиг проведен в двухфазном режиме. Вначале термообработка проведена при 300 в течение 1 часа, затем при температуре 600–700 °С в течение 40 минут. Использовались навески шунгита для анализа не более 25 г. Установлено, что при термической обработке шунгит теряет около 1,4 % массы, также отмечено изменение цвета минерала при термовоздействии.

Список использованных источников

1. Филипов М. М. Шунгиты Карелии: термины и определения / Филипов М. М. – Петрозаводск, 2001. Вып. 4. – С. 81–90.
2. Мосин О. В. Состав и структурные свойства добываемого в России природного фуллеренсодержащего минерала шунгита / О. В. Мосин, И. Н. Игнатов // Наноинженерия. – 2012. – № 6. – С. 17–23.
3. Горохова М. Н. Особенности химического состава шунгита Карельского Заонежья / Горохова М. Н., Лебедев К. С., Платонов В. В. // Известия Тульского государственного университета. Естественные науки. – 2014. – № 1–2.
4. Тюльнин Д. В. Качество шунгитового сырья и приоритетные сферы его практического использования [Електронний ресурс] / Тюльнин Д. В., Резниченко С. С., Тюльнин В. А. // ГИАБ. – 2010. – № 11. – Режим доступу: https://cyberleninka.ru/article/n/kachestvo-shungitovogo-syrya-i-prioritetnye-sfery-ego-prakticheskogo-ispolzovaniya (дата обращения: 15.11.2018).

ТРИС-ЦИСТЕЇНАТ ХРОМУ (III) ТА ЙОГО ГІПОГЛІКЕМІЧНІ ВЛАСТИВСТІ

А. Савченко, *студентка групи ХТ-15*;
О. О. Чернушенко, *к. х. н., доцент, доцент кафедри харчових технологій;*
О. В. Саєвич, *к. х. н., доцент, доцент кафедри фізичної та неорганічної хімії*
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, м. Дніпро, Україна

У природі хром зустрічається в повітрі, воді та ґрунтах у різних ступенях окиснення, проте лише Cr^{3+} і Cr^{6+} є біологічно

значимі. У дослідженнях in vivo та in vitro встановлено, що Cr^{3+} підсилює дію інсуліну у складі органічного комплексу – фактора толерантності глюкози. Такою загальновизнаною біологічно активною формою хрому в організмі є хромодулін (LMWCr) – олігопептид молекулярною масою 1500 Da, який містить гліцин, цистеїн, глутамін і аспарагін [1]. У роботах [2] встановлено, що при введені хрому(III), особливо його органічних комплексних сполук: гліцинату хрому(III), никотінату хрому(III) – покращується засвоєння глюкози тканинами. Останнім часом все більшу зацікавленість викликає використання комплексних сполук хрому(III) як малотоксичних біологічно активних сполук, для яких доведено наявність гіпоглікемічної біоактивності. Сполуки хрому(III) з амінокислотами є нетоксичними і використовуються як харчові домішки [3].

Метою даної роботи є вивчення гіпоглікемічних властивостей та токсичної дії комплексної сполуки хрому(III) з цистеїном.

Результати та їх обговорення Було встановлено, що механізм біологічної дії цистеїнату хрому (III) пов'язаний з адсорбцією на поверхні біослою ліпідів мембран, що приводить до зміни внутрішньомембраної різниці потенціалу та збільшенню жорсткості ліпідних мембран, що не мало місці при дію йонів хрому. Досліджувався вплив препарату на рівень цукру в крові білих щурів при навантаженні глюкозою.

Дослідження проведене на дорослих щурах – самцях лінії Вістар масою 250–290 г. Експериментальну гіперглікемію моделювали шляхом внутрішньошлункового введення 40 % розчину d-глюкози в дозі 1 600 мг/кг. Проби крові для виміру концентрації глюкози брали із хвостових судин у вихідному стані та через 60 хв після введення глюкози у шлунок. Після цього тваринам дослідної групи внутришньочеревинно вводили розчин цистеінату хрому в дозі 1 мг/кг, а контрольним тваринам – еквівалентний об'єм ізотонічного розчину хлориду натрію. Подальші проби крові у тварин брали через 120, 180 і 240 хвилин після введення глюкози. Концентрацію глюкози в крові вимірювали за допомогою тест-системи ONE TOUCH BASIC виробництва LifeScan, Geschaftsbereich der Ortho Diagnostic Systems GmbH. Результати дослідження статистично обробляли за допомогою параметричного t-критерію Стьюдента. Після введення розчину глюкози в шлунок її концентрація в крові збільшувалась на 23–25 % порівняно з вихідним станом, і в групі конт-

рольних тварин зберігалась на підвищеному рівні на протязі більше 4 годин. Через 60 хвилин після внутрішньочеревинного введення розчину трис-гідроцистеїнату хрому(III) в дозі 1 мг/кг концентрація глюкози в крові піддослідних щурів зменшилась і становила менше 55 % порівняно з контролем. У подальшому концентрація глюкози в крові тварин дослідної групи на протязі години досліду, порівняно з контролем, залишалась низькою. У групі контрольних щурів на протязі 4 годин після вуглеводного навантаження спостерігалась гіперглікемія.

Досліджувалася гостра токсичність за методом Litchfield Wilcokson в модифікації В.П. Прозоровського. Препарат трис-гідроцистеїнату хрому(III) вводили всередину очеревини в зростаючих дозах. Досліджували 6 груп дорослих білих мишей, які знаходились на стандартному раціоні віварію. Після орієнтовного визначення дозування трис-гідроцистеїнату хрому(III), вводили досліджувану речовину у вигляді 1 % розчину 48 мишам (по 8 в кожній групі) масою 15–22 грама. Випробували шість зростаючих доз препарату: 1500; 1900; 2300; 2700; 2900; 3 100 мг/кг. Реєструвалися терміни загибелі тварин в кожній групі. Доза 1 500 мг/кг не викликає загибелі тварин, а при дозі 3 100 мг/кг – гинули всі миші в групі. Розрахунок LD_{50} проводився по методу найменших квадратів і показав, що LD_{50} для трис-гідроцистеїнату хрому(III) становила 2 568 мг/кг. Сполука комплексу хрому (III) з цистеїном є малотоксичною і відноситься до IV класу токсичності (по класифікації І. В. Саноцкого).

Трис-гідроцистеїнат хрому(III) при внутришньочеревинному введені в дозі 1 мг/кг викликає істотне зменшення концентрації глюкози в крові білих мишей. Відмінними ознаками трис-гідроцистеїнату хрому(III) є вивокий показник зниження рівня цукру в крові, а також доступність та простота синтезу, високий вихід продукту, pH середовища 4,8–5. З огляду на низьку токсичність і значну гіпоглікемічну активність трис-гідроцістеіната хрому (III) дана сполука може бути рекомендовано для подальших фармакологічних досліджень як потенційний гіпоглікемічний агент, а також для використання в якості харчових добавок**.**

Список використаних джерел

1. Vincent J. B. Elucidating a biological role for chromium at a molecular level // Acc. Chem. Res. – 2000. – V. 33. – P. 503–510.

2. Staniek H. Evaluation of the acute oral toxicity class of trinuclear chromium(III) glycinate complex in rat / H. Staniek // Biol. Trace Elem. Res. – 2011. – Vol. 143, N 3. – P. 1564–1575
3. Борисова Н. Н. Влияние координационных соединений Cr(III) на показатель углеводного обмена при экспериментальном диабете / Борисова Н. Н., Садыкова Н. Д. // Анализ, синтез и фармокологическое изучение некоторых физиологически активных веществ. – Ташкент : Ташкент, 1987. – С. 13–14.

ЭФФЕКТИВНОСТЬ ПРИМЕНЕНИЯ ИНДИВИДУАЛЬНОЙ ФОРМЫ ОРГАНИЗАЦИИ УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПО ПРЕДМЕТУ ХИМИЯ В МАЛОКОМПЛЕКТНОЙ ШКОЛЕ

А. Н. Суденко, *магистрант*
Е. В. Воробьева, *к. х. н., доцент – научный руководитель*
Гомельский государственный университет имени Франциска Скорины, г. Гомель, Республика Беларусь

Большинство ученых определяют индивидуальную, фронтально-коллективную и групповую формы учебной работы на уроке. Эти формы организации учебной деятельности имеют четыре коренных отличия одна от другой по следующим параметрам: количественный состав обучающихся; степень самостоятельности учащихся в процессе реализации учебной деятельности; специфика руководства учебно-воспитательным процессом со стороны педагога. Необходимо отметить, что ряд исследователей, избегая смешения понятий «форма учебной деятельности» с понятием «форма учебно-воспитательного процесса», первую из них называют способом (Г. Кумарина, В. Онищук, В. Римаренко, В. Онищук). Цель настоящей работы – оценить эффективность применения индивидуальной формы организации учебной деятельности по предмету химия в малокомплектной школе. Педагогический эксперимент выполнялся на базе ГУО «Яновский детский сад – средняя школа Ветковского района». Для эксперимента нами были проведены 15 уроков по химии с использованием индивидуальной формы организации учебной деятельности в рамках школьной программы в малокомплектных классах. В конце каждого урока проводился контроль знаний в виде контрольного теста. Данные контроля знаний подвергались обработке для вычисления основных пока-

зателей учебной деятельности: средний балл, процент качества (КЗ), степень обученности учащихся (СОУ), показатель успеваемости (ПУ). Все расчеты по полученным данным велись по стандартным формулам [3], учитывая 10-бальную шкалу оценивания.

Для эксперимента с индивидуальной формой организации учебной деятельности был отобран ряд тем: «Оксиды: состав, физические свойства и классификация оксидов», «Химические свойства кислот», «Получение и применение оснований», «Химические свойства солей», «Металлическая связь». Каждый учащийся выполнял определенные задания в соответствии с его возможностями. Для этой цели разрабатывались индивидуальные карточки, проводились индивидуальные опросы. Результаты контроля знаний после проведенных уроков представлены в табл. 1.

Таблица 1 – Результаты контроля знаний учащихся 8 класса с использованием индивидуальной формы организации учебной деятельности

№ учащегося / Тема урока	1	2	3	4
«Оксиды: состав, физические свойства и классификация оксидов»	7	8	4	5
«Химические свойства кислот»	7	8	5	6
«Получение и применение оснований»	7	7	4	6
«Химические свойства солей»	6	8	4	7
«Металлическая связь»	7	7	5	6
Средний балл	6,8	7,6	4,4	6

Как показал итоговый тест, учащиеся в хорошей степени усвоили материал при использовании индивидуальной формы организации учебной деятельности. Рассчитаны средние значения показателей эффективности проведенных уроков, которые составили: КЗ = 55 %, СОУ = 64,3 %, ПУ = 100 %.

По данным табл. 1 был сделан расчет показателей по изменению показателей в сравнении с исходными значениями успеваемости учащихся (средняя оценка успеваемости). Полученные данные приведены в табл. 2.

Таблица 2 – Показатели эффективности уроков с индивидуальной формой организации учебной деятельности

Показатели успеваемости	Качество знаний, %	СОУ, %	Показатель успеваемости, %
Значение показателей	55	64,3	100
Изменение показателей	+5	+1,5	0

Результаты эксперимента показали эффективность применения индивидуальной формы организации учебной деятельности для усвоения учебного материала по химии в малокомплектной школе.

Список использованных источников

1. Чередов И. М. Формы учебной работы в средней школе / Чередов И. М. – Москва : Просвещение, 1988. – 44 с.
2. Петрова О. О. Педагогика : конспект лекций / Петрова О. О., Долганова О. В., Шарохина Е. В. – Москва : Эксмо, 2008.

Наукове видання

НАУКА І МОЛОДЬ В ХХІ СТОРІЧЧІ

ЗБІРНИК ТЕЗ ДОПОВІДЕЙ
IV Міжнародної молодіжної науково-практичної інтернет-конференції

(м. Полтава, 30 листопада 2018 року)

Головний редактор *М. П. Гречук*
Комп'ютерне верстання *О. С. Корніліч*

Формат 60×84/16. Ум. друк. арк. 26,4.
Зам. № 015/1507.

Видавець і виготовлювач
Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»,
к. 115, вул. Коваля, 3, м. Полтава, 36014; ☎(0532) 50-24-81

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 3827 від 08.07.2010 р.